

LATVIJAS REPUBLIKAS
FINANŠU MINISTRIJA

Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”

PASKAIDROJUMI

SAĪSINĀJUMU UN AKRONĪMU SARAKSTS

AMR – Agrās brīdināšanas ziņojums

AS – akciju sabiedrība

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

ES – ES

EK – EK

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

EM – Ekonomikas ministrija

ECB – Eiropas Centrālā banka

EEZ – Eiropas Ekonomiskā zona

EKS – Eiropas kontu sistēma

FDL – Fiskālās disciplīnas likums

FM – Finanšu ministrija

FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija

IIN – iedzīvotāju ienākumu nodoklis

IKP – iekšzemes kopprodukts

LB – Latvijas Banka

MK – Ministru Kabinets

NAP – Nacionālais attīstības plāns

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

PVN – pievienotās vērtības nodoklis

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību

SIP – Stabilitātes un izaugsmes pakts

SVF – Starptautiskais Valūtas fonds

UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis

VAS – Valsts akciju sabiedrība

VSIA – Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību

VTBIL 2018 – 2020 – likums “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”

VTBIL 2020 - 2022 – likums “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”

VTM – vidēja termiņa budžeta mērķis

SATURS

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts	4
1.1. Ārējā ekonomiskā vide	4
1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība	6
1.2.1. IKP	6
1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība	8
1.2.3. Inflācija	25
1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs	28
1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi	31
1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance	35
1.2.7. Investīcijas	43
1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES	44
1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs	51
1.5. Jūtīguma analīze	53
1.5.1. Optimistiskais scenārijs	53
1.5.2. Pesimistiskais scenārijs	55
1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums	57
2. Fiskālā politika	60
2.1. Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana	61
2.1.1. Ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nodrošināšana	61
2.1.3. FDL fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā	61
2.1.3. Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana	66
2.1.4. Uzkrāto bilanču starpības	69
2.1.5. Vidēja termiņa strukturālās budžeta mērķu salīdzinājums pret VTBIL 2018-2020	70
2.1.6. Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci un parādu	70
2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance	71
2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra	71
2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance	73
2.2.3. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālajām EK prognozēm	78
2.3. Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni	80
2.3.1. Politikas pasākumi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā	80
2.3.2. Finanšu resursi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā	84
2. Kopbudžeta nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes	89
3.1. Nodokļu politikas aktualitātes	89
3.2. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi	90
3.3. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi	108
4. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences	112
Pielikumi	115

1. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS APRAKSTS¹

1.1. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE

Pasaules ekonomikas izaugsme jau kopš 2018.gada turpina bremsēties. Ja 2017.gadā tā bija sasniegusi 3,8%, kas bija augstākais rādītājs pēdējo sešu gadu laikā, bet 2018.gadā izaugsmes tempi samazinājās līdz 3,6%, tad 2019.gadam SVF prognozē vairs tikai 3,2% izaugsmi, kas būs zemākā kopš 2009.gada krīzes. Pasaules ekonomikas attīstību kavē gan ASV un Ķīnas tirdzniecības konflikts, gan augošās protekcionalisma tendences, gan ar Lielbritānijas izstāšanos no ES saistītā nenoteiktība. Līdz ar augošajiem riskiem un nenoteiktību gan SVF, gan EK jau vairāk nekā gadu pastāvīgi samazina ekonomikas izaugsmes prognozes gan ASV, gan ES.

2019.gada pirmajā pusē pasaules ekonomikas attīstība kopumā saglabājās zema, tomēr ar atšķirīgiem rādītājiem valstu un reģionālā griezumā. Ja atsevišķās attīstītajās valstīs, tostarp ASV un Japānā izaugsme bija straujāka nekā sagaidīts, attīstības valstīs ekonomikas pieauguma tempi nesasniedza prognozēto. Ķīnas ekonomikas izaugsme pirmajā ceturksnī pārsniedza prognozes, bet otrajā ceturksnī aktivitāte pazeminājās. Pārējās Āzijas valstīs, Latīņamerikā un Krievijā izaugsmes tempi bija zemāki par prognozēto.

Eiropā ekonomikas izaugsme 2019.gada pirmajā ceturksnī paātrinājās līdz 0,4% ceturkšņa griezumā, salīdzinot ar iepriekšējā ceturksnī fiksētajiem 0,2%, bet otrajā ceturksnī tā atkal kļuva lēnāka. Kopumā gada pirmajā pusē eirozonas IKP bija par 1,2% lielāks nekā pirms gada, un tāda pati ekonomikas izaugsme tiek prognozēta arī visam 2019.gadam kopumā.

2020.gadam gan EK, gan SVF savās jūlijā publiskotajās prognozēs paredz pasaules ekonomiskās izaugsmes atkopšanos – SVF paredz 3,5% pieaugumu (EK 3,6% pasaulei bez ES). Izaugsmes pieaugums tiek paredzēts visos reģionos, izņemot ASV (2019.gadā 2,6% un 2020.gadā 1,9%), kur mazināsies fiskālo stimulu ietekme un jauni pagaidām netiek prognozēti. Savukārt eirozonas izaugsmi, kas 2020.gadā pēc EK prognozēm paātrināsies līdz 1,4%, ietekmēs labvēlīgāks ārējais pieprasījums un, sagaidāms, ka īslaicīgie faktori kā, piemēram, Vācijas auto industrijas vājums, būs zaudējuši savu ietekmi.

Vienlaikus nedaudz jaunākās, septembrī publiskotās prognozēs OECD nākamajam gadam pasaules ekonomikai prognozē vairs tikai nedaudz straujāku izaugsmi kā 2019.gadā. Pēc OECD prognozēm, pasaules ekonomika šogad augs par 2,9%, bet nākamgad – par 3,0%, kas ir lēnākie pieauguma tempi kopš 2009.gada krīzes. OECD, atšķirībā no SVF un EK arī vairs neprognozē eirozonas izaugsmes paātrināšanos 2020.gadā, paredzot attiecīgi 1,1% un 1,0% izaugsmi 2019. un 2020.gadā.

OECD norāda, ka monetārā politika pasaules attīstītajās valstīs saglabājas ļoti stimulējoša, taču tās ietekme uz ekonomikas izaugsmi būtu lielāka, ja to atbalstītu arī fiskālās un strukturālās politikas pasākumi. Īpaši tas attiecas uz eirozonu, kur fiskālās un strukturālās politikas izmantošana vienlaikus ar monetāro politiku dotu daudz spēcīgāku ietekmi uz izaugsmi nekā līdzšinējā paļaušanās tikai uz monetāro politiku.

¹ Datu avoti: Ja nav norādīts citādi - Centrālā Statistikas pārvalde (CSP) un FM prognozes. Dati atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzēs pieejamajai informācijai līdz 27.09.2019.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

1.1. tabula. Lielāko pasaules ekonomiku un Latvijas ārējas tirdzniecības partnervalstu iekšzemes kopprodukta pieauguma tempi un prognozes, % pret iepriekšējo gadu²

	2017	2018	2019	2020	2019 pret pavasara prognozi	2020 pret pavasara prognozi
Pasaule	3,8	3,6	3,2	3,5	-0,1	-0,1
Attīstītās valstis	2,4	2,2	1,9	1,7	+0,1	0,0
Eirozona*	2,4	1,9	1,2	1,4	0,0	-0,1
ASV	2,2	2,9	2,6	1,9	+0,3	0,0
Lielbritānija*	1,8	1,4	1,3	1,3	0,0	0,0
Kanāda	3,0	1,9	1,5	1,9	0,0	0,0
Japāna	1,9	0,8	0,9	0,4	-0,1	-0,1
Attīstības valstis	4,8	4,5	4,1	4,7	-0,3	-0,1
Ķīna	6,8	6,6	6,2	6,0	-0,1	-0,1
Indija	7,2	6,8	7,0	7,2	-0,3	-0,3
Krievija	1,6	2,3	1,2	1,9	-0,4	+0,2
Lietuva*	4,1	3,5	3,1	2,4	+0,4	0,0
Igaunija*	4,9	3,9	2,9	2,3	+0,1	-0,1
Vācija*	2,2	1,4	0,5	1,4	0,0	-0,1
Zviedrija*	2,1	2,4	1,7	1,5	+0,3	-0,1
Polija*	4,8	5,1	4,4	3,6	+0,2	0,0

Inflācija eirozonā 2019.gadā tiek prognozēta 1,4% un 2020.gadā 1,5% apmērā (EK 2019.gada vasaras prognozes). Inflāciju zemā līmenī notur enerģijas un ražotāju cenu dinamika. Tā kā inflācija joprojām vēl nesasniedz ECB noteikto vēlamu inflācijas līmeni, kas ir tuvu, bet nedaudz zem 2%, tad ECB paziņoja, ka saglabās zemu bāzes procentu likmi līdz 2020.gada vidum, tādējādi turpinot monetāros stimulus. Lai veicinātu straujāku ekonomikas izaugsmi eirozonā un stimulētu inflācijas tuvošanos noteiktajam mērķim, ECB 12.septembrī paziņoja par jauniem monetārās stimulēšanas pasākumiem, tajā skaitā pazemināja noguldījumu iespējas uz nakti likmi uz -0,5% no pašreizējiem -0,4% un paziņoja, ka no 1.novembra atsāk aktīvu uzpirkšanas programmu, mēnesī uzpērkot aktīvus par 20 miljardiem *euro*. Jūlija beigās bāzes procentu likmi par 0,25 procentpunktiem samazināja ASV centrālās bankas Federālā rezervju sistēma, veicot pirmo likmes samazinājumu kopš 2008.gada, un 18.septembrī tā vēlreiz pazemināja likmi par 0,25 procentpunktiem līdz 1,75-2,0%.

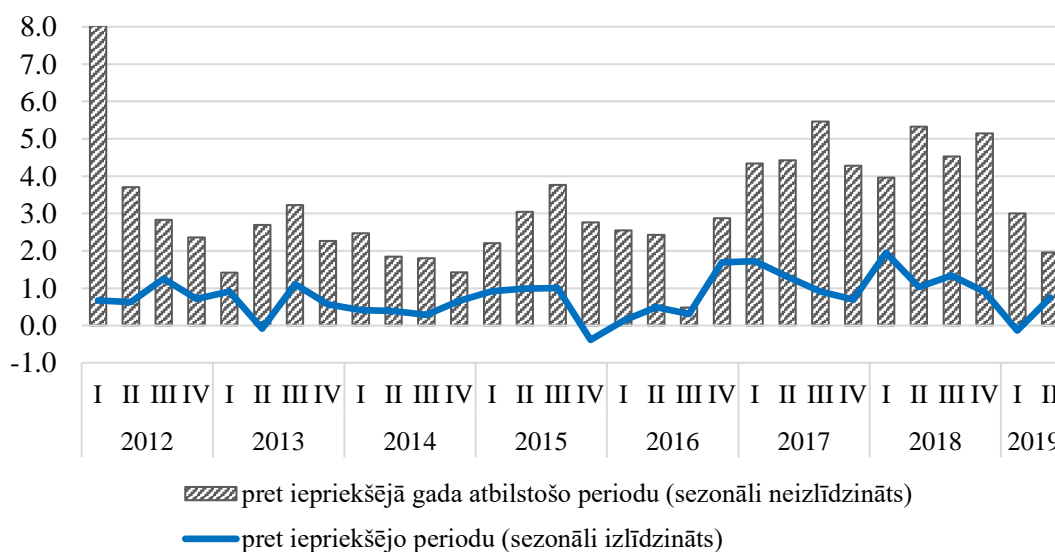
EK savās vasaras prognozēs paredz (atbilstoši nākotnes darījumiem), ka īstermiņa procentu likme no -0,3% 2019.gadā varētu samazināties līdz -0,5% 2020.gadā, kas ir labvēlīgi gan esošā parāda apkalpošanai, gan ir kredītēšanu veicinoši.

² Datu avots: SVF, *Pasaules ekonomikas apskats (World Economic Outlook Update)*, 2019.gada jūlijs un *-EK, *2019.gada vasaras prognozes (Summer 2019 (Interim) forecast)*, 2019.gada jūlijs

1.2. LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA

1.2.1. IKP

Pēc ekonomiskās izaugsmes tempu sabremzēšanās 2016.gadā līdz 2,1%, nākamajos divos gados bija vērojama būtiska Latvijas IKP pieauguma paātrināšanās. 2017.gadā Latvijas ekonomikas izaugsme sasniedza 4,6% un 2018.gadā tā paātrinājās vēl līdz 4,8%, kas bija straujākais IKP pieauguma temps pēdējo septiņu gadu laikā. Augstos ekonomiskās izaugsmes tempus iepriekšējos divos gados nodrošināja gan investīciju aktivitātes atjaunošanās, pieaugot ES fondu investīciju plūsmai, gan labvēlīgā situācija ārējā vidē un augošais pieprasījums.

1.1.att. IKP pieaugums pa ceturkšņiem, %

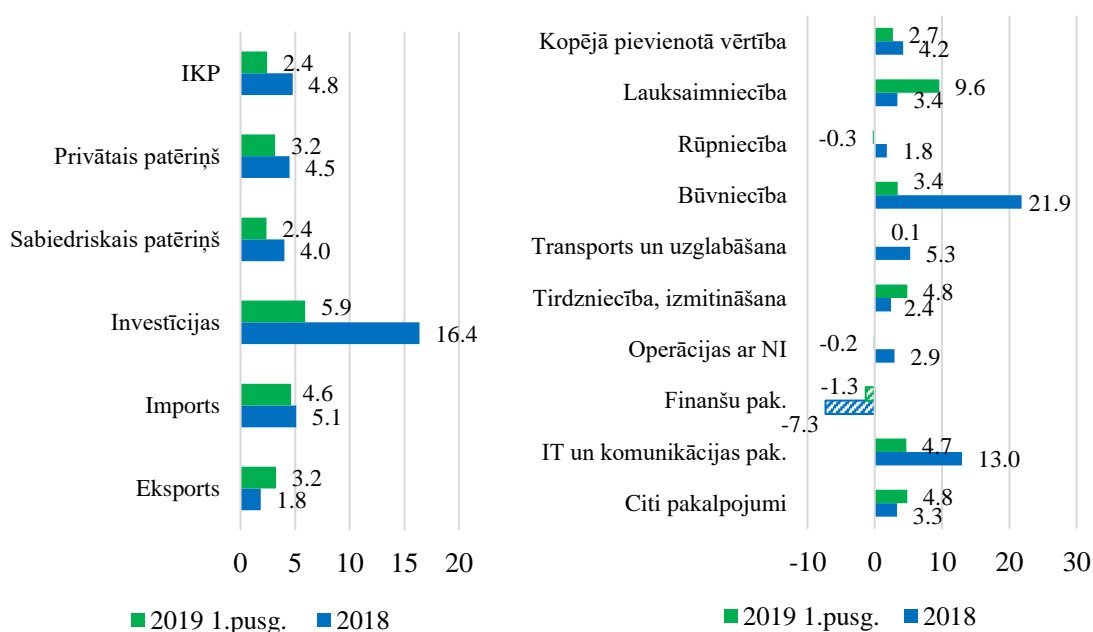
No nozaru puses lielāko devumu ekonomikas izaugsmē 2018.gadā nodrošināja būvniecības nozare, palielinoties par 21,9%, ko, balstoties uz ES fondu finansējumu, nodrošināja publisko infrastruktūras objektu celtniecības straujais pieaugums, kā arī privāto investīciju aktivitātes kāpums. No citām nozarēm lielākos ieguldījumus ekonomikas izaugsmē deva informācijas un komunikācijas pakalpojumu, transporta un tirdzniecības nozares. Samazinājums 2018.gadā bija fiksēts tikai finanšu pakalpojumu nozarē, samazinoties nerezidentu apkalpošanai banku sektorā. No izlietojuma puses lielākais ieguldījums ekonomikas izaugsmē 2018.gadā bija investīciju pieaugumam par 16,4%, kā arī privātā patēriņa pieaugumam par 4,5%. Preču un pakalpojumu eksports pagājušajā gadā palielinājās par 1,8% un sabiedriskais patēriņš auga par 4,0%.

Savukārt 2019.gadā Latvijas ekonomikas izaugsme ir kļuvusi lēnāka, ko nosaka gan investīciju plūsmas stabilizēšanās, gan lēnāka ekonomiskā izaugsme pasaulē, gan atsevišķi vienreizēji faktori, tostarp elektroenerģijas ražošanas apjomu kritums laika apstākļu ietekmē un samazinājums nekustamā īpašuma nozarē šā gada pirmajā ceturksnī. 2019.gada pirmajā pusgadā kopumā, salīdzinot ar attiecīgo periodu pirms gada, IKP palielinājās par 2,4%.

2019.gada pirmajā pusgadā lielāko devumu kopējā IKP izaugsmē nodrošināja pievienotās vērtības kāpums tirdzniecībā, profesionālajos, zinātniskajos un administratīvajos pakalpojumos, kā arī lauksaimniecības nozarē, kas salīdzinājumā ar 2018.gada pirmo pusgadu palielinājās attiecīgi par 4,6%, 6,3% un 9,6%. Labu izaugsmi pirmajā pusgadā turpināja uzrādīt informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare, kur pieaugums veidoja

4,7%, un augsts pievienotās vērtības kāpums par 9,0% tika sasniegts veselības un sociālās aprūpes nozarē. Būvniecības nozares izaugsmes temps kļuva lēnāks, pazeminoties no 21,9% 2018.gadā līdz 3,4% 2019.gada pirmajā pusē. Tajā pašā laikā kritumi bija fiksēti enerģētikā un ieguves rūpniecībā (-8,7%), finanšu pakalpojumu nozarē (-1,3%) un neliels pievienotās vērtības kritums par 0,2% tika fiksēts nekustamā īpašuma nozarē.

IKP analīze no izlietojuma puses parāda, ka šā gada pirmajā pusē straujāko izaugsmi uzrādīja bruto pamatkapitāla veidošana, palielinoties par 5,9%, taču šis kāpums vairs nebija tik straujš kā iepriekšējos divos gados, kad investīciju pieauguma temps sasniedza vidēji 15%. Būtisks devums ekonomikas izaugsmē 2019.gada pirmajā pusgadā bija arī privātajam patēriņam un eksportam, abiem palielinoties par 3,2% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, kamēr sabiedriskā patēriņa pieaugums bija nedaudz lēnāks, tam pieaugot par 2,4%. Straujais importa kāpums šā gada otrajā ceturksnī noteica spēcīgu importa apjomu pieaugumu 2019.gada pirmajā pusē kopumā - par 4,6%, tādējādi neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē bija negatīvs.

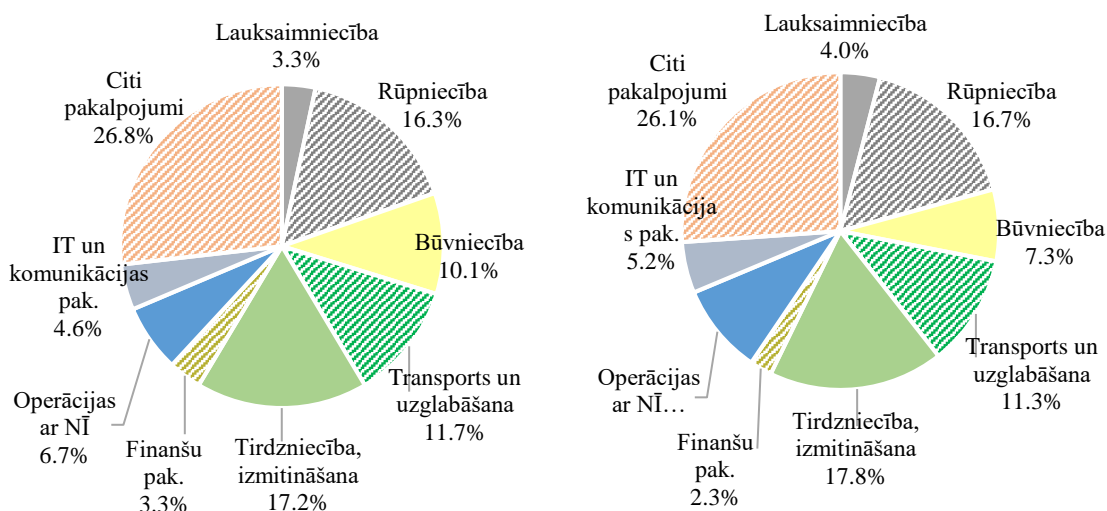

1.2. att. IKP izmaiņas no izlietojuma puses un IKP pievienotās vērtības izmaiņas tautsaimniecības nozarēs, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, %

Pēdējo desmit gadu laikā Latvijas tautsaimniecības struktūrā lielākās nozares – tirdzniecība, rūpniecība un transports – ir saglabājušas diezgan nemainīgu īpatsvaru. Savukārt ievērojamas izmaiņas ir notikušas citās nozarēs, piemēram, nekustamā īpašuma nozares īpatsvars pērn, salīdzinot ar 2008.gadu, ir pieaudzis par 2,5 procentpunktiem. Pēdējos gados uzrādot strauju izaugsmi, aizvien pieaug informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozares īpatsvars, 2018.gadā veidojot jau 5,2%. Tajā pašā laikā būvniecības īpatsvars, kas pirmskrīzes periodā bija sasniedzis neilgtspējīgus apmērus, 2018.gadā ir samazinājies līdz 7,3%. Kā arī par 1,0 procentpunktu samazinājās jau tā nelielās finanšu pakalpojumu nozares īpatsvars, ko noteica tās pievienotās vērtības kritums pēdējo divu gadu laikā saistībā ar nerezidentu apkalpojošo banku darbības sašaurināšanos.

Latvijas ekonomiskās izaugsmes sabremzēšanās šogad bija sagaidāma, ko ietekmēja vairāku ārējo risku aktualizēšanās, negatīvi ietekmējot uz eksportu vērstās nozares. Turklāt, iepriekšējos gados strauji palielinoties ES fondu investīciju plūsmām, mērenāku Latvijas ekonomikas izaugsmi nosaka ES fondu stabilizēšanās šajā līmenī. Šie faktori ietekmēs Latvijas ekonomikas izaugsmi arī nākamajos ceturkšņos, kā arī nākamgad, kad Latvijas IKP

izaugsmes tempi tuvosies tā potenciālajam līmenim.

1.3. att. Pievienotās vērtības struktūras salīdzinājums pa nozaru grupām 2018. un 2008.gadā, % (2010.g. salīdzināmajās cenās)

1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība

Rūpniecība

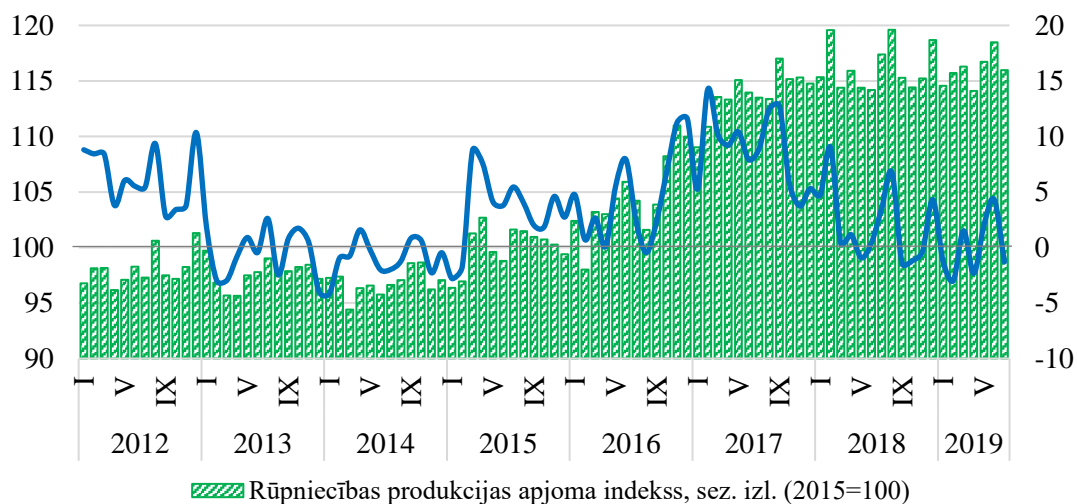
Pievienotās vērtības struktūrā rūpniecība 2018.gadā veidoja 16,7%, tādējādi ierindojoties kā viena no lielākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. Pērn salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rūpniecības īpatsvars samazinājās par 0,4 procentpunktiem, ko noteica spēcīga izaugsme citās nozīmīgās nozarēs, kamēr rūpniecības pieaugums bija mērens. Apstrādes rūpniecība veido $\frac{3}{4}$ no rūpniecībā saražotās pievienotās vērtības, savukārt pārējo rada ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, elektroenerģijas un gāzes apgāde, kā arī ūdens apgāde.

Rūpniecībai ir svarīga nozīme darba tirgū, 2018.gadā nodrošinot darba vietas 140,1 tūkst. cilvēkiem, no kuriem izteikti lielākā daļa jeb 116,9 tūkst. bija nodarbināti tieši apstrādes rūpniecībā. Rūpniecībā pērn bija nodarbināti 15,5% no visu nodarbināto iedzīvotāju skaita valsts tautsaimniecībā. 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu nozarē nodarbināto skaits samazinājās par 3,6%, uzrādot strādājošo skaita samazinājumu otro gadu pēc kārtas. Tajā pašā laikā, palielinoties rūpniecībā radītajai pievienotajai vērtībai, pieaug nozares produktivitāte – 2018.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pievienotā vērtība nozarē uz nodarbināto palielinājās par 5,7% un vēl pirms gada – par 10,6%.

Pērn rūpniecībā tika fiksēts mērens pieaugums 2% apmērā (salīdzināmās cenās), ko noteica sarukums elektroenerģijas un gāzes apgādē par 1,9%, kamēr ieguves rūpniecībā un apstrādes rūpniecībā tika reģistrēts pieaugums par attiecīgi 4,3% un 3,4%. Apstrādes rūpniecības izaugsmi 2018.gadā veicināja spēcīgais izlaides pieaugums tās lielākajā apakšnozarē – kokrūpniecībā, kā arī straujie apjomu kāpumi metālapstrādes un mašīnbūves nozarēs. Tikmēr straujāku apstrādes rūpniecības izaugsmi ierobežoja izlaides kritums pārtikas produktu ražošanā un iekārtu un ierīču remontā un uzstādīšanā.

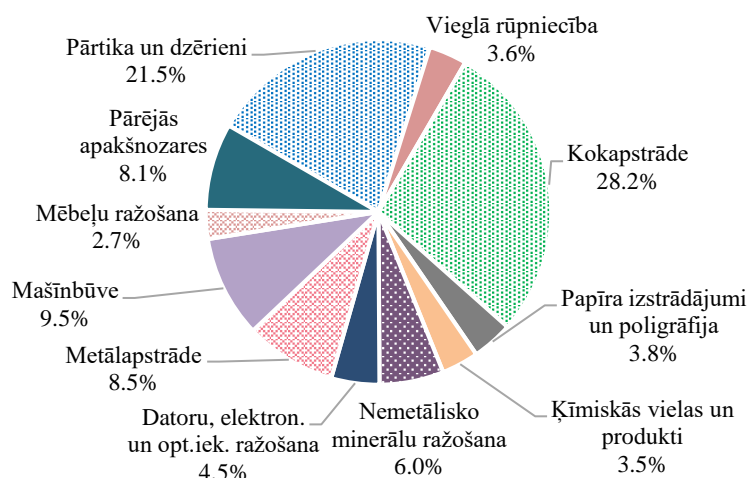
Savukārt šā gada pirmajos septiņos mēnešos rūpniecības izlaide ir saglabājusies iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmenī, uzrādot pieaugumu vien par 0,1% (1.4. att.).

Rūpniecības attīstību šogad negatīvi ietekmēja spēcīgais sarukums elektroenerģijas un gāzes apgādē – par 12,0%. To noteica elektroenerģijas ražošanai nelabvēlīgie laika apstākļi šā gada pirmajā pusē – tā kā sauso laika apstākļu rezultātā ūdens pietece Daugavā bija ļoti zema, 2019.gada septiņos mēnešos kopumā saražotās enerģijas apjoms hidroelektrostacijās saruka par 44,1%. Tikmēr ieguves rūpniecība šā gada septiņos mēnešos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu uzrādīja lēnu kāpumu - par 1,6%, kamēr apstrādes rūpniecības izlaide bija par 3,1% augstāka nekā pirms gada.

1.4. att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss (sezonaļi izlīdzināti dati) un tā pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Apstrādes rūpniecības izlaides struktūra (1.5.att.) parāda, ka lielākā apakšnozare ir kokrūpniecība, kas, pateicoties spēcīgajai izaugsmei 2018.gadā, pērn, salīdzinot ar 2017.gadu, ir palielinājusi savu īpatsvaru par 1,8 procentpunktu. Otra lielākā apakšnozare ir pārtikas produktu un dzērienu ražošana, no kā izteikti lielāko daļu jeb 18,9% veido pārtika, kas 2018.gadā piedzīvojusi īpatsvara sarukumu par 1,2 procentpunktiem. Citas salīdzinoši lielas apstrādes rūpniecības apakšnozares ir gatavo metālizstrādājumu un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana. Pozitīvi, ka piektā lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības apakšnozare ir datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana, kurā tiek ražoti augstas pievienotās vērtības produkti.

1.5. att. Apstrādes rūpniecības nozaru izlaides struktūra 2018. gadā, faktiskajās cenās, %

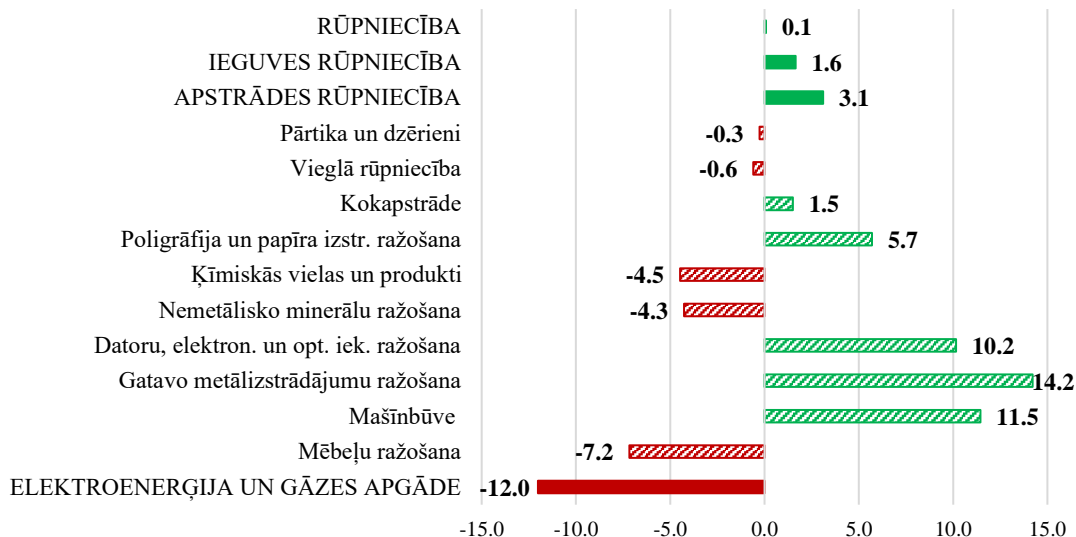
Šogad apstrādes rūpniecības attīstība ir vērtējama kā mērena, ko pamatā ietekmē vairāki ārējās vides faktori, tajā skaitā ārējā pieprasījuma mazināšanās, vājinoties Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu izaugsmes tempiem. Tajā pašā laikā atsevišķas apstrādes rūpniecības apakšnozares joprojām turpina uzrādīt spēcīgu pieaugumu, tādējādi nodrošinot kopējo nozares kāpumu un veicinot Latvijas ekonomisko izaugsmi. Spēcīgāko devumu apstrādes rūpniecības kopējā izaugsmē šogad nodrošina metālapstrāde, 2019.gada septiņos mēnešos gatavo metālizstrādājumu ražošanai palielinoties par 14,2% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgā perioda izlaides līmeni. Šī apakšnozare spēcīgu izaugsmi uzrādīja arī iepriekšējos trīs gadus, ko 2016.-2017.gadā noteica pieprasījuma pieaugums, taču, lai arī kopš pagājušā gada ārējā ekonomiskā vide ir pasliktinājusies, pērn un šogad ārējais pieprasījums pēc metālapstrādes produkcijas joprojām saglabājas stabils. Tas šai apakšnozarei ir īpaši svarīgi, ņemot vērā ka 2/3 no gatavo metālizstrādājumu produkcijas tiek eksportētas. Otru lielāko devumu apstrādes rūpniecības izaugsmē šogad nodrošinājusi elektrisko iekārtu ražošana, kas līdzīgi kā metālapstrāde ir uz eksportu orientētā ražošanas apakšnozare. Elektrisko iekārtu ražošanas apjomi šā gada janvārī-jūlijā, salīdzinot ar 2018.gada attiecīgo laika periodu, ir pieauguši par 25,1%. Tīkmēr citu mašīnbūves apakšnozaru pieauguma tempi šogad bijuši vājāki, ko noteica pēdējos mēnešos vērojamā izlaides mazināšanās, kā rezultātā iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana 2019.gada septiņos mēnešos palielinājās par 5,4%, kamēr automobiļu un piekabju ražošana bija tikai par 1,7% augstāka nekā pirms gada. Jāatzīmē, ka mašīnbūvi veidojošo apstrādes rūpniecības apakšnozaru eksporta apgrozījuma īpatsvars pārsniedz 90%, tādējādi tām ir īpaši svarīgi saglabāt savas eksporta pozīcijas un tirgus daļu, pasliktinoties ārējai videi. Savukārt trešo nozīmīgāko devumu apstrādes rūpniecības kopējā pieaugumā šā gada septiņos mēnešos ir spējusi nodrošināt iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apakšnozare, kura gada griezumā uzrādījusi pieaugumu par 14,4%. Svārstīgus rezultātus šogad uzrāda datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas apakšnozare, kura, neskatoties uz izlaides kritumiem atsevišķos mēnešos, šā gada septiņos mēnešos kopumā ir uzrādījusi apjomu kāpumu par 10,2%. Šajā apakšnozarē strauja izaugsme ir reģistrēta jau sākot ar 2010.gadu, un kopš tā laika datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas apjomi ir vairāk kā seškārsājušies, līdz ar to ir arī pieaudzis šīs apakšnozares īpatsvars apstrādes rūpniecības struktūrā.

Savukārt apstrādes rūpniecības lielākā apakšnozare, kokrūpniecība, iepriekšējā gadā augot par 5,2% un tādējādi nodrošinot spēcīgāko devumu nozares izaugsmē, šogad attīstās mēreni. Koksnes un koka izstrādājumu ražošanas apjomi šā gada septiņos mēnešos, salīdzinot ar 2018.gada septiņiem mēnešiem, ir palielinājušies tikai par 1,5%. Pērn kokrūpniecības izaugsmi veicināja koksnes cenu kāpums pasaules tirgos, savukārt šogad apakšnozares pieauguma tempu palēnināšanos attiecīgi nosaka šo cenu atgriešanās iepriekšējo gadu vidējā līmenī. Šī tendence apvienojumā ar mazāk labvēlīgo situāciju ārējā vidē, tajā skaitā pieprasījuma mazināšanos atsevišķos eksporta tirgos, aizvien izteiktāk atspoguļojas kokapstrādes izaugsmes rādītājos.

Otras lielākās apstrādes rūpniecības apakšnozares, pārtikas produktu ražošanas, izaugsmes tempi šogad, tāpat kā pērn, samazinās. Pārtikas rūpniecības apjomi šā gada septiņos mēnešos ir bijuši nedaudz zem iepriekšējā gada līmeņa, uzrādot izlaides kritumu par 0,5%. To galvenokārt noteica ražošanas apjomu sarukums zivrrūpniecībā, turklāt nelielu kritumu uzrādīja arī gaļas un gaļas produktu ražošana un pārstrāde. Tīkmēr augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana septiņos mēnešos uzrādījusi spēcīgu kāpumu, pieaugums reģistrēts arī piena produktu ražošanā. Jāatzīmē, ka pērn tieši piena produktu ražošanas sarukums noteica kopējo pārtikas produktu ražošanas kritumu.

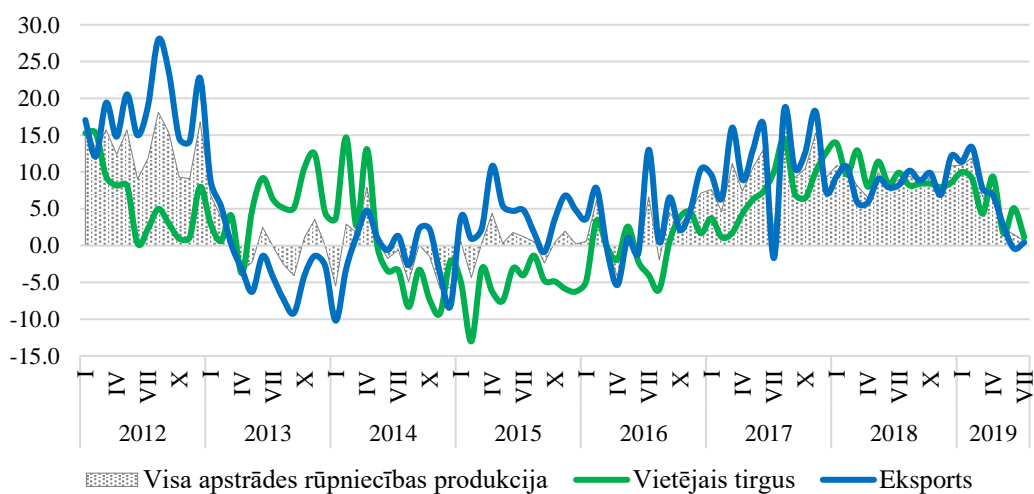
Tomēr straujāks ražošanas apjomu kritums šogad vērojams būvmateriālu ražošanā, kas radījusi lielāko negatīvo ietekmi uz apstrādes rūpniecības kopējiem rezultātiem.

Nemetālisko minerālu izstrādājumu jeb būvmateriālu ražošanas apjomi šā gada janvārī-jūlijā bijuši par 4,3% zemāki nekā pirms gada, ko izraisīja ārējā pieprasījuma samazināšanās, kamēr būvmateriālu apgrozījums vietējā tirgū joprojām pieaug. 2019.gada septiņos mēnešos izlaide sarukusi arī tādās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs kā mēbeļu ražošana (-7,2% gada griezumā), apģērbu ražošana (-5,9%), ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana (-4,5%).

1.6. att. Rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2019.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu 2018.gadā, kalendāri izlīdzināti dati, %

Divus iepriekšējos gadus apstrādes rūpniecības apgrozījums audzis vidēji par 9,4%. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma kāpums reģistrēts arī šogad, taču pieaugums vairs nav tik spēcīgs, ko noteica apgrozījuma izaugsmes tempa palēnināšanās pēdējo trīs mēnešu laikā (1.7.att.). Kopumā 2019.gada septiņos mēnešos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu kopumā apstrādes rūpniecības produkcijas realizācija pieauga par 5,7%. Tā kā apstrādes rūpniecības apgrozījuma pieaugums pārsniedz nozares izlaides izaugsmi, tas norāda, ka nozarē kopumā ir pieaugušas galaprodukcijas cenas.

1.7. att. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, kalendāri izlīdzināti dati, %

Apstrādes rūpniecības apgrozījums eksportā un vietējā tirgū septiņos mēnešos ir audzis līdzīgi – attiecīgi par 5,8% un 5,5%. Starp apstrādes rūpniecības apakšnozarēm apgrozījums šogad visstraujāk palielinājies elektrisko iekārtu ražošanā – par 22,7% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada janvāra-jūlija periodu, iekārtu un ierīču remontā un uzstādīšanā (+22,4%), datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā (+14,0%). Spēcīgs apgrozījuma kāpums reģistrēts arī poligrāfijas un ierakstu reproducēšanas apakšnozarē, iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanā, kā arī gatavo metālizstrādājumu ražošanā. Tikmēr apgrozījuma kritums fiksēts tikai dažās apakšnozarēs - mēbeļu ražošanā (-3,4%), automobiļu un piekabju ražošanā (-2,4%), nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā (-1,8%).

Apstrādes rūpniecības uzņēmumu aptauju dati apliecina, ka šis gads nozarē ir sarežģīts, ražotāju konfidences rādītājam šogad noslīdot zem iepriekšējo divu gadu vidējā līmeņa. Ražotāji norāda, ka ir pieaugušas pieprasījuma trūkuma un darbaspēka pieejamības problēmas – tos kā uzņēmējdarbību ierobežojošos faktoros šā gada trešajā ceturksnī atzīmējuši attiecīgi 34,3% un 27,0% aptaujāto nozares pārstāvju (salīdzinājumam – gadu iepriekš šie īpatsvari bija 28,3% un 22,4%). Tik augsts rūpnieku īpatsvars, kuri saskaras ar darbaspēka trūkuma, tika reģistrēts tikai pirms krīzes, un šo problēmu varētu risināt ar lielākām investīcijām ražošanas procesu automatizācijā, tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās. Savukārt no 10,4% līdz 6,5% gada laikā ir samazinājies to uzņēmēju īpatsvars, kuri norāda uz materiālu un/vai atbilstošo iekārtu trūkumu, kas liecina vai nu par iepriekš veikto investīciju rezultātiem, vai atspoguļo pieprasījuma trūkuma sekas. Tajā pašā laikā tikai 4,2% aptaujāto rūpnieku atzīmē finansējuma pieejamības problēmas, savukārt 34,2% nesaskata ierobežojumus, veicot uzņēmējdarbību.

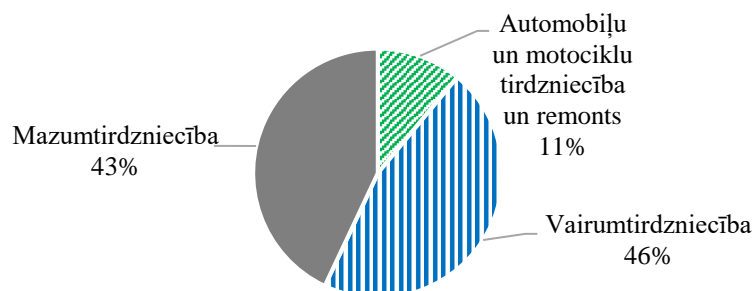
ES kopējais patērētāju un uzņēmēju ekonomiskā sentimenta indekss sarūk jau kopš pērnā gada jūnija, kas apvienojumā ar vājākiem šogad reģistrētajiem ES izaugsmes rādītājiem norāda uz pieprasījuma palēnināšanos Latvijas galvenajā tirdzniecības reģionā.

Ņemot vērā ārējās vides problēmas un izaugsmes bremsēšanos ES, var secināt, ka kopumā apstrādes rūpniecība šogad spējusi uzrādīt labu pieauguma tempu. Savukārt rūpniecību kopumā šogad būtiski ietekmējuši vienreizēji faktori, kurus praktiski nevar ietekmēt - elektroenerģijas ražošanas apjomu straujš sarukums gada pirmajā pusē laikapstākļu dēļ. Sagaidāms, ka turpmākajos mēnešos apstrādes rūpniecībā turpināsies mērena izaugsme, savukārt elektroenerģijas sektorā pakāpeniski atjaunosies pieaugums.

Tirdzniecība

Tirdzniecība, apvienojot mazum- un vairumtirdzniecību, kā arī automobiļu un motociklu tirdzniecību un remontu, ir starp lielākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. 2018.gadā tās daļa Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā veidoja 15,9%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir nedaudz samazinājusies – par 0,4 procentpunktiem.

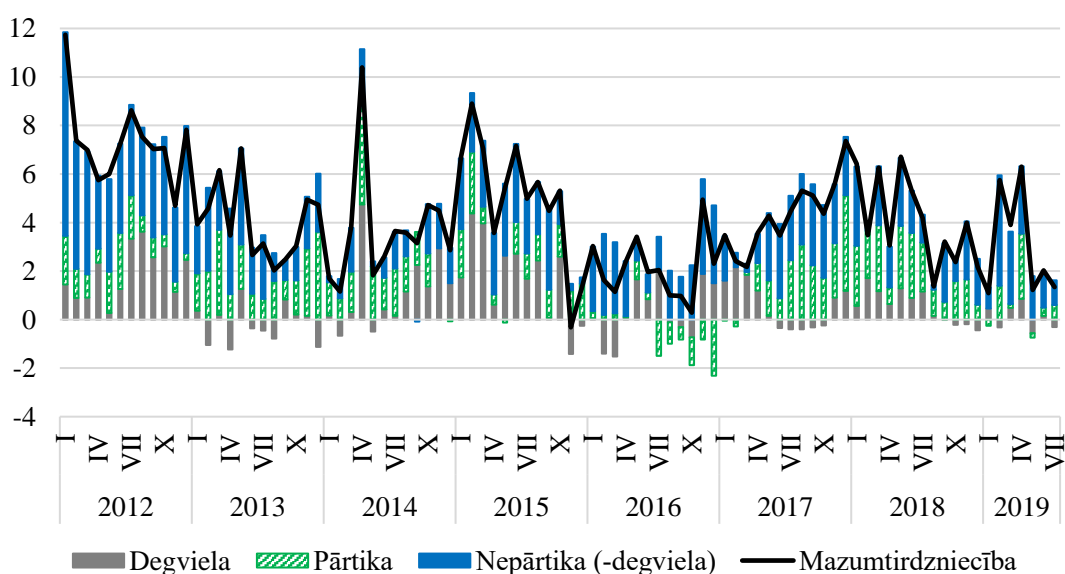
Tirdzniecībā nodarbināto skaits ir augstākais starp visām nozarēm un 2018.gadā šajā nozarē strādāja 139,3 tūkstoši cilvēku jeb 15,3% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem iedzīvotājiem. Nodarbināto skaita pieaugums tirdzniecības nozarē skaidrojams ar spēcīgo Latvijas ekonomikas izaugsmi un augošo vietējo patēriņu iepriekšējos divus gadus.

1.8.att. Tirdzniecības pievienotās vērtības struktūra 2018.gadā, %

Tirdzniecības struktūrā mazumtirdzniecība un vairumtirdzniecība veido lielāko nozares pievienotās vērtības īpatsvaru un tā sadalījums tradicionāli ir līdzīgs – ap 45% katrai apakšnozaarei, savukārt automobiļu un motociklu tirdzniecība un remonts veido atlikušo 1/10 daļu (1.8.att.). Kopš 2011.gada tirdzniecība uzrāda pievienotās vērtības kāpumu, taču pērn nozares izaugsme bija mērena, veidojot 2,1% (salīdzināmajās cenās), ko negatīvi ietekmēja neliels kritums vairumtirdzniecībā. Savukārt šogad tirdzniecības pieaugums ir ātrāks, un pievienotās vērtības kāpums ir vērojams visās tās apakšnozarēs. Salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusgadu, tirdzniecības pievienotā vērtība ir palielinājusies par 4,6%, ko atšķirībā no iepriekšējā gada visvairāk veicināja vairumtirdzniecības pieaugums.

Savukārt mazumtirdzniecība šogad attīstās lēnāk nekā 2017. un 2018.gadā, kad mazumtirdzniecības apgrozījums bija audzis par attiecīgi 4,3% un 3,8%. Šā gada pirmajos septiņos mēnešos salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pirms gada mazumtirdzniecības apjomi ir palielinājušies par 3,0% (1.9.att.). Spēcīgāku tirdzniecības izaugsmi šogad kavē lēnais apgrozījuma kāpums pārtikas preču veikalos, kas septiņos mēnešos uzrādījis vien 1,6% lielu pieaugumu. Savukārt nepārtikas preču, atskaitot degvielu, tirdzniecības apjomi šā gada septiņos mēnešos uzrādīja samērā strauju kāpumu, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada janvārijūliju pieaugot par 5,1%. Tajā pašā laikā autodegvielas tirdzniecības apjomi gada griezumā palielinājušies tikai par 0,5%, kas ir lēnāk nekā iepriekšējos divos gados, kad, degvielas cenām augot vidēji par 10%, tās pārdošanas apjomi bija palielinājušies par 2,8% (šā gada septiņos mēnešos degvielas cenas bija par 2,4% augstākas nekā pirms gada).

1.9. att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, %

Nemot vērā situāciju darba tirgū – joprojām strauji augošos iedzīvotāju ienākumus un bezdarba līmeņa samazināšanos, tirdzniecības apjomi Latvijā varētu pieaugt straujāk. Tomēr daļa iedzīvotāju savus ienākumus izvēlas uzkrāt un 2019.gada jūlija beigās kopējie mājsaimniecību noguldījumi gada laikā bija palielinājušies par 8,6%. Turklāt no jauna izsniegto patēriņa kredītu apjoms šā gada septiņos mēnešos neuzrādīja pieaugumu, bet saglabājās iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmenī. Pie tam iespējams, ka arī tirdzniecības nozari ietekmē Latvijas demogrāfiskā situācija jeb iedzīvotāju skaita samazināšanās.

Vairumtirdzniecība šā gada pirmajā pusgadā atšķirībā no 2018.gada, kad apakšnozares pievienotā vērtība samazinājās par 0,2%, uzrādīja pieaugumu, gada griezumā izaugsmei sasniedzot 5,7%, kas bija spēcīgāks pieaugums nekā tirdzniecības kopējais kāpums. Starp vairumtirdzniecības kategorijām šā gada pirmajā pusē straujākos pieaugumus uzrādīja lauksaimniecības izejvielu un dzīvū lopu vairumtirdzniecība, pārtikas, dzērienu un tabakas izstrādājumu vairumtirdzniecība, kā arī mājsaimniecības preču vairumtirdzniecība. Toties vairumtirdzniecības apjomu kritumu uzrādīja vairumtirdzniecība uz līguma pamata vai par atlīdzību un mašīnu, iekārtu un to piederumu vairumtirdzniecība.

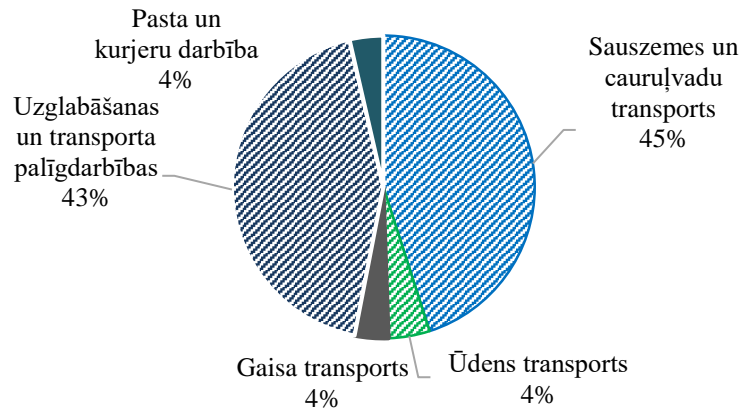
Automobiļu un motociklu tirdzniecības apjomi (gan mazumtirdzniecībā, gan vairumtirdzniecībā, gan to remonts) pieaug kopš 2010.gada. Pērn šis apjoms bija par 5,5% augstāks nekā gadu iepriekš. Savukārt 2019.gada pirmajā pusē izaugsmes temps bija vēl straujāks, kopējiem auto un motociklu tirdzniecības apjomiem un to remontam palielinoties par 6,9%.

Nemot vērā tirdzniecības nozares īpatsvaru Latvijas tautsaimniecības struktūrā, pieaugums šajā sektora sniedz nozīmīgu devumu kopējā ekonomikas izaugsme. Ir sagaidāms, ka šogad ekonomikas izaugsmei noteiks vietējā patēriņa pieaugums, kur liela nozīme ir tieši tirdzniecībai. Tā kā patērētāju un mazumtirgotāju konfidences rādītāji saglabājas stabili, tie apvienojumā ar joprojām labvēlīgo situāciju darba tirgū nodrošinās nozares izaugsmei arī turpmāk.

Transports

Pateicoties izdevīgajam ģeogrāfiskajam stāvoklim un labi attīstītajai tranzīta infrastruktūrai, transporta un uzglabāšanas nozarei ir būtiska loma Latvijas ekonomikā un tās īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir viens no augstākajiem starp ES valstīm. 2018.gadā transporta nozare veidoja 11,4% no kopējās pievienotās vērtības un ir trešā lielākā Latvijas tautsaimniecības nozare pēc tirdzniecības un apstrādes rūpniecības. Pēdējo gadu laikā transporta nozares īpatsvars tautsaimniecībā nav būtiski mainījies, un 2018.gadā tajā strādāja 80,7 tūkstoši cilvēku jeb 8,9% no visiem ekonomikā nodarbinātajiem.

Nozares struktūrā lielāko daļu veido sauszemes transports un cauruļvadu transports, kur būtiska daļa ir kravu dzelzceļa un autopārvadājumiem, kā arī uzglabāšanas un transporta palīgdarbības, tajā skaitā kravu pārkraušana ostās (1.10.att.):

1.10. att. Transporta un uzglabāšanas nozares struktūra, 2016.gads, faktiskajās cenās, %

2018.gadā transporta un uzglabāšanas nozare sasniedza 5,3% pieaugumu (salīdzināmās cenās), ko nodrošināja galvenokārt pieaugušie kravu apjomi ostās un dzelzceļā, kā arī lidostas “Rīga” straujā attīstība un augošā prāmju un kruīza kuģu satiksme. Kravu apjoms Latvijas ostās pagājušajā gadā palielinājās par 7,0%, bet dzelzceļā pārvadāto kravu apjoms pieauga par 11,8%. Ostu un dzelzceļa kravu apjomu pieaugumu nodrošināja galvenokārt ogļu tranzīta pieaugums kopš 2018.gada maija, Krievijas ostām remontdarbu dēļ ierobežojot savu darbību, kā arī stabilais ģenerālkraavu apjomu pieaugums un strauji pieaugušie kravu apjomi no Baltkrievijas. Kopējais no Baltkrievijas ievesto kravu apjoms pagājušajā gadā palielinājās par 65%, tām veidojot jau 25% no visām pa dzelzceļu ievestajām kravām, kamēr no Krievijas ievesto kravu īpatsvars pērn saruka līdz 70%.

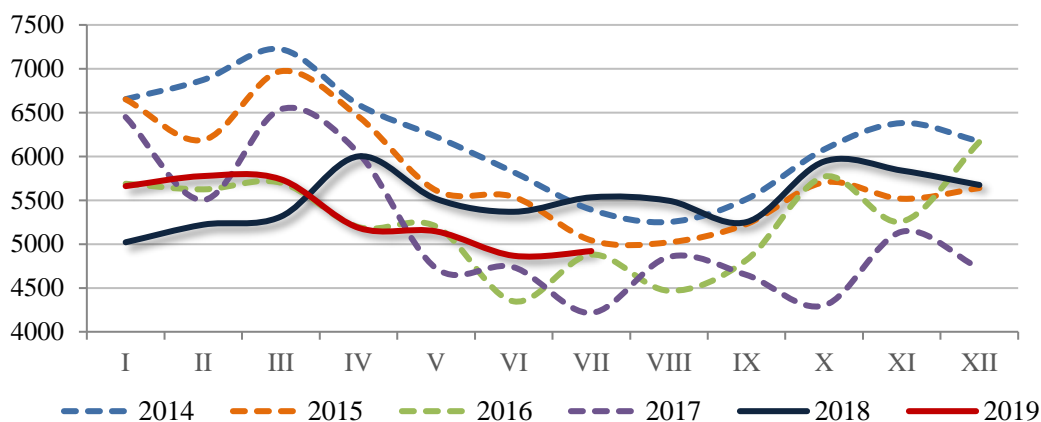
Ogļu kravu apjoms Latvijas ostās 2018.gadā palielinājās par 19,0% un ģenerālkraavu apjoms augs par 20,3%. Savukārt naftas produktu tranzīts caur Latviju turpināja kristies, salīdzinājumā ar 2017.gadu samazinoties par 12,1%. Kravu apgrozība autotransportā 2018.gadā palielinājās tikai nenozīmīgi – par 0,2%, bet pasažieru skaits lidostā “Rīga” augs par 15,7% un jūras ostās – par 5,3%.

2019.gadā, Krievijas ostām atjaunojot darbību pēc remontdarbiem, kravu apgrozījums Latvijas ostās un dzelzceļā pakāpeniski samazinās, ko daļēji kompensē lidostas “Rīga” attīstība un pasažieru skaita pieaugums jūras ostās, kamēr kravu autopārvadājumi saglabājas iepriekšējā gada līmenī. Kopējie nozares attīstības tempi samazinājušies no 4,0% pieauguma pirmajā ceturksnī līdz 3,7% kritumam otrajā ceturksnī, gada pirmajā pusē kopā uzrādot tikai nenozīmīgu 0,1% pieaugumu.

Latvijas ostās 2019.gada pirmajos septiņos mēnešos pārkrauti 37,3 miljoni tonnu kravu, kas ir par 1,8% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika posmā. Pārkrauto ogļu kravu apjoms samazinājies par 0,1% līdz 11,2 miljoniem tonnu, bet straujš kritums bijis otrā lielākajā kravu grupā, naftas produktu pārkraušanas apjomi samazinoties par 11,3% līdz 7,9 miljoniem tonnu. Neliels kritums bijis arī augstākās vērtības kravu – ģenerālkraavu pārkraušanā, kur kravu apjomi salīdzinājumā ar 2018.gada septiņiem mēnešiem samazinājušies par 1,5% līdz 7,8 miljoniem tonnu. Tajā pašā laikā konteineru pārvadājumos sasniegts 1,8% pieaugums, konteineru pārkraušanas apjomiem pa mēnešiem turoties visu laiku augstākajā līmenī.

Skatoties pa atsevišķām ostām, Ventspils ostā kravu apgrozījums šā gada septiņos mēnešos palielinājies par 13,5% bet Rīgas ostā tas samazinājies par 10,5% un Liepājas ostā – par 7,6%. Atšķirības ostu sniegumā saistītas galvenokārt ar dažādiem ogļu pārkraušanas apjomiem, kur Ventspils ostā spēcīgi pieaugušie ogļu kravu apjomi gada pirmajos mēnešos vairāk nekā kompensējuši krītošās naftas produktu kravas. Līdz ar Krievijas Ustjugas ostas darbības atjaunošanu pilnā apmērā kravu apgrozījums Latvijas ostās 2019.gada laikā uzrāda

lejuvērstu virzību un jūlijā jau fiksēts 11,1% kritums salīdzinājumā ar 2018.gada attiecīgo mēnesi (1.11.att). Ņemot vērā Krievijas kravu pārorientācijas plānus uz savām Baltijas jūras ostām, ar kravu apjomu samazinājumu jāreķinās gan šogad, gan vidējā termiņā kopumā.

1.11. att. Kravu apgrozījums Latvijas ostās (tūkst. tonnu), pa mēnešiem

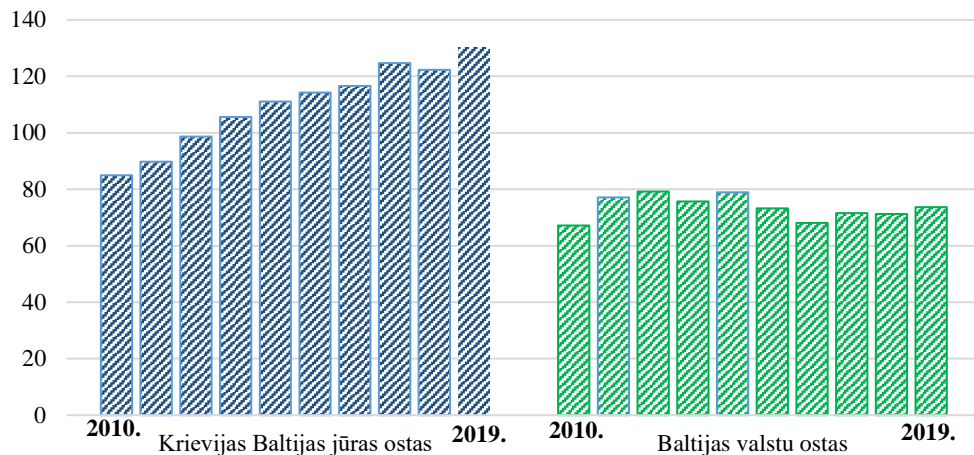
Kopumā dati par kravu apgrozījuma izmaiņām visās Baltijas jūras austrumkrasta ostās apstiprina, ka Krievija arī 2019.gadā turpina palielināt kravu plūsmu uz savām Baltijas jūras ostām. Primorskas ostā, kas specializējas naftas kravu pārkraušanā, kravu apgrozījums šogad sešos mēnešos audzis par 11,5%, bet Ustjugas ostā, kur galvenās kravas ir ogles un naftas produkti, kravu apgrozījums palielinājies par 10,6%. Visās Krievijas Baltijas jūras austrumkrasta ostās kopā kravu apgrozījums 2019.gada sešos mēnešos bijis par 7,8 miljonu tonnu jeb 6,4% lielāks nekā pirms gada, kamēr Baltijas valstu ostās pieaugums bijis mazāks – par 2,4 miljoniem tonnu jeb 3,4%.

1.2. tabula. Kravu apgrozījums Baltijas jūras austrumkrasta ostās, milj. t³

Osta	2018.gada 6 mēneši	2019.gada 6 mēneši	Izmaiņas, %
Ustjugas	49,1	54,3	+10,6
Primorska	26,7	29,8	+11,5
Sanktpēterburga	29,7	30,1	+1,2
Klaipēda	22,0	23,7	+7,5
Igaunijas ostas	17,7	18,6	+5,2
Rīga	17,6	16,2	-8,3
Ventspils	10,0	11,5	+15,4
Visocka	8,6	9,4	+9,4
Kaļiņingrada	7,2	5,8	-19,0
Liepāja	3,9	3,7	-5,5
Viborga	1,0	0,7	-29,0

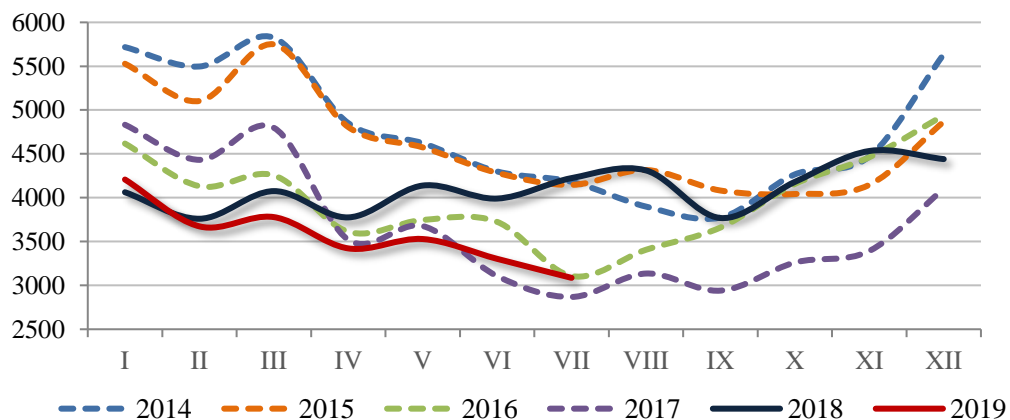
Kopumā pēdējo gadu laikā kopējais Krievijas Baltijas jūras ostu apgrozījums ir pastāvīgi pieaudzis, savukārt Baltijas valstu ostās kopā tas samazinās (1.12.att). Pēdējo astoņu gadu laikā – kopš 2011.gada – kopējais kravu apgrozījums Krievijas ostās gada pirmajā pusē ir palielinājies kopumā par 40,4 miljoniem tonnu, kamēr Baltijas valstu ostās tas ir samazinājies par 3,5 miljoniem tonnu.

³ Datu avots: Latvijas, Lietuvas, Igaunijas statistikas pārvaldes, www.portofklaipeda.lt, www.portnews.ru

1.12. att. Kravu apgrozījuma dinamika Krievijas Baltijas jūras ostās un Baltijas valstu ostās 2010. – 2019.gada pirmajos sešos mēnešos, milj. tonnu

Dzelzceļa kravu pārvadājumos situācija šogad ir līdzīga kā ostās. Kopējais pārvadāto kravu apjoms septiņos mēnešos bijis par 10,8% mazāks nekā pirms gada, veidojot 25,0 miljonus tonnu. Pēc pieauguma gada sākumā nākamajos mēnešos kravu apjomi pakāpeniski samazinājušies un jūlijā bijuši jau par 26,9% mazāki nekā pirms gada (1.13.att). Naftas produktu transportēšana uz Ventspili pa maģistrālo naftas produktu vadu gada pirmajā pusē samazinājusies par 10,5% līdz 1,5 miljoniem tonnu.

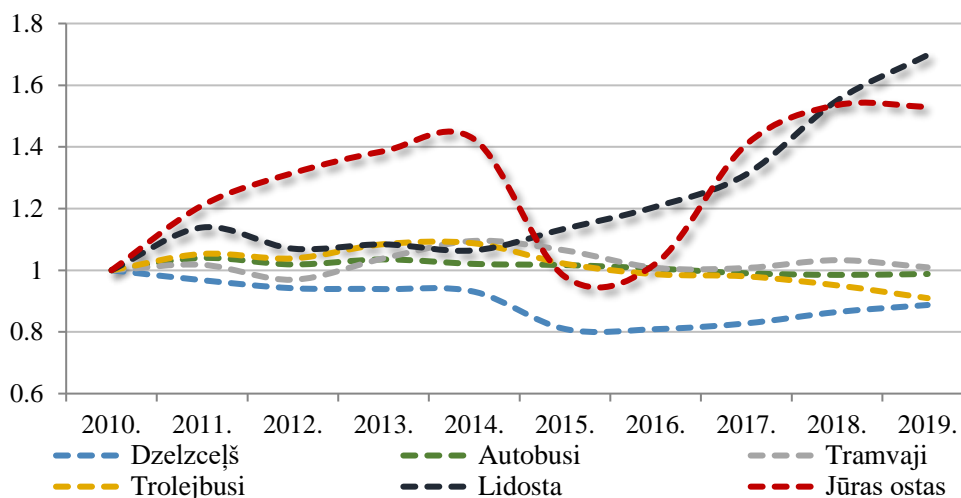

1.13. att. Pa dzelzceļu pārvadātās kravas (tūkst. tonnu), pa mēnešiem

Kravu pārvadājumos ar autotransportu šogad sasniegts neliels pieaugums, kravu apgrozībai gada pirmajos divos ceturkšņos, salīdzinājumā ar 2018.gada attiecīgo periodu palielinoties par 2,6% līdz 7,6 miljardiem tonnkilometru, tomēr pārvadāto kravu apjomi bijuši par 4,2% zemāki nekā pirms gada.

Pasažieru pārvadājumi ar sauszemes transportu Latvijā, samazinoties iedzīvotāju skaitam, pēdējo gadu laikā lēnām, bet pastāvīgi samazinās (skat. indeksu 1.14.att). 2018.gadā kopējais ar autobusiem, dzelzceļu un pilsētas elektrotransportu pārvadāto pasažieru skaits bija par 0,3% mazāks nekā 2017.gadā. Pasažieru skaits pagājušajā gadā autobusu satiksmē bija saglabājies stabils, pilsētas elektrotransportā samazinājies par 1,9%, bet dzelzceļā pieaudzis par 4,3%. Līdzīga situācija saglabājas arī 2019.gadā, kad gada pirmajos sešos mēnešos kopējais pasažieru skaits sauszemes transportā samazinājies par 0,8%, un vienīgi dzelzceļa pārvadājumos fiksēts vērā ņemams pasažieru skaita pieaugums par 2,6%. Ar autobusiem pārvadāto pasažieru skaits 2019.gada pirmajos sešos mēnešos

palielinājies par 0,3%, bet tramvaju un trolejbusu pasažieru skaits samazinājies attiecīgi par 2,3% un 4,4%.

1.14. att. Pasažieru skaita indekss galvenajos transporta veidos (2010.gada 1.pusgads=1)

Ja pasažieru skaits iekšzemē turpina samazināties, starptautiskajos aviopārvadājumos un jūras satiksmē pēdējos gados sasniegts būtisks pasažieru skaita pieaugums, ko veicinājis augošais tūristu skaits. Lidosta „Rīga” šā gada pirmajos sešos mēnešos apkalpojusi 3,6 milj. pasažieru, kas ir par 9,5% vairāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Savukārt pasažieru skaits Latvijas ostās 2019.gada pirmajos sešos mēnešos saglabājies pagājušā gada līmenī, veidojot 512,7 tūkstošus. Pasažieru skaits lidostā stabili palielinās jau kopš 2015.gada, bet jūras pārvadājumos pieaugums sākās 2016.gadā, pēc tam, kad 2015.gadā pasažieru skaita kritumu bija izraisījusi prāmju skaita samazināšana maršrutā Rīga-Stokholma.

Transporta nozares perspektīvas gan šim, gan nākamajiem trim gadiem jāvērtē piesardzīgi, ņemot vērā, ka Krievija nav atteikusies no savas stratēģijas pārorientēt naftas un ogļu kravas uz savām Baltijas jūras ostām, kamēr vienlaikus Eiropā pieprasījums pēc Krievijas oglēm krītas. Salīdzinoši labākas perspektīvas ir konteineru pārvadājumiem, kā arī kravu autopārvadājumiem, un līdz ar tūrisma attīstību turpinās palielināties arī pasažieru satiksme lidostā un ostās, kas varētu kompensēt Krievijas kravu tranzīta samazinājumu un ļaut nozarei kopumā izvairīties no pievienotās vērtības krituma.

Būvniecība

Pēdējo divu gadu laikā, kad būvniecībā tika reģistrēts straujš apjomu kāpums, nozares īpatsvars kopējā IKP pievienotās vērtības struktūrā pieauga. Tomēr tas ir zemāks nekā pirmskrīzes laikā sasniegtais īpatsvars (2007.gadā – 10,2%), 2018.gadā veidojot 7,3%.

Līdz ar būvniecības straujo izaugsmi, pērn būtiski palielinājās arī nozarē nodarbināto iedzīvotāju skaits. 2018.gadā būvniecībā strādāja par 18,2% vairāk personu nekā gadu iepriekš, kopumā veidojot 8,2% no tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju kopskaita jeb 74,6 tūkst. cilvēku. Tik liels nodarbināto iedzīvotāju skaits nozarē ir pirmo reizi kopš krīzes, taču tas joprojām ir ievērojami zemāks nekā 2008.gadā nozarē strādājošo skaits, kad tas bija sasniedzis 124 tūkstošus.

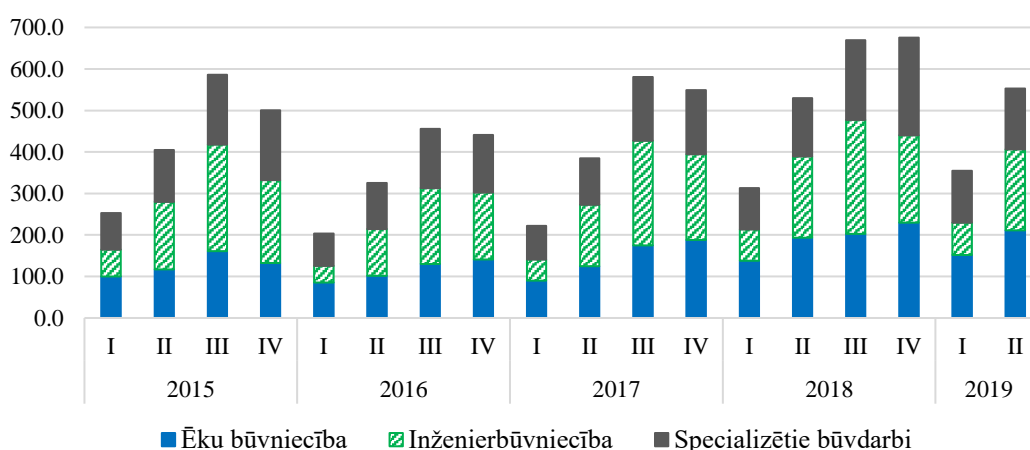
2017. un 2018.gadā būvniecības izaugsme bija mērāma divciparu skaitļos, nozares izlaidei salīdzināmās cenās pieaugot attiecīgi par 18,5% un 21,9%. Šo izaugsmi galvenokārt

noteica ES fondu investīciju ieplūde, kas veicināja publisko būvniecības projektu īstenošanu, kā rezultātā strauji pieauga inženierbūvju celtniecības apjomi. Spēcīgu kāpumu divus iepriekšējos gadus uzrādīja arī nedzīvojamo ēku celtniecība, turklāt pērn strauji palielinājās dzīvojamo ēku būvniecības apjomi.

Tā rezultātā būvniecībā tika sasniegta augsta bāze, ko būtiski pārsniegt ir sarežģīti. Tādējādi šogad, lai arī nozarē turpinās pieaugums, būvniecības izaugsme ir ievērojami mērenāka – 2019. gada pirmajā pusgadā būvniecības sektora izlaide bija par 3,4% augstāka nekā pērnā gada pirmajā pusē. Nozares pieaugumu šogad veicina ēku celtniecības apjomu pieaugums, kā arī specializēto būvdarbu kāpums. Tā, piemēram, ēku būvniecība 2019.gada pirmajā pusē palielinājās par 4,7%, pieaugot gan dzīvojamo māju, gan tādu nedzīvojamo ēku kā rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu, plašizklaides pasākumu ēku, muzeju un bibliotēku, izglītības un medicīnas iestāžu, kā arī viesnīcu celtniecības apjomiem. Specializēto būvdarbu apjomi pirmā pusgada laikā šogad pieauga par 8,6%, īpaši palielinoties elektroinstalācijas ierīkošanas, cauruļvadu uzstādīšanas u.tml. darbībām.

Savukārt inženierbūvniecības segmentā šā gada pirmajā pusē tika reģistrēts samazinājums par 3,3%, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmā pusgada būvniecības apjomiem. Inženierbūvju celtniecības kritums ir saistīts ar ES fondu investīciju plūsmas stabilizēšanos nedaudz zem iepriekšējā gada līmeņa, kad kapitālo izdevumu apjoms, kas pamatā ir finansējums ar būvniecību saistītiem projektiem, bija sasniedzis augstāko līmeni 2014.-2020.gada ES fondu plānošanas periodā. Kritumu inženierbūvju celtniecībā noteica pilsētsaimniecības infrastruktūras objektu būvniecības (ūdensapgādes, elektroapgādes un telekomunikāciju sistēmu būvniecība) straujš sarukums 2019.gada otrajā ceturksnī, kamēr ceļu, dzelzceļu un tiltu celtniecības apjomu pieaugums šā gada pirmajā pusē joprojām bija augsts.

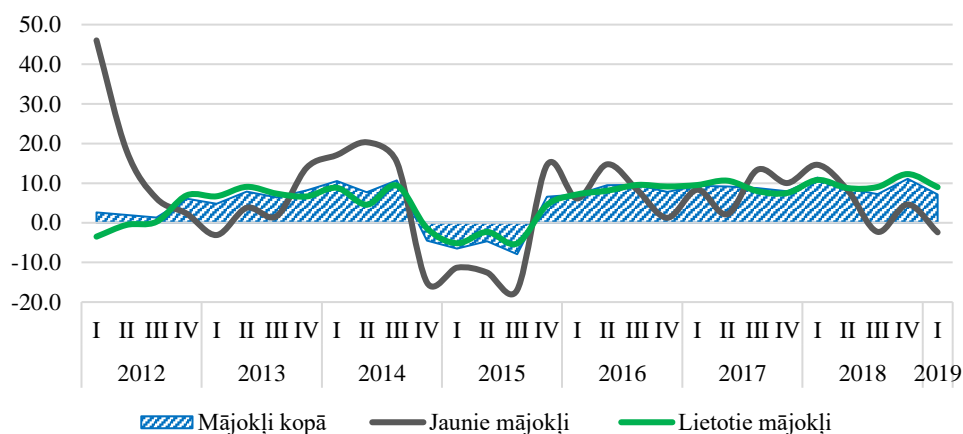
Būvniecības struktūrā (1.15.att.) aizvien samazinās inženierbūvju celtniecības īpatsvars – ja 2015.gadā tas sasniedza 39% no kopējās būvniecības izlaides faktiskajās cenās, tad pērn tas veidoja 35% un šā gada pirmajā pusē noslīdēja līdz 30%. Savukārt kopējā nozares struktūrā savu daļu aizvien kāpina ēku būvniecība – no 29% 2015.gadā tā ir pieaugusi līdz 35% pērn un šā gada pirmajā pusgadā jau sasniedzot 40%. Jāatzīmē, ka ¾ no kopējiem ēku būvniecības apjomiem veido nedzīvojamās ēkas, ieskaitot viesnīcas, biroju ēkas, rūpnieciskās ražošanas ēkas u.tml.

1.15. att. Būvniecības nozares izlaides apjoms un struktūra faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

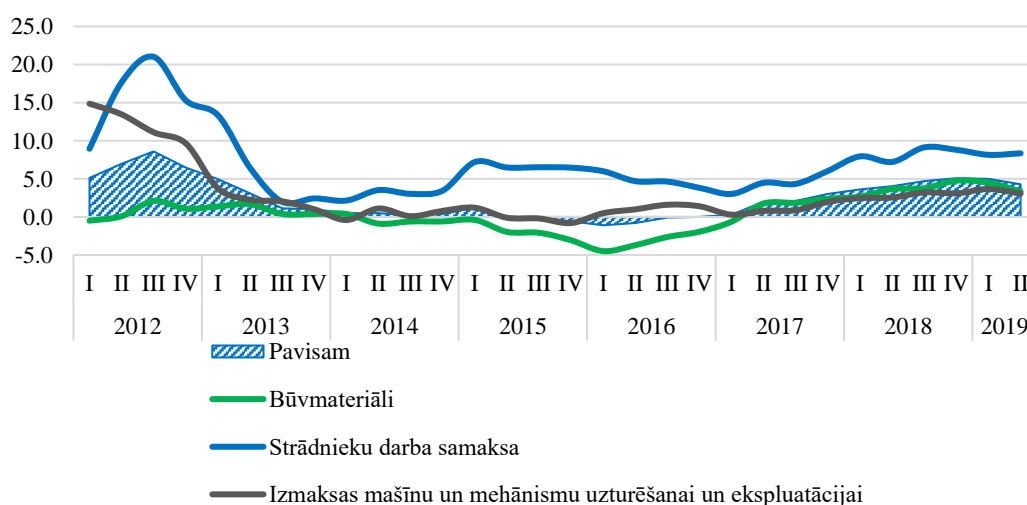
Līdz ar dzīvojamo ēku būvniecības pieaugumu gan šā gada pirmajā pusē, gan pērn kopumā, kas norāda uz pieprasījuma pieaugumu pēc dzīvojamā fonda, palielinās arī dzīvojamo māju cenas (1.16.att.). Jāatzīmē gan, ka mājokļu cenas palielinās jau ilgākā laika FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

posmā, izņemot 2015.gadu, un 2018.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, mājokļu cenas kopā pieauga par 9,6%, lietoto mājokļu cenām augot straujāk nekā jauno mājokļu cenām. Arī šā gada pirmajā ceturksnī lietoto mājokļu cenas uzrāda diezgan strauju kāpumu – par 9,0% salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo ceturksni, savukārt jauno mājokļu cenas gada griezumā ir samazinājušās par 2,4%. Kopumā šā gada pirmajā ceturksnī mājokļu cenu pieaugums bija nedaudz zemāks nekā pērn kopumā, veidojot 7,1%. Turklāt šāds mājokļa cenu pieaugums ir ievērojami mērenāks nekā bija vērojams pirmskrīzes laikā, kad 2007.gadā Latvijā veidojās nekustamo īpašumu tirgus pārkaršana un dzīvojamo māju cenu pieaugums tuvojās 40%.

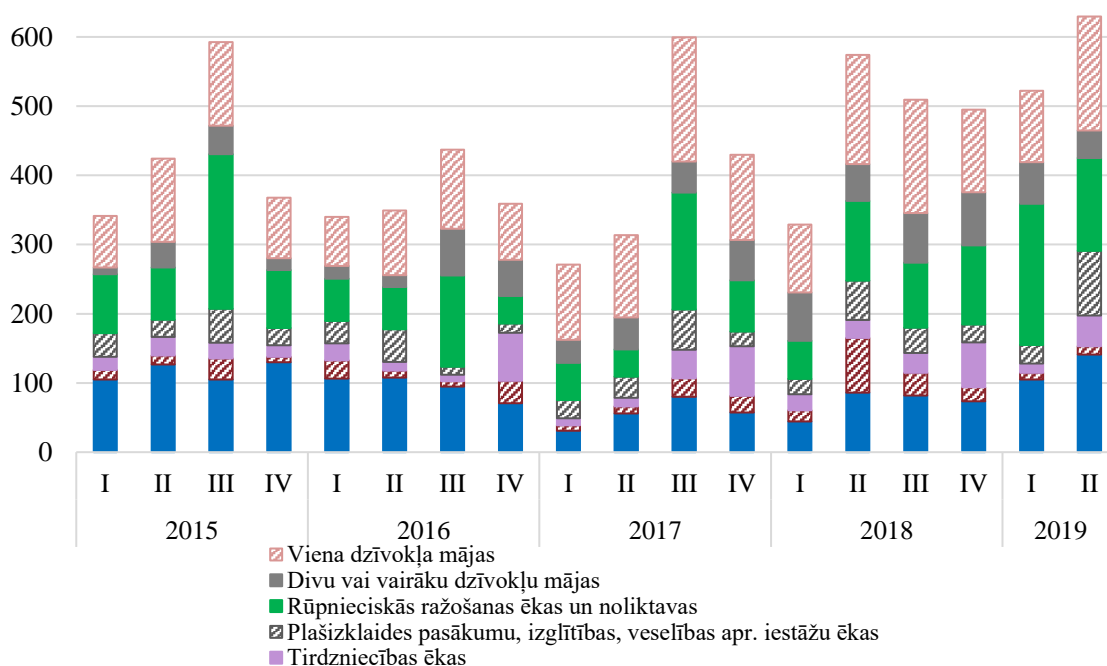
1.16. att. Mājokļu cenu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Savukārt būvniecības izmaksas, kas ietver būvmateriālu izmaksas, strādnieku darba algu, kā arī darba mašīnu un iekārtu uzturēšanas izmaksas, uzrāda pieaugumu kopš 2017.gada (1.17.att.). Pērn salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kopējās būvniecības izmaksas palielinājās par 4,4%, ko noteica sektorā strādājošo darba samaksas kāpums. Līdzīgs būvniecības izmaksu pieaugums tika reģistrēts arī šā gada pirmajā pusē, divos ceturkšņos kopā izmaksām palielinoties par 4,6%. Darba algu pieaugums šajā periodā sasniedza 8,3%, kamēr būvmateriālu izmaksas un būvtehnikas nodrošināšanas izmaksas palielinājās attiecīgi par 3,9% un 3,4%. Jāatzīmē, ka šāds būvniecības izmaksu pieaugums ir būtiski zemāks par pirmskrīzes būvniecības pārkaršanas laikā fiksētajiem kāpumiem.

1.17. att. Būvniecības izmaksu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Par būvniecības apjomu turpmāku pieaugumu liecina dati par šā gada pirmajā pusgadā izsniegtajām būvatļaujām ēku celtniecībai – izsniegtajās būvatļaujās norādītā paredzamā platība ir bijusi par 27,6% augstāka nekā pirms gada (1.18.att). Turklāt 2018.gadā kopumā izsniegto būvatļauju paredzamā platība palielinājās par 18,1%. Šā gada pirmajā pusgadā īpaši strauju pieaugumu uzrādīja rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu, kā arī plašizklaides pasākumu, izglītības, veselības aprūpes iestāžu ēku un viesnīcu un tām līdzīga lietojuma ēku paredzamā celtniecības platība.

1.18. att. Izdotajās būvatļaujās paredzamā platība pa ēku veidiem, tūkst. km²

Savukārt kopējais būvniecības sektora konfidences indekss pēc strauja pieauguma 2018.gadā pēdējos mēnešos ir pasliktinājies, tomēr joprojām atrodas krietni virs ilgtermiņa vidējā līmeņa. Tas liecina, ka, lai arī nozares pieaugums turpmākajos ceturkšņos būs lēns, izaugsmes perspektīvas atsevišķos celtniecības sektoros ir labas.

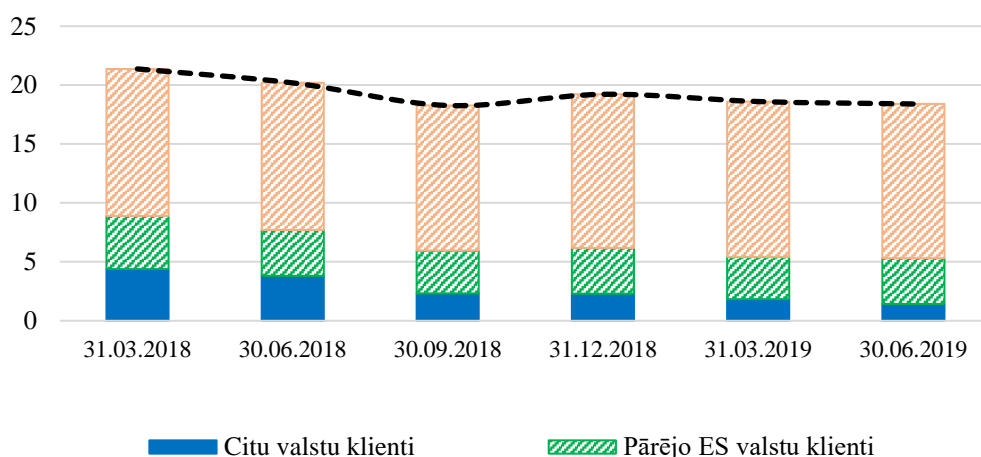
Finanšu un apdrošināšanas nozare

Finanšu un apdrošināšanas nozare, kas pēdējo gadu laikā pārdzīvojusi būtiskas pārmaiņas, 2018.gadā kopumā veidoja 2,3% no kopējās pievienotās vērtības tautsaimniecībā, un ir viena no mazākajām ekonomikas nozarēm. Finanšu nozares īpatsvars ekonomikā pēdējo gadu laikā ir samazinājies, noslīdot no 2016.gadā sasniegtā 3,3% pēckrīzes maksimuma, un pagājušajā gadā tajā strādāja 18,8 tūkstoši cilvēku jeb 2,1% no visiem ekonomikā nodarbinātajiem.

Līdz ar nerezidentu klientu apkalpošanas samazināšanos 2018.gadā nozare piedzīvoja 7,3% kritumu, bet 2019.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, nozares pievienotā vērtība samazinājās par 1,3%. Pēc 2018.gadā piedzīvotajām

pārmaiņām un "ABLV Bank" licences anulēšanas nozare turpināja FKTK vadīto Latvijas banku sistēmas transformāciju, atbrīvojoties no augsta vai līdz galam neizprotama riska klientu noguldījumiem. FKTK norāda, ka šī banku sistēmas transformācija ir praktiski pabeigta, tomēr saglabājas piesardzīga pieeja un Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstu noguldījumu īpatsvars joprojām nedaudz samazinās.

Kopumā laikā kopš 2018.gada marta beigām ārvalstu, izņemot ES valstu, klientu noguldījumu apjoms Latvijas bankās ir samazinājies par 67,4% līdz 1,4 miljardiem *euro* 2019.gada jūnija beigās un to īpatsvars visos noguldījumos sarucis no 20,6% līdz 7,8%. ES klientu noguldījumu apjoms tajā pašā laikā ir samazinājies par 14,1% līdz 3,9 miljardiem *euro*, to īpatsvaram saglabājoties nemainīgam 21% apmērā, bet iekšzemes klientu noguldījumu apjoms audzis par 5,0% līdz 13,1 miljardam *euro*, to īpatsvaram kopējos noguldījumos sasniedzot 71,2%, liecina FKTK dati (1.19.att.).

1.19. att. Noguldījumi Latvijas bankās, miljardi euro

Pēc ECB 22.augusta lēmuma atzīt AS "PNB Banka" par tādu finanšu iestādi, kas ir vai nonāks finanšu grūtībās, un FKTK iesniegtā maksātnespējas pieteikuma, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 12.septembrī pasludināja banku par maksātnespējīgu.

Līdz AS "PNB Banka" maksātnespējas pieteikuma iesniegšanai, 2019. gada 1.pusgadā banku sektors kopumā darbojās ar 125,1 milj. *euro* peļņu, kas ir par 7 milj. *euro* jeb 5,6% mazāk kā 2018.gada 1.pusgadā. Taču kapitāla atdeves rādītājs ROE 2019.gada 1.pusgadā saskaņā ar *EBA methodological guide*, ko savos aprēķinos izmanto gan FKTK, gan LB, bijis 9-10% līmenī, kas salīdzinot ar 2018.gada 1.pusgada rādītāju (8,1%) ir neliels uzlabojums, jo gan 2018.gadā, gan 2019.gada pirmajā pusē turpinājās banku īstenotie riska mazināšanas pasākumi un attiecīgi ārvalstu klientu noguldījumu atlikumi un kopējie aktīvi saruka, kā arī notika būtiskas banku sektora strukturālās izmaiņas.

Attiecībā uz kreditēšanu jānorāda, ka nelielu, taču noturīgu pieaugumu uzrāda Latvijas mājsaimniecībām izsniegtie kredīti, kas nodrošināti ar nekustamā īpašuma ķīlu. Saskaņā ar FKTK datiem, šādu kredītu apjoms 2019.gada pirmajā pusē ir audzis par 0,48% un tāpat kā Latvijas mājsaimniecībām izsniegtie patēriņa kredīti, tie ir vienīgie segmenti, kas uzrāda nelielu pieaugumu kopš 2018.gada 3.ceturkšņa.

Citi finanšu sektora tirgus dalībnieki 2019.gadā turpināja uzrādīt izaugsmi, lai gan tā bija mērenāka nekā agrāk. Saskaņā ar FKTK apkopotajiem datiem, palēninoties ekonomikas izaugsmes tempam, arī apdrošinātāju parakstīto bruto prēmiju apmērs pieauga lēnāk. Kopējais parakstīto bruto prēmiju apmērs 2019.gada 1.ceturksnī pieauga vien par 2,1% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, sasniedzot 208 milj. *euro*. Latvijā parakstītās prēmijas veidoja lielāko daļu no visām prēmijām – 69,7% un to gada pieauguma temps sasniedza 7,8%, savukārt apdrošinātāju darbība citās EEZ dalībvalstīs, galvenokārt

Lietuvā, Polijā un Igaunijā, saruka par 8,9%.

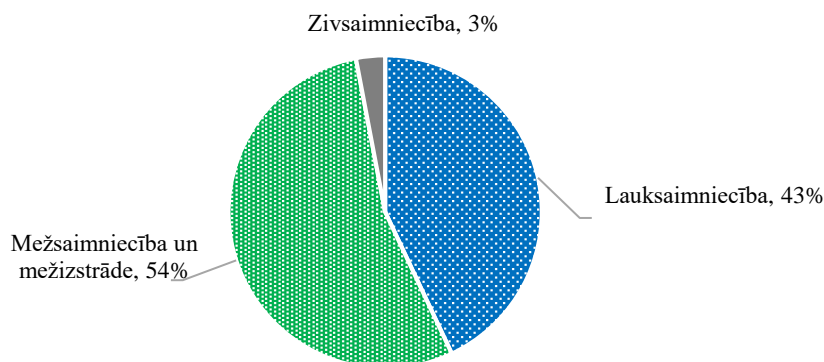
Apdrošināšanas sabiedrību peļnītspēja uzlabojās, un kopš 2019.gada 1.ceturksnī tās kopumā nopelnīja 4,8 milj. *euro* pretstatā 2,7 milj. *euro* 2018.gada 1.ceturksnī. Tostarp dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām peļņu (1,2 milj. *euro*) nodrošināja veiksmīgā ieguldījumu darbība, pretstatā pagājušā gada zaudējumiem 1,5 milj. *euro* apmērā. Savukārt nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām peļņa sasniedza 3,6 milj. *euro*, kas bija par 0,6 milj. *euro* mazāk nekā 2018.gada attiecīgajā ceturksnī.

Lauksaimniecība

Latvijas tautsaimniecības nozaru struktūrā lauksaimniecība, apvienojot mežsaimniecības, lauksaimniecības (lopkopība, augkopība) un zivsaimniecības apakšnozares, pērn veidoja 4,0%, kas ir zemākais nozares īpatsvars kopš 2009.gada.

Lai arī nozares īpatsvars kopējās Latvijas tautsaimniecības struktūrā ir neliels, lauksaimniecībā, ieskaitot mežsaimniecību un zivsaimniecību, nodarbināto skaits ir salīdzinoši augsts. 2018.gadā nozarē strādāja 63,3 tūkstoši cilvēku, kas ir 7% no kopējā tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaita. Pērn lauksaimniecībā strādājošo skaits pieauga par 3,1%, tomēr kopumā pēdējā desmitgadē nozarē ir vērojama lejupslidoša nodarbināto skaita tendence. Savukārt, pieaugot nozares pievienotajai vērtībai, uzlabojas lauksaimniecības produktivitātes rādītāji – 2018.gadu salīdzinot ar 2008.gada līmeni, pievienotā vērtība nozarē uz nodarbināto palielinājusies par 70%, taču joprojām būtiski atpaliekot no ES vidējā produktivitātes līmeņa lauksaimniecībā.

2018.gadā visas lauksaimniecības apakšnozares - lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība, kopumā uzrādīja izaugsmi, nozares pievienotajai vērtībai salīdzinājumā ar 2017.gadu palielinoties par 3,4%, ko pamatā nodrošināja mežsaimniecības straujais pieaugums. Šogad nozares kopējā izaugsme ir ievērojami spēcīgāka, šā gada pirmajā pusgadā lauksaimniecības pievienotajai vērtībai kāpjot par 9,6%.

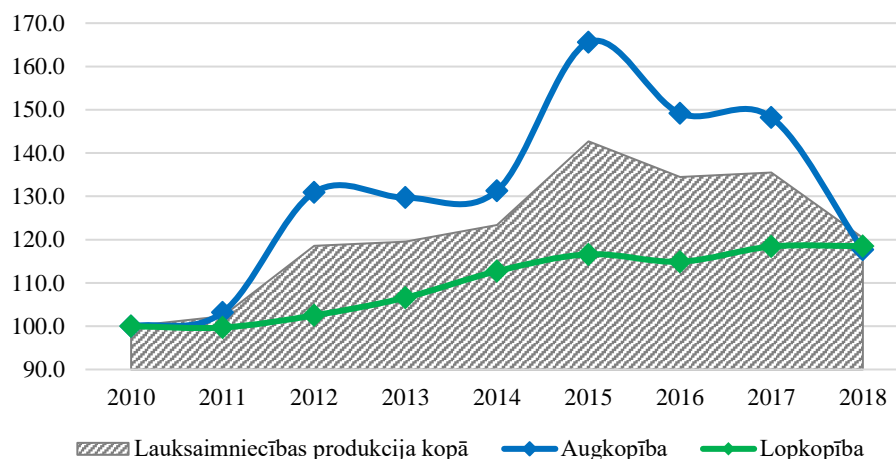

1.20. att. Lauksaimniecības nozares pievienotās vērtības struktūra 2018.gadā, %

Lielākā lauksaimniecības apakšnozare - mežsaimniecība un mežizstrāde, kura veido nedaudz vairāk kā pusi no lauksaimniecības sektora kopējās pievienotās vērtības, pērn uzrādīja pieaugumu par 21,2%. Tik spēcīgu apakšnozares kāpumu veicināja augošās kokmateriālu cenas. Arī šā gada pirmajā pusē mežsaimniecībā tika reģistrēts pieaugums, lai gan tas bija mērenāks nekā pērn, 2019.gada pirmajā pusgadā uzrādot pievienotās vērtības kāpumu par 4,7%. Šogad apakšnozares pieaugumu pamatā nodrošināja mežizstrādes darbu veikšanai labvēlīgie laika apstākļi, savukārt kokmateriālu cenas pakāpeniski atgriezās iepriekšējā līmenī.

Savukārt lauksaimniecības apakšnozare, apvienojot augkopību un lopkopību,

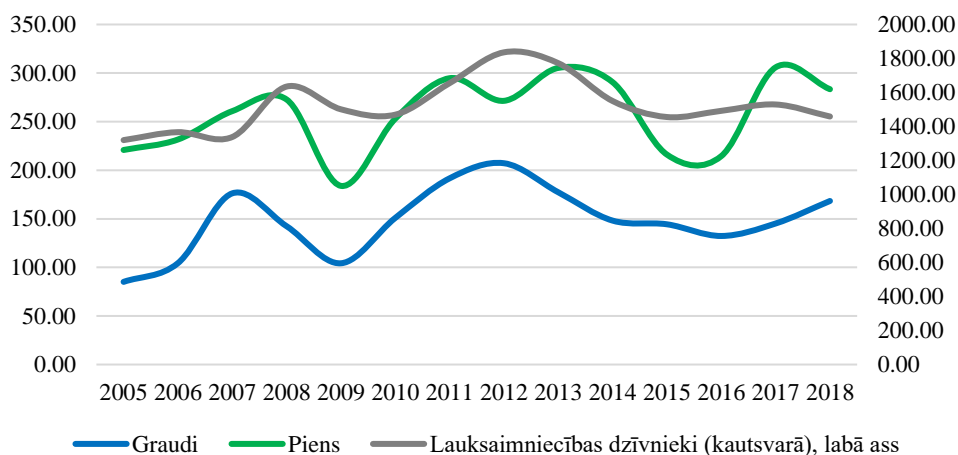
2018.gadā uzrādīja pievienotās vērtības kritumu par 11,6% (1.21.att.). To ietekmēja augkopības apjomu straujais sarukums, ko noteica zemā graudu kopražā. Tas bija saistīts ar šīs graudaugu kultūras audzēšanai nelabvēlīgiem laika apstākļiem, kas negatīvi ietekmēja arī graudaugu ražību, tas ir, novāktu ražas apjomu uz platības vienību. Tādējādi, salīdzinot ar 2017.gadu, graudaugu raža pērn samazinājās par 62,8%, uzrādot zemāko ražas apjomu kopš 2003.gada. Tajā pašā laikā lopkopības izlaide pērn saglabājās iepriekšējā gada līmenī.

1.21. att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās), 2010=100

Savukārt šā gada pirmajā pusē lauksaimniecība sasniegusi spēcīgu izaugsmi, salīdzinot ar pērnā gada pirmo pusgadu tās pievienotajai vērtībai palielinoties par 18,4%. Nozares pārstāvji iepriekš ir norādījuši, ka laika apstākļi graudaugu audzēšanai šogad ir bijuši labvēlīgi, tādējādi ražas kopapjoms 2019.gadā atkal palielināsies, attiecīgi stimulējot pārtikas un lauksaimniecības preču eksportu.

Lauksaimniecības produkcijas cenām kopumā ir tendence palielināties, un pērn salīdzinājumā ar 2017.gadu tās pieauga par 4,2%. Taču to noteica augkopības produkcijas sadārdzināšanās, jo, piemēram, cūkgaļas un piena cenas pagājušajā gadā saruka. Savukārt šogad pieaug gan augkopības, gan lopkopības produkcijas vidējās cenas. Šā gada pirmajā pusē augkopības produkcijas cenas bija par 25,6% augstākas nekā pirms gada, kamēr lopkopības produkcija sadārdzinājās mērenāk – par 4,8%. Starp lopkopības produktiem visstraujāk cenas palielinājās cūkgaļai, kas jau varētu būt skaidrojams ar notikumiem pasaulē jeb cūkgaļas deficītu Ķīnā, kas ir lielākais cūkgaļas ražotājs un patērētājs, kur šobrīd plosās Āfrikas cūku mēris.

1.22. att. Lauksaimniecības produkcijas cenas, euro par 1 tonnu

Savukārt zivsaimniecība, kas veido tikai 3% no kopējais lauksaimniecības nozares pievienotās vērtības, pērn uzrādīja pieaugumu par 5,0%. Tas sakrīt ar datiem par zivju nozveju, kuri uzrāda kopējās nozvejas pieaugumu 2018.gadā par 14,6%. Tomēr šogad apakšnozare uzrāda kritumu, tās pievienotajai vērtībai 2019.gada pirmajā pusē sarūkot par 19,6%. Attiecīgi – par 7,6% ir samazinājusies zivju nozveja un jūras produktu ieguve.

Kopumā lauksaimniecības perspektīvas šim gadam ir labas, ko galvenokārt noteiks graudaugu ražas un to cenu spēcīgais pieaugums. Arī lopkopības produkcijas cenas šogad pieaug, lai arī produkcijas ražošanas apjomi bremsējas. Lēnāku izaugsmi šogad uzrādīs mežsaimniecība un mežizstrāde, ko ietekmēs zemākas kokmateriālu cenas nekā pērn, kā arī pagājušā gada augstā apakšnozares bāzes vērtība, taču, neskatoties uz to, lauksaimniecībā joprojām sagaidāma izaugsme.

1.2.3. Inflācija

Patēriņa cenu kāpums 2017. un 2018.gadā gan Latvijā, gan arī ES kopumā būtiski palielinājās salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, kad inflācija bija tuvu nullei. Patēriņa cenu kāpumu lielā mērā noteica pārtikas produktu un energoresursu cenu pieaugums pasaulē, kā arī noturīgā ekonomikas izaugsme ES, veicinot iedzīvotāju pirktspēju. Tādējādi var secināt, ka inflācijas paātrinājumu Latvijā un ES kopumā iepriekšējos divos gados noteica gan izmaksu, gan pieprasījuma ietekmējošie faktori.

2018.gadā patēriņa cenas Latvijā pieauga par 2,5% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un kopumā cenu izmaiņu struktūra bija sabalansēta starp pārtikas, alkoholisko dzērienu, energoresursu un atsevišķu komerciālo pakalpojumu cenu pieaugumu.

Lielāko devumu patēriņa cenu izmaiņās 2018.gadā noteica degvielas cenu kāpums par 12,3%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tādējādi palielinot inflāciju par 0,7 procentpunktiem. Degvielas cenu īstermiņa svārstības galvenokārt nosaka jēlnaftas cenas pasaules biržās. Pērnajā gadā tika sasniegta augstākā naftas cena kopš 2014.gada decembra, proti, vidējā Brent markas jēlnaftas cena 2018.gadā bija 71,9 ASV dolāri par vienu barelu. Salīdzinot ar 2017.gadu, kad vidējā jēlnaftas cena par barelu bija 54 ASV dolāri, pieaugums veido 31,2%, tādējādi būtiski ietekmējot arī degvielas cenas Latvijā.

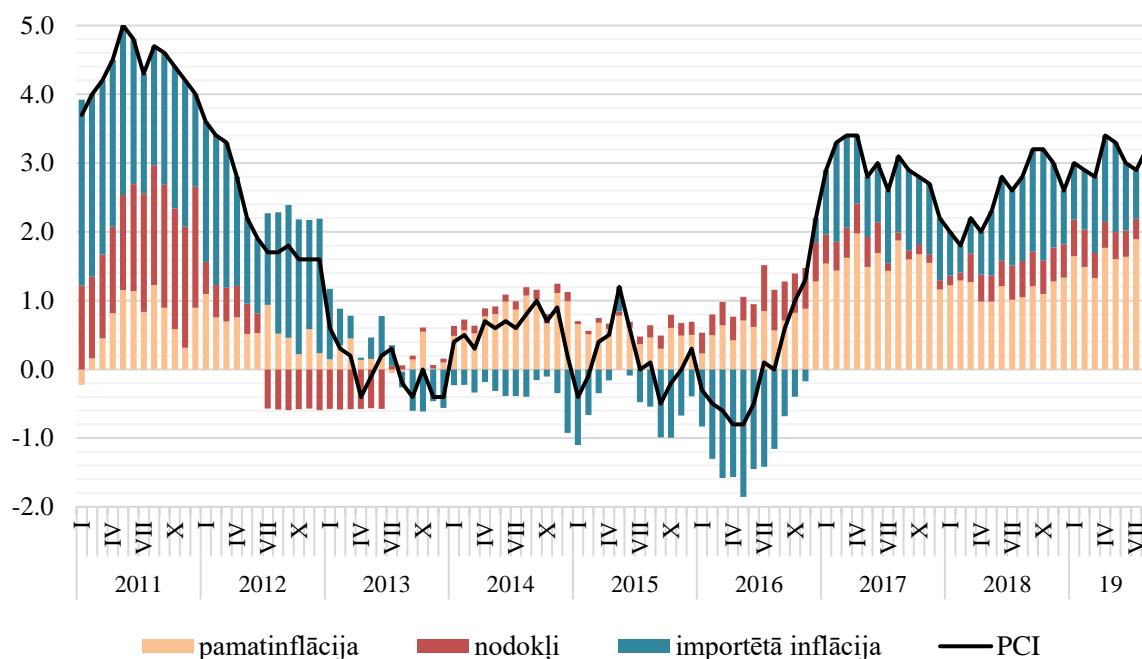
Patēriņa cenu kāpumu Latvijā noteica arī komunālo pakalpojumu sadārdzinājums, palielinoties gāzes, siltumenerģijas un ūdenssaimniecības pakalpojumu cenai. Šo pakalpojumu sadārdzinājums palielināja vidējo inflāciju par 0,4 procentpunktiem. Tāpat mājsaimniecību tēriņus ietekmēja cietā kurināmā cenu pieaugums par 16,9%, ko noteica koksnes cenu palielinājums gan Latvijā, gan pasaules biržās.

No pakalpojumu cenu izmaiņām jāatzīmē apdrošināšanas pakalpojumu sadārdzinājums par 24,8%, ko ietekmēja transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas cenu pieaugums. Kopumā jāsecina, ka ārējie faktori un valsts iekšējie ekonomiskie procesi praktiski vienādā apmērā ietekmēja inflāciju 2018.gadā. Pagājušajā gadā pamatinflācijas devums patēriņa cenu pieaugumā bija 1,2 procentpunkti, bet ārējo faktoru ietekmes devums bija 1 procentpunkts. Kamēr akcīzes nodokļa pieaugums alkoholam, tabakai un degvielai, kā arī nodokļa likmju pieaugums par atkritumu apglabāšanu palielināja vidējo inflāciju par 0,4 procentpunktiem.

Pēc neliela inflācijas palēninājuma 2018.gada decembrī, kad gada inflācija bija 2,6%, patēriņa cenu pieaugums 2019.gadā atkal ir paātrinājies. Š.g. pirmajos astoņos mēnešos patēriņa cenu kāpums bija 3,1%, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Lai arī vidējā inflācija bija tuvu 3%, cenu pieauguma diapazons pa mēnešiem bija samērā plašs, no 2,8% martā līdz 3,4% aprīlī. Tādu svārstīgumu galvenokārt noteica bāzes efekti, ka arī atsevišķos mēnešos akcīzes nodokļa un administratīvi regulējamo pakalpojumu tarifu pieaugums. Patēriņa cenu izmaiņas dinamika ir atspoguļota 1.23.attēlā.

Lielāko paaugstinošo ietekmi uz patēriņa cenu pieaugumu astoņos mēnešos noteica pārtikas cenu kāpums. Pārtikas cenas vēl gada sākumā uzrādīja visai mērenu attīstību, piemēram, janvārī un februārī cena bija attiecīgi par 1,4% un 1,0% augstākas nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Līdz gada vidum cenu kāpums paātrinājās un pietuvojās 5%, bet augustā sasniedza 5,2% gada pieaugumu, kas ir straujākais kāpums kopš 2017.gada beigām. Tādējādi astoņos mēnešos pārtikas produkti vidēji bija par 3,5% dārgāki nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Pārtikas cenu kāpums fiksēts lielākajai daļai pārtikas produktu (gaļai, zivīm, eļļām), tomēr noteicošo ietekmi nodrošināja cenu kāpums maizei un graudaugiem (+6,6%), svaigiem dārzeņiem (+17,1%), it īpaši kartupeļiem (+33,2%). Cenu paaugstinājumu lielā mērā izskaidro gan pērnā gada, gan arī šīs vasaras nelabvēlīgie (sausie) laika apstākļi vairākās Eiropas valstīs, kas negatīvi ietekmēja graudaugu un dārzeņu ražas apjomu un piedāvājumu tirgū, paaugstinot cenas.

Jāatzīmē, ka pārtikas cenas kopumā uzrāda augošu cenu dinamiku visā Eiropā, tomēr tādās valstīs kā Polija, Rumānija, Lietuva un Latvija cenas aug ievērojami straujāk nekā vidēji ES. Ņemot vērā, ka vietējos veikalos tiek pārdota arī importētā pārtika, līdz ar to cenu pieaugumu ietekmē arī pārtikas cenu tendences citās valstīs. Pēdējos mēnešos strauji palielinās cūkgaļas cena, augustā pieaugot par 12,1%, bet astoņos mēnešos vidēji par 5,9%. Līdzīga tendence ir vērojama arī pārējās pasaules valstīs, ko ietekmē cūkgaļas deficīts Ķīnā, kas ir gan pasaules lielākais cūkgaļas ražotājs, gan patērētājs. Cūkgaļas deficīts Ķīnā lielā mērā saistīts ar cūku mēra izplatīšanos Ķīnā. Cūkgaļas piedāvājumu ierobežo arī ASV un Ķīnas tirdzniecības konflikts, kā rezultātā Ķīna noteica ievadmitu cūkgaļas importam no ASV. Ņemot vērā, ka Ķīnas iekšējā tirgū cūkgaļas cena turpina palielināties, sagaidāms, ka tas turpinās ietekmēt cenas arī pārējos pasaules reģionos, tostarp arī Latvijā. Kopumā jāsecina, ka pārtikas cenas aug praktiski visās ES valstīs un tas ir viens no galvenajiem patēriņa cenas paaugstinošajiem faktoriem.

1.23. att. Patēriņa cenu indeksa (PCI) izmaiņas (%) un komponentu devums (pp)

Būtisks cenu pieaugums Latvijā fiksēts arī ar mājokļa uzturēšanu saistītiem pakalpojumiem. Tā, dabasgāze bija par 12,8% dārgāka nekā 2018.gada pirmajos astoņos mēnešos. Taču svarīgi atzīmēt, ka dabasgāzes cenas š.g. pirmajā pusgadā pieauga par 19,9%, bet jūnijā un augustā dabasgāzes cena jau bija attiecīgi par 6,5% un 6,6% zemāka nekā pirms gada. Tāds pats dabasgāzes cenu kritums, kāds bija fiksēts jūlijā un augustā, vidēji saglabāsies līdz gada beigām, jo tarifi tiek pārskatīti tikai divas reizes gadā, proti, janvārī un jūlijā, un attiecīgajā pusgadā tarifs netiek mainīts. Tādējādi 2019.gadā vidēji dabasgāzes cena būs par 5,8% augstāka nekā 2018.gadā. Savukārt atšķirību starp strauju dabasgāzes cenu pieaugumu š.g. pirmajā pusgadā un kritumu gadā otrajā pusē galvenokārt nosaka energoresursu tendences pasaulē. Gāzes cenu š.g. pirmajā pusgadā ietekmēja vēl pērnā gada straujais naftas cenu pieaugums pasaulē. Ņemot vērā gāzes tarifu noteikšanas metodoloģiju mājsaimniecībām, energoresursu cenu kāpuma ietekme pasaules biržās uz gāzes cenām Latvijā atspoguļojas ar novēlojumu. Tādējādi gāzes cenu pieaugums tuvu 20% saglabājās visu pirmo pusgadu. Savukārt, aprēķinot dabasgāzes tarifu 2019.gada otrajam pusgamam, tika ņemtas vērā mazuta un dīzeļdegvielas cenas pasaulē, tajā skaitā arī š.g. pirmajā pusē, kad tās kopumā bija zemākas nekā pērn, tādējādi arī dabasgāzes tarifs samazinājās. Pastāv vēl viens faktors, kuram ir paaugstinoša ietekme uz dabasgāzes cenu visa gada garumā un kurš nav saistīts ar energoresursu cenu tendencēm pasaulē. Ar 2019.gada 1.janvāri ir stājušies spēkā jaunie divpakāpju dabasgāzes sadales sistēmas pakalpojuma tarifi, ieviešot fiksētu maksu par pieslēgumu atbilstoši pieslēguma atļautajai slodzei neatkarīgi no dabasgāzes patēriņa apjoma.

Būtiski sadārdzinājās arī pārējie ar mājokļa uzturēšanu saistītie pakalpojumi. Piemēram, atkritumu savākšana bija par 16,1% dārgāka nekā pērnā gada pirmajos astoņos mēnešos, ko sākot ar š.g. 1.janvāri ietekmēja palielinātās nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu. Savukārt ūdensapgādes pakalpojumu cenu kāpumu par 9,0% ietekmēja augstāki sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Rīgas ūdens" ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifi, kas stājās spēkā vēl pērnā gada jūnijā. Ņemot vērā bāzes efektu, paaugstinošā ietekme uz inflāciju no ūdensapgādes tarifu kāpuma beidzās jau š.g. jūnijā. To apliecina arī inflācijas dati, jo ūdenssaimniecības pakalpojumi š.g. piecos mēnešos vidēji palielinājās par 14,0%,

bet vidējais kāpums no jūnija līdz augustam bija vien 0,7%. Būtisks cenu kāpums fiksēts arī elektroenerģijai, kopumā par 8,4% salīdzinājumā ar 2018.gada astoņiem mēnešiem, ko noteica būtisks elektroenerģijas cenu pieaugums pērnajā gadā (+44% pret iepriekšējo gadu) *Nord Pool Spot* biržā, kurš tika ņemts vērā, slēdzot jaunus līgumus par elektroenerģijas piegādi 2019.gadam. Tādējādi visi ar mājokļa uzturēšanu saistītie komunālie pakalpojumi izskaidro 0,7 procentpunktus no 3,1% inflācijas š.g. astoņos mēnešos.

Paaugstinošu ietekmi uz patēriņa cenām atstāja arī alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu cenu pieaugums attiecīgi par 5,1% un 7,7%, salīdzinot ar 2018.gada astoņiem mēnešiem. Lielā mērā pieaugumu noteica akcīzes nodokļa likmes celšana – š.g. gada martā alkoholam un jūlijā cigaretēm. Jāatzīmē, ka akcīzes nodoklis abām precēm bija pacelts arī pērnā gada attiecīgajos mēnešos, līdz ar to bāzes efekta dēļ paaugstinoša ietekme uz alkohola un tabakas izstrādājumu cenām tika novērota vēl līdz tam brīdim, kad akcīzes nodoklis tika pacelts šogad. Ir svarīgi norādīt arī to, ka š.g. augustā par 15% tika samazināta akcīzes nodokļa likme stiprajam alkoholam. Taču stiprā alkohola cenas turpināja palielināties, par 0,2% salīdzinājumā ar š.g. jūliju un par 4,5% salīdzinājumā ar pērnā gada augustu. Nodokļu izmaiņu rezultātā patēriņa cenas š.g. astoņos mēnešos bija par 0,4 procentpunktiem augstākas nekā attiecīgajā periodā pirms gada.

Pārējie patēriņa cenas paaugstinošie faktori galvenokārt ir saistīti ar pakalpojumu cenu pieaugumu. Piemēram, restorānu un viesnīcu pakalpojumu cenas 2019.gada astoņos mēnešos palielinājās par 4,4%, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Atpūtas un kultūras pakalpojumu cenas palielinājās par 2,8%, bet veselības un telekomunikāciju pakalpojumu cenas pieauga attiecīgi par 2,0% un 1,9%. Cenu kāpumu augstākminētajos pakalpojumos lielā mērā nosaka gan augošā darba samaksa šajās nozarēs, gan arī administratīvo pakalpojumu (ūdens, elektroenerģija, gāze, atkritumu izvešana) cenu pieaugums.

Patēriņa cenas Latvijā š.g. astoņos mēnešos vidēji palielinājās par 3,1% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu, kas pašreiz ir trešais augstākais rādītājs ES. Vēl lielāka inflācija šajā periodā bija tikai Ungārijā un Rumānijā, kur pārtikas cenu kāpums ir straujāks nekā Latvijā. Savukārt inflācijas līmenis ES vidēji š.g. astoņos mēnešos bija 1,6%. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka darba samaksas kāpums Latvijā ir ievērojami straujāks nekā vidēji ES. Piemēram, š.g. pirmajā ceturksnī darba samaksa ES vidēji palielinājusies vien par 2,7% gadā griezumā, bet otrajā ceturksnī par 3,1%. Kamēr darba samaksas pieaugums Latvijā vidēji bija ievērojami straujāks - 7,8% gan pirmajā, gan otrajā ceturksnī. Tādējādi, lai arī cenu pieaugums Latvijā pašreiz ir samērā straujš, augošie iedzīvotāju ienākumi ļauj uzlabot pirktspēju un kāpināt patēriņu.

1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs

Līdz ar ekonomiskās izaugsmes paātrināšanos divu pēdējo gadu laikā bezdarba līmeņa samazināšanās ir kļuvusi būtiski straujāka un spēcīgāk audzis tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits. Arī 2019.gada pirmajā pusē bezdarba līmenis turpināja samazināties, tomēr nedaudz lēnākos tempos un arī nodarbināto skaits šogad palielinās lēnāk nekā pagājušajā gadā.

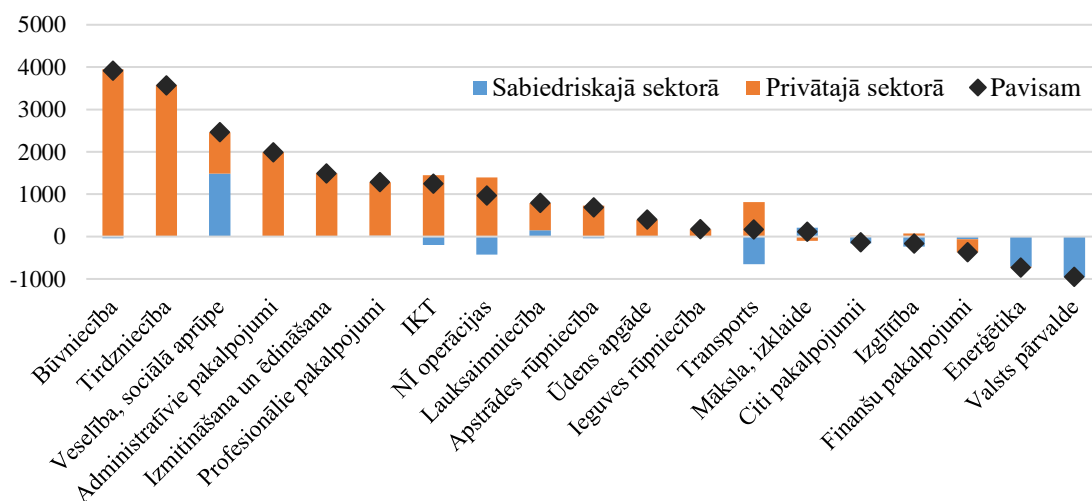
Bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma 2018.gadā samazinājās par 1,3 procentpunktiem līdz 7,4% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Neskatoties uz to bezdarba līmenis Latvijā joprojām bija augstāks nekā vidēji ES, kur tas pērn bija 6,8%, un augstākais starp Centrālās un Austrumeiropas valstīm, kas norāda, ka bezdarba līmenim ir iespējas samazināties tālāk. 2019.gadā bezdarba līmenis turpināja samazināties un, pēc darbaspēka apsekojuma datiem, gada pirmajā pusē bija noslīdējis līdz 6,7%, salīdzinājumā

ar iepriekšējā gada pirmo pusi samazinoties par 1,1 procentpunktu. Reģistrētā bezdarba līmenis 2019.gada augusta beigās bija samazinājies līdz 5,9% un bija par 0,4 procentpunktiem zemāks nekā 2018.gada augusta beigās.

Kopējais tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits, 2018.gadā palielinājās par 1,6% līdz 909,4 tūkstošiem, ko veicināja straujā ekonomikas attīstība, palielinoties pieprasījumam pēc darbiniekiem, un iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars starp visiem darbaspējas vecuma iedzīvotājiem 2018.gadā sasniedza vēsturiski augstāko līmeni - 69,6%, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinoties par 0,7 procentpunktiem. Ekonomiskās aktivitātes pieaugumu veicina gan darba samaksas pieaugums un iespējas atrast labu darbu, gan iedzīvotāju vecuma struktūras izmaiņas, kad samazinās ekonomiski mazāk aktīvo jauniešu īpatsvars starp visiem darbaspējas vecuma iedzīvotājiem, kā arī pensionēšanās vecuma paaugstināšana. 2019.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu pirms gada, nodarbināto skaits palielinājās par 0,1% līdz 904,6 tūkstošiem.

Atšķirībā no darbaspēka apsekojuma, kas balstās uz iedzīvotāju aptauju datiem un ietver visus nodarbinātības veidus, tajā skaitā darba ņēmējus, darba devējus, pašnodarbinātos iedzīvotājus, uzņēmumu dati par aizņemtajām darba vietām šogad uzrāda straujāku darba vietu skaita pieaugumu. 2019.gada pirmā ceturkšņa beigās aizņemto darba vietu skaits bijis par 1,9% lielāks nekā pirms gada, tajā skaitā darba vietu skaits privātajā sektorā palielinājies par 3,1% līdz 618,9 tūkstošiem, bet darba vietu skaits sabiedriskajā sektorā samazinājies par 0,6% līdz 289,3 tūkstošiem.

Skatoties pa atsevišķām nozarēm, visstraujāk strādājošo skaits pēdējā gada laikā audzis ieguves rūpniecībā, būvniecībā un administratīvo pakalpojumu nozarēs, kur aizņemto darba vietu skaits 2019.gada pirmā ceturkšņa beigās bijis attiecīgi par 7,1%, 6,8% un 5,3% lielāks nekā pirms gada. Jau vairākus gadus strauji audzis aizņemto darba vietu skaits arī informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē un 2019.gada pirmā ceturkšņa beigās tas bijis par 3,7% lielāks nekā pirms gada. Savukārt neliels darba vietu skaita samazinājums pēdējā gada laikā bijis finanšu pakalpojumu, energoapgādes un valsts pārvaldes nozarēs (skat. 1.24.att.).

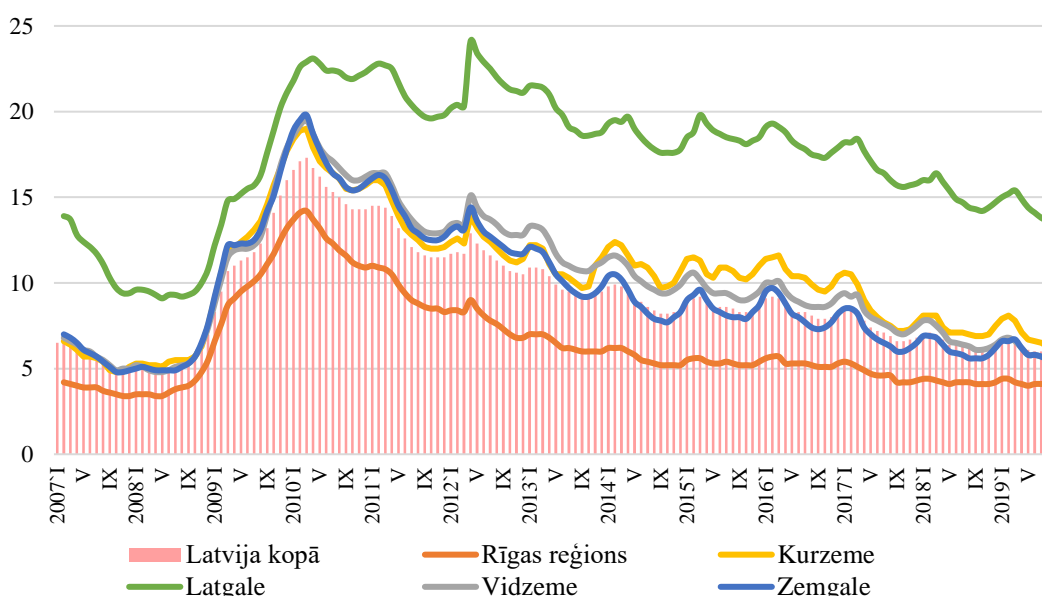

1.24. att. Aizņemto darba vietu skaita izmaiņas gada laikā, 2019.gada 1.ceturkšņa beigās/2018.gada 1.ceturkšņa beigās

Tāpat kā nozaru griezumā, neviendabīga nodarbinātības dinamika ir vērojama arī Latvijas reģionos. Kopējais darba vietu skaits Latvijā laikā pēc krīzes ir būtiski pieaudzis, kopš 2011.gada pirmā ceturkšņa palielinoties par 125 tūkstošiem jeb 16,0%. Tomēr tas

noticis, jaunām darba vietām veidojoties galvenokārt Rīgā un Pierīgas reģionā, kamēr pārējos reģionos strādājošo skaits palielinājies daudz lēnāk un Latgales reģionā tas ir pat zemāks nekā pirms astoņiem gadiem. Rīgā un Pierīgā darba vietu skaits pēdējo astoņu gadu laikā palielinājies par 21,2%, pārējos reģionos pieaugums ir ap 10%, bet Latgalē darba vietu skaits šajā laikā ir samazinājies par 2,2%. Vienīgi pēdējā gada laikā, līdz ar straujo ekonomikas izaugsmi, darba vietu skaits audzis pilnīgi visos Latvijas reģionos, tajā skaitā Latgalē, kur aizņemto darba vietu skaits šā gada pirmā ceturkšņa beigās bija par 2,2% lielāks nekā pirms gada.

Arī bezdarba līmenis pa reģioniem joprojām ir būtiski atšķirīgs un situācija šajā aspektā pēdējo gadu laikā nav būtiski mainījusies, bezdarba līmenim Latgalē saglabājoties ievērojami augstākam nekā pārējā Latvijā (skat. 1.25.att.).

1.25. att. Reģistrētā bezdarba līmenis Latvijas reģionos perioda beigās, % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

Latgales reģionā reģistrētā bezdarba līmenis 2019.gada augusta beigās bija 13,6%, kamēr Rīgas reģionā reģistrētie bezdarbnieki bija tikai 4,1% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Arī bezdarba līmeņa samazināšanās pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes Latgalē ir bijusi ievērojami lēnāka nekā pārējā Latvijā, un reģistrētā bezdarba līmenis no krīzes laika augstākā līmeņa 2010.gadā šajā reģionā ir samazinājies par 9,3 procentpunktiem, kamēr Zemgalē tas krities par 14,3 procentpunktiem un Vidzemē par 13,9 procentpunktiem.

Ekonomikai pēdējos divos gados strauji attīstoties, ne tikai būtiski pazeminājies bezdarba līmenis, bet augot pieprasījumam pēc darbiniekiem, arī būtiski palielinājies neaizpildīto darba vietu skaits. Brīvo darba vietu īpatsvars 2019.gada pirmā ceturkšņa beigās sasniedza 3% no visām darba vietām, kas ir augstākais rādītājs kopš 2008.gada, par kuru pieejama šāda statistika. Kopumā pēdējā gada laikā brīvo darba vietu skaits palielinājies par 28,1%, pieprasījumam pēc darbiniekiem visstraujāk augot būvniecībā, profesionālo pakalpojumu, veselības aprūpes un izmitināšanas un ēdināšanas nozarēs.

Neskatoties uz darbinieku trūkumu atsevišķās profesijās un nozarēs, darbaspēka resursi Latvijā šobrīd vēl nav pilnībā izmantoti, un Nodarbinātības valsts aģentūras dati liecina, ka 2019.gada jūlija beigās kā bezdarbnieki bija reģistrējušies 55,4 tūkstoši cilvēku, tajā skaitā 12,2 tūkstoši ar augstāko izglītību (22,0% no visiem reģistrētajiem

bezdarbniekiem), bet 19,9 tūkstošiem bija vidējā profesionālā izglītība (35,9%). Ja kopējais bezdarbnieku skaits pēdējā gada laikā ir krities par 6,0%, bezdarbnieku skaits ar augstāko izglītību tajā pašā laikā bijis tikai par 0,9% mazāks, ko ietekmējusi darba vietu skaita samazināšanās finanšu sektorā.

Kopumā pēdējo gadu darba tirgus dati, kas vienlaikus ar spēcīgu bezdarba līmeņa samazināšanos uzrāda strauju vakancu skaita pieaugumu, kamēr strādājošo skaita pieaugumu ierobežo darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās, apstiprina, ka nodarbinātības pieauguma iespējas Latvijā jau ir gandrīz izsmeltas un ekonomikas izaugsme turpmāk arvien vairāk balstīsies uz produktivitātes, nevis strādājošo skaita pieaugumu.

1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi

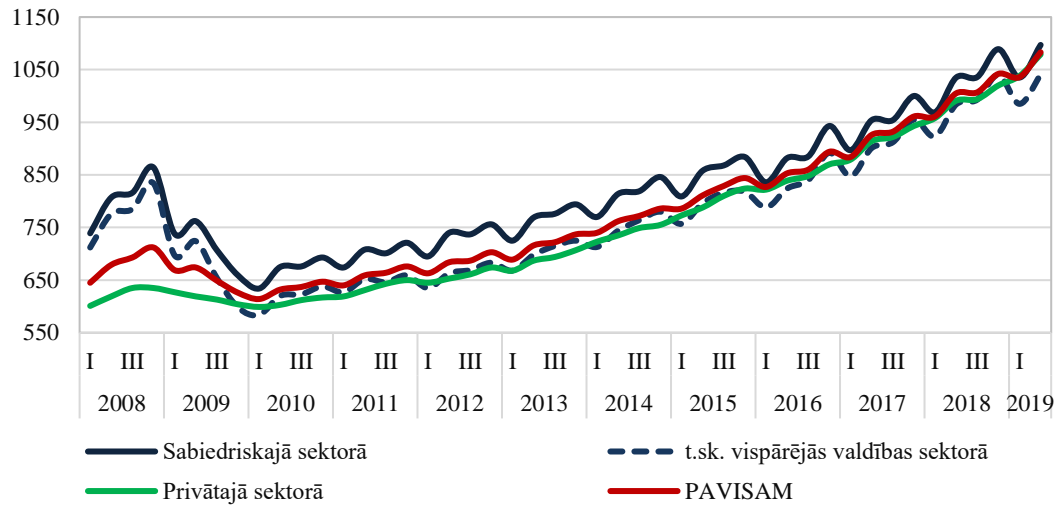
Pēdējo gadu straujā ekonomikas izaugsme ir atspoguļojusies salīdzinoši spēcīgā darba samaksas kāpumā un pēdējos gados nedaudz straujāk palielinājušies arī citi iedzīvotāju ienākumi, tostarp vecuma pensijas. Jūtams vidējās algas pieaugums turpinās arī 2019.gadā, veicinot privātā patēriņa izaugsmi, kas šogad izvirzījies par nozīmīgāko ekonomiskās izaugsmes uzturētāju.

Mēneša vidējā bruto darba samaksa pakāpeniski palielinās jau visu pēckrīzes laiku, īpaši strauji tai sākot augt kopš 2012.gada. 2018.gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 8,4%, sasniedzot 1004 *euro*. Aptuveni vienāds vidējās algas pieaugums pērn bija gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā, kur algas palielinājās attiecīgi par 8,4% līdz 991 *euro* un 8,5% līdz 1032 *euro*. Straujo darba samaksas kāpumu 2018.gadā noteica spēcīgā ekonomikas izaugsme, minimālās algas paaugstinājums par 50 *euro* līdz 430 *euro*, kas vairāk ietekmēja algu līmeni privātajā sektorā, kā arī finansējuma palielinājums darba samaksai atsevišķām sabiedriskā sektora strādājošo kategorijām aizsardzības un veselības resoros, kā arī Valsts ieņēmumu dienestā.

2019.gadā, saglabājoties stabilai ekonomikas izaugsmei, turpinājās salīdzinoši spēcīgs darba samaksas pieaugums, un gada pirmajā pusē, salīdzinot ar attiecīgo periodu pirms gada, mēneša vidējā bruto darba samaksa pieauga par 7,8%, sasniedzot 1060 *euro*. Kāpums gan bija nedaudz lēnāks nekā 2018.gadā, jo 2019.gadā netika veikts minimālās algas paaugstinājums, kas līdzās ekonomikas izaugsmei vēl papildus veicinātu vidējās darba samaksas pieaugumu. Darba samaksas pieaugums privātajā sektorā šogad bijis būtiski straujāks nekā sabiedriskajā sektorā, un šā gada pirmajā pusē, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, vidējā darba samaksa privātajā sektorā palielinājusies par 8,6% līdz 1059 *euro*. Savukārt sabiedriskajā sektorā vidējā alga šogad augusi par 6,4% līdz 1066 *euro*. Augstāko darba samaksas līmeni sabiedriskajā sektorā turpina noteikt augstākās algas valsts un pašvaldību uzņēmumos, kamēr vispārējās valdības sektorā vidējā darba samaksa ir zemāka – 1013 *euro* šā gada pirmajā pusē, un jau kopš 2016.gada tā atpaliek no privātā sektora līmeņa.

Līdz ar straujo pieaugumu pēdējā gada laikā vidējā bruto darba samaksa Latvijā šā gada otrajā ceturksnī jau par 52,1% pārsniedz pirmskrīzes augstāko līmeni, kas bija fiksēts 2008.gada ceturtajā ceturksnī. Taču situācija privātajā un sabiedriskajā sektorā atšķiras – ja privātajā sektorā pirmskrīzes augstākais līmenis ir pārsniegts jau par 69,9%, sabiedriskajā sektorā kopā darba samaksa šajā laikā palielinājusies tikai par 27,0%. Šādas atšķirības saistītas ar norisēm krīzes laikā, kad sabiedriskajā sektorā tika veikti lielāki algu samazinājumi, kamēr privātā sektora uzņēmēji vairāk samazināja strādājošo skaitu, būtiski nemainot atalgojuma līmeni. Savukārt pēdējo gadu straujāko algu pieaugumu privātajā sektorā noteikusi minimālās algas pacelšana, kas vairāk skārusi tieši privātajā sektorā strādājošos, kā arī ierobežotais budžeta finansējums sabiedriskā sektora nozarēm. Algu

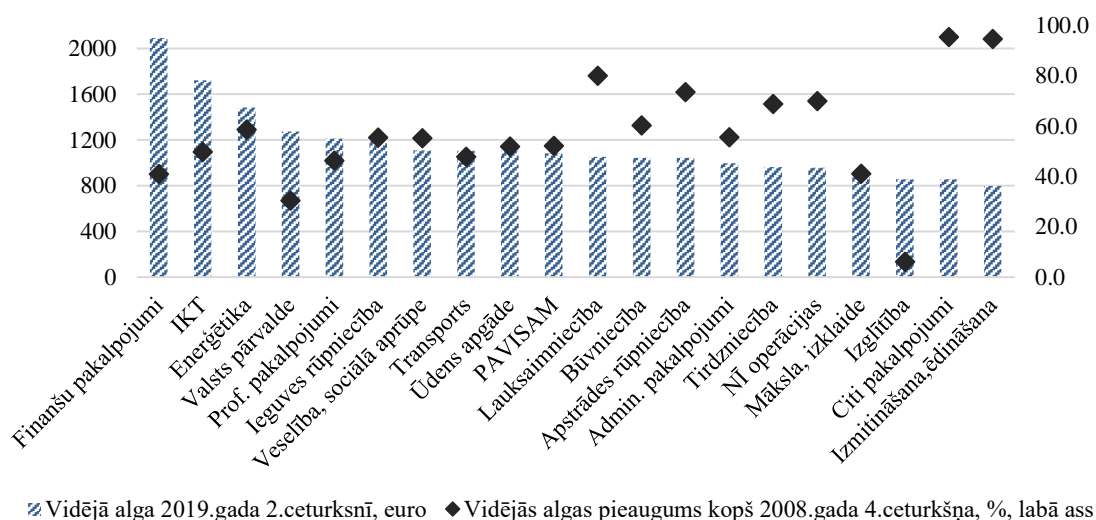
dinamika pa sektoriem laikā kopš 2008.gada skatāma 1.26. attēlā.

1.26. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa sektoriem, euro

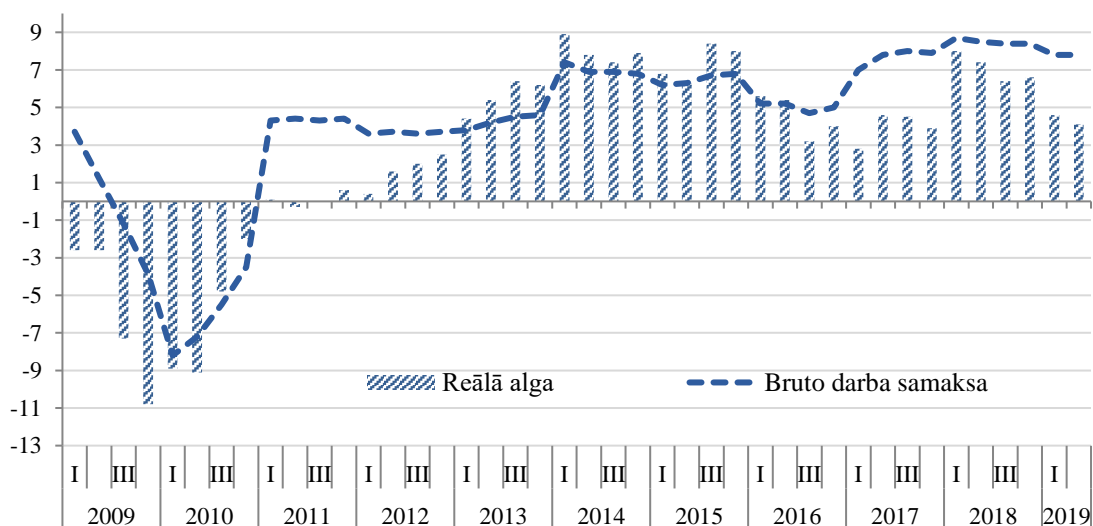
Skatoties pa atsevišķām nozarēm, augstākā mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā ir finanšu un apdrošināšanas nozarē, kur tā 2019.gada otrajā ceturksnī sasniedza 2092 euro, salīdzinājumā ar 2018.gada attiecīgo ceturksni palielinoties par 3,5%. Savukārt zemākā bruto darba samaksa ir izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 798 euro. Lielākais darba samaksas pieaugums šogad fiksēts veselības un sociālās aprūpes nozarē – par 13,4% un izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – par 13,2%. Arī nekustamā īpašuma nozarē, informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē un būvniecības nozarē darba samaksas pieaugums šogad otrajā ceturksnī pārsniedzis 10%. Savukārt mazākais algu pieaugums bijis izglītības nozarē, kur vidējā darba samaksa otrajā ceturksnī, salīdzinot ar pagājušā gada otro ceturksni palielinājusies tikai par 3,4% un zemi vidējās algas pieaugumi bijuši arī valsts pārvaldes un finanšu pakalpojumu nozarē.

Salīdzinot pašreizējo darba samaksas līmeni ar pirmskrīzes laika augstāko līmeni 2008.gada 4.ceturksnī, kopumā straujākais vidējās algas pieaugums pēdējo gadu laikā bijis tieši nozarēs ar zemāko algas līmeni, kur izmitināšanas un ēdināšanas nozarē vidējā alga palielinājusies par 94,6% un citu pakalpojumu nozarē – par 95,4%. Kā izņēmums šeit ir izglītības nozare, kur vidējā alga pēdējo desmit gadu laikā palielinājusies tikai par 6,1% (skat. 1.27.att.).

1.27. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa nozarēm, euro

Ja mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā pakāpeniski palielinās jau kopš 2010.gada, reālā darba samaksa, kurā ņemtas vērā patēriņa cenu un nodokļu izmaiņas, straujāku kāpumu sāka uzrādīt tikai ar 2014.gadu (1.28.att.). Reālo ienākumu būtisko pieaugumu pēdējos gados noteicis gan bruto algas straujš kāpums, gan mērenais inflācijas līmenis, gan algas nodokļu pazemināšana, paaugstinot ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo diferencēto minimumu un pazeminot nodokļa likmes. 2019.gadā, kad nodokļu izmaiņas netika veiktas, reālo ienākumu pieaugums kļuvis nedaudz lēnāks, ko ietekmējusi arī nedaudz augstākā inflācija. 2019.gada pirmajā ceturksnī, salīdzinājumā ar 2018.gada pirmo ceturksni, strādājošo iedzīvotāju pirktspēja palielinājās par 4,6%, bet otrajā ceturksnī tā auga par 4,1%, kamēr pagājušajā gadā reālās algas pieaugums bija sasniedzis 7,2%.

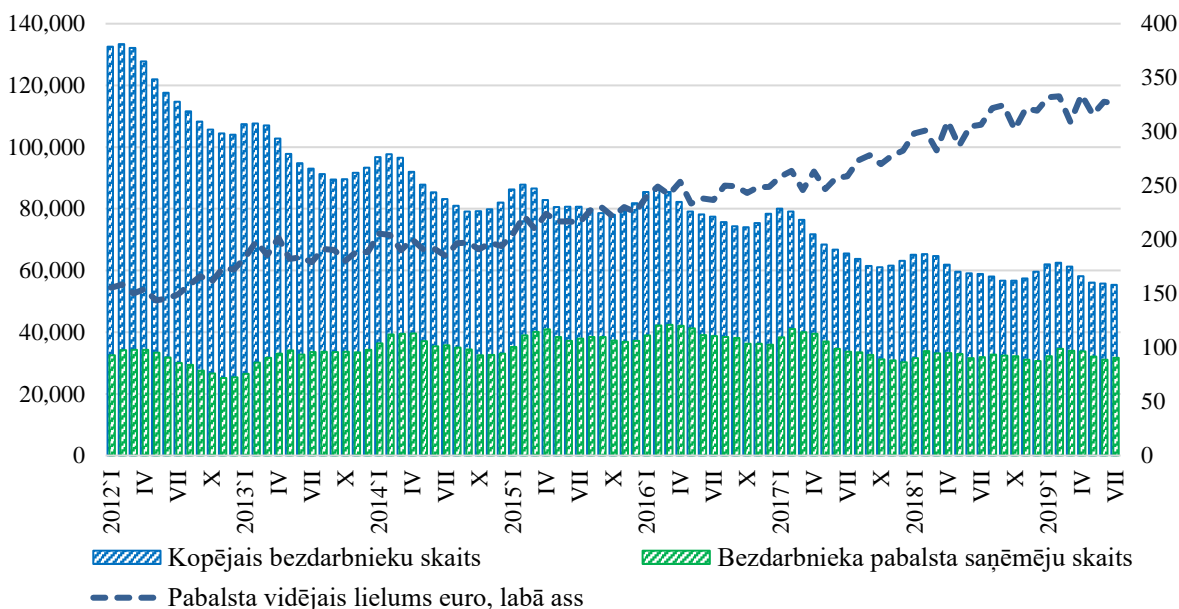

1.28. att. Strādājošo reālās un bruto darba samaksas izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Līdzās darba samaksai, kas ir galvenais ienākumu avots ap 40% iedzīvotāju, nozīmīgai iedzīvotāju daļai galveno ienākumu daļu veido pensija. 2019.gada otrajā ceturksnī valstī bija 549,5 tūkstoši pensionāru (28,7% no visiem iedzīvotājiem), un, salīdzinot ar

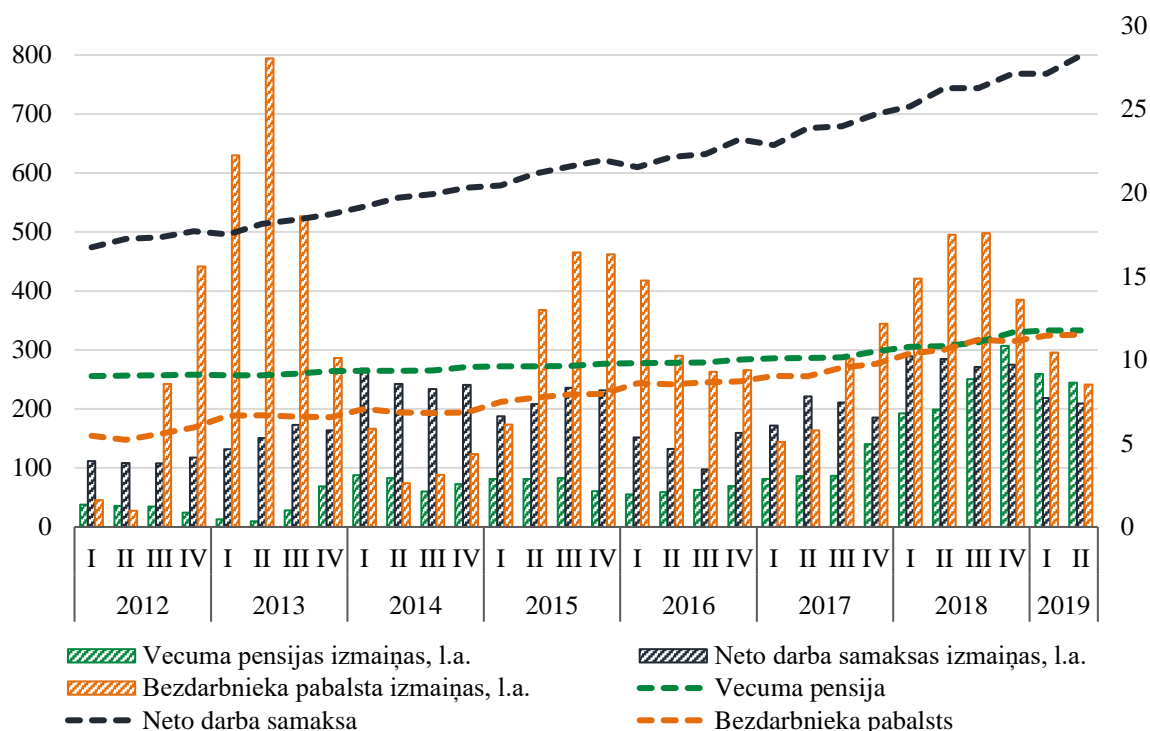
2018.gada otro ceturksni, pensionāru skaits ir samazinājies par 0,7%. Vidējais vecuma pensijas apmērs šā gada otrajā ceturksnī bija 333,17 *euro*, un pēdējā gada laikā tas ir palielinājies par 8,6%. Ekonomiskās krīzes laikā pensiju indeksācija bija apturēta, bet atšķirībā no citiem iedzīvotāju ienākumu veidiem pensiju ieņēmumi arī nepiedzīvoja būtisku kritumu. No 2013.gada septembra atsākās pensiju indeksācija, paaugstinot mazās pensijas. Savukārt no 2017.gada pensiju indeksācija tiek veikta, palielinot sociālās apdrošināšanas iemaksu algas pieauguma īpatsvaru indeksā līdz 50%, kas nodrošina straujāku pensiju pieaugumu nekā iepriekšējos gados, kad indeksā lielāks īpatsvars bija patēriņa cenu indeksa pieaugumam. Kopumā vidējā vecuma pensija laikā kopš 2008.gada beigām ir palielinājusies par 44,9%, kamēr strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa tajā pašā periodā ir pieaugusi par 52,1% procentiem.

Bezdarbnieka pabalstus 2019.gada otrajā ceturksnī saņēma 32,3 tūkstoši cilvēku un salīdzinājumā ar 2018.gada otro ceturksni bezdarbnieka pabalstu saņēmēju skaits ir samazinājies par 0,8%. Pabalstu saņēmēju īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem pēdējā gada laikā ir nedaudz paaugstinājies, pieaugot no 54,1% pagājušā gada otrajā ceturksnī līdz 57,0% šā gada otrajā ceturksnī, kas saistīts kopējā bezdarba līmeņa krišanās un ilgstošo bezdarbnieku īpatsvara samazināšanos.

1.29. att. Bezdarbnieku pabalsta saņēmēju skaits un vidējais pabalsta lielums

Vidējais bezdarbnieka pabalsta apmērs pēdējā gada laikā ir palielinājies par 8,5% līdz 325,98 *euro* 2019.gada otrajā ceturksnī, liecina Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati. Iedzīvotāju ienākumu galveno veidu – vidējās algas, pensiju, bezdarbnieku pabalstu salīdzinošā dinamika parādīta 1.30.attēlā.

1.30. att. Vidējā neto darba samaksa, vidējā vecuma pensija un vidējais bezdarbnieka pabalsts, euro un izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Līdz ar atšķirīgu dinamiku dažādiem iedzīvotāju ienākumu veidiem pēdējo gadu laikā ir mainījušies arī materiālo nevienlīdzību raksturojošie rādītāji. Džini koeficients, kas laikā pēc krīzes bija nedaudz pazeminājies, 2017.gadā atkal pieaudzis līdz 35,6%, salīdzinot ar 34,5% iepriekšējā gadā un pēc šī rādītāja Latvija ir trešā nevienlīdzīgākā valsts ES. Līdzīga dinamika bijusi arī S80/S20 kvintiļu attiecības indeksam, kas parāda attiecību rīcībā esošo ienākumu summu, ko saņem 20% valsts iedzīvotāju ar augstākajiem ienākumiem, pret ienākumu summu, ko saņem 20% valsts iedzīvotāju ar zemākajiem ienākumiem. Šī attiecība 2017.gadā palielinājusies līdz 6,8, salīdzinot ar 6,3 2016.gadā, un arī pēc šī rādītāja Latvija ierindojas starp nevienlīdzīgākajām valstīm ES.

Kopējam iedzīvotāju ienākumu līmenim palielinoties un pēdējos gados spēcīgi augot vidējai darba samaksai, arvien straujāk palielinājušies arī iedzīvotāju uzkrājumi. 2019.gada jūnija beigās Latvijas iedzīvotāju noguldījumi komercbankās bija pārsnieguši septiņus miljardus *euro*, pēdējā gada laikā palielinoties par 8,3%. Būtisks noguldījumu pieaugums turpinās jau kopš 2013.gada ceturktā ceturkšņa, kad to ietekmēja gaidāmā Latvijas pievienošanās eirozonai, savukārt kopš 2015.gada uzkrājumu pieaugumu pamatā nosaka augošie iedzīvotāju ienākumi.

Sagaidāms, ka ekonomikas izaugsme un ierobežotie darbaspēka resursi arī 2019.gadā kopumā un vidējā termiņā turpinās nodrošināt salīdzinoši spēcīgu darba samaksas pieaugumu, kas nākamajos gados tomēr pakāpeniski kļūs lēnāks, tuvojoties produktivitātes pieaugumam tautsaimniecībā, kamēr pārējo iedzīvotāju grupu ienākumu dinamiku turpinās noteikt galvenokārt labklājības nozares politika.

1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

Latvijas preču un pakalpojumu eksporta vērtība salīdzināmajās cenās 2018.gadā pieauga vien par 1,8%, kas ir ievērojami zemāks kāpums nekā iepriekšējā gadā, kad eksports

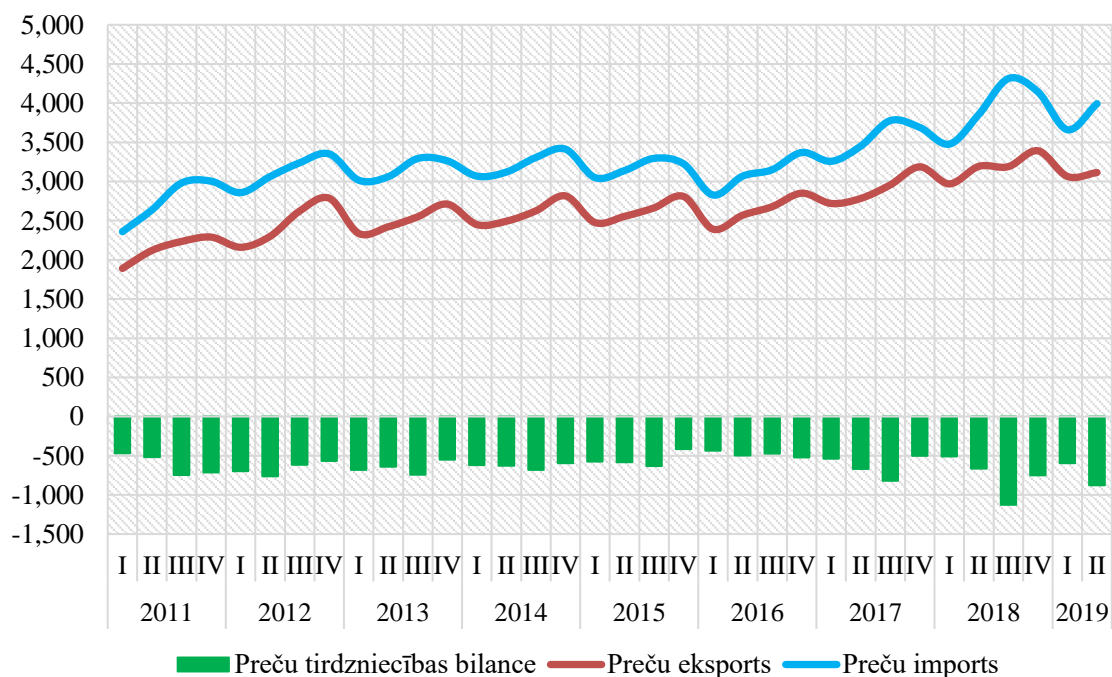
palielinājās par 6,2%. Eksporta attīstība palēninājās arī ES kopumā un tikai 5 dalībvalstīm pagājušajā gadā eksporta izaugsme bija straujāka nekā 2017.gadā. Tādējādi vidējais preču un pakalpojumu eksporta pieaugums ES mazinājās no 5,5% 2017.gadā līdz 3,2% 2018.gadā. Pērnais, 2018.gads bija zīmīgs ar protekcionalisma pieaugumu pasaules tirdzniecībā. Divas lielākās pasaules ekonomikas, proti, ASV un Ķīna, abpusēji palielināja importa muitas tarifus plašam preču klāstam, tādējādi ietekmējot pasaules tirdzniecību. Negatīvā ietekme bija jūtama it īpaši pērnā gada nogalē. ES reālā IKP kāpums gada griezumā 2018.gadā pirmajā pusē saglabājās noturīgs un veidoja 2,3%, bet 2018.gada otrajā pusē IKP pieaugums noslīdēja līdz 1,7%, ko visvairāk ietekmēja eksporta pieauguma tempu palēninājums no 3,8% gada pirmajā pusē līdz 2,6% gada otrajā pusē. Papildus tam, mazinājušies arī privātā patēriņa pieauguma tempi. ES ir lielākais noieta tirgus Latvijas precēm un pakalpojumiem. 2018.gadā uz ES bija eksportēts 71,1% no Latvijas kopējā preču eksporta un 66,2% no kopējā pakalpojumu eksporta. Tādējādi, piebremzējoties eksporta izaugsmei un iekšējam patēriņam ES, Latvijas kopējā eksporta pieauguma tempi arī sāka mazināties. Ja gada pirmajā pusē kopējais eksports, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, palielinājās par 3,8%, gada otrajā pusē eksports vairs nepieauga. Vājāka eksporta izaugsme 2018.gadā gan salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, gan salīdzinājumā ar ekonomikas vidējo izaugsmi mazināja kopējā eksporta īpatsvaru IKP no 63,7% 2017.gadā līdz 61,9% 2018.gadā. Savukārt faktiskajās cenās preču un pakalpojumu eksports kopumā bija par 5,2% augstāks nekā 2017.gadā.

Vājāks ārējais pieprasījums, reeksporta apjomu samazinājums, koksnes un metālu cenu kritums pasaules tirgos, kā arī straujš finanšu pakalpojumu eksporta kritums negatīvi ietekmēja Latvijas eksporta izaugsmi š.g. pirmajā pusē. Ja vēl š.g. pirmajā ceturksnī preču un pakalpojumu eksports faktiskajās cenās bija par 6,7% augstāks nekā pērnā gadā pirmajā ceturksnī, tad otrajā ceturksnī pieaugums samazinājies līdz 2,1%. Tādējādi preču un pakalpojumu eksports 2019.gadā pirmajā pusē palielinājies par 4,3%.

Preču eksporta vērtība faktiskajās cenās 2019.gadā pirmajos septiņos mēnešos bija vien par 0,7% augstāka nekā pērnā gada attiecīgajā periodā, kamēr iepriekšējā gada pirmajos septiņos mēnešos preču eksporta pieaugums bija 12,2%. Preču eksporta dinamika, kā arī preču ārējās tirdzniecības bilance ir atspoguļota 1.31.attēlā.

Lielākais kāpums starp visām preču eksporta grupām š.g. pirmajos septiņos mēnešos bija fiksēts lauksaimniecības un pārtikas precēm, kopumā par 70 milj. *euro* jeb 5,5% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Pieaugums fiksēts lielākai daļai šīs grupas preču, taču visstraujāk pieauga graudaugu, piena produktu un alkoholisko dzērienu eksports. Graudaugu eksporta pieaugums par 8,2% pamatā ir saistīts ar zemo bāzi pērn. Taču kopumā vēl agri vērtēt turpmāko graudaugu eksporta sniegumu, jo lielā mērā tas būs atkarīgs no šī gada ražas apjoma. Tradicionāli lielākā daļa no graudaugu apjoma tiek eksportēta tieši rudens mēnešos, kad vienā mēnesī graudaugu eksporta vērtība var vairākas reizes pārsniegt eksporta vērtību citos gada mēnešos. Ņemot vērā, ka graudaugu eksports 2018.gadā sliktās ražas dēļ bija zemākais pēdējos četros gados, kā arī optimistisko novērtējumu par šī gada graudaugu ražu, var sagaidīt, ka graudaugu eksporta vērtība 2019.gadā kopumā būs augstāka nekā pērn. Jāatzīmē arī, ka vairāku graudaugu kultūru (kukurūza, kvieši, rudzi) cenas pasaulē pieaug, kas arī dos pozitīvu artavu graudaugu eksporta kāpumā. Piena produktu eksports septiņos mēnešos palielinājies par 12,9%, ko pamatā nodrošināja siera un biezpiena eksporta kāpums uz Vāciju. Savukārt alkoholisko dzērienu eksporta pieaugumu par 4,6% noteica stipro alkoholisko dzērienu eksports uz Krieviju. Daļēji šo preču eksportu veicināja reeksporta kāpums no Rietumeiropas valstīm, piemēram, no Īrijas un Itālijas.

Milj. euro

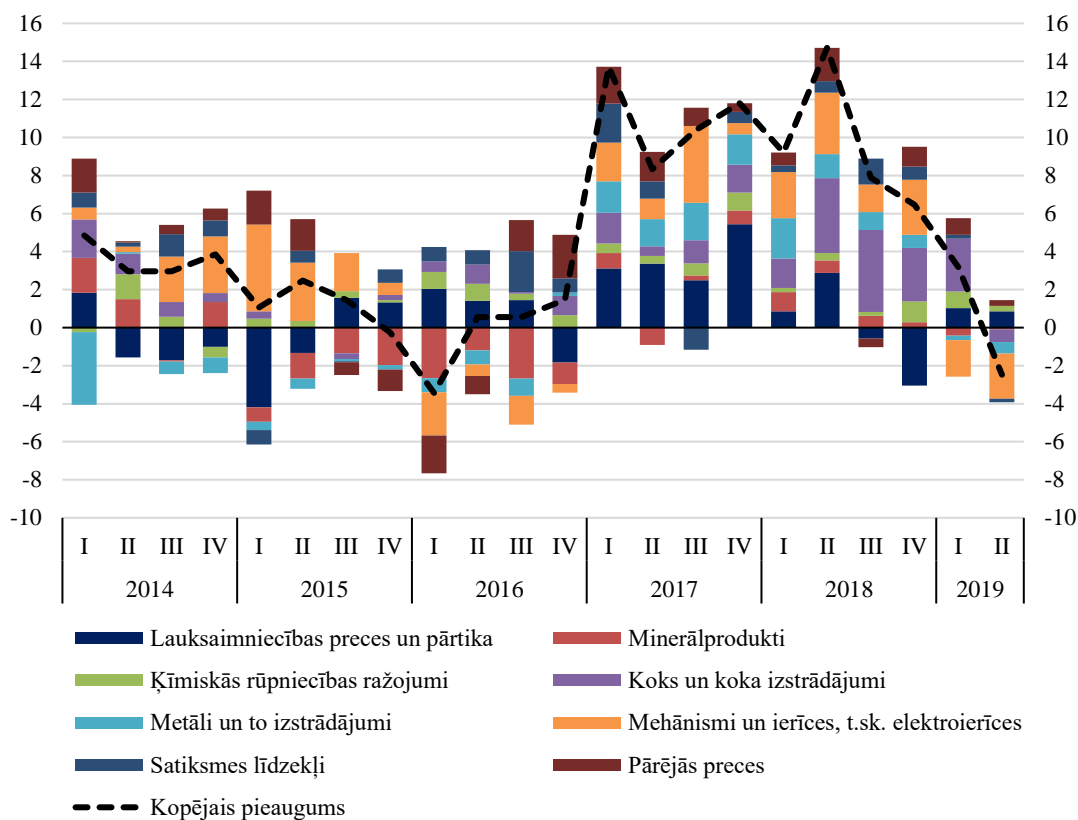

1.31. att. Latvijas preču ārējās tirdzniecības balance, faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

Eksporta pieaugums fiksēts arī koka un koka izstrādājumiem, kopumā par 3,6% salīdzinājumā ar pērnā gada septiņiem mēnešiem. Lai arī koksnes eksports kopumā ir pieaudzis, tomēr attīstības dinamika ir lejupvērsta un koka un koka izstrādājumu eksports samazinās jau trešo mēnesi pēc kārtas. Piemēram, š.g. jūlijā lielākais koksnes eksporta kritums fiksēts galvenajos šo preču noieta tirgos jeb eksportā uz Lielbritāniju, Vāciju, Zviedriju un Somiju attiecīgi par 18,3%, 25,8%, 25,9% un 29,6%. Arī maijā un jūlijā koksnes eksports uz augstākminētajām valstīm ir samazinājies. Sagaidāms, ka koksnes eksports turpinās samazināties arī turpmākajos mēnešos un 2019.gadā kopumā koksnes eksporta vērtība visticamāk būs zemāka nekā iepriekšējā gadā. Koksnes eksporta kritumu pēdējos mēnešos ietekmē gan cenu dinamika eksporta tirgos, gan iepriekšējā gada augstā bāze. Pērn koka un koka izstrādājumu eksporta vērtība Latvijā sasniedza 2,3 miljardus *euro* jeb augstāko līmeni 25 gadu periodā, ko veicināja straujš koksnes cenu kāpums pasaulē. Savukārt šogad koksnes cenu dinamika pasaules tirgos kopumā ir lejupvērsta, tādējādi negatīvi ietekmējot šīs preces eksporta vērtību. Ražošanas apjomu pieaugums arī Latvijas kokapstrādes nozarē š.g. pirmajā ceturksnī kļuva vājāks, bet kopš aprīļa jau ir negatīvs. Tādējādi koksnes eksporta attīstības perspektīvas jāvērtē piesardzīgi. Turpmāko attīstību ietekmēs koksnes cenu dinamika pasaulē, Lielbritānijas vienošanās līgums par izstāšanos no ES (pagaidām ir atlikts līdz š.g. oktobra beigām), kā arī būvniecības nozares attīstība visā ES.

Ķīmiskās rūpniecības ražojumu eksports 2019.gadā pirmajos septiņos mēnešos palielinājās par 8,5%. Zīmīgi, ka eksports pieauga visām šīs grupas precēm, tomēr galveno devumu nodrošināja pēc īpatsvara lielākās preces, proti, farmaceitiskie produkti, mēslošanas līdzekļi, ēteriskās eļļas un krāsvielas. Šajā preču grupā ir augsts reeksporta īpatsvars un ņemot vērā, ka ķīmiskās rūpniecības ražojumu imports attiecīgajā periodā pieauga tikpat strauji (par 10,9%), var apgalvot, ka šīs grupas eksportu veicināja arī reeksporta apjomu pieaugums. Daļēji par izņēmumu var uzskatīt farmācijas produktus, jo šī apstrādes rūpniecības nozare veiksmīgi darbojas arī Latvijā un š.g. dati liecina, ka Latvijā strādājošo

farmācijas uzņēmumu apgrozījums ir augošs, lai arī vājāks nekā pērn. Tomēr reeksportētie farmācijas produkti veido arī būtisku daļu no šo preču eksporta. Piemēram, farmācijas produkti galvenokārt tiek importēti no Rietumeiropas, bet eksportēti uz Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstīm un Gruziju. Savukārt mēslošanas līdzekļi pamatā tiek importēti no Krievijas un Baltkrievijas un tālāk eksportēti uz ES valstīm. Preču eksporta attīstība sadalījumā pa preču grupām un kopējais preču eksporta pieaugums ir atspoguļots 1.32.attēlā.

1.32. att. Latvijas preču eksports faktiskajās cenās pa grupām, devumi (pp) un kopējais pieaugums, %

Preču eksporta izaugsme 2019.gadā septiņos mēnešos varētu būt arī lielāka, bet straujš mehānismu un mehānisko ierīču grupas eksporta kritums būtiski ietekmēja kopējo eksporta attīstību. Mehānismu un mehānisko ierīču eksporta vērtība š.g. septiņos mēnešos bija par 29,7% zemāka nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā, ko negatīvi ietekmēja turboreaktīvo dzinēju reeksporta samazinājums uz ASV 201 milj. *euro* apmērā. Attiecībā uz turboreaktīvo dzinēju reeksportu ir jāatzīmē, ka tas ir saistīts ar Latvijas aviokompānijas jauno lidmašīnu piegādi un to tālāko tehnisko apkalpošanu, pakāpeniski atjaunojot savu floti. Veicot lidmašīnu testēšanu un apkopi, to dzinēji tika aizsūtīti atpakaļ uz rūpnīcu, tādējādi ietekmējot ārējās tirdzniecības datus. Ja no kopējā preču eksporta izslēgtu turboreaktīvo dzinēju reeksportu, tad preču eksporta kāpums š.g. septiņos mēnešos sasniegtu 3,6% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu.

No pārējām preču grupām jāatzīmē papīra un poligrāfijas izstrādājumu eksporta pieaugums par 14,7%, kā arī plastmasas un tekstilmateriālu eksporta pieaugums attiecīgi par 8,4% un 11,8% salīdzinājumā ar 2018.gada septiņiem mēnešiem. Savukārt minerālproduktu eksports samazinājies par 4,8%. Detalizēta informācija par eksporta vērtību un izmaiņām preču grupu griezumā ir atspoguļota tabulā 1.3.

**1.3. tabula. Preču eksporta vērtība un izmaiņas gada griezumā
pa preču kategorijām**

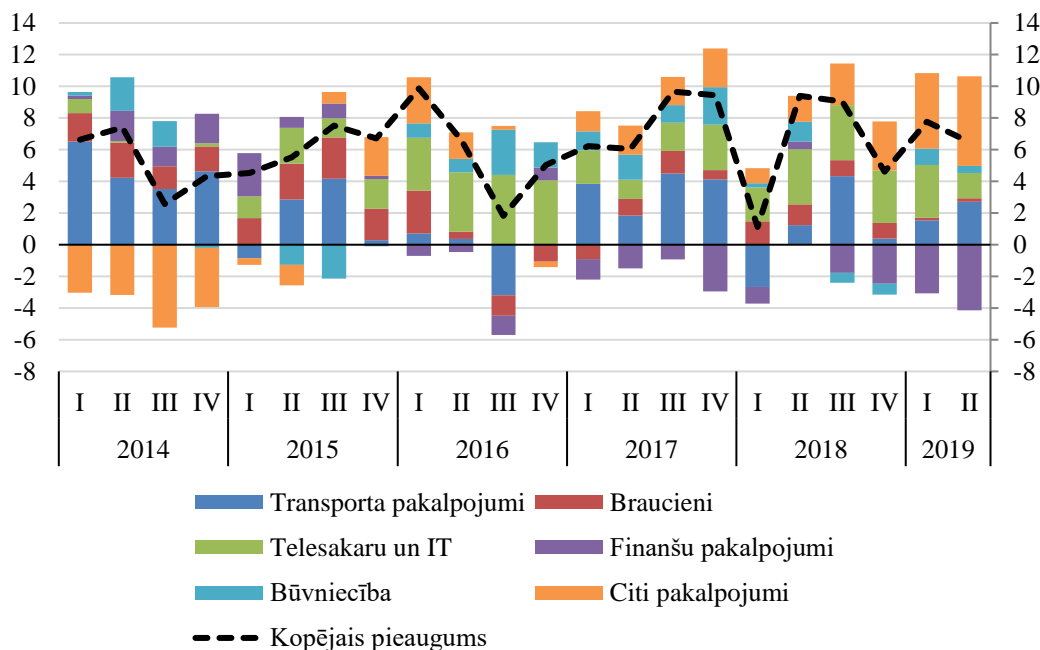
Preču kategorija	2018 I-VII, milj. euro	2019 I-VII, milj. euro	Izmaiņas, milj. euro	Izmaiņas, %
Lauksaimniecības preces un pārtika	1260	1326	70	5,5%
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	422	402	-20	-4,8%
Koks un koka izstrādājumi	511	555	44	8,5%
Metāli un to izstrādājumi	221	239	19	8,4%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	1303	1349	47	3,6%
Satiksmes līdzekļi	141	162	21	14,7%
Mīnerālprodukti	194	217	23	11,8%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	189	186	-3	-1,6%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	685	671	-14	-2,1%
Būvniecības izstrādājumi	1320	1176	-144	-10,9%
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	468	470	1	0,3%
Pārējās preces	456	462	6	1,3%
Kopējā preču eksporta vērtība	7171	7218	47	0,7%

Pretēji preču eksporta attīstībai, pakalpojumu eksports uzrāda visai noturīgu pieaugumu 2019.gadā pirmajā pusgadā, palielinoties pat nedaudz straujāk nekā pērn. Kopējā pakalpojumu eksporta vērtība palielinājusies par 7,1% jeb 177 milj. euro salīdzinājumā ar iepriekšējā gadā pirmo pusi, pat neskatoties uz ievērojamo finanšu pakalpojumu eksporta samazinājumu š.g. pirmajā pusē (-50,6% jeb 91 milj. euro). Izņemot finanšu pakalpojumus, pārējām pakalpojumu grupām eksports turpina palielināties. Lielākais kāpums starp visām pakalpojumu grupām š.g. pirmajā pusgadā bija fiksēts transportam, kopumā par 5,4% jeb 54 milj. euro, pateicoties tikai ieņēmumu pieaugumam no kravu pārvadāšanas pakalpojumiem ar autotransportu, bet pārējo transporta pakalpojumu eksports š.g. pirmajā pusē samazinājies. Samērā negaidīts eksporta kritums ir fiksēts līdz šim strauji augošajiem gaisa transporta pakalpojumiem, ko ietekmēja Latvijā bāzēto aviokompāniju ieņēmumu kritums no lidmašīnu iznomāšanas ārvalstu aviokompānijām š.g. pirmajā ceturksnī. Š.g. otrajā ceturksnī gaisa transporta eksporta vērtība bija augoša, kas norāda uz to, ka kritums gada sākumā bija īslaicīgs. Transporta pakalpojumu grupa joprojām ir lielākā pakalpojumu eksporta grupa ar 40,5% lielu īpatsvaru kopējā pakalpojumu eksportā š.g. pirmajā pusē.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu š.g. pirmajā pusē būtiski palēninājās ārvalstu tūristu izdevumu pieauguma temps, divos ceturkšņos pieaugot vien par 1,2% jeb 5 milj. euro, ko apliecina tūrisma statistikas dati, kas rāda, ka apkalpoto ārvalstu viesu skaits Latvijas viesnīcās š.g. pirmajos sešos mēnešos praktiski nav mainījies, palielinoties vien par 0,8%. Taču, pieaugot ārvalstu viesu pavadītajam laikam Latvijā, kopējie ārvalstu viesu izdevumi mūsu valstī tomēr nedaudz palielinājušies.

Pakalpojumu eksportu turpina veicināt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumi. Tā telesakaru, kā arī informācijas un datorpakalpojumu eksports bija attiecīgi par 18,1% un 16,6% augstāks nekā pērnā gada pirmajā pusē. Šo pakalpojumu eksports turpina palielināties par spīti tam, ka arī pērn izaugsme bija strauja un arī vērtējama ar divciparu skaitli, un šogad uzstāda arvien jaunus eksporta rekordus. Par to liecina arī šo

pakalpojumu īpatsvara pieaugums kopējā pakalpojumu eksportā, kas pārliecinoši palielinās gandrīz pēdējos 20 gados. Ja vēl 2000.gadā telesakaru pakalpojumi, kā arī informācijas un datorpakalpojumi veidoja attiecīgi 1,3% un 1,5% kopējā pakalpojumu eksportā, tad 2019.gadā pirmajā pusē šo pakalpojumu īpatsvars kopējā pakalpojumu eksportā palielinājies attiecīgi līdz 5,6% un 9,7%. Nominālā izteiksmē telesakaru, kā arī informācijas un datorpakalpojumu eksports 2019.gadā pirmajā pusē attiecīgi veidoja 150 milj. *euro* un 260 milj. *euro*. Pakalpojumu eksporta attīstība sadalījumā pa pakalpojumu grupām un kopējais pakalpojuma eksporta pieaugums ir atspoguļots 1.33.attēlā.

1.33. att. Latvijas pakalpojumu eksports faktiskajās cenās pa grupām, deviņi (pp) un kopējais pieaugums, %

Preču un pakalpojumu importa pieaugums 2018.gadā bija augstāks par eksporta kāpumu, sasniedzot 5,1% salīdzināmajās cenās. Straujāks importa kāpums pērn ir saistīts ar strauju Latvijas tautsaimniecības attīstību, ekonomikai 2018.gadā pieaugot par 4,8%, kas ir straujāk ne tikai salīdzinājumā ar attīstīto valstu vidējo izaugsmi, bet arī salīdzinājumā ar attīstības valstu vidējo ekonomikas izaugsmi. Straujāka izaugsme atspoguļojusies arī būtiski augstākā investīciju un būvniecības aktivitātē, tāpēc ir likumsakarīgi, ka pieprasījums pēc tehnikas, metāliem un būvmateriāliem pieauga, tādā veidā stimulējot arī importa pieaugumu. Piemēram, kapitālpreču un starppatēriņa preču imports pērn pieauga attiecīgi par 11,0% un 13,2%. Jāatzīmē arī, ka Latvijas reālā importa kāpums bija augstāks nekā pasaules importa pieaugums, kas pērn bija 4,2% salīdzināmajās cenās.

2019.gada pirmajā pusē vērojama iepriekšējā gada tendence un preču un pakalpojumu imports pieaug straujāk par eksportu. Reālā importa kāpums 2019.gadā divos ceturkšņos bija 4,6%, tādējādi ārējās tirdzniecības deficīts salīdzināmajās cenās palielinājies no 315 milj. *euro* 2018.gada pirmajā pusē līdz 431 milj. *euro* 2019.gadā pirmajā pusē. Līdzīga importa attīstība vērojama arī faktiskajās cenās, jo imports pieaug straujāk par eksportu, tādējādi negatīvi ietekmējot ārējās tirdzniecības bilanci. Nominālā izteiksmē ārējās tirdzniecības bilances pārpalikums samazinājies no 114 milj. *euro* 2018.gada pirmajā pusē līdz 36 milj. *euro* 2019.gada pirmajā pusē.

2019.gadā pirmajos septiņos mēnešos preču importa vērtība faktiskajās cenās pieauga par 3,5% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Importa kāpums preču

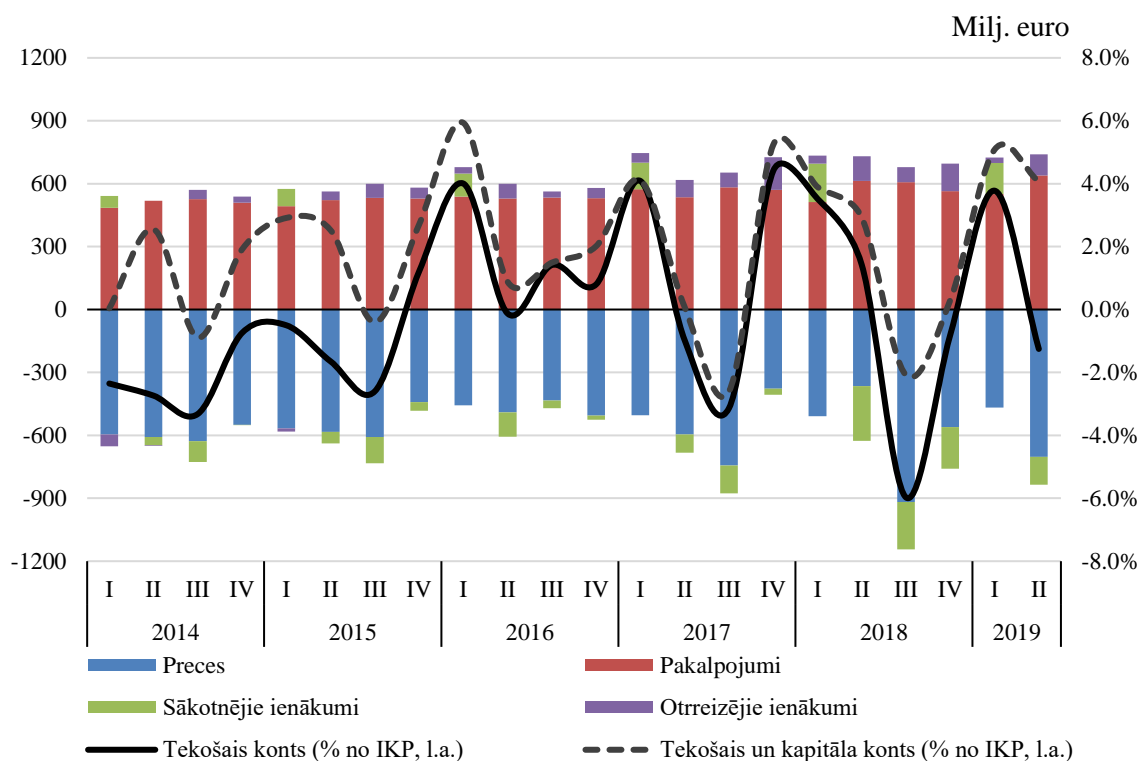
grupu griezumā ir visaptverošs un importa samazinājums ir fiksēts vien divām preču grupām, proti, metāliem, kā arī mehānismiem un mehāniskajām ierīcēm. Lielāko devumu jeb 1,7 procentpunktus no kopējā preču importa pieauguma nodrošināja gaisa kuģu importa kāpums gandrīz 2 reizes jeb par 152,2 milj. *euro*. Lidmašīnu imports ir saistīts ar Latvijas nacionālās aviokompānijas flotes modernizāciju. Taču tik spēcīgu pieaugumu nodrošināja tas, ka pērnajā gadā kopumā bija importētas septiņas jaunas lidmašīnas, viena lidmašīna gada pirmajā pusē un vēl sešas gada otrajā pusgadā. Šogad kopumā plānots iegādāties vēl sešas lidmašīnas un š.g. pirmajos piecos mēnešos jau ir iegādātas piecas, tāpēc jau š.g. pirmajos mēnešos ir fiksēts būtisks lidmašīnu importa pieaugums. Ņemot vērā, ka šogad plānots iegādāties par vienu lidmašīnu mazāk nekā pērn, paaugstinošā ietekme uz importa vērtību šogad kopumā un īpaši gada otrajā pusē būs mazāka. Būtiski ir palielinājies arī ķīmiskās rūpniecības preču imports, ko ietekmēja farmaceitisko produktu importa kāpums no Nīderlandes, Vācijas, Lietuvas un Ungārijas, kā arī mēslošanas līdzekļu imports no Krievijas, Lietuvas un Baltkrievijas. Kopējais ķīmiskās rūpniecības preču imports š.g. septiņos mēnešos pieauga par 10,9%. Lielāku piena pārstrādes produktu apjomu un augstākas importētas dārzeņu cenu dēļ pārtikas produktu importa vērtība palielinājusies par 5,0% salīdzinājumā ar pērnā gada septiņiem mēnešiem. Analizējot citas preču importa grupas, jāatzīmē minerālproduktu importa kāpums par 5,9%, kā arī tekstilmateriālu un plastmasas importa pieaugums attiecīgi par 10,2% un 4,7%. Detalizēta informācija par importa vērtību un izmaiņām preču grupu griezumā ir atspoguļota tabulā 1.4.

1.4. tabula. Preču importa vērtība un izmaiņas gada griezumā pa preču kategorijām

Preču kategorija	2018 I-VII, milj. <i>euro</i>	2019 I-VII, milj. <i>euro</i>	Izmaiņas, milj. <i>euro</i>	Izmaiņas, %
Lauksaimniecības preces un pārtika	1418	1488	70	5,0%
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	803	850	47	5,9%
Koks un koka izstrādājumi	832	922	91	10,9%
Metāli un to izstrādājumi	480	503	22	4,7%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	334	341	7	2,2%
Satiksmes līdzekļi	169	181	11	6,7%
Minerālprodukti	280	308	29	10,2%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	146	165	19	13,3%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	765	749	-16	-2,1%
Būvniecības izstrādājumi	1960	1786	-174	-8,9%
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	1004	1150	147	14,6%
Pārējās preces	534	589	55	10,3%
Kopējā preču eksporta vērtība	8724	9034	309	3,5%

Tāpat kā pakalpojumu eksportam, spēcīgs kāpums 2019.gada pirmajā pusgadā fiksēts arī pakalpojumu importam, kopumā par 8,2% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Pakalpojumu imports pieaudzis visos pakalpojumu veidos, izņemot būvniecības un finanšu pakalpojumus, to importa vērtībai samazinoties attiecīgi par 11,1% un 19,8%. Lielākais importa kāpums bija fiksēts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumiem, kopumā par 21,7%, straujāk palielinoties datorpakalpojumiem. Transporta pakalpojumu imports bija par 2,7% augstāks, bet Latvijas tūristu izdevumi ārvalstīs palielinājās par 2,0%.

Ārējā tirdzniecība būtiski ietekmēja arī Latvijas maksājumu bilances tekošā konta bilanci. Lai arī 2019.gada pirmajā pusgadā tekošajā kontā bija fiksēts pārpalikums 161 milj. *euro* apmērā, tomēr tas bija par 169 milj. *euro* mazāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, ko pamatā ietekmēja straujāks preču importa kāpums salīdzinājumā ar preču eksporta pieaugumu, kā arī lielākas Latvijas iemaksas ES budžetā. Preču konta deficīts palielinājās no 873 milj. *euro* līdz 1170 milj. *euro* augstāka preču importa kāpuma dēļ.

1.34. att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. euro) un tekošais un kapitāla konts procentos no IKP

Pakalpojumu konta pārpalikums š.g. pirmajā pusē pieauga par 64 milj. *euro* līdz 1190 milj. *euro*. Lai arī pakalpojumu importa pieaugums bija straujāks par eksporta pieaugumu, absolūtā izteiksmē eksporta izaugsme bija lielāka. Tādējādi tas ļāva pilnā apmērā nosegt preču konta deficītu. Sākotnējo ienākumu konta balance uzlabojās par 94 milj. *euro*, sasniedzot 16 milj. *euro* pārpalikumu. Konta uzlabojumu veicināja ienākumu kāpums no ārzemēs strādājošajiem Latvijas rezidentiem, lielākas subsīdijas zemnieku saimniecībām no ES Lauksaimniecības fondiem, kā arī mazāks izmaksāto dividendu apjoms ārvalstu investoriem par iepriekš veiktajām investīcijām Latvijā. Sākotnējo ienākumu konta pārpalikums varēja būt augstāks, taču lielākas muitas nodokļa iemaksas ES budžetā negatīvi ietekmēja konta bilanci. Tajā pašā laikā tas liecina par lielāku Latvijas ārējās tirdzniecības aktivitāti ar valstīm ārpus ES. Otrreizējo ienākumu konta pārpalikums samazinājies par 31 milj. *euro* līdz 125 milj. *euro*, ko ietekmēja augstākas Latvijas iemaksas ES budžetā un mazāki Latvijas māsaimniecību un uzņēmumu rezidentu naudas pārvedumi no ārvalstīm.

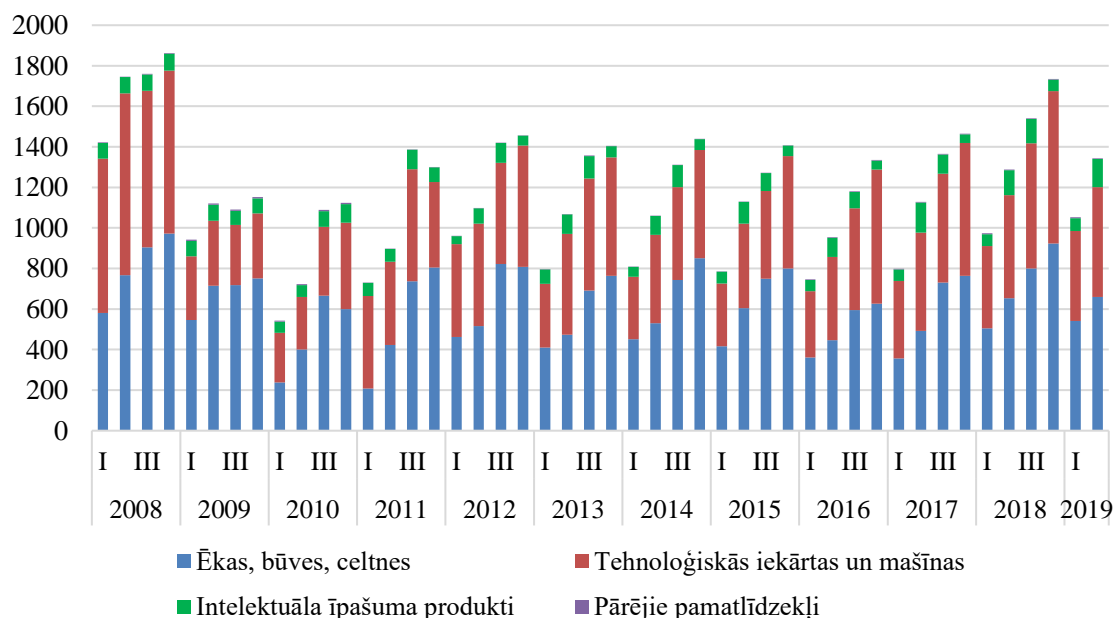
Kopumā var secināt, ka pat bez kapitāla kontā ienākošajām ES fondu investīciju plūsmām no Kohēzijas, Eiropas Reģionālās attīstības un Zivsaimniecības fondiem, maksājumu bilances tekošajā kontā 2019.gada pirmajā pusgadā izveidojies pārpalikums 1,1% apmērā no nominālā IKP. Šāda tekošā konta balance norāda uz sabalansētu ekonomikas izaugsmi.

1.2.7. Investīcijas

2018.gadā bruto pamatkapitāla veidošanas jeb investīciju kāpums par 16,4% nodrošināja lielāko devumu ekonomikas izaugsmē no visām IKP komponentēm no izlietojuma aspekta. Neskatoties uz to, ka jau 2017.gadā bija spēcīgs investīciju kāpums, 2018.gadā investīciju kāpums vēl paātrinājās un investīciju devums reālā IKP pieaugumā sasniedza 3,4 procentpunktus. Kopējais investīciju apjoms absolūtā izteiksmē 2018.gadā salīdzināmajās cenās bija 5 570 milj. *euro*. Tādējādi investīciju īpatsvars reālajā IKP palielinājies līdz 23,3%, kas ir augstākais līmenis kopš 2013.gada un tikai par 1 procentpunktu atpaliek no vidējā līmeņa pēdējos 15 gados jeb kopš Latvijas iestāšanās ES.

Būtiska loma investīciju aktivitātes pieaugumā pēdējos gados bija arī ES fondu investīcijām. Tā 2018.gadā bija ievērojama investīciju intensitāte 2014. - 2020.gada ES fondu plānošanas perioda ietvaros – valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem pērnajā gadā bija 719 milj. *euro*. No tiem 360 milj. *euro* pretstatā 211 milj. *euro* 2017.gadā bija kapitālie izdevumi jeb investīcijas, kas tiešā veidā ietekmē bruto pamatkapitāla veidošanas apjomu tautsaimniecībā. Lielāka ES fondu investīciju plūsma radīja multiplikatora efektu kopējā investīciju pieaugumā tautsaimniecībā. Saskaņā ar CSP datiem, kopējais investīciju apjoms valstī 2018.gadā faktiskajās cenās pieauga par 19,1%, salīdzinot ar 2017.gadu. Nominālā izteiksmē fiksētais pieaugums ir ekvivalents 1081 milj. *euro*.

2019.gada pirmajā pusgadā bruto pamatkapitāla vērtība turpināja palielināties, sasniedzot 2420 milj. *euro*. Taču pieauguma temps salīdzinājumā ar 2018.gada vidējo pieaugumu ir ievērojami piebremzējies un veidoja 5,9% salīdzināmajās cenās, salīdzinot ar pērnā gada pirmo pusi. Investīciju pieauguma tempa samazināšanās saistīta galvenokārt ar zemāku būvniecības aktivitāti, uz ko norāda arī būvniecības nozares sniegums š.g. pirmajā pusē, produkcijas apjomam pieaugot vien par 3,4%. Turpretī pagājušā gada attiecīgajā periodā būvniecības produkcijas apjoms gada griezumā palielinājās par 33,3%. Dati par bruto kapitālieguldījumiem pa darbības veidiem ir atspoguļoti 1.35.attēlā.

1.35. att. Bruto kapitālieguldījumi pa darbības veidiem, milj. *euro* salīdzināmajās cenās

Lai arī būvniecības aktivitāte š.g. pirmajā pusē piebremzējās, uzņēmumu investīcijas joprojām pamatā tiek novirzītas biroju, ražošanas telpu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā

arī jau esošo ēku un būvju renovācijā. Š.g. pirmajā pusgadā investīcijas ēkās un būvēs veidoja 49,6% no kopējām investīcijām jeb 1201 milj. *euro*. Investīciju apjoma pieaugums ēkās un būvēs fiksēts lielākajā daļā tautsaimniecības nozaru, tomēr lielāko devumu nodrošināja vien trīs nozares, proti, transports un uzglabāšana, operācijas ar nekustamo īpašumu, kā arī valsts pārvalde un aizsardzība. Kopumā investīcijas ēkās un būvēs bija par 3,7% augstākas nekā 2018.gadā pirmajā pusgadā.

Pozitīvi vērtējams investīciju kāpums tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās par 7,7% salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusi, tomēr svarīgākais ir noturēt augošo investīciju dinamiku arī turpmākajos ceturkšņos, ko jau tagad sāk negatīvi ietekmēt krītošs ekonomikas konfidences līmenis Latvijā saistībā ar ekonomikas attīstības tempu mazināšanos pasaulē un ārējā pieprasījuma kritumu. To apliecina arī Latvijas rūpnieku novērtējums par jauniem pasūtījumiem 2019.gada trešajam ceturksnim, kas pirmo reizi kopš 2016.gada vidus kļuva negatīvs. 2018.gadā investīciju apjoms iekārtās un tehnoloģiskajās mašīnās pieauga par 10,9%, sasniedzot 2284 milj. *euro*, bet neskatoties uz būtisko kāpumu, šāds investīciju līmenis tomēr uzskatāms par zemu, lai veicinātu produktivitāti un ieviestu inovācijas. Piemēram, investīcijas iekārtās un mašīnās 2018.gadā kopumā atbilst 2005.gada līmenim un bija par 1 miljardu mazākas nekā 2007.-2008.gada periodā. Investīciju apjoms arī pārējos investīciju objektos ir mazāks nekā laikā pirms finanšu krīzes 2008.gadā, lai gan IKP kopumā jau 2017.gadā pārsniedza augstāko pirmskrīzes līmeni. Tas norāda uz uzņēmēju piesardzību veikt investīcijas un paplašināt savu biznesu. Neiepriecina arī uzņēmumu aptauju dati par investīciju veikšanu ietekmējošiem faktoriem, kas norāda uz to, ka pēdējos gados veiktās investīcijas pamatā ir vērstas uz ražošanas procesu optimizāciju un racionalizāciju, nevis uz paplašināšanos. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka pēdējos gados augošā investīciju dinamika ēkās un būvēs norāda uz to, ka vidējā termiņā var sagaidīt investīciju pieaugumu arī iekārtās un mašīnās, it īpaši tas ir raksturīgi inženierbūvniecībai. Papildus tam, investīciju veikšanas pievilcīgumu pašreiz uzlabo arī 0% likme reinvestētajai peļņai un zemās kredītu procentu likmes.

Analizējot uzņēmumu investīcijas no nozaru puses, pozitīvi vērtējams, ka investīciju kāpums 2019.gadā pirmajā pusē ir visaptverošs un nav balstīts tikai uz dažu nozaru attīstību. Lielākie investīciju pieaugumi salīdzinājumā ar 2018.gada pirmo pusgadu ir fiksēti tādās nozarēs kā operācijas ar nekustamo īpašumu, apstrādes rūpniecība, tirdzniecība, valsts pārvalde un aizsardzība, būvniecība un lauksaimniecība.

1.3. MAKROEKONOMISKO NELĪDZSVAROTĪBU UZRAUDZĪBA ES

Viens no ES pamatmērķiem ir dalībvalstu ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes veicināšana. Lai nodrošinātu savlaicīgu makroekonomisko risku identificēšanu un pārvaldi 2011.gada 16.novembrī Eiropas Parlaments un Eiropas Padome pieņēma divas regulas – par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību (regula Nr.1176/2011), un regulu par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai eirozonā (Nr.1174/2011).⁴

Procedūras izstrādes mērķis bija ne tikai stiprināt SIP funkcionēšanu, bet papildus budžeta uzraudzībai paplašināt fiskālo un makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzību un īstenot to efektīvu vadību ES dalībvalstīs. Regulu ietvaros tika atrunāta jaunā

⁴ <http://eur-lex.europa.eu>: Jaunās regulas veido arī Eiropas Semestra pamatu. epas Semestris ir ES ekonomikas un budžeta politikas saskaņošanas ikgadējais cikls, kura ietvaros ES dalībvalstis saņem EKs ieteikumus - ieteikumi tiek sniegti Stabilitātes un izaugsmes pakta un makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras kontekstā.

makroekonomikas uzraudzības un nesabalansētību identificēšanas kārtība, kā arī iespējamo finanšu sankciju kārtība, kas varētu tikt piemērota dalībvalstīm, kurās makroekonomiskā disciplīna netiek ievērota.

Finanšu sankcijas paredz noteiktu ikgadēju soda naudu vai procentus nesošu depozītu, kas ir 0,1% no attiecīgās dalībvalsts iepriekšējā gada IKP. Neraugoties uz to, ka makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir atrunātas iespējamās finanšu sankcijas, praksē nevienai no dalībvalstīm tās līdz šim netika piemērotas.

Makroekonomikas nesabalansētību identificēšanas un pārvaldes posmi

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums tiek publicēts katra gada novembrī, kas ir arī sākums jaunam makroekonomiskās nesabalansētības uzraudzības ciklam. Tādējādi šobrīd, sagatavojot 2020.gada budžeta paskaidrojumu, tiek izmantots AMR 2019, kurš tika publicēts 2018.gada 21.novembrī. 2019.gada AMR ziņojums balstās uz 2017.gada statistikas datiem. Lai gan AMR 2020 tiks publicēts tikai 2019.gada nogalē, jau šobrīd ir zināmi gandrīz visi pamata rādītāji par Latviju, kas tiks izmantoti AMR 2020 ziņojumā un tie ir atspoguļoti tabulā 1.2.

Ziņojuma pamatā ir divas rādītāju grupas – 14 pamata rādītāji un 28 papildinoši rādītāji. Pamata rādītājiem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās robežas, kuru pārsniegšana var iniciēt Padziļinātās izpētes ziņojuma izstrādi par attiecīgo dalībvalsti. Lēmums par attiecīgās valsts ekonomikas padziļinātās izpētes procedūras uzsākšanu var tikt pieņemts pamatojoties uz izvērstu, fundamentālu ekonomiskās situācijas un saistīto risku analīzi, kā arī ņemot vērā rādītāju sagaidāmo dinamiku. Automātiska padziļinātās izpētes procedūras uzsākšana, pamatojoties vienīgi uz tehnisku dažu rādītāju noteikto robežvērtību pārsniegšanu, netiek praktizēta.

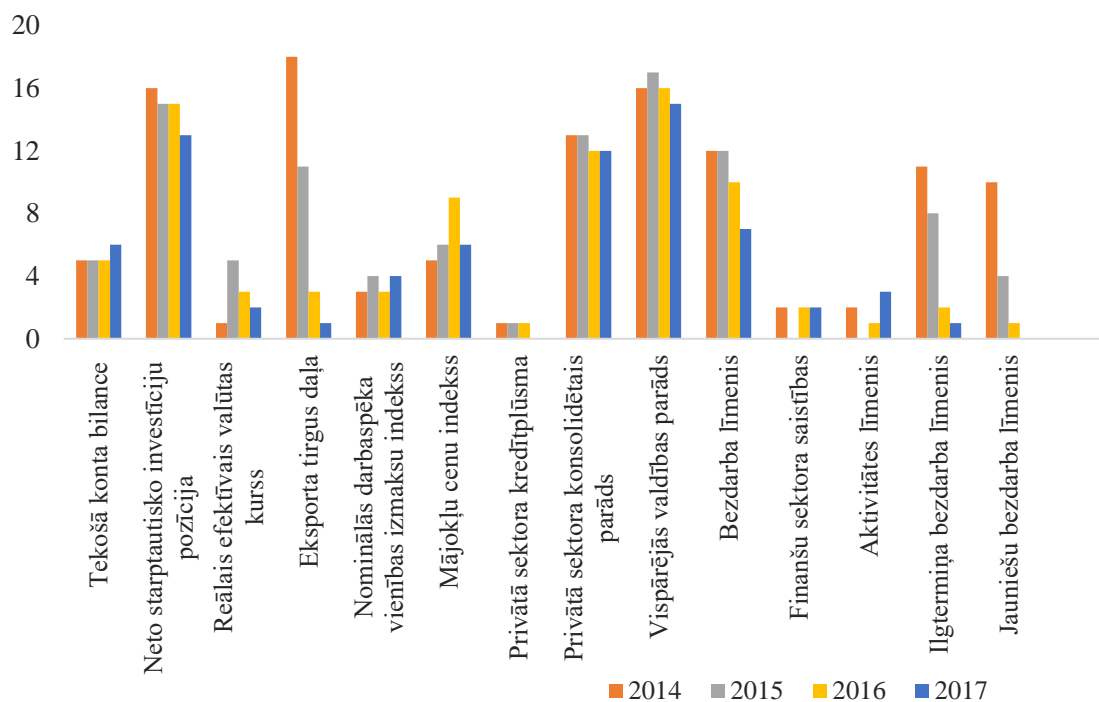
Pamata rādītāju tabula (*scoreboard*) ietver šādus rādītājus:

1. Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējais rādītājs;
2. Neto starptautisko investīciju pozīcija, % no IKP;
3. Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflators), 3 gadu % izmaiņas;
4. Eksporta tirgus daļa, % no pasaules eksporta, 5 gadu % izmaiņas;
5. Nominālā darbaspēka vienības izmaksu indekss, 3 gadu % izmaiņas, (2010=100);
6. Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada % izmaiņas;
7. Privātā sektora konsolidētā kredītplūsma, % no IKP;
8. Privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP;
9. Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP;
10. Bezdarba līmenis, 3 gadu vidējais;
11. Finanšu sektora nekonsolidētās saistības, 1 gada % izmaiņas;
12. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem;
13. Ilgtermiņa bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem;
14. Jauniešu bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem.

Līdzīgi kā pamata rādītāju tehniskā neievērošana, arī vēlāk ieviesto sociālo rādītāju robežvērtību tehniska neievērošana nevar kalpot par makroekonomiskās nesabalansētības fakta atzīšanu kādā no dalībvalstīm – šāds lēmums vienmēr tiek balstīts uz padziļinātu, vispārēju situācijas analīzi, ņemot vērā rādītāju dinamiku un attīstības perspektīvas.

Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde

Agrās Brīdināšanas mehānisma ziņojums 2018.gadā tika publicēts jau astoto gadu un pēc tā rezultātiem padziļinātā izpēte tika veikta 13 ES dalībvalstīs (iepriekšējā gadā tika vērtētas 12 valstis). Kopš Agrās brīdināšanas mehānisma ieviešanas Latvijā makroekonomiskās nesabalansētības nav konstatētas un par Latviju nav veikta padziļināta izpēte.

1.36. att. Valstu skaits, kurās pārsniegts scoreboard rādītāju noteiktais robežsliekšnis, pa rādītājiem

2019.gada AMR ziņojuma ietvaros, kas balstās uz 2017.gada statistikas datiem, padziļinātās izpētes procedūra tika uzsākta Bulgārijai, Horvātijai, Kiprai, Francijai, Vācijai, Īrijai, Itālijai, Nīderlandei, Portugālei, Spānijai, Zviedrijai, Grieķijai un Rumānijai. Atšķirībā no iepriekšējā gada, padziļinātajā procedūrā 2019.gadā tika vērtēta arī Grieķija, kura iepriekš tika aplūkota atsevišķi finanšu palīdzības programmas kontekstā.

1.5. tabula. 2019.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāts⁵

• Nesabalansētības netika konstatētas un netiek iniciēta Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde	Austrija, Beļģija, Igaunija, Ungārija, Apvienotā Karaliste, Čehija, Dānija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovākija, Polija, Slovēnija, Somija
• Pastāv makroekonomiskās nesabalansētības	Bulgārija, Vācija, Īrija, Spānija, Nīderlande, Zviedrija, Grieķija, Francija, Portugāle, Rumānija
• Pastāv pārmērīgas makroekonomiskās nesabalansētības	Horvātija, Itālija, un Kipra
• Kopā, no 28 ES dalībvalstīs Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti	13 dalībvalstīs

⁵ <http://ec.europa.eu/>; Alert Mechanism Report 2019
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

Savā 2019.gada ziņojumā EK norādīja, ka pateicoties ekonomikas izaugsmei, makroekonomiskās nelīdzsvarotības ES turpina samazināties, bet vienlaikus vidējā termiņā perspektīvā ir pieaugusi nenoteiktība, un tāpat ir saglabājušies ar uzkrātajām nesabalansētībām saistīti riska faktori. Potenciālie riska avoti 2019. gada AMR ziņojumā kopumā ir saglabājušies tādi paši kā iepriekšējā gada ziņojumā. Saglabājas lieli pārpalikumi, bet konkurētspējas tendences ir kļuvušas mazāk labvēlīgas līdzsvara panākšanai. Ekonomikas izaugsme ir veicinājusi privātā sektora parādu līmeņa samazināšanos, taču šī samazināšanās joprojām ir nevienmērīga un lielas parādu daļas korekcija nenotiek pietiekami strauji. Lēnāka parādu apjomu samazināšanās privātajā un it īpaši publiskajā sektorā norāda, ka turpmāk šis process būs arvien vairāk atkarīgs no potenciālā IKP izaugsmes un apstiprina nepieciešamību turpināt vairākās ES valstīs jau uzsākto reformu procesu un darba kārtībā kā prioritārus saglabāt politikas pasākumus un reformas, kuru mērķis ir palielināt izaugsmes potenciālu.

Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2019.gada AMR ziņojumā un iespējamās tendences 2020.gada ziņojumā

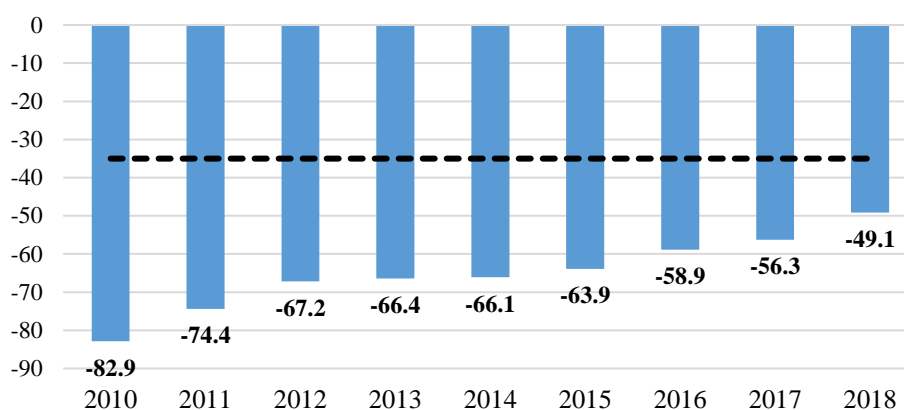
2019.gada AMR ziņojumā Latvija pārsniedza tikai divu pamata statistikas rādītāju robežvērtības, kamēr iepriekšējos ziņojumos pārsniegtas bija trīs līdz piecu rādītāju robežvērtības, tajā skaitā 2018.gada ziņojumā – četru rādītāju robežvērtības. 2019.gada AMR pieļaujamās robežvērtības bija pārsniegtas šādiem rādītājiem - neto starptautiskajai investīciju bilancei (NIIP, % no IKP) un vienības darbaspēka izmaksu izmaiņām (pēdējo trīs gadu kopējās izmaiņas, %). Iepriekšējā, 2018.gada AMR ziņojumā pieļaujamās robežvērtības bija pārsniegtas arī trīs gadu vidējam bezdarba līmenim un mājokļu cenu indeksam (izmaiņas % gada laikā). Ņemot vērā pārsniegto rādītāju skaita samazināšanos un to attīstības dinamiku, EK 2019.gada ziņojumā nekonstatēja Latvijā makroekonomiskās nesabalansētības un neuzsāka padziļinātās izpētes procedūru.

Vērtējot situāciju Latvijā, EK norādīja, ka tekošais konts kopumā ir sabalansēts, un negatīvā neto starptautisko investīciju pozīcija, ko lielākoties veido ārvalstu tiešās investīcijas, pateicoties straujajam nominālā IKP pieaugumam, ir uzlabojusies, lai gan joprojām pārsniedz robežvērtību. Vienības darbaspēka izmaksas salīdzinoši strauji pieaug jau vairākus gadus un atspoguļo spēcīgo darba samaksas pieaugumu un lielo pieprasījumu darba tirgū, un šis rādītājs kopš 2014.gada ir saglabājies virs noteiktās robežvērtības. Pieaugošajām darbaspēka izmaksām līdz šim ir bijusi ierobežota ietekme uz cenu konkurētspēju un Latvijas eksporta rādītājiem, un to daļēji mīkstinājusi uzņēmumu peļņas līmeņa samazināšanās. Paredzams, ka darba samaksas pieaugums arī turpmāk būs spēcīgs, jo pieprasījums darba tirgū vēl vairāk pieaugs, un kopumā šis norises rada risku valsts konkurētspējai un izaugsmes perspektīvām vidējā termiņā. Mājokļu reālo cenu pieaugums joprojām ir samērā straujš, un, lai gan 2017.gadā tas bija kļuvis lēnāks, 2018.gadā atkal vērojams paātrinājums, atzīmēja EK.

Viens no rādītājiem, kura robežvērtību Latvija sistemātiski pārsniedz, ir neto starptautiskā investīciju bilance.⁶ Tā atspoguļo valsts rezidentu ārējo aktīvu un pasīvu kopējo apjomu pārskata perioda beigās (parasti katra ceturkšņa beigās). Makroekonomiskās nesabalansētības procedūras rādītāju tabulā iekļautā neto starptautisko investīciju bilance tiek izteikta procentos no IKP un rādītāja indikatīvais sliekšnis makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir noteikts -35% no IKP (neto izteiksmē bilance parāda,

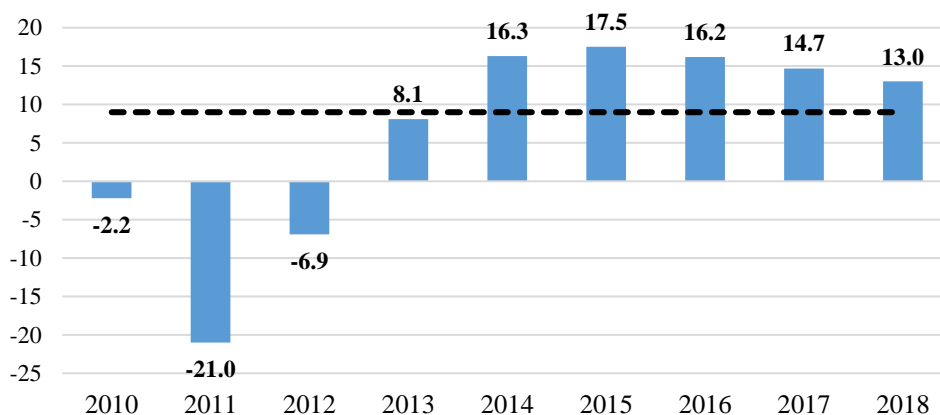
⁶ Negatīva neto starptautisko investīciju bilance norāda uz to, ka citu valstu rezidentu investīcijas Latvijas ekonomikā pārsniedz Latvijas rezidentu investīcijas citu valstu ekonomikās.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

vai Latvija ir neto investors vai neto saņēmējvalsts). No vienas puses, negatīva starptautisko investīciju bilance norāda uz nerezidentiem piederošo aktīvu būtisko īpatsvaru nacionālajā ekonomikā. No otras puses, tas var norādīt uz nacionālās ekonomikas pieaugošu ārējo saistību slogu. Līdz ar to neto starptautiskās investīciju bilances dinamiku vajadzētu vērtēt, apzinoties ārvalstu tiešo investīciju īpatsvaru, kas ir viens no ekonomiskās attīstības virzītājspēkiem. Izvērtējot neto starptautiskās investīciju bilanci, jāņem vērā arī attiecīgās valsts tautsaimniecības struktūra. Jāatzīmē, ka rādītāja robežvērtības pārsniegšana iepriekšējos periodos nekļuva par iemeslu Latvijas iekļaušanai padziļinātās izpētes procedūrā, galvenokārt pateicoties rādītāja pozitīvai dinamikai (pakāpenisku tuvošanos noteiktajam mērķa rādītājam). EK akcentē, ka Latvijas negatīvajam neto starptautisko ieguldījumu pozīcijas rādītājam ir lejupvērsta dinamika un tāda tā turpinās saglabāties, 2020.gada AMR vēl vairāk tuvinoties (-49,1%) noteiktajam robežsliekšnim – 35%.

1.37. att. Rādītājs Neto starptautiskā investīciju pozīcija, % no IKP⁷

Otrs rādītājs, kura noteikto robežvērtību Latvija pārsniedza gan 2019.gada AMR ziņojumā, gan iepriekš, bija nominālā vienības darbaspēka izmaksu indeksa izmaiņas. Arī 2020. gada AMR šis rādītājs tiks pārsniegts, ar prognozēto rādījumu 13,0%. Līdzīgi kā neto starptautiskās investīciju pozīcijas rādītājs, arī šis rādītājs ir ar lejupvērstu dinamiku un tuvinās noteiktajam robežlielumam, kas eirozonas valstīm ir 9%.

1.38. att. Rādītājs Nominālās vienības darbaspēka izmaksu indekss, 3 gadu % izmaiņas⁸

⁷ 2018.gads – novērtējums

⁸ 2018.gads – novērtējums

Vienības darbaspēka izmaksu pieaugums Latvijā atspoguļo cenu un ienākumu konvergenci uz ES vidējo līmeni. Algu pieaugums, kas ir pamatā darbaspēka izmaksu pieaugumam, saistīts arī ar demogrāfisko situāciju Latvijā un sarūkošajiem darbaspēka resursiem, kas rada uzņēmumiem nepieciešamību konkurēt par darbiniekiem. Darbaspēka izmaksu pieaugums pašlaik vērojams galvenokārt netirgojamajos sektoros, kur izmaksu pieaugums mazāk saistīts ar valsts ārējo konkurētspēju. Straujākais darbaspēka izmaksu pieaugums pēdējo gadu laikā bijis tieši uz iekšējo tirgu strādājošajās nozarēs – izmitināšanas un ēdināšanas, tirdzniecības, veselības un sociālās aprūpes nozarēs. Algu pieaugums palielina Latvijas iedzīvotāju labklājības līmeni, tomēr jāizvairās no pārmērīgi strauja un produktivitātei neatbilstoša darbaspēka izmaksu kāpuma, kas vājina uzņēmumu ārējo konkurētspēju. Kopš 2013.gada darba samaksa Latvijā kopumā ir augusi straujāk par produktivitāti, tomēr šeit bijusi būtiska vienreizēju faktoru, tostarp minimālās algas celšanas ietekme, un sagaidāms, ka vidējā termiņā algu un produktivitātes pieaugums atkal kļūs sabalansētāks, attiecīgi arī mazinoties vienības darbaspēka izmaksu indeksa pieaugumam.

1.6. tabula. Agrās brīdināšanas mehānisma rādītāju dinamika Latvijā kopš nelīdzsvarotības uzraudzības sākuma⁹

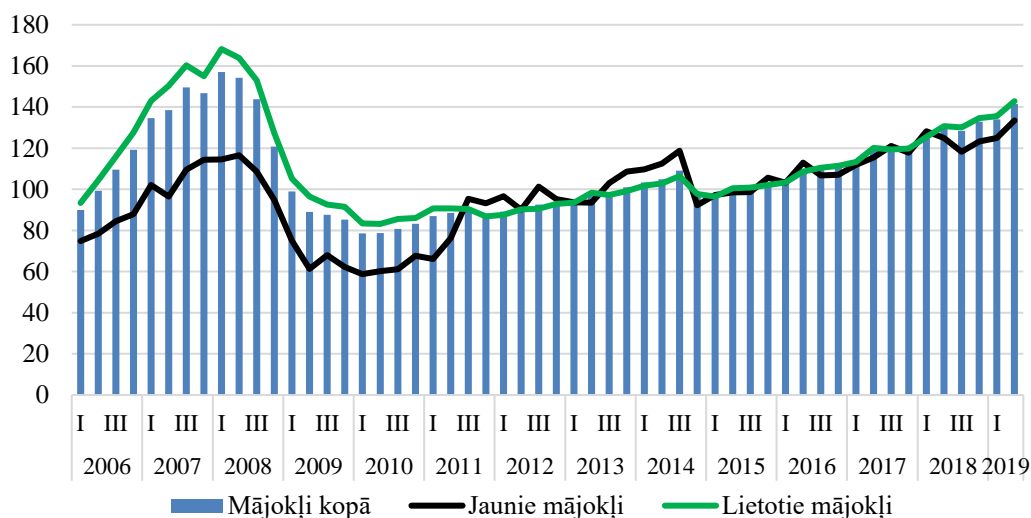
	Robežvērtības		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ¹⁰
Tekošā konta bilance, % no IKP	3 gadu vidējais	-4%	-0,8	2,2	-1,6	-3,2	-2,7	-1,6	-0,3	0,6	0,5
Neto starptautiskā investīciju pozīcija	% no IKP	-35%	-82,9	-74,4	-67,2	-66,4	-66,1	-63,9	-58,9	-56,3	-49,1
Reālais efektīvais valūtas maiņas kurss - 42 tirdzniecības partneri	3 gadu % izmaiņas	±5%	6,7	-2,4	-8,6	-1,7	0,4	2,6	4,9	1,7	4,9
Eksporta tirgus daļa % no pasaules eksporta	5 gadu % izmaiņas	-6%	21,75	26,71	7,96	5,96	11,07	12,49	9,36	7,77	5,87
Nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss (2010=100)	3 gadu % izmaiņas	9%	-2,2	-21	-6,9	8,1	16,3	17,5	16,2	14,7	13,0
Mājokļu cenu indekss (2015=100)	1 gada % izmaiņas	6%	-8,7	4,1	-0,4	6,5	4,3	-2,4	7,4	5,5	6,6
Privātā sektora kredītplūsma - konsolidēta	% no IKP	14%	2,5	-2	-2,1	0,9	-11,8	0,7	0,3	0,3	(:)
Privātā sektora konsolidētais parāds	% no IKP	133 %	134	115,3	97,9	92,6	96,2	88,9	88,4	83,5	(:)
Vispārējais valdības parāds	% no IKP	60%	46,8	42,7	41,2	39	40,9	36,8	40,5	40	35,9
Bezdarba līmenis	3 gadu vidējais	10%	14,9	17,7	16,9	14,4	12,6	10,9	10,1	9,4	8,6
Finanšu sektora saistības kopā - nekonsolidētas	1 gada % izmaiņas	16.5 %	-0,3	-4,1	5,2	5,2	10,4	12,2	5,8	6,1	(:)
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars % no visiem	3 gadu izmaiņas procentu	-0.2 pp	0,4	-1,4	0,9	1	1,8	1,3	2,3	2,4	

⁹ 2019. gada ziņojums par valsti – Latvija, 2019. gada AMR izmanto 2017.gada statistikas datus

¹⁰ Provizorisks novērtējums par 2018.gadu, balstoties uz Eurostat datiem, kas tiks izmantots par pamatu 2020.gada AMR ziņojuma sagatavošanā
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

iedzīvotājiem (15-64 gadi)	punktos										2,0
Ilgtērmiņa bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem (15-74 gadi)	3 gadu izmaiņas procentu punktos	0,5 pp	7,2	6,9	3,3	-3,1	-4,2	-3,3	-1,7	-1,3	-1,4
Jauniešu bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-24 gadiem	3 gadu izmaiņas procentu punktos	2 pp	25,6	17,4	-4,8	-13	-11,4	-12,2	-5,9	-2,6	-4,1

Rādītājs, kurš kopš nelīdzsvarotības procedūras uzraudzības uzsākšanas tika pārsniegts 2013. un 2016. gadā un, pēc provizoriskiem datiem, tiks pārsniegts arī 2020. gada ziņojumā, ir mājokļu cenu indekss. Gaidāmajā 2020.gada AMR, kas balstīsies uz 2018. gada datiem, mājokļu cenu indekss robežvērtību pārsniegs par 0,6 procentpunktiem, sasniedzot pieaugumu par 6,6% gada griezumā. Mājokļu cenu indekss pieaug kopš 2016.gada un šogad pārsniegums par 0,6 procentpunktiem būs otrais gadījums pēdējo trīs gadu laikā, kad mājokļu cenu indekss pārsniegs noteikto robežvērtību 6% apmērā. Arī 2019.gada 1.ceturksnī ir turpinājies mājokļu cenu indeksa pieaugums, un indekss attiecībā pret 2018.gada 1.ceturksnī ir palielinājies par 7,1%. Vienlaikus jāatzīmē, ka, neskatoties uz pakāpenisko pieaugumu pēdējo gadu laikā, mājokļu cenas Latvijā joprojām atpaliek no 2008.gada pirmskrīzes laikā sasniegtā rekordaugstā līmeņa (skat 1.39.attēlu).

1.39. att. Mājokļu cenu indekss, 2015=100

Sagaidāms, ka citi pamata rādītāji 2020. gada ziņojumā nepārsniegs noteikto robežvērtību rādītājus. Tekošā konta bilance saglabājas sabalansēta ar nelielu pozitīvu pārpalikumu, kā arī citu pamata rādītāju vērtības arvien uzlabojas, tajā skaitā bezdarba rādītāji. Līdzīgi kā bezdarba līmenis, arī trīs pārējie darba tirgu raksturojošie rādītāji, kas pamata rādītāju tabulā tika iekļauti vēlāk, sākot ar 2016. gada ziņojumu, pēdējo gadu laikā ir uzrādījuši pozitīvu dinamiku. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars Latvijā pēdējos gados arvien palielinās, ko nosaka straujā ekonomikas attīstība un demogrāfiskās tendences, un pēdējo trīs gadu laikā tas ir pieaudzis par 2 procentpunktiem, 2018.gadā sasniedzot 77,7% no visiem 15-64 gadus vecajiem iedzīvotājiem. Ilgtērmiņa bezdarba līmenis pēdējo trīs gadu laikā ir krities par 1,4 procentpunktiem, 2018. gadā noslīdot līdz 3,1% no ekonomiski

FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

aktīvajiem iedzīvotājiem, bet jauniešu bezdarba līmenis attiecīgi ir samazinājies par 4,1 procentpunktu līdz 12,2%.

1.4. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJS

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2019.-2022.gadam izstrādāts 2019.gada jūnijā, ņemot vērā ņemot vērā 2019.gada 1.ceturkšņa IKP datus un līdz 2019.gada jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju.

Izstrādājot vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, FM ir konsultējies ar SVF, EK un Latvijas komercbanku ekonomikas ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes ir saskaņotas LB un EM, kā arī tās 20. jūnijā ir apstiprinājusi Fiskālās disciplīnas padome.

Atbilstoši jaunajām prognozēm, Latvijas ekonomikas izaugsme šogad būs 3,2% līmenī, – tāda pati, kā tika prognozēts šā gada februārī, sagatavojot Latvijas Stabilitātes programmu 2019. -2022. gadam. Savukārt 2020. gadā Latvijas IKP palielināsies par 2,8%, kas ir par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā šā gada februārī un 2018. gada oktobra (2019. gada budžetam) prognozēs, bet izaugsmes prognozes 2021. un 2022. gadam nav mainītas.

Lai gan ekonomikas izaugsme šā gada pirmajā ceturksnī būtiski samazinājās un IKP pieauga tikai par 3,0% pretstatā 4,8% pērn, tā pamatā bijuši vairāki vienreizēji faktori, t.sk. krasais izlaides kritums elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarē laika apstākļu ietekmē un samazinājums nekustamā īpašuma darījumos, kamēr pārējās ekonomikas nozarēs saglabājusies stabila izaugsme. Līdz ar to ekonomikas izaugsme 2019. gadā kopumā saglabāsies salīdzinoši spēcīgā 3,2% līmenī, kur mērenākus izaugsmes tempus nekā iepriekšējos divos gados noteiks ES fondu līdzekļu ieplūdes stabilizēšanās un pieprasījuma vājināšanās ārējos tirgos.

Šī gada izaugsmi pamatā uzturēs spēcīgi augošie iedzīvotāju ienākumi, kā arī bezdarba kritums un augoša nodarbinātība, kamēr investīciju pieauguma tempi pazemināsies līdz viencipara skaitlim - no 16,4% 2018.gadā līdz 8,2% 2019. gadā un eksporta kāpums saglabāsies mērenā 2,9% līmenī. Tādējādi galveno ekonomiskās izaugsmes dzinēj spēku ar 3,4% pieaugumu nodrošinās privātais patēriņš.

Savukārt 2020. gadā ekonomikas izaugsme pazemināsies līdz 2,8% un uzrādīs līdzīgu izaugsmi visā 2020. -2022. gada periodā kopumā, kas ir tuvu ekonomikas potenciālās izaugsmes tempam. Šādu izaugsmi pamatā noteiks vairāki faktori – lēnāki investīciju pieauguma tempi (aptuveni 5%), kā arī pieaugusi nenoteiktība ārējā vidē, kā arī ekonomiskā cikla dinamika.

1.7. tabula. Makroekonomisko prognožu kopsavilkums

	2018	2019	2020	2021	2022
	fakts	prognoze			
IKP (IKP), milj. euro	29 524	31 402	33 154	34 899	36 736
pieaugums faktiskajās cenās, %	9,2	6,4	5,6	5,3	5,3
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,8	3,2	2,8	2,8	2,8
IKP deflators (gads pret gadu), %	4,2	3,1	2,7	2,4	2,4
PCI (gads pret gadu), %	2,5	2,8	2,5	2,1	2,0
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, euro	1 004	1 079	1 144	1 201	1 261
pieaugums faktiskajās cenās, %	8,4	7,5	6,0	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	5,7	4,6	3,4	2,8	2,9
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	909	914	915	914	913

pieaugums, %	1,6	0,5	0,1	-0,1	-0,1
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	7,4	7,0	6,6	6,3	5,7

Gada vidējā inflācija 2019. gadā prognozēta 2,8% un 2020.gadā 2,5% līmenī. Salīdzinājumā ar Latvijas Stabilitātes programmas 2019. -2022. gadam un valsts budžeta 2019. gadam (2018. gada oktobrī) prognozēm un inflācijas prognoze 2019. gadam ir paaugstināta par 0,3 procentpunktiem, galvenokārt straujāka nekā prognozēts iepriekš elektroenerģijas un dabas gāzes cenu pieauguma dēļ. Tāpat arī inflācijas prognoze 2020.gadam ir paaugstināta par 0,3 procentpunktiem līdz 2,5%. 2021. un 2022. gadam inflācijas prognoze ir saglabāta nemainīga - attiecīgi 2,1% un 2,0%.

Straujais algu pieaugums, kas pagājušajā gadā sasniedza 8,4%, saglabājās arī šā gada pirmajā ceturksnī. Tāpēc mēneša vidējās bruto darba samaksas pieauguma prognoze 2019. gadam ir paaugstināta par vienu procentpunktu līdz 7,5%, bet 2020.gadam – par 0,5 procentpunktiem (par tik pat, cik prognozēm uz valsts budžetu 2019. gadam) līdz 6,0%. Pēc FM prognozēm, mēneša vidējā bruto darba samaksa 2019. gadā veidos 1079 *euro*, bet 2020.gadā paaugstināsies līdz 1144 *euro*. Savukārt turpmākajos gados algu pieauguma prognoze ir atstāta nemainīga 5,0% abos gados un attiecīgi sasniegs 1201 un 1261 *euro*.

Saglabājoties stabilai ekonomikas izaugsmei, sagaidāms, ka tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits šogad augs par 0,5% līdz 914 tūkstošiem, bet bezdarba līmenis pazemināsies līdz 7,0%. Nākamajā gadā tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits saglabāsies stabils, bet bezdarba līmenis turpinās pazemināties, noslīdot līdz 6,6%, un līdz 2022.gadam samazināsies līdz 5,7%. Salīdzinot ar iepriekšējām FM prognozēm, nodarbināto skaita un bezdarba līmeņa prognozes nav mainītas (lai gan salīdzinājumā ar prognozēm uz valsts budžetu 2019. gadam bezdarba līmenis ir zemāks par 0,4 procentpunktiem).

Makroekonomiskās attīstības scenārijs balstās uz EK 2019. gada vasaras prognožu tehniskajiem pieņēmumiem par Latvijas tirdzniecības partnervalstu ekonomisko attīstību. Kopumā Latvijas tirdzniecības partnervalstīs saglabājas liela ekonomiskās situācijas nenoteiktība. Lai gan ES IKP 2019.gada 1.ceturksnī pieauga straujāk, nekā iepriekš bija prognozēts, pateicoties iekšējam pieprasījumam, tomēr gada otrajā pusē tiek prognozēta izaugsmes mazināšanās, jo ES eksporta aktivitāte saglabājas vāja galvenokārt pasaules apstrādes rūpniecības cikla fāzes dēļ. Atbilstoši EK scenārijam, ES valstu IKP kopā 2019. gadā pieaugs par 1,4% un 2020. gadā par 1,6%, palēninoties no 2017. gadā sasniegtajiem 2,5%. Svarīgi uzsvērt, ka salīdzinājumā ar pavasara prognozēm Latvijas galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs ekonomiskās izaugsmes prognozes 2019. un 2020.gadam netika samazinātas, bet Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, un Polijā tika nedaudz palielinātas.

Vienlaikus pasaules pieprasījuma dinamikai un ekonomikas izaugsmei ir labvēlīgas kopš š.g. maija strauji samazinājušās izejvielu cenas un joprojām zemās procentu likmes. Savās prognozēs FM pieņēma, ka 2019.gadā un 2020.gadā vidējā naftas cena būs attiecīgi 70 dolāri un 65 dolāri par *Brent* jēlnaftas barelu, savukārt *euro* un ASV dolāra valūtas kurss 2019. un 2020. gadā būs 1,13. Savukārt īstermiņa procentu likmes tiek prognozētas negatīvas -0,3% un -0,5% attiecīgi 2019.gadā un 2020.gadā, jo ECB turpinās stimulējošo monetāro politiku.

Latvijas ekonomikas cikliskā attīstība seko mūsu tirdzniecības partneru, galvenokārt ES, ekonomiskā cikla dinamikai. Kā bija sagaidāms, tad Latvijas ekonomika 2018. gadā sasniedza attīstības cikla virsotni, pēc kuras seko lēnāki izaugsmes tempi. Pēc FM aprēķiniem, pozitīvās izlaižu starpības maksimums 1,7% no potenciālā IKP tika sasniegts 2018. gadā un, sākot ar šo gadu izlaižu starpība sāks samazināties, samazinoties līdz 1,4% un 2020. gadā līdz 0,8%. Pie nemainīgas ekonomiskās politikas izlaižu starpība noslēgsies

2022. gadā, kad faktiskais IKP līmenis vairs nepārsniegs potenciālo.

Makroekonomiskās attīstības scenārija riski

Lai arī makroekonomiskās attīstības vidējā termiņa scenārija pamatā ir konservatīvi pieņēmumi par ekonomisko attīstību vidējā periodā, tomēr izaugsmes prognoze ir pakļauta riskiem, kas pēdējos gados vairāk ir vērsti uz negatīvo pusi.

Būtiskākie negatīvie riski pašlaik saistās ar pieaugušo nenoteiktību pasaulē. Vispirms jāmin augošās protekcionisma tendences, kas ir saistītas ar ASV un Ķīnas tirdzniecības konfliktu. Plašāka ekonomiskā konfrontācija, kā arī paaugstinātā nenoteiktība ap ASV tirdzniecības politiku varētu paildzināt pašreizējo globālās tirdzniecības un apstrādes rūpniecības lejupslīdi ar iespējamu negatīvu ietekmi arī uz citiem pasaules reģioniem.

Pašlaik prognozēs nav ietverta Lielbritānijas izstāšanās no ES ietekme, jo pats process ir ieildzis un ļoti nenoteikts, bet izstāšanās bez vienošanās radītu ļoti negatīvu iespaidu uz ES un Lielbritānijas tirdzniecības attiecībām un ekonomisko aktivitāti.

No iekšējiem riskiem jāpiemin produktivitātē nebalstīts darba samaksas kāpums, kas ierobežo uzņēmumu pelnītspēju, un, šādai situācijai saglabājoties ilgstoši, tas var kavēt Latvijas ekonomikas attīstību. Turklāt kopā ar iedzīvotāju skaita samazināšanos šī problēma laika gaitā kļūs arvien aktuālāka. Vēl kā risks ir jāmin *Moneyval* rekomendāciju izpildes iespējami negatīvais ziņojums, kas ietekmētu finanšu sektoru un varētu apgrūtināt arī uzņēmējdarbību.

Savukārt pozitīvie riski pašlaik vairāk attiecas uz vidējo termiņu un saistīti ar vairāku lielu investīciju projektu realizāciju, kuru ietekme uz ekonomikas izaugsmi var izrādīties labvēlīgāka nekā sākotnēji sagaidīts. Iespējama arī investīciju straujāka izaugsme, balstoties uz uzņēmumu pašu resursiem un nozīmīgāku kreditēšanas pieaugumu, ko vajadzētu sākt veicināt uzņēmumu ienākuma nodokļa atbrīvojums reinvestētajai peļņai.

1.5. JŪTĪGUMA ANALĪZE

Ņemot vērā iespējamus pozitīvos un negatīvos riskus ekonomikas izaugsmei, FM ir izstrādājusi divus alternatīvus ekonomikas attīstības scenārijus laika posmam no 2020. līdz 2022.gadam, kad realizētos viens vai vairāki no iepriekšminētajiem riskiem. Šajos scenārijos ir modelēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

1.5.1. Optimistiskais scenārijs

Optimistiskais scenārijs paredz straujāku IKP izaugsmi 2020.gadā, pieņemot, ka vienreizējo faktoru, kas bremzēja IKP izaugsmi 2019.gadā, ietekme izbeigsies. 2019.gadā ekonomikas izaugsmi būtiski pazemināja tādi vienreizēji faktori kā elektroenerģijas ražošanas apjomu kritums laika apstākļu ietekmē, kravu tranzīta apjomu samazināšanās no 2018.gadā sasniegtās augstās bāzes, kritums finanšu sektorā, būtiski samazinoties nerezidentu biznesa apkalpošanai, kā arī pierobežas tirdzniecības samazināšanās akcīzes nodokļu likmju izmaiņu ietekmē. Vienlaikus arī situācija ārējos tirgos var uzlaboties straujāk, nekā sagaidīts pamata scenārijā, dodot pamatu Latvijas eksporta straujākam kāpumam un ar nelielu laika nobīdi veicinot arī straujāku uz iekšējo tirgu vērstu nozaru attīstību. Līdz ar to, atbilstoši optimistiskajam scenārijam IKP izaugsme 2020.gadā būtu par 0,4 procentpunktiem augstāka un sasniegtu 3,2%, bet abos nākamajos gados IKP palielinātos par 3,0%, kas ir par 0,2 procentpunktiem straujāk nekā pamata scenārijā.

1.8. tabula. Optimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
IKP (IKP), milj. <i>euro</i>	31402	33387	35333	37328	0,0	233	434	592
pieaugums faktiskajās cenās,%	6,4	6,3	5,8	5,6	0,0	0,7	0,6	0,4
pieaugums salīdzināmās cenās,%	3,2	3,2	3,0	3,0	0,0	0,4	0,2	0,2
PCI (gads pret gadu),%	2,8	2,8	2,5	2,3	0,0	0,3	0,4	0,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	1079	1155	1224	1291	0,0	10,8	22,9	30,1
pieaugums faktiskajās cenās,%	7,5	7,0	6,0	5,5	0,0	1,0	1,0	0,5
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumam)	914	916	916	915	0,0	0,9	1,8	1,8
pieaugums,%	0,5	0,2	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Bezdarba līmenis (gada vidējais),% no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	7,0	6,5	6,1	5,5	0,0	-0,1	-0,2	-0,2

Straujāka nekā prognozēts, ekonomiskās situācijas uzlabošanās ES un Latvijas tirdzniecības partnervalstīs nodrošinātu straujāku eksporta pieaugumu laikā no 2020.gada līdz 2022 .gadam, kas varētu būt attiecīgi par attiecīgi 0,3 procentpunktiem, 0,2 procentpunktiem un 0,1 procentpunktu augstāks nekā pamata scenārijā.

Scenārijs paredz arī straujāku kreditēšanas pieaugumu nekā prognozēts bāzes scenārijā, veicinot straujāku investīciju pieaugumu, kas 2020. un 2021.gadā gadā varētu būt par 0,3 procentpunktiem augstāks un 2022.gadā par 0,1 procentpunktu augstāks nekā bāzes scenārijā. Turklāt arī uzņēmumu ienākuma nodokļa atbrīvojums reinvestētajai peļņai var pozitīvāk ietekmēt investīciju dinamiku, uzņēmumiem aktīvāk izmantojot pašu resursus.

Straujāka ekonomiskā aktivitāte veicinās darba algu un nodarbinātības pieaugumu, bezdarbam samazinoties straujāk nekā bāzes scenārijā un sasniedzot 5,5% 2022. gadā. Savukārt mēneša vidējās bruto darba samaksas pieaugums 2020. un 2021. gadā būs par vienu procentpunktu, bet 2022. gadā – par 0,5 procentpunktiem straujāks nekā pamata scenārijā. Ņemot vērā augošo vidējās algas lielumu, iespējama arī būtiska emigrācijas samazināšanās. Šo faktoru ietekmē privātais patēriņš 2020. un 2021. gadā varētu augt par 0,3 procentpunktiem, bet 2022. gadā – par 0,2 procentpunktiem straujāk nekā paredzēts pamata scenārijā.

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Istenojoties optimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi palielinātos par 67,7 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP 2020.gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2021. un 2022.gadā tie būtu attiecīgi par 124,3 milj. *euro* jeb 0,4% no IKP un 169,3 milj. *euro* jeb 0,4% no IKP augstāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties optimistiskajam scenārijam, vairāk kā puse no kopbudžeta ieņēmuma pieauguma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Pie šāda scenārija, pieaugot nodokļu ieņēmumiem, uzlabotos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā samazinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Mazāks aizņemšanās apjoms izraisītu ietaupījumu procentu izdevumos. Optimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2020. gadā nemainītos, jo pirmais procentu maksājums par 2020.gadā prognozētajiem aizņēmumiem būs 2021.gadā, savukārt 2021. gadā procentu izdevumi būtu par 1,5 milj. *euro* un 2022.gadā par 4,5 milj.

euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.9.tabula. Optimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Vispārējās valdības budžeta bilance¹¹, % no IKP	-0,5	-0,1	0,1	0,5	0,0	0,2	0,4	0,4
Vispārējās valdības budžeta bilance	-170,6	-43,5	41,1	192,7	0,0	67,7	122,8	164,8
Nodokļu ieņēmumi	9 080,7	9 746,7	10 341,3	10 896,7	0,0	64,5	120,4	164,1
Nenodokļu ieņēmumi	616,0	599,3	442,8	449,1	0,0	3,3	3,9	5,1
Procentu izdevumi	264,6	263,2	289,8	259,8	0,0	0,0	-1,5	-4,5
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	264,6	263,2	307,7	286,9	0,0	0,0	16,4	22,6
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	264,6	263,2	271,9	232,7	0,0	0,0	-19,4	-31,6
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	35,6	35,7	32,5	31,6	0,0	-0,5	-1,0	-1,5

Vispārējās valdības budžeta bilance optimistiskajā scenārijā uzlabotos no 0,3% deficīta bāzes scenārijā uz 0,1% deficītu no IKP 2020. gadā, jeb par 67,7 milj. euro. 2021. un 2022. gadā bilance uzlabotos attiecīgi par 122,8 milj. euro un 164,8 milj. euro, tādējādi vispārējās valdības budžetā veidotos pārpalikums attiecīgi 0,1% un 0,5% no IKP.

Papildus aplūkojam scenārijus, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās – par vienu procentpunktu palielinoties un šādā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2020. gadā nemainītos, jo pirmais procentu maksājums par 2020. gadā prognozētajiem aizņēmumiem būs 2021. gadā aizņemšanos neietekmētu, savukārt 2021. gadā procentu izdevumi būtu par 16,4 milj. euro lielāki, bet 2022. gadā par 22,6 milj. euro lielāki nekā bāzes scenārijā. Savukārt procentu likmei par vienu procentpunktu samazinoties, izdevumi 2020. gadā nemainītos, 2021. gadā procentu izdevumi būtu par 19,4 milj. euro un 2022. gadā par 31,6 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.5.2. Pesimistiskais scenārijs

Pesimistiskais scenārijs paredz pesimistiskākus pieņēmumus par ārējās ekonomiskās vides attīstību un ES fondu apguves tempu. Atbilstoši pesimistiskajam scenārijam Latvijas ekonomika var piedzīvot straujāku pieauguma tempu kritumu, kas ir saistīts negatīvo ārējo risku īstenošanos un būtiski lēnāku ekonomikas izaugsmi tirdzniecības partnervalstīs. Vienlaikus pastāv risks, ka atsevišķās nozarēs, tostarp finanšu pakalpojumos, transporta un būvniecības nozarēs attīstība ir nelabvēlīgāka nekā sākotnēji prognozēts, radot nevēlamu spriedzi un vājinot patērētāju konfidenci un privāto patēriņu. Līdz ar to, atbilstoši pesimistiskajam scenārijam IKP izaugsme 2020. gadā būtu par vienu procentpunktu zemāka nekā pamata scenārijā, IKP palielinoties par 1,8%. 2021. gadā un 2022. gadā ekonomikas izaugsme būtu par 0,4 procentpunktiem un 0,1 procentpunktu zemāka nekā pamata scenārijā, IKP šajos gados palielinoties attiecīgi par 2,4% un 2,7%.

¹¹ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

1.10. tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
IKP (IKP), milj. <i>euro</i>	31402	32504	33911	35639	0,0	-651	-988	-1097
pieaugums faktiskajās cenās,%	6,4	3,5	4,3	5,1	0,0	-2,1	-0,9	-0,2
pieaugums salīdzināmās cenās,%	3,2	1,8	2,4	2,7	0,0	-1,0	-0,4	-0,1
PCI (gads pret gadu),%	2,8	2,3	2,0	1,9	0,0	-0,2	-0,1	-0,1
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	1079	1139	1196	1255	0,0	-5,4	-5,7	-5,9
pieaugums faktiskajās cenās,%	7,5	5,5	5,0	5,0	0,0	-0,5	0,0	0,0
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumam)	914	912	908	904	0,0	-2,7	-6,4	-9,1
pieaugums,%	0,5	-0,2	-0,5	-0,4	0,0	-0,3	-0,4	-0,3
Bezdarba līmenis (gada vidējais),% no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	7,0	6,8	7,0	6,6	0,0	0,3	0,7	0,9

Līdz ar nelabvēlīgāku situāciju ārējos tirgos eksporta pieauguma tempi 2020. un 2021. gadā varētu mazināties attiecīgi par 1,2 un 1,0 procentpunktiem, bet 2022. gadā eksporta pieauguma tempi būtu par 0,4 procentpunktiem zemāki nekā bāzes scenārijā. Eksporta pieaugumu vēl papildus var bremsēt arī eksporta preču konkurētspējas mazināšanās, un iespējama eksporta tirgus daļas samazināšanās.

Būtiska pasaules ekonomiskās situācijas pasliktināšanās un Latvijas iekšzemes risku īstenošanās var krasi pazemināt privāto investīciju aktivitāti un kopējās pamatkapitāla veidošanas pieaugums nākamo trīs gadu laikā varētu būt par 3,0, 2,4 un 0,9 procentpunktiem lēnāks nekā paredzēts pamata scenārijā.

Kopumā atbilstoši pesimistiskajam scenārijam, mazinoties iedzīvotāju ienākumiem, nodarbināto darba samaksas pieaugums 2020. gadā būtu par 0,5 procentpunktiem mazāks, bet bezdarba līmenis nākamajos trīs gados vidēji par 0,3 procentpunktiem augstāks nekā paredzēts pamata scenārijā. Līdz ar to arī privātā patēriņa pieaugums 2020. gadā būtu par 0,9 un 2021. gadā – par 0,8 procentpunktiem zemāks nekā pamata prognozē.

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi samazinātos par 198,8 milj. *euro* jeb 0,6% no IKP 2020. gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2021. un 2022. gadā tie būtu attiecīgi par 287,9 milj. *euro* jeb 0,8% no IKP un 312,4 milj. *euro* jeb 0,9% no IKP zemāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties pesimistiskajam scenārijam, vairāk kā puse no kopbudžeta ieņēmuma samazinājuma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Pie šāda scenārija, samazinoties nodokļu ieņēmumiem, pasliktinātos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā palielinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Lielāks aizņemšanās apjoms izraisītu palielinājumu procentu izdevumos. Pesimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2020. gadā nemainītos, jo pirmais procentu maksājums par 2020. gadā prognozētajiem aizņēmumiem būs 2021. gadā aizņemšanos neietekmētu aizņemšanos neietekmētu, savukārt 2021. gadā procentu izdevumi būtu par 4,1 milj. *euro* un 2022. gadā par 10,4 milj. *euro* lielāki nekā bāzes scenārijā.

1.11.tabula. Pesimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Vispārējās valdības budžeta bilance¹², % no IKP	-0,5	-0,9	-1,1	-0,8	0,0	-0,6	-0,8	-0,8
Vispārējās valdības budžeta bilance	-170,6	-300,9	-360,7	-275,1	0,0	-189,6	-279,0	-303,0
Nodokļu ieņēmumi	9 080,7	9 501,5	9 946,7	10 428,6	0,0	-180,4	-274,2	-304,0
Nenodokļu ieņēmumi	616,0	586,9	429,9	434,5	0,0	-9,2	-8,9	-9,5
Procentu izdevumi	264,6	263,2	295,5	274,7	0,0	0,0	4,1	10,4
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	264,6	263,2	316,0	308,5	0,0	0,0	24,6	44,2
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	264,6	263,2	275,0	240,9	0,0	0,0	-16,4	-23,4
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	35,6	37,4	35,9	36,3	0,0	1,3	2,4	3,2

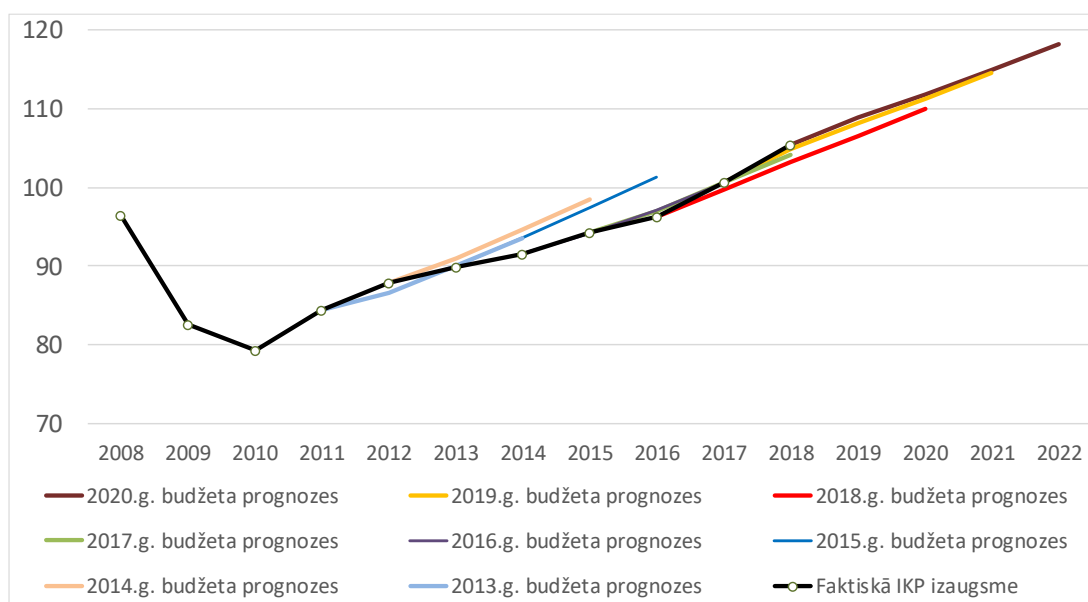
Vispārējās valdības budžeta bilance pesimistiskajā scenārijā pasliktinātos no 0,3% deficīta bāzes scenārijā uz 0,9% deficītu no IKP 2020.gadā, jeb par 189,6 milj. euro. 2021. un 2022. gadā bilance pasliktinātos attiecīgi par 279,0 milj. euro un 303,0 milj. euro, un vispārējās valdības budžetā veidotos 1,1% no IKP deficīts 2021. gadā un 0,8% no IKP deficīts 2022. gadā.

Papildus aplūkojam scenārijus, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās, par vienu procentpunktu palielinoties un šādā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2020. gadā nemainītos, jo pirmais procentu maksājums par 2020. gadā prognozētajiem aizņēmumiem būs 2021. gadā aizņemšanās neietekmētu, savukārt 2021. gadā procentu izdevumi būtu par 24,6 milj. euro un 2022. gadā par 44,2 milj. euro lielāki nekā bāzes scenārijā. Savukārt procentu likmēm par vienu procentpunktu samazinoties, procentu izdevumi 2020. gadā nemainītos, bet 2021. gadā izdevumi būtu par 16,4 milj. euro un 2022. gadā par 23,4 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.6. IEPRIEKŠĒJO MAKROEKONOMISKO PROGNOŽU IZVĒRTĒJUMS

FM makroekonomiskās prognozes š.g. budžeta vajadzībām tika izstrādātas 2019.gada jūnijā, balstoties uz pēdējiem uz to brīdi pieejamajiem datiem. Prognozes tika balstītas uz piesardzīgiem pieņēmumiem, ļaujot veidot arī piesardzīgu fiskālo politiku. Šī pieeja sevi ir attaisnojusi, jo pēdējos piecos gados FM prognozes kopumā ir atbildušas ekonomiskajam trendam un prognozēm nav vērojamas sistemātiskas kļūdas, līdz ar to prognozēšanas process kopumā ir vērtējams kā apmierinošs.

¹² Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

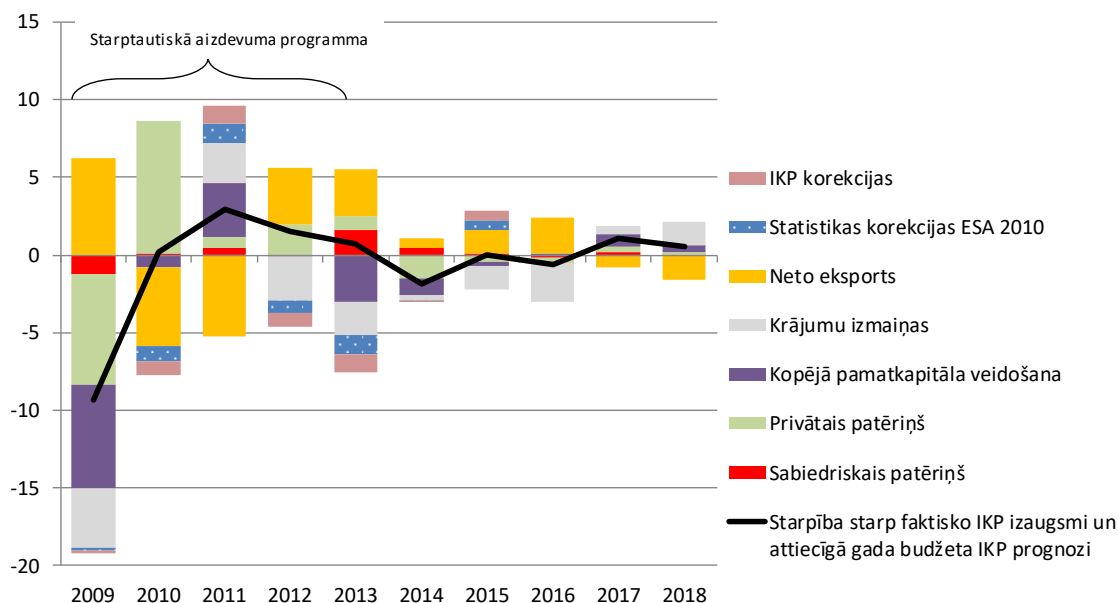

1.40. att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

Izvērtējot gadskārtējo valsts budžeta likumos ietverto vidēja termiņa IKP prognožu atbilstību faktiskajai IKP izaugsmei, var secināt, ka FM pēdējo divu gadu prognozes bijušas vidēji par 0,8 procentpunktiem zemākas nekā fakts. Kļūda galvenokārt ir saistīta ar augšupejošo ekonomikas ciklu, kā arī ar piesardzīgiem pieņēmumiem par Latvijas ekonomisko attīstību.

Kopumā kopš 2015. gada FM prognozes ir bijušas samērā precīzas, ar novirzi vidēji plus mīnus 0,5 procentpunktu robežās. Būtiskāko prognožu kļūdu cēlonis pēdējos četros gados ir krājumu izmaiņas, kas iekļauj ekonomiskajai darbībai nepieciešamos krājumus un arī statistisko kļūdu, kas rodas, CSP balansējot IKP kontus no ražošanas un izlietojuma puses. Piemēram, 2015. un 2016. gadā krājumiem attiecīgi bija negatīvs 0,6 un 2,4 procentpunktu devums IKP izaugsmei, savukārt 2017. un 2018. gadā attiecīgi bija pozitīvs 0,5 un 0,1 procentpunkta devums. Tieši šī statistiskā novirze, kuras dinamika nav prognozējama, pēdējos gados radīja lielākās prognožu kļūdas (sk. 1.41. att.), ko kompensēja kļūda neto eksporta prognozē, jo krājumu veidošana ir saistīta arī ar pieprasījumu pēc importa. Parasti prognozējot, tiek mazināta šī krājumu faktora ietekme uz IKP pieauguma prognozi, un tā ir arī starptautisko organizāciju prakse, pieņemot, ka krājumu devums IKP pieaugumā prognožu periodā ir neitrāls.

Vislielākās prognožu kļūdas bija laikā, kad 2009. gadā Latvija un pasaule piedzīvoja ekonomisko un finanšu krīzi. Savukārt 2010. gada prognožu kļūda ir saistīta ar straujāku nekā prognozēts iekšējā patēriņa atkopšanos, kas nākamajos gados atgriezās pie normālā attīstības tempa, kas atbilst iedzīvotāju ienākumu pieauguma tempam. Kļūdu neto eksporta prognozē radīja virkne notikumu ar neprognozējamām sekām uz starptautisko tirdzniecību – 2010. gadā saasinājās eirozonas parādu krīze, kad pastāvēja reāli atsevišķu eirozonas valstu maksātspējas draudi un pieaugošā ģeopolitiskā nenoteiktība. Tomēr kopš 2012. gada ārējās tirdzniecības devums IKP izaugsmei bija pozitīvāks nekā sākotnēji prognozēts.

1.41. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

Salīdzinot FM prognozes ar starptautisko institūciju prognozēm, jāsecina, ka prognožu tendences ir līdzīgas, t.sk., neviena institūcija nespēja ar pieejamo informāciju paredzēt IKP izaugsmes sabremzēšanos 2013. un 2014. gadā. Līdzīgi arī straujāku ekonomikas izaugsmi 2017. un 2018. gadā nespēja noprognozēt neviena institūcija. Kopumā FM prognozes bija precīzākas par starptautisko institūciju prognozēm.

1.12.tabula. Finanšu ministrijas un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmajās cenās (%) prognožu salīdzinājums¹³

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finanšu ministrija	3,3	2,5	3,7	4,2	2,8	2,5	3,7	3,4	3,0	2,8	2,8
EK	3,3	2,5	3,6	4,0	2,9	2,8	3,2	3,5	3,2	2,8	
Starptautiskais Valūtas fonds	3,3	3,0	3,5	4,2	3,2	3,2	3,0	3,3	3,3	3,1	3,1
OECD					3,2	3,6	3,5	3,5	3,6	2,7	
IKP fakts	6,4	4,0	2,4	1,9	3,0	2,1	4,6	4,8			

Jānorāda, ka FM iekšzemes kopprodukta pieauguma prognozes, kas 2020.gadam paredz IKP pieaugumu par 2,8% salīdzināmās cenās, ir tādas pašas kā tā brīža aktuālās EK prognozes (2019.gada vasaras starpprognozes. Savukārt inflācijas prognozēs ir nebūtiska atšķirība, kur FM prognozētais patēriņa cenu pieaugums 2020.gadam ir 2,8%, kamēr EK prognozēja 2,5% inflāciju.

¹³ Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). FM prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2011. un 2012., 2015., kā arī 2018. gada budžetus, kad iepriekšējā gada rudenī notika Saeimas vēlēšanas un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī. OECD, SVF un EK prognozes ir minēto institūciju tekošajā gadā publicētās jaunākās (līdz attiecīgā gada jūnijam) prognozes par nākošo gadu.

2. FISKĀLĀ POLITIKA

Latvijas fiskālās politikas īstenošanas rīks ir vidēja termiņa budžeta ietvars. Tas īsteno gan Latvijas fiskālās politikas vispārējo mērķi, gan specifiskos mērķus, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritāros attīstības virzienus. VTBIL tiek pieņemts katru gadu, bet attiecas uz trīs gadu periodu. Tas nozīmē, ka viena gada valsts budžets ietver trīs dažādu VTBIL īstenotos vispārējos mērķus un specifiskos mērķus un vispārīgā gadījumā tie var būt atšķirīgi. Praksē tas īstenojas tādā veidā, kā t gada fiskālo telpu aizpilda trīs piegājienos. Pirmo reizi fiskālo telpu sāk aizpildīt $t-3$ gadā (bet ne visu) atbilstoši vispārējam un specifiskajiem mērķiem, kas noteikti VTBIL ($t-2$; t) gadiem, otro reizi – mērķiem, kas noteikti VTBIL ($t-1$; $t+1$) gadiem un trešo reizi – mērķiem, kas noteikti VTBIL (t ; $t+2$) gadiem. Līdzīgi tas notiek ar politikas izmaiņām ieņēmumu daļā. Jāatzīmē tomēr, ka nebūtu pamata sagaidīt, ka fiskālās politikas vispārējais mērķis katru gadu ir citādāks. Arī fiskālās politikas specifiskajiem mērķiem īstermiņā būtu jābūt pamatā stabiliem. Atšķirībām vajadzētu atspoguļot attiecīgā gada notikumus, kas iepriekš nebija zināmi, bet kuru nozīmība prasa nekavējošu rīcību.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis laika periodam no 2020. līdz 2022. gadam saglabājas tāds pats, kā iepriekš un tas ir ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Dzīves kvalitāte ietver gan iedzīvotāju labklājību, medicīnas pakalpojumu pieejamību, dabas vidi, attīstītu infrastruktūru un kultūru, gan pārmērīgas iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības novēršanu. Svarīgs aspekts ir tautsaimniecības struktūrai atbilstošas izglītības sistēmas nodrošināšana, jo kvalitatīva izglītība un iespējas pielietot iegūtās zināšanas darba tirgū turpmākajā perspektīvā būs pamatnosacījums dzīves kvalitātes uzlabošanai gan konkrētam iedzīvotājam, gan tautsaimniecības attīstības veicināšanai ilgtermiņā.

Būtiski ir nodrošināt, ka valstī ir apstākļi dzīves kvalitātes uzlabošanai ne tikai šobrīd, bet arī turpmāk. Tāpēc fiskālās politikas mērķi akcents ir likts uz ilgtspēju. Ilgtspējīga dzīves kvalitātes kāpināšana nozīmē, ka publiskie finanšu resursi tiek novirzīti ne tikai pašreizējiem dzīves kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, bet publiskie resursi 2020. -2022. gadam tiek plānoti un sadalīti tā, lai tiktu nodrošināti apstākļi, ka valsts varēs dzīves kvalitāti kāpināt arī ilgtermiņā. To var panākt, pirmkārt, atsakoties no pašreizējo izdevumu segšanas uz nākamo paaudžu rēķina, jeb atsakoties no pārmērīgas publisko izdevumu palielināšanas uz deficīta rēķina, otrkārt, novirzot publiskos resursus labvēlīgas vides veidošanai un ekonomikas attīstībai.

Šajā VTBIL tiek izvirzīti šādi Latvijas fiskālās politikas specifiskie mērķi, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni:

- iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana, palielinot minimālo mēneša darba algu, palielinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa gada diferencēto neapliekamo minimumu, paaugstinot minimālo ienākumu līmeni un tuvinot pensiju pieaugumu apdrošināšanas iemaksu algu summas pieaugumam;
- valsts cilvēkkapitāla palielināšana, palielinot publisko finansējumu un veicot reformas veselības nozarē, izglītībā un zinātnē;
- valsts aktīvu atjaunošana, nodrošinot finansējumu jaunu pasažieru vilcienu iegādei, jauna cietuma būvniecībai un autoceļu atjaunošanai.
- publisko finanšu izlietojuma efektivitātes palielināšana, veicot administratīvi teritoriālo reformu.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis un specifiskie mērķi ir tieši saistīti ar NAP 2014.-2020. gadam, kas ir hierarhiski augstākais nacionāla līmeņa septiņu gadu plānošanas dokuments, un rada nepieciešamos fiskālos apstākļus, lai īstenotu dzīvē NAP

2014-2020 redzējumu¹⁴: „Latvijas valsts ir dibināta latviešu tautas pašnoteikšanās tiesību īstenošanai. Latvija ir atvērta un draudzīga visu tautību iedzīvotājiem, kas pieņem Latvijas pastāvēšanas jēgu – latviešu tautas, tās valodas un kultūras attīstību savā zemē. Latvija 2020.gadā būs latviska un pašapzinīga, droša un iedzīvotājiem draudzīga, zaļa un sakopta, pārtikusi, efektīva un konkurētspējīga valsts, kurā dzīvo čakli, izglītoti, radoši, veseli un laimīgi cilvēki.” NAP 2014-2020 ir spēkā līdz 2020.gadam, sākot ar 2021.gadu tā vietā stāsies NAP 2021.-2027.gadam, kas pašlaik ir izstrādē.

Tālāk šajā nodaļā tiks sniegts izvērsums gan par to kā tiek aprēķināti pieejamie papildus resursi MK prioritāšu īstenošanai, gan arī par to, kādi ir MK pieņemtie lēmumi fiskālās politikas vispārējā mērķa un specifisko mērķu sasniegšanai. Informācija tiks ietverta sekojošās apakšdaļās:

- Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana;
- Vispārējās valdības budžeta bilance;
- Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni.

2.1. VIDĒJA TERMIŅA STRUKTURĀLĀS BILANCES MĒRĶU NOTEIKŠANA

2.1.1. Ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nodrošināšana

Līdz ar FDL apstiprināšanu 2013.gada sākumā valsts fiskālās politikas kurss turpmāk balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP. Papildus, apņemšanās nodrošināt sabalansētu budžetu ekonomiskā cikla ietvaros ir nostiprināta deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību un starptautiskajā Līgumā par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā, ko Saeima ratificēja 2012.gada 31.maijā. Tāpat, jāatzīmē, ka MK veidojošās partijas ir parakstījušas Fiskālās disciplīnas līgumu, kas apstiprina apņemšanos sagatavot tādus likumprojektus par vidēja termiņa budžeta ietvaru, kuri atbilst FDL un SIP noteiktajiem fiskālajiem nosacījumiem, tiecoties uz pārpalikuma veidošanu budžetā.

Latvija strukturālo deficītu 0,5% no IKP apmērā, kas ir arī Latvijas VTM sasniedza 2012.gadā. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan noturēšana VTM līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tādā apmērā, kas atbilst ES regulās noteiktajiem gadījumiem. Ekonomiskajā ciklā sabalansēts budžets ir vidēja termiņa budžeta ietvara 2020. - 2022.gadam politikas princips.

Būtiski ir atšķirt Latvijas kārtējā gada strukturālās bilances mērķi no VTM. Konkrētajā gadā strukturālās bilances mērķis var atšķirties no VTM. Tas var notikt, ja strukturālais deficīts tiek palielināts, vai nu tāpēc, ka valsts īsteno fiskāli nozīmīgas strukturālas reformas (piemēram, iemaksu atjaunošana 2. pensiju līmenī, veselības reforma), vai nu strukturālais deficīta mērķis atšķiras no VTM tāpēc, ka FDL pieļauj novirzes no VTM, lai nodrošinātu FDL fiskālo nosacījumu izpildi.

2.1.3. FDL fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā

VTBIL 2020-2022 ir veidots atbilstoši FDL nosacījumiem un tajā tiek izmantota lejupvērstās plānošanas metode (*top-down*). Lejupvērstās plānošanas metodē vispirms tiek

¹⁴ NAP 2014-2020 [5].

noteikts maksimālais pieļaujamais strukturālais deficīts un maksimālais vispārējās valdības izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu un tad tiek aprēķināts, cik lielus izdevumus valsts budžetā katru gadu var plānot. Strukturālās bilances mērķa noteikšanas metodoloģija ar atsevišķām korekcijām atbilst tai, kas tika pielietota gatavojot Latvijas Stabilitātes programmu 2019.-2022.gadam.

Vidēja termiņa budžeta mērķis

Attiecībā uz VTM tiek saglabāta Stabilitātes programmā 2019.-2022.gadam definētā pieeja nosakot divus atšķirīgus VTM – nacionālo VTM, kas saglabājas -0,5% no IKP un VTM SIP izpratnē jeb VTM SIP, kas tiek noteikts -1,0% no IKP līmenī.

2020., 2021. un 2022. gadu strukturālās bilances mērķi

Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu noteikšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tiem ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība gan nacionālajiem fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums, kas noteikti FDL un aprēķināti saskaņā ar nacionālo metodoloģiju), gan arī ES fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums un izdevumu pieauguma nosacījums, kas tiek aprēķināti saskaņā ar EK pielietoto metodoloģiju).

Vispirms, pielietojot bilances nosacījumu, strukturālās bilances mērķi tiek aprēķināti. Bilances nosacījuma pārbaudei tiek veidoti divi scenāriji – viens ar nacionālo VTM un otrs ar VTM SIP. Divu atšķirīgu VTM noteikšana Latvijas fiskālajā politikā ir saistīta ar EK un FM atšķirībām izlaižu starpību novērtējumā. Pielietojot šādu pieeju, tiek nodrošināts, ka noteiktie vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi ir saskaņā ne tikai ar nacionālo pieeju, bet arī tiktu nodrošināta atbilstība SIP nosacījumiem.

FDL paredz, ka bilances nosacījuma ievērošana nav vienīgais fiskālais nosacījums. Strukturālās bilances mērķu noteikšanā ir jāievēro arī izdevumu pieauguma nosacījums, ko nosaka Regula Nr.1175/2011 (Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr.1175/2011 (2011. gada 16. novembris), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu). Šis nosacījums vispārīgajā gadījumā var noteikt augstākus vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķus.

FDL arī paredz, ka centrālās valdības izdevumi tiek noteikti Ietvara likumā turpmākajiem trim gadiem un tie ir juridiski saistoši (izdevumu pārmantojamības nosacījums). Līdz ar to var izveidoties situācija, ka centrālās valdības izdevumu paturēšana iepriekšējā Ietvara likumā noteiktajā līmenī var mainīt vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi. Tomēr izmaiņas ierobežo FDL noteikums, ka, ja izdevumu novirzes ir lielākas par 0,1% no IKP, izdevumi netiek saglabāti, bet tiek aprēķināti no jauna saskaņā ar vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances un izdevumu pieauguma nosacījumiem.

Augstākminētie fiskālie nosacījumi nosaka vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi un nominālo bilanci (maksimāli pieļaujamo vispārējās valdības deficītu vai minimālo pieļaujamo vispārējās valdības budžeta pārpalikumu) saskaņā ar *lejupvērsto budžeta bilances plānošanas metodi*. Vienlaicīgi tiek piemērota arī *augšupvērstā budžeta bilances plānošanas metode*, saskaņā ar kuru tiek prognozēta vispārējās valdības budžeta bilance nemainīgas politikas gadījumā.

Vispārīgā gadījumā vispārējās valdības budžeta bilances pēc abām metodēm atšķiras. Ja vispārējās valdības budžeta bilance pēc pirmās metodes ir lielāka nekā otrās metodes

rezultātā noteiktā bilance, MK rīcībā ir tā saucamā fiskālā telpa jeb iespējas palielināt izdevumus jaunām izdevumu politikas prioritātēm vai samazināt ieņēmumus jaunām nodokļu politikas iniciatīvām. Ja vispārējās valdības budžeta bilance pēc pirmās metodes ir mazāka kā pēc otrās metodes, MK ir jāveic konsolidācijas pasākumi, pieņemot diskrecionāros pasākumus izdevumu samazināšanai vai ieņēmumu palielināšanai.

Bilances mērķi atbilstoši bilances nosacījumam

Vispirms strukturālās bilances mērķi tiek aprēķināti saskaņā ar bilances nosacījumu. Bilances nosacījumu pārbaudei tiek veidoti divi scenāriji – viens ar VTM SIP, kas tiek noteikts -1,0% no IKP līmenī, un otrs ar nacionālo VTM, kas tiek noteikts -0,5% no IKP.

Strukturālās bilances mērķis atbilstoši SIP metodoloģijai

Šajā sadaļā tiek noskaidrots, kāds var būt maksimāli pieļaujamais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis atbilstoši SIP metodoloģijai. Kā jau iepriekš tika minēts, izejas pozīcija vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa noteikšanai atbilstoši SIP izpratnei ir VTM -1,0% no IKP. Zemāk esošajā tabulā ir atspoguļotas turpmākās korekcijas.

2.1.tabula. Strukturālās bilances mērķis atbilstoši SIP metodoloģijai

		2020	2021	2022
(1)	VTM	-1,00%	-1,00%	-1,00%
(2)	cikliskā komponente	0,49%	0,49%	0,49%
(3)=(1)+(2)	cikliski koriģētā bilance	-0,51%	-0,51%	-0,51%
(4)	vienreizējie pasākumi	0,00%	0,00%	0,00%
(5)=(3)+(4)	nominālā bilance	-0,51%	-0,51%	-0,51%

Laika periodā no 2013.gada līdz 2018.gadam Latvijai tika piešķirtas atkāpes no VTM saistība ar pensiju reformas īstenošanu, kas paredzēja pakāpenisku iemaksu palielināšanu 2.pensiju līmenī. Savukārt no 2017.gada līdz 2019.gadam Latvijai tika piešķirtas atkāpes no VTM sakarā ar strukturālo reformu īstenošana veselības aprūpes jomā. Pensiju reformas atkāpes vairs netika piemērotas nosakot 2019.gada un turpmāko gadu strukturālās bilances mērķus, savukārt veselības reformas atkāpes vairs netiek piemērotas nosakot 2020.gada un turpmāko gadu strukturālās bilances mērķus. Līdz ar to maksimāli pieļaujamā strukturālā bilance atbilst VTM.

Lai iegūtu nominālās bilances mērķi, VTM tiek pieskaitīta bilances cikliskā komponente un vienreizējie pasākumi. Cikliskā komponente tiek aprēķināta kā reizinājums starp elastības koeficientu 0,38 un EK izlaižu starpību. 2020.gadam tiek izmantota EK izlaižu starpības prognoze (-1,3% no IKP) šī vērtība tiek izmantota arī aprēķinot ciklisko komponenti 2021. un 2022.gadam, jo EK prognozes par attiecīgo rādītāju ir pieejamas tikai līdz 2020.gadam. Attiecīgi cikliskās komponentes vērtība 2020.- 2022.gadam ir 0,49% no IKP. Tā kā SIP scenārijā 2020.-2022.gadam netiek paredzēti vienreizējie pasākumi, tad nominālā bilance atbilst cikliski koriģētajai bilancei, kas 2020.-2022.gadam ir -0,51% no IKP.

Strukturālās bilances mērķis atbilstoši nacionālajai metodoloģijai

Šajā sadaļā tiek noskaidrots, kāds var būt maksimāli pieļaujamais vispārējās valdības

budžeta strukturālās bilances mērķis atbilstoši nacionālajai metodoloģijai. Kā jau iepriekš tika minēts, izejas pozīcija vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa noteikšanai, atbilstoši nacionālajai metodoloģijai ir VTM -0,5% no IKP. Zemāk esošajā tabulā ir atspoguļotas turpmākās korekcijas.

2.2.tabula. Strukturālās bilances mērķis atbilstoši nacionālajai metodoloģijai

		2020	2021	2022
(1)	VTM	-0,50%	-0,50%	-0,50%
(2)	cikliskā komponente	0,32%	0,17%	0,02%
(3)=(1)+(2)	cikliski koriģētā bilance	-0,18%	-0,33%	-0,48%
(4)	vienreizējie pasākumi	-0,29%	0,00%	0,00%
(5)=(3)+(4)	nominālā bilance	-0,47%	-0,33%	-0,48%

Tāpat kā iepriekš aprakstītajā SIP scenārijā, strukturālās bilances mērķu 2020.-2022. gadam noteikšanai vairs netiek pielietotas atkāpes no VTM, līdz ar to maksimāli pieļaujamā strukturālā bilance atbilst VTM.

Pēc tam, kad ir noskaidrots vispārējās valdības budžeta maksimāli pieļaujamās strukturālās bilances apmērs, kas izmantojams turpmākajos aprēķinos, tiek aprēķināts vispārējās valdības budžeta nominālās bilances apmērs. Tāpat kā iepriekšējā scenārijā bilances cikliskā komponente tiek aprēķināta reizinot izlaižu starpības novērtējumu ar elastības koeficientu 0,38 tikai šajā scenārijā tiek izmantota FM prognozētā izlaižu starpība. Aprēķinātā bilances cikliskā komponente ir 0,18%, 0,17% un 0,02% attiecīgi 2020., 2021. un 2022. gadā. Šajā scenārijā nodokļu reformas izsauktais īstermiņa ieņēmumu kritums: 2020. gadā - 0,3% no IKP tiek uzskatīts par vienreizējo pasākumu (*one-off measure*). Tādējādi izmantojot iepriekš noteikto strukturālo bilanci, FM prognozes par izlaižu starpību un vienreizējos pasākumus tiek iegūta nominālā bilance, kas 2020.gadā ir -0,47% no IKP, 2021.gadā ir -0,33% no IKP un 2022. gadā ir -0,48% no IKP.

Kā jau tika norādīts Stabilitātes programmā 2019.-2022.gadam, FDL normu piemērošana un tulkošana ir FM kompetencē, un FM uztur viedokli, ka īstermiņa ieņēmumu kritums, ko izsauc nodokļu reforma pēc būtības ir vienreizējs pasākums – ieņēmumu kritumam nav paliekoša efekta, un tāpēc tas nav jāiekļauj strukturālajā bilancē. EK attiecībā uz vienreizējiem pasākumiem ietur citu politiku un ne visus pasākumus ar īstermiņa fiskālo efektu izslēdz no strukturālās bilances (skat. EK tehnisko rokasgrāmatu *Vade Mecum on the Stability and Growth Pact, Box 1.4: Calculating the structural balance*). Līdz ar to SIP scenārijā nodokļu reformas izsauktais ieņēmumu kritums netiks atzīts no EK puses par vienreizējo pasākumu un tāpēc 2.2.tabulā tas netiek iekļauts.

Bilances mērķi atbilstoši bilances nosacījumam – strukturālo mērķu izvēle

Kad pēc abām bilances nosacījuma metodēm ir noteikti vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi un aprēķināta vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, iegūtie rezultāti tiek salīdzināti un tiek izvēlēta lielākā vispārējās valdības budžeta nominālās bilances vērtība, ar mērķi nodrošināt fiskālo nosacījumu atbilstību gan pēc nacionālās metodoloģijas, gan saskaņā ar SIP izpratni.

2.3.tabula. Strukturālā mērķa izvēle

		2020	2021	2022
(1)	Nominālā bilance (saskaņā ar SIP izpratni)	-0,51%	-0,51%	-0,51%
(2)	Nominālā bilance (saskaņā ar nacionālo metodoloģiju)	-0,47%	-0,33%	-0,48%
(3) = MAX (1;2)	Lielākā nominālās bilances vērtība (MAX(1;2))	-0,47%	-0,33%	-0,48%
(4)	Cikliskā komponente (nacionālā metodoloģija)	0,32%	0,17%	0,02%
(5)	Vienreizējie pasākumi	-0,29%	0,00%	0,00%
(6)=(3)-(4)-(5)	Strukturālās bilances mērķis	-0,50%	-0,50%	-0,50%

Pēc tam kad ir noteikta lielākā vispārējās valdības budžeta nominālās bilances vērtība, tiek veikta pāreja uz bilanci strukturālā izteiksmē (izmantojot ciklisko komponenti un definētos vienreizējos pasākumus atbilstoši FM prognozēm). Attiecīgi tiek iegūti vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, kas 2020.gadā ir -0,5% no IKP, 2021.gadā -0,5% no IKP un 2022.gadā -0,5% no IKP.

Bilances mērķu noteikšana atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam un izdevumu pārmantojamības nosacījumam

Tālāk iegūtie rezultāti tiek pārbaudīti, lai nodrošinātu arī izdevumu pieauguma nosacījuma un izdevumu pārmantojamības nosacījumu izpildi.

Jāatzīmē, ka veicot vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu pārbaudi atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam, izdevumu korekcijām tiek piemērotas FM veiktās prognozes attiecībā uz valsts parāda apkalpošanas izdevumiem, investīciju izdevumiem, izdevumiem ārvalstu finanšu palīdzības projektiem, kas atbilst saņemtajiem ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumiem, diskrecionārajiem ieņēmumiem un vienreizējiem pasākumiem, kā arī IKP deflatoru un potenciālā IKP pieaugumu. Izdevumu pieaugumu tempu nosaka tā, lai tas atbilstu 10 gadu vidējā potenciālā IKP pieaugumam, to papildus koriģējot ar koeficientu, kas ņem vērā iepriekšējo gadu faktiskās strukturālās bilances novirzes no strukturālās bilances mērķa.

Veicot iegūto vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu pārbaudi, atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam, tiek iegūts, ka 2020.gadā koriģētais reālo izdevumu pieaugums, ko pieļauj izdevumu pieauguma nosacījums ir 2,86%, 2021.gadā 2,88% un 2022.gadā 4,00%. Savukārt, iepriekš noteiktais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis nosaka, ka reālie koriģētie izdevumi var palielināties par 2,96% 2020.gadā, 0,41% 2021.gadā un 2,26% 2022.gadā. Veicot izdevumu pieauguma nosacījuma pārbaudi tika konstatēts, ka 2020.gadā stingrāku rezultātu ģenerē izdevumu pieaugumu nosacījums, savukārt, 2021. un 2022.gadā strukturālās bilances nosacījums. Lai 2020.gadā nodrošinātu izdevumu pieauguma nosacījuma izpildi, strukturālajam deficītam ir jābūt 0,46% no IKP.

Sekojoši, veicot pārmantojamības nosacījuma pārbaudi, tika konstatēts, ka aprēķinātais maksimāli pieļaujamo izdevumu apjoms 2020.gadā atbilstoši izdevumu pieaugumu nosacījumam (atskaitot fiskālo nodrošinājuma rezervi attiecīgajam gadam) pārsniedz pārmantojamības nosacījuma noteikto maksimālo izdevumu apjomu (atskaitot fiskālo nodrošinājuma rezervi iepriekšējam gadam) par vairāk nekā 0,1% no IKP. Tādējādi, atbilstoši FDL 5. panta otrai daļai, nav nepieciešams koriģēt atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam sākotnēji noteikto vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi 2020.gadam, t.i. 0,46% no IKP. Vienlaikus, jāņem vērā, ka 2021.gadam nebija iespējams pārbaudīt pārmantojamības nosacījuma izpildi, jo netika izstrādāts VTBIL 2019-2021, tādējādi tiek saglabāti sākotnēji noteiktie vispārējās valdības budžeta strukturālie mērķi atbilstoši bilances nosacījumam, t.i. -0,5% no IKP 2021. un 2022.gadā.

Vispārējās valdības budžeta mērķi 2020., 2021. un 2022.gadam

Ņemot vērā augstāk veikto fiskālo nosacījumu pārbaudi, tiek noteikti kvantitatīvie fiskālie mērķi vidējam termiņam, t.i., nodrošināt vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci 2020.gadā -0,46% no IKP, 2021.gadā -0,50% no IKP un 2022.gadā -0,50% no IKP. Vispārējās valdības nominālā bilance, kas izriet no strukturālās bilances mērķa, tiek noteikta: -0,44% no IKP 2020.gadam, -0,33% no IKP 2021.gadam un -0,48% no IKP 2022.gadam.

2.1.3. Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana

Atbilstoši FDL nosacījumiem, līdztekus citiem fiskālajiem rādītājiem, VTBIL ietvaros ir nepieciešams aprēķināt koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus. Šī fiskālā rādītāja aprēķināšanas vispārējos principus nosaka FDL 15.pants, savukārt, detalizēts aprēķināšanas algoritms ir izklāstīts šajā sadaļā.

Aprēķinu algoritms tiek uzsākts ar minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa definēšanu, kas saskaņā ar iepriekšējās sadaļas aprakstu 2020.gadā ir -0,46% no IKP, 2021.gadā ir -0,50% no IKP un 2022.gadā ir -0,50% no IKP apmērā.

Turpmākie algoritma soļi paredz aprēķināt vispārējās valdības budžeta bilances apmēru, kas atbilst minimāli plānojamam vispārējās valdības strukturālās bilances mērķim. To aprēķina pie minimāli plānojamā vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa pieskaitot vispārējās valdības budžeta bilances ciklisko komponenti un, ja tādi ir, vienreizējos un citus pagaidu pasākumus (*one-off and other temporary measures*). Līdz ar to tiek iegūta vispārējās valdības budžeta bilance monetārajā izteiksmē, kas 2020.gadā ir -144,4 milj. *euro*, 2021.gadā ir -116,7 milj. *euro* un 2022.gadā ir -177,6 milj. *euro*.

Tālāk ir nepieciešams veikt valsts budžeta bilances aprēķināšanu, ko iegūst no iepriekš aprēķinātās vispārējās valdības budžeta bilances atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci, prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci, kā arī EKS¹⁵ korekciju apjomu. Veicot iepriekš minētās darbības, tiek iegūta valsts budžeta bilance katram gadam. Tās apmērs 2020.gadā ir -140,7 milj. *euro*, 2021.gadā ir -511,7 milj. *euro* un 2022.gadā ir -698,2 milj. *euro*.

Pēdējais solis, lai aprēķinātu maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus, ir atskaitīt no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem iepriekš aprēķināto valsts budžeta bilanci. Tādējādi, iegūstam maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus saskaņā ar fiskālajiem nosacījumiem, kas 2020.gadā ir 10 048,0 milj. *euro*, 2021.gadā ir 10 421,2 milj. *euro* un 2022.gadā attiecīgi 10 944,6 milj. *euro*.

Kad ir iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, FDL nosaka, ka no tiem ir nepieciešams izslēgt izlīdzinātos izdevumus, kuru aprēķināšanu nosaka FDL 18.pants. Atbilstoši FDL 18.panta otrajā daļā noteiktajam, izdevumu izlīdzināšana tiek piemērota:

- ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem;
- valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts Kases kompetencē.

Izdevumu izlīdzināšanas mērķis ir vidējā termiņā novērst augsti svārstīgu valsts budžeta izdevumu kategoriju ietekmi uz kopējo valsts budžeta izdevumu apmēru, tādējādi

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu ES.

plānošanas fāzē nodrošinot izdevumu stabilitāti vidējā termiņā.

Izdevumu izlīdzināšana ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem tiek veikta 2014. – 2020. gada un 2021. -2027. gada ES plānošanas periodam, pielietojot FDL 18. panta nosacījumus.

Valsts parāda apkalpošanas izdevumu izlīdzināšana tiek veikta saskaņā ar 2014. gada 29. aprīļa MK noteikumiem Nr. 228 "Noteikumi par valsts parāda apkalpošanas izlīdzināto izdevumu aprēķināšanas metodoloģiju", kas izdoti saskaņā ar FDL 18. panta septīto daļu. Šie noteikumi paredz, ka izlīdzināti tiek VK kompetencē esošās valsts parāda daļas apkalpošanas izdevumi, kas noteikti FM valsts pamatbudžeta apakšprogrammā 31.02.00 "Valsts parāda vadība".

Pēc izlīdzināto izdevumu noteikšanas ir iespējams noteikt koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, no maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem atskaitot izlīdzināto izdevumu apmēru. Izstrādājot VTBIL 2020-2022 tiek noteikti koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi turpmākajiem trim gadiem un tas ir maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā, neskaitot ES fondu izdevumus un valsts parāda apkalpošanas izdevumus.

Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL (maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā) tiek noteikti pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Līdz ar to šādi iegūtie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, ja tādi tiktu veikti, vispārējā gadījumā neatbilstu FDL un SIP fiskālajiem nosacījumiem – atsevišķos gados izdevumi būtu zemāki, bet citos gados lielāki. Tāpēc, lai nodrošinātu atbilstību fiskālajiem nosacījumiem, kas ir galvenais kritērijs, vērtējot ES dalībvalstu budžetus, 2020.-2022. gadā izlīdzināšana netiek veikta un izlīdzinātie izdevumi sakrīt ar faktiskajiem izdevumiem. Ņemot vērā minēto, koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2020.gadā ir 8 547,1 milj. *euro*, 2021. gadā ir 9 305,0 milj. *euro* un 2022.gadā attiecīgi 9 965,8 milj. *euro*.

2.4.tabulā ir sniegts kopsavilkums par koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas galarezultātu un starprezultātiem. Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL tiek noteikts pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Kā parādīts 2.4. tabulā, maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL 2020.gadā ir 10 048,0 milj. *euro*, 2021. gadā ir 10 421,2 milj. *euro* un 2022. gadā attiecīgi 10 944,6 milj. *euro*. Savukārt, faktiskie valsts budžeta izdevumi 2020. gadā ir 10 014,8 milj. *euro*, 2021.gadā ir 10 386,3 milj. *euro* un 2022.gadā attiecīgi 10 739,1 milj. *euro*. Starpību starp šiem diviem lielumiem, ja MK budžeta izstrādē ir ievērojusi FDL nosacījumus, veido fiskālā nodrošinājuma rezerve un fiskālās telpas atlikums, ja tāds ir atlicis pēc MK lēmumiem, ka tas ir vērojams 2022. gadā.

**2.4.tabula. Fiskālie rādītāji, kas tiek izmantoti koriģēto
maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanai**

		2020	2021	2022
0	IKP, faktiskajās cenās, milj. euro	33154.4	34899.4	36735.7
1	Strukturālās bilances mērķis, % no IKP	-0.5	-0.5	-0.5
2	Cikliskā komponente, % no IKP	0.3	0.2	0.0
3	Vienreizējie un pagaidu pasākumi, % no IKP	-0.3	0.0	0.0
4=1+2+3	Vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, % no IKP	-0.4	-0.3	-0.5
5=4*0	Vispārējās valdības nominālā bilance, milj. euro	-144.4	-116.7	-177.6
6	Pašvaldību budžeta bilance, milj. euro	-78.6	-86.9	-84.0
7	Atvasināto personu un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta bilance, milj. euro	1.7	-16.6	-19.0
8	EKS korekcijas, milj. euro	73.1	498.6	623.6
9=5-6-7-8	Valsts budžeta bilance, milj. euro	-140.7	-511.7	-698.2
10	Valsts budžeta ieņēmumi, milj. euro	9907.3	9909.4	10246.4
11=10-9	Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. euro	10048.0	10421.2	10944.6
12=12.1+12.2	Izlīdzinātie izdevumi, milj. euro	1500.9	1116.2	978.8
12.1	t.sk. izlīdzinātie ES fondu izdevumi, milj. euro	1272.4	858.2	746.3
12.1.1	t.sk. neatmaksājamā daļa (tiek pielīdzināta faktiskai neatmaksājamai daļai)	126.1	0.0	0.0
12.1.2	atmaksājamā daļa	1146.3	858.2	746.3
12.2	Izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi (tiek pielīdzināti faktiskajiem valsts parāda apkalpošanas izdevumiem)	228.5	258.0	232.5
13=11-12	Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. euro	8547.1	9305.0	9965.8
14=15+16	Faktiskie izdevumi	1500.9	1116.2	978.8
15	t.sk. ES fondu izdevumi - bottom-up	1272.4	858.2	746.3
15.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	126.1	0.0	0.0
15.2	atmaksājamā daļa	1146.3	858.2	746.3
16	Valsts parāda apkalpošanas izdevumi	228.5	258.0	232.5
17=13+14	Valsts budžeta izdevumi, milj. euro - top-down	10048.0	10421.2	10944.6
18	Valsts budžeta izdevumi, milj. euro - bottom-up	10014.8	10386.3	10739.1

Nepieciešamā informācija koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu precizēšanai budžeta izpildes laikā

FDL 5. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts pamatbudžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām, ir izstrādāts likumprojekts VTBIL 2020-2022. Līdz ar to šo paskaidrojumu:

- 1.pielikumā ir sniegta informācija par no Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programmas “Militārpersonu pensiju fonds” izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 2.pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta izmaksājamo valsts sociālo pabalstu saņēmēju prognozēm;
- 3.pielikumā ir sniegta informācija par no Labklājības ministrijas pamatbudžeta

izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm, par izmaksājamo piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensiju saņēmēju prognozēm, kā arī bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu pabalstu saņēmēju prognozēm.

FDL 5.panta pirmās daļas 2.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts speciālā budžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām ir izstrādāts VTABIL 2020-2022. Šī informācija ir sniegta 4. pielikumā.

2.1.4. Uzkrāto bilanču starpības

FDL 11. pants nosaka automātisko *ex-post* korekcijas mehānismu, t.i. minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma (FDL 10. pants) neietekmē budžeta sabalansētību. Ja budžeta izpildes gaitā tiek konstatēts, ka uzkrātā faktisko strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir pasliktinājusies par vismaz 0,5% no IKP, nākamā VTABIL trešajā gadā vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi nosaka par 0,5% no IKP lielāku. Lai novērtētu uzkrāto bilanču starpību, tika veikti aprēķini, kas attēloti 2.5. tabulā.

2.5. tabula. Uzkrāto bilanču starpības aprēķins

		2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.	IKP (faktiskajās cenās), milj. euro	22 786,6	23 618,2	24 320,3	25 037,7	27 033,1	29 523,7
2.	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,5	-1,4	-1,4	0,2	-0,8	-1,7
3.(1.×2.)	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-331,5	-319,1	-330,9	58,0	-208,3	-491,6
4.	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0	-1,2
5.(1.×4.)	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-296,2	-236,2	-243,2	-225,3	-270,3	-354,3
6.(3.-5.)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. euro	-35,3	-82,9	-87,7	283,4	62,0	-137,3
7.((6.:1.)×100)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no IKP	-0,2	-0,4	-0,4	1,1	0,2	-0,5
8.(Σ(6.))	Uzkrāto bilanču starpības summa, milj. euro	-35,3	-118,2	-205,9	77,5	139,5	2,2
9.((8./1.)×100)	Uzkrāto bilanču starpības summa, % no IKP	-0,2	-0,5	-0,9	0,3	0,5	0,0
10.	FDL 11. panta nosacījums, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
11.	Ir jākorrigē, ja 9.<10.						Nav jākorrigē

Jāvērš uzmanību, ka, salīdzinot ar VTABIL 2018-2020, tika precizēti vispārējās valdības strukturālās bilances faktiskie rādītāji 2013., 2014. un 2015.gadā. Izmaiņas skaidrojamas ar potenciāla IKP pārskatīšanu, kas būtiski ietekmēja cikliskās komponentes

rādītājus no 2013.-2015.gadam, un līdz ar to arī vispārējās valdības strukturālo bilanci. Rezultātā, gatavojot VTBIL 2020-2022, 2014. gadā un 2015. gadā uzkrāto bilanču starpības summa pārsniedz pieļaujamo kritēriju, tomēr aktuālajā VTBIL dēļ šī notikuma korekcijas netiek veiktas, jo FDL 11. panta ceturtais punkts paredz, ka minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci koriģē, ja uzkrāto bilanču starpību summa pārsniedz robežvērtību ietvara likuma projekta sagatavošanas gadā. Attiecīgi saskaņā ar uz 2019. gadu veikto izpildes novērtējumu par 2018.gadu korekcija nav jāveic, jo uzkrātā faktisko vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci novirze no plānotajām vērtībām nepārsniedz pieļaujamo sliekšni (-0,5% no IKP) un uz 2018.gadu sasniedz 0,0% no IKP.

2.1.5. Vidēja termiņa strukturālās budžeta mērķu salīdzinājums pret VTBIL 2018-2020

Pēc 2018. gada 6. oktobrī notikušajām Saeimas vēlēšanām, jaunais MK tika apstiprināts 2019. gada 23. janvārī. Ņemot vērā, likumprojekta “Par valsts budžetu 2019.gadam” sagatavošanas procesu, MK pieņēma lēmumu, kopā ar 2019. gada valsts budžeta likumprojektu, negatavot VTBIL 2019-2021. Tādējādi, 2019.gadā spēkā esošs ir VTBIL 2018-2020 un tajā noteiktais strukturālās bilances mērķis 2019. gadam. Attiecīgi 2.6. tabulā ir atspoguļots salīdzinājums starp VTBIL 2018-2020 un VTBIL 2020-2022 noteiktajiem vispārējās valdības strukturālās bilances mērķiem 2020. gadā.

2.6.tabula. Vispārējās valdības budžeta mērķu salīdzinājums starp Ietvara likumu 2018. – 2019. gadam un Ietvara likumu 2020. – 2022. gadam

	Ietvara likums 2018-2020		Ietvara likums 2020-2022		Starpība (3)=(2)- (1)
	Strukturālās bilances mērķis (1)	Stingrākais fiskālais nosacījums	Strukturālās bilances mērķis (2)	Stingrākais fiskālais nosacījums	
2018	-1,2	Izdevumu pārmantojamības nosacījums	x	x	
2019	-0,6	Bilances nosacījums	x	x	
2020	-0,4	Bilances nosacījums	-0,5	Izdevumu pieauguma nosacījums	-0,1
2021	x	x	-0,5	Bilances nosacījums	
2022	x	x	-0,5	Bilances nosacījums	

Nosakot 2020. gada strukturālās bilances mērķi, brīdī, kad tika gatavots VTBIL 2018-2020 kā stingrākais nosacījums ir bijis bilances nosacījums, savukārt, gatavojot VTBIL 2020-2022 stingrākais nosacījums ir bijis izdevumu pieauguma nosacījums. Starpība starp 2020. gadam noteiktajiem strukturālās bilances mērķiem ir -0,1 procentpunkti.

2.1.6. Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci un parādu

VTBIL 2020 - 2022 20. pantā ir noteikts, ka informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko un prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības izdevumiem, ieņēmumiem, budžeta bilanci un parādu ir publiski pieejama un FM to iekļauj FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

VTBIL projekta paskaidrojumos. Informācija par vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) un parādu 2016., 2017. un 2018. gadā tiek atspoguļota 2.7. tabulā. Informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2020., 2021. un 2022. gadā atrodama 5. pielikumā, savukārt informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības parādu 2020., 2021. un 2022. gadā atrodama 6. pielikumā.

2.7. tabula. Vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) un parādu, milj. euro

	Ieņēmumi	t.sk. ieņēmumu pozīcijas korekcija par ES fondu finansējuma izlietojumu	Izdevumi	Ietekme uz neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) (B.9) (ieskaitot korekciju par ES fondu finansējuma izlietojumu)	Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā
2016					
S130130*	983,7	5,0	989,6	-5,8	598,5
S130330**	229,1	-4,4	227,4	1,7	12,6
2017					
S130130*	972,4	29,3	1106,8	-134,4	604,4
S130330**	241,2	-6,6	238,6	2,6	7,0
2018					
S130130*	1048,7	1,6	1074,4	-25,6	494,1
S130330**	286,7	1,0	293,2	-6,4	5,8

* Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības

** Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības

2.2. VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA BILANCE

2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un harmonizētai metodoloģijai – EKS. 2014.gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS 95, kas balstījās uz ANO 1993.gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS piemēro Māstrihtas kritēriju uzraudzībai un tā ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā valsts finanšu vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem. Tādējādi arī budžeta deficītu vai pārpalikumu var izteikt kā:

- vispārējās valdības budžeta bilanci¹⁶ (EKS metodoloģija) vai
- konsolidētā kopbudžeta bilanci¹⁷ (nacionālā metodoloģija).

2.1. att. Vispārējās valdības budžeta struktūra (S130000)

Lai nodrošinātu pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt nacionālajā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;
- Nacionālajā uzskaitē atsevišķu veidu finanšu darījumi (aizdevumi u.tml.) EKS izpratnē var būt nefinanšu darījumi, attiecīgi ietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes.

Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic CSP. Savukārt FM izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

FM, veidojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes, veic pieklasificēto valsts un pašvaldību komersantu aptauju. Aptaujās tiek apkopota informācija par visu vispārējās valdības sektorā ietilpstošo valsts un pēc apgrozījuma lielāko pašvaldību komersantu plānoto saimniecisko darbību. Apkopotā informācija ļauj FM aprēķināt šo

¹⁶ Valsts (S130130) vai pašvaldību struktūru (S130330) kontrolētās un finansētās komercsabiedrības.

Komersantu saraksts ir pieejams CSP mājas lapā

<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/klasifikacijas/institucionalo-sektoru-klasifikacija/kodi>.

¹⁷ No valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu (S130160) un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti (S130150). Iestāžu saraksts pieejams turpat, CSP mājas lapā.

FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

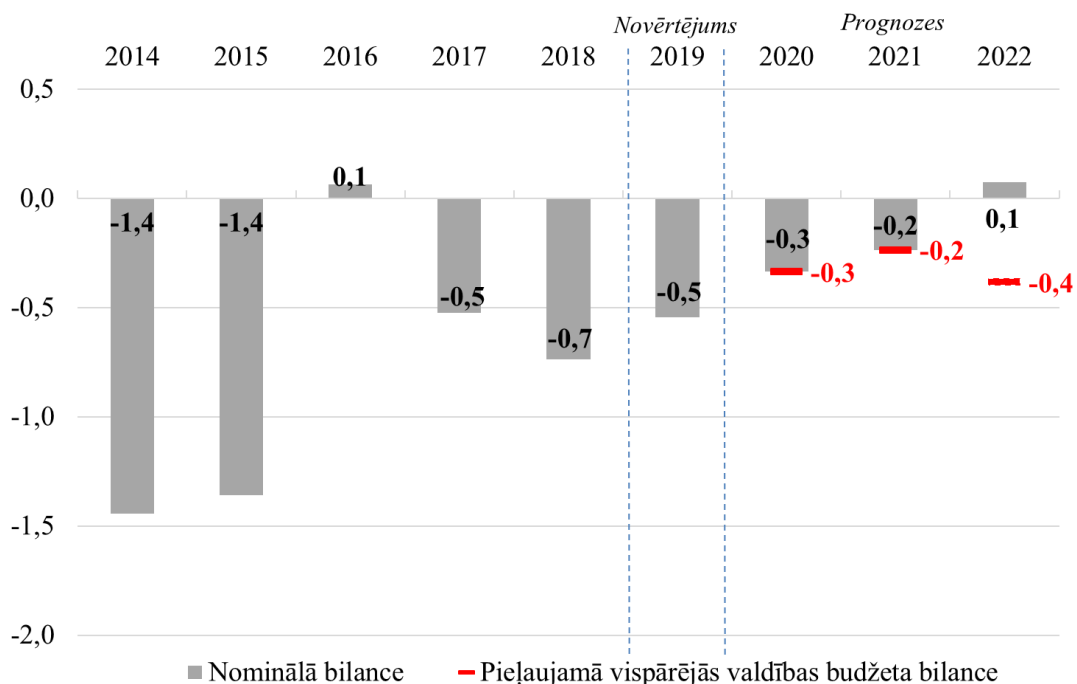
komersantu saimnieciskās darbības rezultāta ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance

Latvijas fiskālā politika tāpat kā iepriekšējos gados tiek veidota, nodrošinot ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nosacījumu jeb nosacījumu, ka VTM nedrīkst pārsniegt 0,5% no IKP, kā to paredz FDL. Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu noteikšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība gan nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), kas definēti FDL, gan arī atbilstība ES SIP fiskālajiem nosacījumiem.

Strukturālā vispārējās valdības budžeta deficīta mērķis 2020.gadam un vidējam termiņam tika noteikts 0,5% no IKP. Balstoties uz noteikto strukturālās budžeta bilances mērķi un ņemot vērā bilances ciklisko komponenti, kā arī vienreizējo jeb *one-off* pasākumu ietekmi (2020. gadā *one-off* pasākumu ietekme tiek prognozēta -0,3% no IKP, ko veido īslaicīgs ieņēmumu samazinājums nodokļu reformas rezultātā), tika noteikts vispārējās valdības budžeta bilances mērķis. 2020.gadā vispārējās valdības budžeta deficīta mērķis ir noteikts 0,4% no IKP, 2021.gadā 0,3% no IKP, bet 2022.gadā 0,5% no IKP.

Lai nepārkāptu noteikto deficīta mērķi dažādu fiskālo risku iestāšanās gadījumā, tam tiek piemērota fiskālā nodrošinājuma rezerve 0,1% no IKP, kā rezultātā vispārējās valdības budžetā ir pieļaujamais šāds deficīts: 2020.gadā 0,3% no IKP, 2021. gadā 0,2% no IKP un 2022. gadā 0,4% no IKP (skat. 2.2. attēlu).

2.2. att. Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP

(Datu avots: 2019.gada oktobra notifikācija, FM prognozes)

Ja 2020. un 2021. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts atbilstoši pieļaujamajam apjomam, attiecīgi 0,3% no IKP un 0,2% no IKP, tad 2022. gadā, ņemot vērā, ka nav pieņemti lēmumi par fiskālās telpas sadali, vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts pārpalikums 0,1% no IKP (skat. 2.2. attēlu).

Ņemot vērā VK datus par 2019.gada kopbudžeta izpildi, vispārējās valdības budžeta deficīts 2019.gadā pēc FM novērtējuma prognozējams 0,5% no IKP. Novērtētais deficīts kopumā atbilst likumā "Par valsts budžetu 2019.gadam" noteiktajam vispārējās valdības budžeta deficīta līmenim. Pilnos faktiskos datus CSP par vispārējās valdības budžeta deficītu 2019. gadā publicēs 2020. gada aprīlī, sagatavojot un iesniedzot Eurostat vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju. Tad būs apkopoti visi vispārējās valdības sektora darījumi, tai skaitā vispārējās valdības komersantu darbības rezultāti, kā arī dati par kopbudžetā uzkrātajām saistībām un prasībām.

2.9. tabula. Vispārējās valdības budžeta un konsolidētā kopbudžeta bilance 2018.2022.gadā, milj. euro un % no IKP

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts*	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-0,7	-0,5	-0,4	-0,1	-0,0	-0,3	-0,2	0,1
Vispārējās valdības budžeta bilance	-214,3	-170,6	-136,2	-47,7	-8,3	-111,3	-81,8	27,9
Centrālā valdība	-292,6	-394,8	-284,8	-236,5	-212,1	-237,8	-265,3	-169,3
<i>t.sk. komersanti</i>	-25,7	-32,7	-4,9	-15,0	-171,5	-1,1	-14,8	-62,1
Vietējā valdība	-167,8	-59,4	-71,0	3,5	35,8	-100,3	-31,3	0,3
<i>t.sk. komersanti</i>	-6,5	-9,1	-70,0	-10,5	12,0	-70,0	-10,5	12,0
Sociālās nodrošināšanas fondi	246,2	283,5	219,6	185,2	168,0	226,9	214,8	196,9
EKS korekcijas	1,1	153,8	58,5	480,1	506,4	73,1	498,6	623,6
KOPBUDŽETA BILANCE¹⁸	-215,1	-324,4	-194,8	-527,9	-514,7	-184,4	-580,3	-595,7
Ieņēmumi	10 878,0	11 254,6	11 798,6	11 935,5	12 359,1	11 857,2	11 963,9	12 388,3
Nodokļu ieņēmumi	8 657,7	9 080,7	9 688,9	10 198,7	10 709,0	9 681,9	10 220,9	10 732,5
Ne-nodokļu ieņēmumi	717,7	616,0	537,5	428,6	434,4	596,1	438,8	444,0
Pašu ieņēmumi	366,8	384,2	360,7	358,4	360,3	359,1	354,0	356,0
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 131,3	1 172,6	1 210,3	948,7	854,3	1 219,0	949,1	854,7
Pārējie ieņēmumi	4,5	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Izdevumi	11 093,4	11 578,9	11 993,4	12 463,4	12 873,9	12 041,6	12 544,3	12 984,0
Atlīdzība	2 452,1	2 622,3	2 683,2	2 755,6	2 814,8	2 749,6	2 834,9	2 896,0
Preces un pakalpojumi	1 529,4	1 490,6	1 560,6	1 598,8	1 559,6	1 503,8	1 598,0	1 554,7
Procentu izdevumi	275,7	264,6	293,2	311,3	309,2	263,2	291,3	264,2
Subsīdijas un dotācijas	2 276,2	2 273,0	2 395,5	2 716,5	2 906,4	2 483,4	2 808,6	3 002,4
Sociālie pabalsti	3 064,9	3 262,9	3 522,7	3 713,8	3 888,3	3 514,4	3 705,9	3 880,2
Kapitālie izdevumi	1 188,1	1 315,0	1 176,3	992,9	1 007,1	1 163,4	929,0	997,5
Pārējie izdevumi	307,1	350,5	361,9	374,3	388,4	363,8	376,6	388,9

*Atbilstoši 2019.gada oktobra notifikācijas datiem

Nodokļu ieņēmumi kopumā 2019. gadā tiek prognozēti augstāki, īpaši iedzīvotāju ienākuma nodokļa un sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi, ņemot vērā augstākus vidējās darba samaksas pieauguma tempus un faktisko ieņēmumu izpildi. Savukārt, uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu prognoze tika samazināta. Tas skaidrojams ar augsto iepriekšējo gadu peļņas apmēru, kā arī būtiski pieaugušām nodokļa atmaksām par iepriekš veiktajiem avansa maksājumiem. Budžeta izdevumu pusē augstāki izdevumi 2019. gadā tiek prognozēti iemaksām ES budžetā un ES fondu un citu ĀFP projektu izdevumiem,

¹⁸ Kopbudžeta izpilde 2018.gadā atbilstoši Valsts kases ziņojumam par Latvijas Republikas 2018. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

tai skaitā valsts budžeta līdzfinansējumam, ņemot vērā to, ka arī šogad turpinās aktīva ES fondu projektu realizācija – gan valsts, gan pašvaldību budžetā. Vienlaicīgi, ņemot vērā faktisko budžeta izpildi, ir izdevumu pozīcijas, kurās 2019.gadā sagaidāmi mazāki izdevumi nekā prognozēts iepriekš – kā, piemēram, valsts budžeta izdevumi valsts pensijām, pašvaldību budžeta izdevumi pamatfunkciju nodrošināšanai. Veicot korekcijas šajās pozīcijās 2019. gadā, attiecīgi tika koriģētas arī vidēja termiņa prognozes.

2020. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts 0,3% no IKP jeb 111,3 milj. euro, 2021.gadā vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts deficīts 0,2% no IKP, bet 2022.gadā vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts pārpalikums 0,1% no IKP. Vidēja termiņa vispārējās valdības budžeta prognožu pamatā ir 2019. gada jūnija makroekonomiskās attīstības scenārijs, aktualizētie nodokļu ieņēmumu un izdevumu plāni, kā arī valdības pieņemtie lēmumi. Tāpat tika ņemta vērā pašvaldību un citu atvasināto publisko personu budžetu iespējamā attīstība turpmākajos gados.

2.10. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2018.-2022.gadā, milj. euro

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
VALSTS BUDŽETA BILANCE	-64,5	-279,7	-143,8	-476,5	-466,3	-105,8	-493,5	-511,7
Ieņēmumi	9 059,4	9 366,6	9 917,0	9 991,7	10 340,2	10 054,0	10 060,2	10 399,5
Nodokļu ieņēmumi	7 026,0	7 387,1	7 997,1	8 445,5	8 880,8	8 030,5	8 497,6	8 934,4
Ne-nodokļu ieņēmumi	658,0	551,9	477,6	368,5	374,3	574,1	388,9	383,8
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 128,9	1 166,1	1 208,3	946,7	852,3	1 217,0	947,1	852,7
Pārējie ieņēmumi	246,6	261,4	234,0	231,0	232,8	232,4	226,6	228,6
Izdevumi	9 123,8	9 646,3	10 060,8	10 468,2	10 806,5	10 159,8	10 553,7	10 911,2
Uzturēšanas izdevumi	8 395,9	8 844,0	9 398,7	9 895,0	10 231,5	9 429,9	9 963,7	10 265,2
Kapitālie izdevumi	727,9	802,3	662,1	573,2	574,9	729,9	590,0	646,0
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-301,9	-596,1	-372,7	-666,1	-638,8	-342,0	-712,0	-713,2
Ieņēmumi	6 324,6	6 380,2	6 759,7	6 665,9	6 851,7	6 896,1	6 712,5	6 888,7
Nodokļu ieņēmumi	4 482,7	4 602,1	5 040,2	5 327,7	5 605,7	5 072,8	5 357,4	5 636,9
Ne-nodokļu ieņēmumi	611,2	493,9	426,5	314,2	316,5	523,0	334,5	326,0
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 109,3	1 150,1	1 191,3	930,7	837,3	1 200,0	931,1	837,7
Pārējie ieņēmumi	121,3	134,1	101,7	93,3	92,3	100,3	89,5	88,1
Izdevumi	6 626,5	6 976,4	7 132,4	7 332,0	7 490,5	7 238,1	7 424,5	7 601,9
Uzturēšanas izdevumi	5 915,9	6 213,1	6 522,1	6 799,5	6 954,1	6 560,1	6 875,3	6 994,4
Kapitālie izdevumi	710,6	763,3	610,3	532,5	536,4	678,0	549,2	607,5
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	202,2	304,2	227,2	206,2	191,5	234,5	235,2	220,5
Ieņēmumi	2 782,3	3 043,9	3 210,5	3 373,2	3 531,5	3 211,5	3 395,7	3 554,0
Nodokļu ieņēmumi	2 543,2	2 785,0	2 956,9	3 117,8	3 275,1	2 957,7	3 140,2	3 297,5
Pārējie ieņēmumi	239,1	258,9	253,6	255,5	256,4	253,8	255,5	256,5
Izdevumi	2 580,1	2 739,7	2 983,4	3 167,0	3 339,9	2 977,0	3 160,6	3 333,5
Uzturēšanas izdevumi	2 578,3	2 738,5	2 982,4	3 166,1	3 339,0	2 975,9	3 159,6	3 332,6
Kapitālie izdevumi	1,8	1,1	1,0	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	35,3	12,2	1,7	-16,6	-19,0	1,7	-16,6	-19,0
Ieņēmumi	427,4	444,2	436,0	409,3	392,9	442,1	418,3	401,4
Izdevumi	392,1	432,0	434,3	425,9	412,0	440,4	434,9	420,4

Valsts pamatbudžets. Ekonomiskā izaugsme, MK pieņemtie lēmumi, kā arī ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumu plūsma ir galvenie faktori, kas ietekmē ieņēmumu izmaiņas valsts pamatbudžetā. Pēc strauja ieņēmumu kāpuma valsts pamatbudžetā 2018. gadā, 2019. gadā ieņēmumu apjoms kopumā palielinājies mēreni. To ietekmēja nodokļu reformas

ietvaros pieņemtie lēmumi attiecībā uz UIN - 0% likme nesadalītai peļņai un 20% nodokļa piemērošana pie dividenžu sadales. Tāpat pakāpeniski tika palielināts neapliekamais minimums, atvieglojumi par apgādībā esošo personu un neapliekamais minimums pensionāriem, kas bremzēja IIN straujāku palielināšanos.

Izdevumu palielināšanos 2019. gadā valsts pamatbudžetā galvenokārt ietekmēja transfertu palielināšanās uz pašvaldību budžetiem gan ES fondu projektu īstenošanai, gan pamatfunkcijām – atalgojuma celšanai pedagogiem un speciālā dotācija, kas kompensē nodokļu reformas ietekmi uz pašvaldību budžetu. Tāpat valsts pamatbudžetā 2019.gadā vērojams nozīmīgs atlīdzības izdevumu palielinājums, kur viens no faktoriem bija izdevumu kāpums iekšlietu un tieslietu resoros pabalstu izmaksas amatpersonām ar speciālajām diensta pakāpēm pēc katriem pieciem nepārtrauktas izdienas gadiem (41,3 milj. *euro*). Valsts pamatbudžetā 2019.gadā veidojies pēdējos gados augstākais deficīta līmenis, ko ietekmēja UIN sistēmas reformēšana un UIN ieņēmumu samazināšanās.

Vidējā termiņā sagaidāms straujāks nodokļu ieņēmumu palielinājums, ko ietekmēs gan ekonomiskā izaugsme, gan arī UIN ieņēmumu pieaugums. No 2021.gada paredzēta minimālās algas palielināšana līdz 500 *euro*, kas pozitīvi ietekmēs nodokļu ieņēmumus, vienlaikus palielinot arī pamatbudžeta izdevumus atalgojuma nodrošināšanai attiecīgajā līmenī. Bez būtiskām izmaiņām tiek prognozēti IIN ieņēmumi, kas saistīts ar neapliekamā minimuma paaugstināšanu. Ar IIN neapliekamā minimuma celšana samazina ar IIN apliekamo ieņēmumu bāzi, lai gan šo efektu mazinās kopējā algu fonda palielinājums, kas kopumā IIN ieņēmumus iezīmē stabilā līmenī 2019.-2022.gados.

Ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumi ir otra lielākā valsts pamatbudžeta ieņēmumu pozīcija. 2018.-2019.gadā tika sasniegts ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda vidus posms un Ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumi sasniedza salīdzinoši augstu līmeni. 2020.gadā vēl sagaidāms neliels Ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumu palielinājums, bet no 2021.gada šie ieņēmumi saruks, būtiski pasliktinot valsts pamatbudžeta bilanci.

Vidējā termiņā kā prioritāras virzītas atalgojuma palielināšana ārstniecības personām un pedagogiem. Tāpat izdevumu līmenis aizsardzībai turpina saglabāties 2% no IKP apmērā, kas ietekmē izdevumu palielināšanos. Resursi izdevumu segšanai tika meklēti, veicot gan izdevumu pārskatīšanu, gan arī samazinot dotācijas apmēru pašvaldībām. Tādējādi tika iegūti resursi jauno politikas iniciatīvu un citu prioritāro pasākumu īstenošanai, pārdalot resursus kopējām prioritātēm, gan pašiem resoriem, izmantojot iekšējos resursus savu prioritāšu finansēšanai. ES fondu investīcijām tiek prognozēta intensīva apguve, tomēr bez būtiska pieauguma vidējā termiņā.

Valsts speciālais budžets. Valsts speciālajā budžetā jau kopš 2014. gada ik gadu veidojas pārpalikums un arī vidējā termiņā speciālajā budžetā tiek prognozēts pārpalikums. 2019. gadā Latvijā turpināja palielināties nodarbinātības līmenis, vidējā darba samaksa palielinājās nepilnu 8% apmērā, tādējādi speciālā budžeta ieņēmumi uzrāda nozīmīgu palielinājumu. Šī tendence turpināsies arī vidējā termiņā.

2019. gadā izdevumi palielinājušies lēnāk kā ieņēmumi, kas sekmēja pārpalikuma palielināšanos. Izdevumi sociālajiem pabalstiem 2019. gadā palielinājās par 6,3%, bet 2020.gadā sagaidāms jau nepilnu 9% pieaugums. Tas saistīts galvenokārt ar pensiju indeksācijas ietekmi, kas 2019. gada oktobrī veikta ar lielāku ietekmi kā iepriekšējos gados. Pabalstu izdevumus ietekmē arī vidējās darba samaksas kāpums un izmaiņas pabalstu saņēmēju skaitā.

Prognozējot izdevumus pensijām un sociālajiem pabalstiem vidējā termiņā, ir ņemtas vērā spēkā esošās izmaiņas likumdošanā, kas tika apstiprinātas 2019. gadā un iepriekšējos gados.

- No 2014. gada pakāpeniski palielinās pensionēšanās vecums – ik gadu par trim mēnešiem, līdz 2025. gadā tiks sasniegts 65 gadu vecums. Tiesības uz valsts

vecuma pensiju 2019. gadā būs personām, kuras sasniegušas 63 gadu un 6 mēnešu vecumu. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, tātad 2019. gadā pensionēties priekšlaicīgi var personas, kuras sasniegušas 61 gadu un 6 mēnešu vecumu;

- No 2018. gada personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir mazāks par 15 gadiem un kurām nav tiesību uz valsts vecuma pensiju, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likumu, sasniedzot noteikto pensionēšanās vecumu, tiek piešķirts un no valsts pamatbudžeta līdzekļiem izmaksāts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. No 2025. gada nepieciešamais apdrošināšanas stāžs – 20 gadi;
- 2019. gada 1.oktobrī tika pārskatītas (indeksētas) vecuma, invaliditātes, izdienas, apgādnieka zaudējuma pensijas un apdrošināšanas atlīdzības, kuras piešķirtas (pārrēķinātas) līdz 2019. gada 30. septembrim un kuru apmērs nepārsniedz 420 *euro*, bet pensijas un apdrošināšanas atlīdzības, kuru apmērs pārsniedz 420 *euro*, pārskata tikai tās daļas apmēru – 420 *euro*;
- No 2019. gada 1. oktobra vecuma pensijām, kas aprēķinātas par 45 un vairāk gadu apdrošināšanas stāžu, pensiju indeksācijā piemēros faktisko patēriņa cenu indeksu un 80% (iepriekš 70%) no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem;
- No 2019. gada 1. oktobra piemaksas apmēru par vienu apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim (1,50 *euro* pensijām, kas piešķirtas līdz 1996. gadam, un 1 *euro* pensijām, kas piešķirtas no 1997. gada), pārskatīs, ņemot vērā faktisko patēriņa cenu indeksu un 50% no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem;
- No 2019. gada pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušajam laulātajam, kurš ir Latvijas Republikas vecuma, invaliditātes, izdienas vai speciālās valsts pensijas saņēmējs, piešķir pabalstu 50% apmērā no mirušajam laulātajam piešķirtās pensijas (ieskaitot piemaksu pie pensijas par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim), un ir tiesības saņemt pabalstu 12 mēnešus no pensijas saņēmēja nāves dienas;
- Saskaņā ar 2018. gada 11. oktobra grozījumiem “Valsts fondēto pensiju likumā” sākot ar 2020. gadu valsts fondētās pensijas kapitālu būs iespēja atstāt mantojumā vai pievienot konkrēti norādītas personas pensijas kapitālam, ja cilvēks nomirs pirms pensijas vecuma. Tam 2020. un 2021. gadā ir pozitīva ietekme uz valsts speciālā budžeta sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumiem, taču vienlaikus ir negatīva ietekme uz valsts speciālā budžeta nenodokļu ieņēmumiem un valsts pamatbudžeta izdevumiem;
- No 2020. gada bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgums ir astoņi mēneši 12 mēnešu periodā no pabalsta piešķiršanas dienas. Samazinot bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgumu, kā arī pārskatot bezdarbnieka pabalsta izmaksas apmēru, valsts speciāla budžeta plānotie izdevumi bezdarbnieka pabalsta izmaksām 2020.-2022.gadam samazināsies ik gadu par 12 336 730 *euro*.

Atvasināto publisko personu budžets. Atvasināto publisko personu budžetā pēdējos gados veidojās pārpalikums, kas saistīts ar pieaugošiem transfertiem no valsts pamatbudžeta. Atvasināto publisko personu budžeta bilanci lielā mērā ietekmē transferti ES fondu projektu īstenošanai. ES fondu plānošanas perioda sākumā transfertu apjoms ir lielāks, jo ietver arī avansa maksājumus, tādējādi Atvasināto publisko personu budžetā palielinās ieņēmumi un veidojas pārpalikums, tomēr ES fondu plānošanas periodam noslēdzoties, kad tiek pabeigti lielāki infrastruktūras projekti universitātēs un zinātniskajos institūtos, palielinās izdevumi, kas veicina deficīta veidošanos, kā, piemēram, 2015. gadā. 2020. gadā

atvasināto publisko personu budžetā tiek prognozēta neliela pārpalikuma veidošanās, bet vidējā termiņā mazākiem esot transfertiem tiek prognozēts deficīts.

Pašvaldību budžets. Pašvaldību budžeta bilances apmēru lielā mērā ietekmē kārtējā gadā veikto investīciju apmērs. 2018. gadā, aktīvi īstenojot ES fondu projektus, kapitālie izdevumi sasniedza vēsturiski augstāko apmēru un pašvaldību budžetā veidojās 150,5 milj. *euro* deficīts. 2019. gadā pašvaldību budžeta izdevumi, tostarp investīcijām, veikti vēl lielākā apmērā kā 2018. gadā. Tomēr, labi pildoties nodokļu ieņēmumiem un palielinoties valsts budžeta transfertu apmēram, sagaidāma būtiski zemāka deficīta veidošanās. Zemāks deficīta līmenis pašvaldību budžetā skaidrojams arī ar ierobežojumiem pašvaldību aizņēmumiem, kas samazināja izdevumu straujāku pieaugumu.

2.11. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2018.-2022.gadā, milj. euro

	2018	2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	Fakts	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-151,0	-44,7	-51,0	-51,4	-48,5	-78,6	-86,9	-84,0
Ieņēmumi	2 644,8	2 859,0	2 912,6	2 880,4	2 940,1	2 803,0	2 788,4	2 840,1
Nodokļu ieņēmumi	1 631,8	1 693,5	1 691,8	1 753,2	1 828,2	1 651,4	1 723,3	1 798,1
Transferts no valsts budžeta	819,4	966,5	1 026,8	933,1	917,8	957,6	871,1	848,0
Pārējie ieņēmumi	193,6	199,0	194,0	194,0	194,0	194,0	194,0	194,0
Izdevumi	2 795,8	2 903,7	2 963,5	2 931,7	2 988,5	2 881,6	2 875,2	2 924,1
Uzturēšanas izdevumi	2 128,4	2 218,2	2 324,6	2 438,6	2 509,0	2 285,3	2 452,7	2 525,3
Kapitālie izdevumi	667,3	685,5	639,0	493,1	479,5	558,3	412,4	398,8
Pārējie izdevumi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	38,0	10,1	0,0

2020. gadā un visā vidējā termiņā tiek prognozēts, ka pašvaldību budžetā veidosies augstāks deficīta līmenis kā 2019.gadā. To ietekmēs vairāki valdības pieņemtie lēmumi, kas ietekmējuši gan pašvaldību sagaidāmo ieņēmumu, gan arī izdevumu apmēru. 2020.gadā ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamā minimuma apmērs tiek paaugstināts līdz 300 *euro*, tāpat tiek paaugstināts neapliekamais minimums pensijām. Vidējā termiņā sagaidāms augstāks transfertu apmērs pamatfunkciju daļā no valsts pamatbudžeta, kas saistīts arī ar atalgojuma palielināšanu pedagogiem. Vienlaikus transferti Ārvalstu finanšu palīdzības īstenošanai saruks. Būtisku iespaidu uz izdevumu apmēru atstāj arī minimālās algas celšana līdz 500 *euro* no 2021. gada, kā rezultātā vidējā termiņā turpinās pieaugt izdevumi atlīdzībai. Savukārt visā vidējā termiņā sagaidāms kapitālo izdevumu samazinājums. Tas skaidrojams ar ES fondu projektu īstenošanas cikla noslēgšanos, speciālās dotācijas samazinājumu vidējam termiņam par 80,7 milj. *euro*, tāpat arī likumā noteikto par 38 milj. *euro* un 10,1 milj. *euro* attiecīgi 2020. gadā un 2021. gadā ieturēšanu no Rīgas pašvaldības IIN ieņēmumiem, lai daļēji kompensētu SIA "Rīgas satiksme" saimnieciskās darbības radīto negatīvo ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci pēc uzņēmuma iekļaušanas vispārējās valdības sektorā. Atbilstoši prognozēm šis lēmums mazinās Rīgas pašvaldības investīciju iespējas vidējā termiņā.

2.2.3. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālajām EK prognozēm

Atbilstoši 2019. gada pavasara prognozēm EK prognozē, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2019. gadā būs 0,6% no IKP un 2020.gadā arī būs 0,6% no IKP, pieņemot, ka nebūs politikas izmaiņu. EK prognozē nedaudz augstāku deficītu nekā FM – attiecīgi par 0,1 % 2019. gadā un 0,3 % 2020. gadā. Gan FM, gan EK prognozē, ka deficīts 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu samazināsies.

Salīdzinot FM budžeta prognozes ar EK prognozēm, ir būtiski ņemt vērā to izstrādes laiku. FM gadījumā, veidojot budžetu, ieņēmumu un izdevumu prognozes ir aktualizētas,

ņemot vērā līdz 2019. gada 1.oktobrim pieņemtos lēmumus. Savukārt, EK gadījumā aktuālākās prognozes gatavotas 2019. gada pavasarī.

2.12. tabula. FM budžeta prognozes salīdzinājums ar EK prognozi, % no IKP

	LV		EK (pavasaris 2019)		Starpība (procentpunktos)	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Vispārējās valdības budžeta bilance	-0,5	-0,3	-0,6	-0,6	-0,1	-0,3
Ieņēmumi	36,5	36,3	37,2	36,8	0,6	0,5
Nodokļu ieņēmumi ¹⁹	30,3	30,5	30,6	30,7	0,3	0,2
Pārējie ieņēmumi	6,2	5,8	6,6	6,1	0,3	0,2
Izdevumi	37,1	36,6	37,8	37,4	0,7	0,7
Atlīdzība	10,1	10,1	10,5	10,5	0,3	0,4
Starppatēriņš	5,4	5,1	5,3	5,2	-0,1	0,1
Sociālie maksājumi	11,5	11,7	11,5	11,7	0,0	0,0
Procentu izdevumi	0,8	0,7	0,7	0,6	-0,1	-0,1
Subsīdijas	1,6	1,6	0,9	0,9	-0,7	-0,8
Bruto pamatkapitāla veidošana	5,5	4,9	5,3	5,2	-0,3	0,3
Pārējie izdevumi	2,1	2,5	3,7	3,3	1,6	0,7

EK prognozē, ka budžeta ieņēmumu īpatsvars IKP 2019. gadā būs 37,2% no IKP un 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, tas samazināsies līdz 36,8% no IKP, kas nozīmē, ka ieņēmumi augs lēnāk nekā IKP. Līdzīgu ieņēmumu tendenci prognozē arī FM. Ir vērojamas nelielas atšķirības kopējā budžeta ieņēmumu līmenī – EK prognozē augstākus kopējos ieņēmumus % no IKP, taču to vistīcāmāk nosaka metodoloģiskās atšķirības ieņēmumu apjoma uzskaitē, tāpat arī atšķirīga IKP prognoze, kas EK gadījumā tika sagatavota 2019. gada pavasarī un ir mazāka nekā FM prognoze, kas tika sagatavota šā gada jūnijā, balstoties uz 2019. gada 1.ceturkšņa datiem, un kas ir par pamatu 2020. gada budžetam. Attiecībā uz nodokļu ieņēmumiem EK uzskata, ka 2019. gadā to pieaugumu noteiks spēcīgais iekšzemes pieprasījums, tāpat arī 2020. gadā, izzūdot nodokļu reformas efektam, turpināsies labs nodokļu ieņēmumu pieaugums. EK ir piesardzīga attiecībā uz turpmāko uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu izpildi, ņemot vērā īstenoto reformu.

Attiecībā uz budžeta izdevumiem, EK prognozē lielāku to īpatsvaru IKP nekā FM – 2019. gadā 37,8% no IKP, 2020. gadā 37,4% no IKP, bet līdzīgi kā FM prognozē izdevumu īpatsvara IKP samazināšanos 2020. gadā, līdzīgā apmērā kā FM. Arī šajās pozīcijās atšķirības veido dažādie pieņēmumi gan par izdevumos iekļaujamo apjomu, gan arī par IKP apjomu, kā arī atšķirīgs izdevumu sadalījums pa pozīcijām. EK prognozē nemainīgus pieauguma tempus atlīdzībai 2020. gadā, vistīcāmāk, atšķiroties pieņēmumiem par medicīnu atalgojuma apmēru, kas 2020. gada budžetā plānoti zemākā apmērā kā lēsts vēl 2019.gada sākumā. Atšķirības citās pozīcijās EK prognozē vistīcāmāk nosaka citādāks ES fondu izdevumu sadalījums starp subsīdiju, bruto pamatkapitāla veidošanas un pārējo izdevumu pozīciju.

¹⁹ Nodokļu ieņēmumi (*Tax burden*) atbilstoši EKS metodoloģijai (D.2 (*including those collected by EU*) + D.5 + D.61 + D.91 - D.995).

2.3. VIDĒJA TERMIŅA BUDŽETA PRIORITĀRIE ATTĪSTĪBAS VIRZIENI

2.3.1. Politikas pasākumi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana

Iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana palielinot minimālo mēneša darba algu, palielinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa gada diferencēto neapliekamo minimumu, paaugstinot minimālo ienākumu līmeni un tuvinot pensiju pieaugumu apdrošināšanas iemaksu algu summas pieaugumam.

Iedzīvotāju dzīves kvalitāti nosaka, gan absolūtie rādītāji, gan relatīvie rādītāji - vidējā iedzīvotāju dzīves kvalitāti un dzīves kvalitātes atšķirības iedzīvotājiem ar atšķirīgu ieņēmumu lielumu. Būtisks rādītājs, vērtējot vidējo dzīves kvalitāti, ir IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju, kas Latvijai saskaņā ar *Eurostat* datiem ir viens no zemākajiem ES (IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS (pirktspējas paritātes) 2018.gadā ir 15 300 *euro*). Savukārt, *Džini* koeficients, kas raksturo ieņēmumu nevienlīdzību, Latvijā ir viens no augstākajiem ES (2018. gadā 35,6).

VTBIL paredz šādus galvenos politikas pasākumus iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanā:

- minimālās mēneša darba algas palielināšana 2021. gadā līdz 500 *euro* mēnesī;
- sākot ar 2020. gadu un turpmāk maksimālais diferencētais neapliekamais minimums būs 300 *euro* mēnesī un tas tiks piemērots ienākumiem līdz 500 *euro* mēnesī;
- tiek paaugstināts minimālais ienākumu līmenis, paredzot papildu finansējumu vecuma pensijām (minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzes palielinājums), atlīdzībām par darbaspēju zaudējumu, invaliditātes pensijām un valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam personām ar invaliditāti. Kopumā šim mērķim VTBIL ir piešķirti 9,8 milj. *euro* 2020. gadā, 9,9 milj. *euro* 2021. gadā un 10,0 milj. *euro* 2022. gadā (5,6%; 5,5%; 4,5% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma 2020.-2022. gadam)

Jāatzīmē arī, ka 2018. gadā likumā "Par valsts pensijām" tika izdarīti vairāki grozījumi, lai palielinātu vecuma un invaliditātes pensijas:

- Atbilstoši likumam "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"", kas pieņemts Saeimā 2018. gada 26. aprīlī:
 - no 01.07.2018. tika palielināts piemaksas apmērs par 0,50 *euro* (no 1 *euro* līdz 1,50 *euro*) pie vecuma un invaliditātes pensijām par vienu apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1996.gada 31.decembrim;
 - ar 01.01.2019. tika palielināts apbedīšanas pabalsts, tajā ieskaitot arī piemaksu par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim (līdz tam – bez piemaksas);
 - ar 01.01.2019. pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam tiks piešķirts 12 mēnešus 50% apmērā no mirušajam laulātajam piešķirtās pensijas, ieskaitot piemaksu par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim (līdz tam – vienreizējais pabalsts mirušā laulātā

2 pensiju apmērā bez piemaksas).

- Atbilstoši likumam “Grozījumi likumā “Par valsts pensijām””, kas pieņemts Saeimā 2018. gada 27. septembrī:
 - ar 2019.gada 1.janvāri vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem apdrošināšanas stāžs ir 45 un vairāk gadu, pensiju indeksācijā piemērot 80 procentus (līdz tam - 70%) no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem;
 - sākot no 2019.gada, katru gadu oktobrī pārskatīt piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām apmēru par vienu apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim, ņemot vērā faktisko patēriņa cenu indeksu un 50 procentus no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem;
 - Latvijas pilsoņiem apdrošināšanas stāžam pielīdzināt arī dienestu PSRS Bruņotajos spēkos.

Lai arī šie lēmumi tika pieņemti pirms VTBIL izstrādes, tie ir iekļaujami šajā VTBIL kā jauni politikas pasākumi, jo lēmums attiecas uz periodu pēc iepriekšējā VTBIL pieņemšanas. Pieņemto grozījumu kopējā fiskālā ietekme (uz to sagatavošanas brīdi) attiecīgi plānota 1,0 milj. *euro* 2018. gadā, 10,3 milj. *euro* 2019. gadā, 28,5 milj. *euro* 2020. gadā un 36,6 milj. *euro* 2021. gadā. Papildus jāatzīmē, ka par grozījumu 1.c. un 2.a. punktiem 2019. gada valsts budžeta izstrādē, saskaņā ar Padomes 2011.gada 8.novembra Direktīvas 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām prasībām, tika veikts detalizēts to tiešās ilgtermiņa ietekmes novērtējums uz publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti un secināts, ka šie pasākumi neapdraud publisko finanšu ilgtspēju.

Valsts cilvēkkapitāla palielināšana

Veselības aprūpe. Dzīves kvalitātes uzlabošana ir iespējama, nodrošinot ekonomikas strauju izaugsmi ilgtermiņā, jeb relatīvi augstu potenciālā IKP pieaugumu. Nelabvēlīgo demogrāfijas tendenču kontekstā darbaspēka komponents ieguldījums kopējā potenciālā IKP pieaugumā būs tuvs nullei. Šādos apstākļos darbaspēka komponentes ieguldījumu var palielināt, mazinot laiku, ko darbaspējīgā vecuma iedzīvotāji atrodas ārpus darba slimības dēļ. Sabiedrības veselības stiprināšana, nodrošinot kvalitatīvākus un pieejamākus veselības aprūpes pasākumus tiešā veidā ietekmē potenciālā IKP izaugsmi un līdz ar to ir viens no rādītājiem valsts cilvēkkapitālā. Jāatzīmē arī, ka kvalitatīvāka un pieejamāka veselības aprūpe tiešā veidā pozitīvi ietekmē fiskālās politikas vispārējo mērķi – iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Līdz ar to publisko finanšu ieguldījumi veselības aprūpē gan tiešā veidā uzlabo iedzīvotāju dzīves kvalitāti, gan rada priekšnosacījumus ekonomikas izaugsmei, kas, savukārt, nodrošina uzlabotās dzīves kvalitātes ilgtspēju.

Šajā VTBIL viens no MK lēmumiem vidējā termiņā ietver 2020. gadam 158,1 milj. *euro*, 2021. gadam un turpmāk ik gadu 42,1 milj. *euro* (30,5%; 23,3%; 19,0% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma 2020.-2022. gadam) piešķiršanu ārstniecības personu darba samaksas pieauguma nodrošināšanai.

Būtisks aspekts veselības nozares sekmīgai funkcionēšanai ir izglītota un motivēta medicīnas personāla pieejamība, ko nosaka arī adekvāts atalgojums.

Eurostat dati norāda, ka 2017.gadā medicīnas personāla skaits Latvijā uz 1000 iedzīvotājiem bija zemāks nekā vidēji ES, t.sk. medicīnas māsu skaits bija tikai 4,7 uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir otrais zemākais rādītājs ES, savukārt, ārstu skaits bija 3,2 uz 1000 iedzīvotājiem, kas

ir nedaudz zem ES vidējā rādītāja. Attiecīgi ir pamatoti izvērtēt to kā atalgojums potenciāli ietekmē medicīnas studiju absolventu lēmumu strādāt medicīnas nozarē Latvijā (valsts vai pašvaldību slimnīcās) vai arī ārzemēs.

Atbilstoši Veselības ministrijas analīzei, 2018.gadā no visiem rezidentūras absolventiem (177) darba vietas ārstniecības nozarē neuzrādīja 18% (32 personas). Tas ir vērtējams kā nozīmīgs skaits, ja to vērtē pret to, cik valsts ir samaksājusi par rezidentūras studijām (gadā viena rezidenta apmācības izmaksas sastāda aptuveni 22 tūkst. *euro*). Savukārt, medicīnas māsu statistika norāda, ka ik gadu aptuveni 250 personas iegūst māsu kvalifikāciju, bet tikai aptuveni 60 uzsāk darbu slimnīcās. No aptaujātajiem 2018./2019. mācību gada 159 absolventiem (ārstiem) 25% ir norādījuši, ka plāno doties prom no Latvijas. Katru gadu latviešu izcelsmes ārstiem tiek izsniegtas izziņas kvalifikācijas atzīšanai ārvalstīs: 2016.gadā - 102; 2017.gadā - 85; 2018. gadā - 75.

OECD dati norāda, ka slimnīcās, kur tiek nodrošināta neatliekamā medicīniskā palīdzība, sekundārā un terciārā līmeņa veselības aprūpe, nodarbināto ārstu skaits Latvijā ir mazāks kā OECD valstīs vidēji: Latvijā aptuveni 56%²⁰; OECD valstīs vairāk nekā 75% (tikai 25% strādā ārpus slimnīcu sektora)²¹. Principā šie dati norāda uz to, ka pārāk maza proporcija ārstu strādā slimnīcās t.i. stacionārajā segmentā.

Pēdējo gadu politikas izmaiņas veselības nozarē ir sekmējušas finansējuma pieaugumu gan slimnīcu aprīkojuma un infrastruktūras uzlabojumiem, gan arī ārstniecības personāla atalgojumam un turpmāki centieni finansējuma pieaugumam t.sk. atalgojumam būtu viens no potenciālajiem risinājumiem, lai sekmētu gan medicīnas personāla ataudzes nodrošināšanu nozarē, gan arī pašlaik veselības nozarē strādājošo motivācijas pieaugumu.

Izglītība un zinātne. Ņemot vērā ierobežojumus darbaspēka apjomā, kopējo faktoru produktivitātes paaugstināšana Latvijas apstākļos ir galvenais faktors potenciālā IKP izaugsmē. Latvijas iedzīvotāju zināšanas, prasmes un spēja būt inovatīviem un apstākļu izveide iespējai inovatīvās idejas īstenot dzīvē ir tie priekšnoteikumi, kas nepieciešami potenciālās IKP izaugsmēi. Izglītībai un zinātnei šeit ir galvenā nozīme.

Atbilstoši *Eurostat* COFOG vispārējās valdības sektora izdevumu klasifikācijas datiem finansējums izglītības jomā Latvijā (5,8% no IKP pēc 2017. gada datiem) ir ceturtais augstākais ES, pārsniedzot gan ES vidējo rādītāju (4,6% no IKP), gan arī apsteidzot Igauniju (5,8% no IKP) un Lietuvu (4,9% no IKP). Tas norāda uz to, ka finansējums izglītībai Latvijā ir adekvātā līmenī, bet ir jārisina jautājumi saistībā ar skolu tīkla optimizāciju un skolēnu skaita uz vienu pedagogu attiecības palielināšanu. Jāatzīmē, ka būtiska skolēnu skaita uz vienu pedagogu palielināšana, kā arī nozīmīga progresa sasniegšana skolu tīkla reorganizācijā nav iespējama īsā laika periodā, neapdraudot izglītības kvalitāti. Tādējādi viens no risinājumiem ir ieguldīt izglītības sistēmā papildu līdzekļus, lai celtu pedagogu atalgojumu, kas arī ir bijis viens no MK lēmumiem šī VTbil izstrādē. Atbilstoši, sākot ar šī gada 1. septembri un turpmāk, ir piešķirts papildu finansējums 23,0 milj. *euro* apmērā (13,2%; 12,7%; 10,4% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma 2020.-2022. gadam) pedagogu zemākās mēneša darba algas likmes paaugstināšanai līdz 750 *euro* mēnesī.

Papildus, lai sekmētu zinātnes jomas kapacitāti, MK ir lēmis arī par pētniecības un attīstības finansējuma palielināšanu, paredzot papildu resursus 7,0 milj. *euro* apmērā (4,0%; 3,9%; 3,2% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma 2020.-2022.gadam), kas ir būtiskākais papildus resursu piešķirums šai jomai pēdējos budžeta sagatavošanas ciklos. Finansējums ir paredzēts zinātniskās darbības nodrošināšanai (fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas projektu īstenošana, dalība Eiropas Kodolpētniecības organizācijā Asociētās dalībvalsts statusā); starptautiskai sadarbībai (dalība Eiropas Kosmosa aģentūras

²⁰ OECD datu bāze (skatīts 05.06.2019)

²¹ Latvijas veselības aprūpes infrastruktūras ģenerālpilāns 2016. – 2025 (8.lpp.), PB FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

Sadarbības valsts vai Asociētās dalībvalsts statusā); atbalsta mehānisma nodrošināšanai jaunatnes organizācijām, u.c. aktivitātēm.

Valsts aktīvu atjaunošana. Fiskālai politikai ir jānodrošina valsts aktīvu uzturēšana tādā stāvoklī, lai valsts varētu nodrošināt adekvātus publiskos pakalpojumus. Infrastruktūras objekti nolietojas un ir neizbēgams, ka valstij ir jāpiešķir publiskie resursi nolietoto aktīvu atjaunošanai. Šajā VTBIL ir ievērots optimāls līdzsvars starp izdevumu palielinājumu kārtējiem izdevumiem un kapitālajiem izdevumiem.

Ir izdalāmas divas jomas, kam Ministru kabinets ir paredzējis nodrošināt papildu finansējumu. Pirmā ir transporta joma, īstenojot jaunu pasažieru vilcienu iegādi un nodrošinot finansējumu autoceļu turpmākai sakārtošanai. Otrā joma skar iekšējās drošības un tieslietu jomu, paredzot jauna cietuma būvniecību Liepājā.

Laika periodā pēc VTBIL 2018-2020 pieņemšanas MK ir lēmis par jauno pasažieru vilcienu finansēšanas modeli un šī investīciju projekta iekļaušanu 2020. gada, 2021. gada un 2022. gada bāzes izdevumos. 2018.gada 5.novembrī MK atbalstīja, ka 32 elektrovilcienu, rezerves daļu fonda 5 gadiem un elektrovilcienu uzturēšanas iekārtu iegāde, kā arī vilcienu remontu centra izbūve tiks finansēta, uzņemoties valsts budžeta ilgtermiņa saistības un paredzot, ka projekta kopējās provizoriskās izmaksas veidos 259 milj. *euro* laika periodā no 2019.gadam līdz 2023.gadam. Vienlaicīgi MK apstiprināja nosacījumus elektrovilcienu iepirkuma sadārdzināšanās rezultātā radītās papildu negatīvās ietekmes uz valsts budžetu kompensēšanai. Savukārt šā gada 16.jūlija sēdē MK izskatīja Satiksmes ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu, kurā jauno elektrovilcienu projekta provizoriskās kopējās izmaksas samazinājās līdz 255,9 milj. *euro* un elektrovilcienu piegādes tiek plānotas 2022. un 2023.gadā. Turklāt, pamatojoties uz izvēlēto finansēšanas modeli un aplēsēm, tiek prognozēts, ka no 2025.gada AS "Pasažieru vilciens" nebūs nepieciešama zaudējumu kompensācija no valsts budžeta, kā arī nebūs jākompensē izdevumi, kas saistīti ar projekta finansējuma piesaisti.

Izstrādājot šo VTBIL un pieņemot lēmumus par fiskālās telpas palielināšanas pasākumiem, MK lēma par izmaiņām pasažieru vilciena finansēšanas modelī, daļu no finansējuma piešķirot no ES fondiem. Lai nodrošinātu ESs struktūrfondu un Kohēzijas fonda (turpmāk – ES fondi) programmu rezultatīvo rādītāju izpildi, tika apzinātas ES fondu snieguma rezerves finansējuma un citu neizmantojamo finansējuma atlikumu novirzīšanas iespējas augstas gatavības, prioritāriem infrastruktūras projektiem, kas sākotnēji pilnībā ir bijuši plānoti no valsts budžeta investīcijām.

Ņemot vērā iespējamo ES fondu atlikumu un snieguma rezerves pārdales, no ES fondu finansējuma MK nolēma daļu no VAS "Pasažieru vilciens" elektrovilcienu iegādes projekta 113,6 milj. *euro* apmērā finansēt no ES fondu līdzekļiem. Vienlaikus "Pasažieru vilciens" elektrovilcienu iegādes projekta finansēšana no ES fondu līdzekļiem ir atkarīga no EK saskaņojuma par attiecīgiem darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" grozījumiem un apstiprinājumu konkrētā projekta līdzfinansēšanai. Pieņemot, ka būtu pozitīvs EK lēmums par ES finansējuma novirzīšanu projektam, šāds MK lēmums ne tikai risina jautājumu par rezultatīvo rādītāju izpildi, bet par minēto finansējuma apjomu atbrīvo 2022. gada fiskālo telpu.

Latvijas autoceļu uzturēšana ir bijis viens no vidēja termiņa budžeta prioritārajiem attīstības virzieniem, gan ir noteikts kā prioritārais attīstības virziens arī šajā VTBIL. No pieejamās fiskālās telpas autoceļu sakārtošanas programmai ir papildus piešķirti 7,7 miljoni *euro* 2020. gadā (4,5% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma) un 7 miljoni *euro* 2021. un 2022. gadā (3,9%; 3,2% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma).

Otrā rīcības virziena īstenošanai MK ir piešķīris 45,0 milj. *euro* 2022. gadā (20,3% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma) jauna cietuma būvniecībai Liepājā, kam par pamatu kalpoja vairāki apstākļi t.sk. sabiedrības drošības draudu mazināšana, ieslodzīto

atkārtotas socializācijas sabiedrībā piemērotas vides radīšana un atkārtotu noziegumu izdarīšanas samazināšana, kā arī finansiālie aspekti, paredzot esošo ieslodzījuma vietu reorganizāciju, kuru uzturēšanai un drošībai no valsts budžeta ik gadu tiek tērēti nozīmīgi līdzekļi.

Administratīvi teritoriālā reforma. Lai arī administratīvi teritoriālai reformai šajā VTbil no fiskālās telpas ir piešķirti tikai 1,1 miljons *euro* 2020. gadā (0,6% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma) un 8,2 miljoni *euro* 2021. gadā (4,5% no prioritāro pasākumu kopējā piešķiruma), tā ir uzskatāma par svarīgu vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu, jo reforma uzlabos publiskā finansējuma izlietojuma efektivitāti.

2.3.2. Finanšu resursi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

VTbil 2020-2022 ir veidots saskaņojot *leļupvērsto plānošanas* pieeju atbilstoši FDL, nosakot strukturālās bilances mērķus vidējam termiņam, un *augšupvērsto plānošanas* pieeju, kas balstīta vispārējās valdības sektora ieņēmumu un izdevumu prognozēs. Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, kas aprēķināti saskaņā ar strukturālās bilances mērķi, vispārīgā gadījumā atšķiras no valsts budžeta bāzes izdevumiem, kas nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Ja starpība jeb fiskālā telpa ir pozitīva, to var izmantot jauno prioritāro pasākumu finansēšanai.

Saskaņā ar likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” un likumprojekta „Par valsts budžetu 2020.gadam” sagatavošanas grafiku, 2019.gada 20.augusta MK sēdē tika skatīts informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2020.-2022.gadā". Atbilstoši FM aprēķiniem, sākotnējais „fiskālās telpas” apjoms (t.sk. ietekme no Rīgas pašvaldības SIA “Rīgas Satiksme” klasificēšanas vispārējās valdības sektorā) vispārējās valdības budžetā 2020.gadā bija -25,0 milj. *euro* apmērā, 2021.gadā 34,0 milj. *euro* apmērā un 2022.gadā 132,5 milj. *euro* apmērā.

Nemot vērā, ka 2020.gadā fiskālā telpa sākotnēji tika noteikta negatīva, MK bija jāpieņem lēmumi, kas ne tikai likvidētu negatīvo fiskālo telpu 2020.gadā, bet arī nodrošinātu finansējumu neatliekamo vajadzību finansēšanu. Līdz ar to vairākās secīgās MK sēdēs tika pieņemti lēmumi par budžeta ieņēmumus un izdevumus koriģējošiem pasākumiem. Tabula 2.11. atspoguļo vispārējās valdības ieņēmumu pasākumus, par kuriem lēma MK budžeta sagatavošanas procesā. Šie pasākumiem attiecīgi ļāva palielināt nodokļu un nenodokļu ieņēmumus 2020.gadā par 0,24% no IKP.

2.11.tabula. Ieņēmumu pasākumi virs 0,01% no IKP attiecīgajā gadā

Pasākumu apraksts	Ietekme uz budžetu		
	2020	2021	2022
	milj. euro		
VAS "Latvijas valsts meži" dividendēs izmaksājamās peļņas daļas par 2019.gadu palielināšana	55.0	0.0	0.0
Atbalstīt 74.resora priekšlikumu palielināt LB maksājumu (par 1,2 milj. euro) un dividendēs iemaksājamo summu (par 3,0 milj. euro) 2020.gadam	4.2	0.0	0.0
Azartspēļu nodokļa likmes palielināšana automātiem uz 5 172 euro/gadā un spēļu galdiem līdz 28 080 euro/gadā un sadalījuma pa budžetiem izmaiņas (90% valsts budžetā un 10% pašvaldību budžetā)	6.6	6.6	6.6
Diferencētā neapliekamā minimuma paaugstināšana līdz 300 euro/mēnesī un augstākās robežas, līdz kurai piemēro maksimālo gada diferencēto neapliekamo minimumu, paaugstināta līdz 500 euro/mēnesī	-32.0	-32.0	-32.0
Ar 2021.gadu minimālās mēneša darba algas paaugstināšana no 430 euro/mēnesī līdz 500 euro/mēnesī	0.0	38.1	38.1
Rīgas pašvaldības kontrolētās kapitālsabiedrības "Rīgas Satiksme" radītās negatīvās fiskālās ietekmes kompensēšana	38.0	10.1	0.0
No 2020.gada valsts aizdevumu un galvojumu saņēmēju maksājumi par aizdevumu un galvojumu apkalpošanu turpmāk tiks ieskaitīti valsts budžeta nenodokļu ieņēmumos	5.4	5.4	5.4
Citi nodokļu pasākumi	11.1	13.2	14.4
Citi nenodokļu pasākumi	1.2	1.2	0.7

Vienlaikus, MK lēma par finansējuma palielinājumu vidēja termiņa prioritārajiem virzieniem un tabulā 2.12. ir apkopoti būtiskākie izdevumu pasākumi.

2.12.tabula. Izdevumu pasākumi virs 0,01% no IKP attiecīgajā gadā

Pasākuma nosaukums	2020	2021	2022
	milj. euro		
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs			
Finansējums prioritārajam pasākumam "Jaunais politisko organizāciju (partiju) finansēšanas modelis"	4,0	4,0	4,0
Finanšu ministrija			
Finansējuma izmaiņas ilgtermiņa saistību pasākumam "Dotācija VAS "Valsts nekustamie īpašumi" Jaunā Rīgas teātra ēkas rekonstrukcijai"	-6,1	7,3	6,0
Finansējuma samazinājums atbilstoši izdevumu pārskatīšanas rezultātiem	-30,0	-20,5	-46,0
Iekšlietu ministrija			
Izdevumu palielinājums prioritārajam pasākumam, lai nodrošinātu atbildības palielinājumu Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonām ar speciālo dienesta pakāpi, nodrošinot Izmeklētāju mēnešalgas atbilstību rajona prokurora mēnešalgai	4,2	4,2	4,2
Izdevumu palielinājums prioritārajam pasākumam, lai nodrošinātu atbildības palielinājumu Iekšlietu sistēmas iestāžu amatpersonām ar speciālo dienesta pakāpi	5,6	5,6	5,6
Izglītības un zinātnes ministrija			
Izmaiņas ēdināšanas funkcijas nodrošināšanas finansējumā (1.-4.klase)	-9,8	-9,8	-9,8
Finansējuma palielinājums prioritārajam pasākumam par dalību Eiropas Kosmosa aģentūras Sadarbības valsts vai Asociētās dalībvalsts statusā	4,2	3,0	0,9
Finansējuma palielinājums ERAF, ESF, Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpuss projektu īstenošanai	32,9	3,6	0,0
Zemkopības ministrija			
Valsts atbalsts vaislas lauksaimniecības dzīvnieku ierakstīšanai ciltsgrāmatā, kā arī to ģenētiskās kvalitātes noteikšanai un produktivitātes datu izvērtēšanai	16,0	0,0	0,0

Valsts atbalsts investīciju veicināšanai – daļējai kredītprocentu dzēšanai primāro lauksaimniecības produktu ražotājiem, atbilstīgām kooperatīvajām sabiedrībām, kā arī lauksaimniecības, zvejniecības un zvejas produktu pārstrādes un apstrādes komersantiem	5,1	0,0	0,0
Ienākumu atbalsts mazajiem ražojošajiem lauksaimniekiem <i>de minimis</i> ietvaros	4,0	0,0	0,0
Papildu finansējums ELFLA tehniskās palīdzības izdevumu nodrošināšanai	4,0	0,0	0,0
Satiksmes ministrija			
Palielināti izdevumi kompensācijām par abonētās preses piegādi un saistību izpildi	3,8	0,0	0,0
Palielināti izdevumi prioritārajam pasākumam Autoceļu sakārtošanas programmas 2014.-2023.gadam īstenošanai	7,8	7,0	7,0
Papildu finansējums, KF projekta Nr. 6.1.5.0/18/I/002 “Valsts galvenā autoceļa A2Rīga-Sigulda-Igaunijas robeža (Veclaicene) posma un valsts galvenā autoceļa A3 Inčukalns-Valmiera Igaunijas robeža (Valka) posma segas pārbūve” īstenošanai	5,2	0,0	0,0
Labklājības ministrija			
Pamatbudžets			
Palielināti resursi un izdevumi, lai prioritārā pasākuma “Atbalsts minimālo ienākumu līmeņa palielināšanai” ietvaros nodrošinātu valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta pārskatīšanu personām ar invaliditāti	4,0	4,1	4,2
Speciālais budžets			
Izdevumu samazinājums pasākuma "Bezdarbnieka pabalsta saņemšanas un izmaksas kārtības pārskatīšana" īstenošanai	-12,3	-12,3	-12,3
Izdevumu palielinājums, lai prioritārā pasākuma "Atbalsts minimālo ienākumu līmeņa palielināšanai" ietvaros nodrošinātu minimālās pensijas paaugstināšanu un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta pārskatīšanu personām ar invaliditāti	5,8	5,8	5,8
Tieslietu ministrija			
Finansējuma izmaiņas ilgtermiņa saistību pasākumam “Jauna cietuma būvniecība Liepājā”	-5,1	0,0	45,0
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija			
Palielināti izdevumi pasākumam "Integrēta pieeja resursu pārvaldībai, I posms"	4,5	4,7	4,8
Palielināti izdevumi prioritārajam pasākumam par Administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu	1,1	8,2	0,0
Kultūras ministrija			
Finansējuma palielinājums prioritārajam pasākumam par atalgojuma celšanai kultūras nozarē nodarbinātajiem	8,3	8,6	11,0
Veselības ministrija			
Palielināta dotācija no vispārējiem ieņēmumiem un izdevumi, lai nodrošinātu rezidentūras finansēšanu, pārdalot finansējumu no 74.budžeta resora 08.00.00 programmas “Veselības aprūpes sistēmas reformas ieviešanas finansējums”	0,0	4,2	2,0
Papildu izdevumi, lai prioritārā pasākuma “Kompensējamo medikamentu un materiālu sistēmas uzlabošana” ietvaros nodrošinātu inovatīvos medikamentus onkoloģijā un kardioloģijā	4,3	4,3	4,3
Papildu izdevumi, lai prioritārā pasākuma “Ārstniecības personu darba samaksas pieauguma nodrošināšana” ietvaros nodrošinātu ārstniecības personu darba samaksas pieaugumu	56,5	41,9	41,9
Radio un televīzija			
Papildu izdevumi, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma par sabiedrisko mediju iziešana no reklāmas tirgus nodrošināšanu	4,1	4,1	4,1
Mērķdotācijas pašvaldībām			
Papildu izdevumi, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma pedagogu zemākās darba algas likme paaugstināšanu līdz 750 EUR	18,2	18,2	18,2

Dotācija pašvaldībām			
Finansējuma izmaiņas, lai nodrošinātu, ka speciālā dotācija pašvaldībām nav mazāka kā 148 060 368 euro	-80,7	-80,7	-80,7
Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums			
Tehniski precizējumi	2,4	3,5	3,5
Finansējuma pārdale uz VM pamatbudžeta apakšprogrammu 02.04.00 "Rezidentu apmācība", lai nodrošinātu rezidentūras finansēšanu	0,0	-4,2	-2,0
Papildu izdevumi, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu nodrošināšanu	10,0	10,0	10,0
Papildu izdevumi, lai nodrošinātu demogrāfijas pasākumu īstenošanu	5,2	5,2	5,2
Pārdalītais finansējums ES politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības projektu īstenošanai no/uz budžeta resoriem	-44,3	-3,8	-0,6

Diskrecionāro politikas lēmumu ietekme uz publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti

Saskaņā ar FDL, fiskālās politikas īstenošanā tiek ievērots ilgspējīgas fiskālās politikas princips – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā. Savukārt, saskaņā ar Direktīvas 2011/85/ES 9.panta otrā punkta d) apakšpunktu, dalībvalstīm ir jāveic izvērtējums par to, kā paredzētie politikas lēmumi, ņemot vērā to tiešu ilgtermiņa ietekmi uz vispārējās valdības finansēm, varētu iespaidot publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti.

Līdz ar to šajā sadaļā tiek veikts ilgspējas novērtējums MK un Saeimas pieņemtajiem diskrecionārajiem lēmumiem, analizējot vai jauno politikas pasākumu tiešā ietekme nerada riskus publisko finanšu ilgtermiņa stabilitātei.

Pirmo reizi ilgtermiņa ilgspējas novērtējums valdības un Saeimas pieņemtajiem diskrecionārajiem lēmumiem, saskaņā ar Direktīvas 2011/85/ES prasībām, tika veikts š.g. pavasarī sagatavojot likumu "Par valsts budžetu 2019.gadam". Izvērtējums tika veikts par 2019.gadu un turpmākajiem gadiem, par atskaites punktu izmantojot 2017.gadā apstiprināto un uz to brīdī spēkā esošo likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam". Analizē tika ietverti politikas pasākumi, kas bija pieņemti pēc minētā likuma apstiprināšanas, t.i. 2018.gada laikā pieņemtie politikas pasākumi, kam ir ietekme uz 2019.gadu un turpmākajiem gadiem, kā arī MK lēmumi, kas pieņemti, izstrādājot likumprojektu "Par valsts budžetu 2019.gadam". Analīzes rezultātā tika secināts, ka 2019.gada valsts budžeta sagatavošanas laikā MK pieņemtie diskrecionārie pasākumi nerada draudus publisko finanšu ilgspējai, kur detalizētāk tika apskatīti divi Saeimā pieņemti 2018.gada 26.aprīlī un 27.septembrī pieņemti grozījumi:

- *Atbilstoši likumam "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" (pieņemts Saeimā 2018.gada 26.aprīlī) tiek noteikts, ka vienu gadu pensijas saņēmēja nāves gadījumā viņa pensija 50% apmērā tiek izmaksāta pārdzīvojušam laulātajam, ja viņš ir pensiju saņēmējs.*

Atbilstoši veiktai analīzei tika secināts, ka maksimālā ietekme no šīs politikas izmaiņām būs 0,07% no IKP, kas būtiski neietekmē EKs Novencošanās ziņojumā prognozētā pensiju izdevumu īpatsvara samazinājumu no pašreizējiem 7,4% no IKP uz 4,7% no IKP 2070. gadā. Tādējādi tika secināts, ka šis politikas pasākums nemaina pensiju sistēmas ilgspēju. (detalizētu izklāstu skatīt paskaidrojumos Par valsts budžetu 2019. gadam).

- *Atbilstoši likumam "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" (pieņemts Saeimā 2018.gada 27.septembrī) tiek palielināts indekss no 70% uz 80% ar kādu pensiju saņēmējiem ar darba stāžu 45 un vairāk gadu tiek indeksēts apdrošināšanas iemaksu*

algu summas pieaugums, nosakot ikgadējo pensiju pieaugumu, pensiju pārskatīšanas rezultātā.

Atbilstoši veiktai analīzei tika secināts, ka maksimālā ietekme no šīs politikas izmaiņām var sasniegt 0,2% no IKP, kas būtiski neietekmē EKs Novecošanās ziņojumā prognozētā pensiju izdevumu īpatsvara samazinājumu no pašreizējiem 7,4% no IKP uz 4,7% no IKP 2070. gadā. Tādējādi tika secināts, ka šīs politikas pasākums nemaina pensiju sistēmas ilgtspēju. (detalizētu izklāstu skatīt paskaidrojumos Par valsts budžetu 2019. gadam).

Nemot vērā iepriekš veikto izvērtējuma periodu, šī VTBIL sagatavošanas laikā tika analizēti jaunās politikas iniciatīvas ar ietekmi uz 2020. gadu un turpmākajiem gadiem, kas tika pieņemtas laika periodā pēc likuma "Par valsts budžetu 2019.gadam" izstrādes līdz šim brīdim.

Analizēti tiek tikai tādi MK pieņemtie politikas pasākumi, kam ir tieša negatīva ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, proti, ieņēmumus samazinoši pasākumi un izdevumus palielinoši pasākumi. Politikas pasākumi, kam ir tieša pozitīva ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, netiek izvērtēti. Tāpat tiek pieņemts, ka ilgtermiņa ietekme ir tikai tādiem pasākumiem, kam ir bāzes efekts uz turpmākajiem gadiem. Līdz ar to netiek analizēti pasākumi, kam ir vienreizējs raksturs. Ja politikas pasākums ir ar bāzes efektu, kam fiskālās ietekmes apmērs nominālā izteiksmē ir laikā nemainīgs, politikas pasākums nerada draudus ilgtermiņa publisko finanšu stabilitātei, jo pie augoša reālā IKP un cenu līmeņa pieauguma, politikas pasākuma tiešā fiskālā ietekme procentos pret IKP laikā samazinās. Attiecīgi kritērijs tam, vai jaunā politikas prioritāte rada riskus publisko finanšu ilgtspējai ir pieņemtā politikas pasākuma fiskālās ietekmes pret IKP dinamika.

Apzinot apskatāmajā laika periodā MK un Saeimas pieņemtos diskrecionāros pasākumus, tika secināts, ka jauni politikas pasākumi ir pieņemti izstrādājot VTBIL 2020-2022, tātad tikai rudens ciklā. Būtiskākie no šiem pasākumiem ir uzskaitīti Tabulā 2.13. un 2.14. Vienlaikus, izvērtējot šo pasākumu ilgtermiņa ietekmi uz vispārējās valdības finansēm, tika secināts, ka nav tādi pasākumi, kuri rada risku publisko finanšu ilgtspējai, jo MK pieņēma lēmumu tikai par tādiem pasākumiem, kuriem ir vienreizējs raksturs vai arī tie ir ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem, bet to apmērs nominālā izteiksmē laikā ir nemainīgs.

2. KOPBUDŽETA NODOKĻU²² UN NENODOKĻU IEŅĒMUMU PROGNOZES

3.1. NODOKĻU POLITIKAS AKTUALITĀTES

Likuma “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” pakā netiek virzītas nodokļu izmaiņas attiecībā uz likmju vai bāzes būtisku palielināšanu, tādejādi nodrošinot nodokļu sistēmas stabilitāti un prognozējamību.

Ņemot vērā, ka 2017.gadā tika apstiprinātas *Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018. – 2021.gadam*, tajās ietvertie pasākumi būtiskā mērā turpinās ietekmēt nodokļu ieņēmumus 2020.-2022.gadā:

- iedzīvotāju ienākuma nodokļa diferencētā neapliekamā minimuma, atvieglojumu par apgādībā esošām personām, kā arī neapliekamā minimuma pensionāriem palielināšana;
- akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem, tabakas izstrādājumiem un alkoholiskajiem dzērieniem palielināšana;
- līdz 2022.gada 30.jūnijam ir ieviesta reversā pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas kārtība melno un krāsaino metālu piegādei.

Tāpat, lai īstenotu nepieciešamās izmaiņas nodokļu politikas jautājumos, kā arī sakārtotu nodokļu likumdošanu, ir apstiprināti arī citi nodokļu pasākumi ārpus Nodokļu reformas ietvara, kas arī ietekmē nodokļu ieņēmumus 2020.-2022.gadā:

- atvieglojuma intensitātes paaugstināšana ziedojumiem saistībā ar uzņēmumu ienākuma nodokli;
- neapliekamā minimuma pensionāriem palielināšana 2021.gadā;
- akcīzes nodokļa likmes pagaidu samazināšana stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem;
- dabas resursu nodokļa par atkritumu apglabāšanu paaugstināšana;
- samazinātās pievienotās vērtības nodokļa likmes piemērošana Latvijai raksturīgiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem līdz 2020.gada beigām;
- reversās pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas kārtības piemērošanas atcelšana būvizstrādājumu un sadzīves elektronikas piegādēm;
- iemaksu fondēto pensiju shēmā noteikšana par daļu no faktiski veiktajām iemaksām valsts pensiju apdrošināšanai.

Papildus minētajam nodokļu ieņēmumus 2020.-2022.gadā ietekmē arī Ministru kabinetā atbalstītie un Saeimā pieņemtie pasākumi likuma “Par valsts budžetu 2020.gadam” un likuma “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” izstrādes gaitā:

- dividendēs izmaksājamās summas palielināšana atsevišķām valsts kapitālsabiedrībām;
- azartspēļu nodokļa likmes palielināšana spēļu galdiem un automātiem un azartspēļu nodokļa ieņēmumu sadales maiņa pa budžetiem;

²² Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un 3.pensiju līmenī.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

- diferencētā neapliekamā minimuma paaugstināšana;
- ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākumi;
- minimālās mēneša darba algas paaugstināšana ar 2021.gadu;
- dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana atsevišķiem objektiem un ieņēmumu sadales maiņa pa budžetiem.

3.2. KOPBUDŽETA NODOKĻU IEŅĒMUMI

2019. gada pirmajā pusgadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi bija 4269,9 milj. *euro*, kas salīdzinot ar likumā “Par valsts budžetu 2019. gadam” noteikto plānu, ir par 37,9 milj. *euro* jeb 0,9% vairāk. To galvenokārt ietekmēja pārpilde darbaspēka nodokļu jomā, kā galveno iemeslu minot gan nodarbināto skaita, gan bruto algas apmēra straujāku pieaugumu nekā prognozēts. Tāpat pozitīva izpilde bija pievienotās vērtības nodoklim, ko sekmēja ar tirdzniecību saistītās nozares.

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi šajā periodā tika iekasēti vien par par 57,8 milj. *euro* jeb 1,4% vairāk nekā 2018. gada pirmajā pusgadā. Salīdzinoši nelielais pieaugums saistīts ar uzņēmuma ienākuma nodokļa reformu, kuras rezultātu pirmajos gados tiek plānoti būtiski mazāki nodokļa ieņēmumi nekā iepriekšējos gados.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” 2020.gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 9681,9 milj. *euro*, 2021.gadā 10220,9 milj. *euro* un 2022.gadā 10732,5 milj. *euro* apmērā. Ieņēmumu plāns izstrādāts, par pamatu ņemot 2019.gada 1.pusgada nodokļu ieņēmumu izpildes rezultātus, kā arī šajā ziņojumā aprakstītās makroekonomisko rādītāju prognozes. Papildus ieņēmumu plāna izstrādē tika ņemti vērā arī 3.1. sadaļā minētie pasākumi.

3.1. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

	2019*	2020	2021	2022
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns vidējam termiņam 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. <i>euro</i>	9 080,7	9 681,9	10 220,9	10 732,5
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	8 894,1	9 548,6	-	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	186,6	133,3	-	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, %	2,1	1,4	-	-
% no IKP	28,9	29,2	29,3	29,2

*Prognoze

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi sadalījumā pa veidiem laika periodā no 2019. līdz 2022. gadam ir sniegti 3.2. tabulā.

3.2. tabula. *Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, milj. euro*

Nodokļa veids	2019*	2020	2021	2022
Sociālās apdrošināšanas iemaksas (valsts speciālajā budžetā)	2 785,0	2 957,7	3 140,2	3 297,5
Pievienotās vērtības nodoklis	2 689,3	2 884,9	3 077,5	3 276,8
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 801,9	1 758,3	1 845,5	1 937,0
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	100,0	261,0	300,0	315,0
Veselības maksājums	96,8	101,7	107,5	113,0
Akcīzes nodoklis	1 117,0	1 203,4	1 224,4	1 255,6
Nekustamā īpašuma nodoklis	230,7	235,6	236,2	237,4
Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	97,5	101,1	104,3	108,1
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	21,5	21,5	21,5	21,5
Muitas nodoklis	54,8	57,2	60,3	63,9
Izložu un azartspēļu nodoklis	48,7	56,3	57,0	57,8
Dabas resursu nodoklis	32,1	37,9	40,9	43,4
Elektroenerģijas nodoklis	5,4	5,4	5,5	5,6

*Prognoze

Sociālās apdrošināšanas iemaksu²³ likme kopš 2018.gada ir 35,09% (11% darba ņēmēja un 24,09% - darba devēja daļa). 2018. gadā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme tika palielināta par 1 procentpunktu, novirzot to pamatbudžetā veselības aprūpes finansēšanai. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas piemēro ienākumu daļai līdz noteiktam maksimālajam objektam, kas 2018.gadā bija 55 000 *euro*, bet ar 2019.gadu ir 62 800 *euro*.

Nodokļu reformas ietvaros ar 2018. gadu tika transformēts ar 2016. gadu ieviestais solidaritātes nodoklis, kura mērķis ir novērst regresīvo darbaspēka nodokļu sistēmu, kas bija radusies no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālā apmēra atjaunošanas (2014.gada 1.janvārī tika atjaunots valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs un nodokļu maksātājiem, kuru ienākumi bija virs noteiktā iemaksu objekta maksimālā apmēra, nodokļu slogs kļuva mazāks, salīdzinot ar tām personām, kas nodokļu maksājumus veic no visiem darba ienākumiem). 2016. un 2017.gadā solidaritātes nodoklis pilnā apmērā tika ieskaitīts valsts pamatbudžetā, taču ar 2018.gada 1. janvāri nodoklis ar 35,09% likmi ienākumiem, kas pārsniedz 55 000 *euro* gadā, tika attiecīgi sadalīts pa komponentēm.

Ar 2019. gada 3. janvāri stājās spēkā solidaritātes nodokļa grozījumi, kas paredz, ka solidaritātes nodokļa likme ir 25,5%, ko piemēro ienākumiem, kas pārsniedz 62 800 *euro* gadā. Taksācijas periodā solidaritātes nodokļa objektam piemēro tādu pašu likmi, kādu piemēro valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektam, un Valsts ieņēmumu dienests līdz pēctaksācijas gada 1.septembrim rezumējošā kārtībā veic pārmaksātā solidaritātes nodokļa atmaksu (starpību starp taksācijas periodā samaksāto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot augstāku valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmi, un rezumējošā kārtībā aprēķināto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot solidaritātes nodokļa likmi (25,5%)). Ar 2019. gada 3. janvāri arī ir noteikta jauna solidaritātes nodokļa sadalīšanas secība, prioritāti piešķirot ar solidaritāti saistītām sadaļām:

- 1 procentpunkta apmērā veselības aprūpes pakalpojumu finansēšanai (2018.gadā 1 procentpunkts);
- 14 procentpunktu apmērā valsts pensiju speciālajā budžetā (2018.gadā 13,59 procentpunkti);
- 10,5 procentpunktu apmērā iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā (2018.gadā 10,5 procentpunkti).

Ņemot vērā iepriekš minēto, turpmāk sociālās apdrošināšanas iemaksas norādītas

²³ Neieskaitot valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas fondēto pensiju shēmā, 3.pensiju līmenī un solidaritātes nodokli

ieskaitot solidaritātes nodokļa daļu, ko ieskaita valsts pensiju speciālā budžeta ieņēmumos.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas 2019.gada sešos mēnešos veidoja 31,1% no kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem, un tās valsts speciālajā budžetā bija 1 328,2 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2018.gada sešiem mēnešiem ir par 139,5 milj. *euro* jeb 11,7% vairāk. 2019.gada sešos mēnešos valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai bija 47,9 milj. *euro*, kas ir par 7,5 milj. *euro* jeb 18,4% vairāk nekā pērn attiecīgajā periodā.

Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli, 2019.gada pārskata periodā (2018. gada decembrī un 2019. gada piecos mēnešos) nodarbināto vidējie mēneša ienākumi valstī bija 1 044 *euro*, kas, salīdzinot ar 2018. gada pārskata periodu, ir palielinājušies par 8,1 procentu.

2019. gada sešu mēnešu sociālās apdrošināšanas iemaksas pārsniedza plānu par 44,5 milj. *euro* jeb 3,5%, jo ieņēmumu pieaugums no darba samaksas fonda bija lielāks, nekā iepriekš plānots (pieauga gan bruto algas apmērs, gan nodarbināto skaits).

Nemot vērā plāna pārpildi un darba samaksas fonda makroekonomisko prognožu palielināšanos, 2019. gada sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu prognoze tika palielināta par 57,9 milj. *euro* jeb par 2,1%, salīdzinot ar plānu. Sagatavojot vidēja termiņa valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu plānu, tika ņemts vērā darba samaksas fonda pieauguma temps, prognozētās 2019. gada sociālās apdrošināšanas iemaksas, kā arī likumdošanas izmaiņas:

- saskaņā ar 2018.gada 11.oktobra “Grozījumi Valsts fondēto pensiju likumā” ar 2020.gada 1.janvāri iemaksas fondēto pensiju shēmā būs daļa no faktiski veiktajām iemaksām valsts pensiju apdrošināšanai, izņemot obligātās iemaksas no sociālās apdrošināšanas speciālajiem budžetiem un valsts pamatbudžeta. Valsts sociālā apdrošināšanas aģentūra par personām, kas ir noteiktas likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta 4.daļā (piemēram, tādas personas, kuras saņem bezdarbnieka pabalstu, maternitātes, paternitātes vai slimības pabalstu) un kuras ir pakļautas pensiju apdrošināšanai, visus 20 procentpunktus, kas tiek iemaksāti pensiju kapitālā, ieskaitīs tikai 1.pensiju līmenī (personas personīgajā kontā) (fiskālā ietekme 2020.gadā valsts speciālajā budžetā +27,1 milj. *euro*, 2021. un 2022.gadā +42,8 milj. *euro*);
- MK atbalstītie un Saeimā apstiprinātie pasākumi likuma “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” izstrādes gaitā:
 - ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākums – valdes locekļu atbildības pilnveidošana (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022. gadā valsts speciālajā budžetā +0,8 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +0,03 milj. *euro*);
 - minimālās mēneša darba algas paaugstināšana līdz 500 *euro*/mēnesī ar 2021.gadu (fiskālā ietekme 2021. un 2022. gadā valsts speciālajā budžetā +21,6 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +0,8 milj. *euro*).

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam” 2020. gadā sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi tiek plānoti 2 957,7 milj. *euro*, 2021. gadā 3 140,2 milj. *euro* un 2022. gadā 3 297,5 milj. *euro* apmērā.

3.3. tabula. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi speciālajā budžetā

	2019	2020	2021	2022
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas speciālajā budžetā saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	2 785,0*	2 957,7	3 140,2	3 297,5
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas speciālajā budžetā saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	2 671,7	2 836,9	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. euro</i>	113,3	120,7	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, %</i>	4,2	4,3	-	-
<i>% no IKP</i>	8,9	8,9	9,0	9,0

*Prognoze

Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas pamatbudžetā veselības finansēšanai 2020. gadā tiek plānotas 101,7 milj. *euro* apmērā, 2021. gadā 107,5 milj. *euro* un 2022. gadā 113,0 milj. *euro*.

IIN ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, atvieglojumu apmērs, kā arī minimālā darba alga.

Kopējie iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi 2019. gada 1.pusgadā bija 844,2 milj. *euro*, par 54,3 milj. *euro* jeb 6,9 procentiem vairāk kā 2018.gada attiecīgajā periodā. Ieņēmumu pieaugumu pret iepriekšējo gadu, neskatoties uz atvieglojumu apmēru pieaugumu 2019.gadā, nodrošināja darba samaksas fonda un nodarbinātības pieaugums. Savukārt pusgada plāns ir pārsniegts par 51,7 milj. *euro* jeb 6,5%, turpinoties iepriekšējā gada tendencei – ieņēmumi no darba algas joprojām ir labāki, nekā iepriekš plānots (turpinot pieaugt gan nodarbināto skaitam, gan bruto algas apmēram).

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2019.gada jūnijā strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa bija 1 089 *euro* jeb par 7,3% lielāka nekā 2018.gada attiecīgajā mēnesī.

Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras informāciju reģistrētā bezdarba līmenis 2019.gada jūnijā bija 6,0%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi ir par 0,4 procentpunktiem mazāk.

Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli, 2019.gada 1.pusgadā ienākumus virs valstī noteiktās minimālās darba algas saņēma 74,5% darba ņēmēju un to īpatsvars, salīdzinot ar 2018.gada attiecīgo periodu, palielinājies par vienu procentpunktu. Minētais fakts liecina par pozitīvu atdevi arī no tādiem nodokļu reformas pasākumiem kā ēnu ekonomikas mazināšana un nodokļu administrēšanas uzlabošana.

Vidējā termiņā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldību budžetiem tiek saglabāts līdzšinējā apmērā: pašvaldību budžetiem – 80 procenti un valsts budžetam – 20 procenti.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” 2020.gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 1 758,3 milj. *euro*, 2021.gadā 1 845,5 milj. *euro* un 2022.gadā 1 937,0 milj. *euro* apmērā.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa 2020.-2022.gadam ieņēmumu plānu ietekmē prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps, 2019.gada pirmā pusgada izpilde, kā arī iepriekš apstiprinātie nodokļu reformas pasākumi, citi nodokļu pasākumi un Ministru kabineta atbalstītās un Saeimā pieņemtās likumdošanas izmaiņas.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu ietekmējošās likumdošanas izmaiņas saistībā ar *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātajiem nodokļu reformas pasākumiem:

- paaugstināt atvieglojumu par apgādībā esošām personām 2020.gadā līdz

250 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -46,7 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -9,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -37,4 milj. *euro*);

- paaugstināt neapliekamo minimumu pensionāriem 2020.gadā – līdz 300 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -43,1 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -8,6 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -34,5 milj. *euro*).

Citi nodokļu pasākumi – paaugstināt neapliekamo minimumu pensionāriem 2021. gadā – līdz 330 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2021. un 2022.gadā -11,8 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -2,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -9,4 milj. *euro*).

Ministru kabinetā atbalstītie un Saeimā apstiprinātie pasākumi, kas tika iekļauti plānotajos ieņēmumos, izstrādājot likumu “Par valsts budžetu 2020.gadam” un likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvara 2020., 2021. un 2022.gadam”:

- sākotnēji nodokļu reformas ietvaros 2020.gadā tika plānots ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo diferencēto minimumu paaugstināt līdz 250 *euro* mēnesī, taču budžeta izstrādes gaitā tika atbalstīts to noteikt 0 - 300 *euro* mēnesī (300 *euro* mēnesī ienākumiem līdz 500 *euro* mēnesī, ienākumiem no 500 līdz 1 200 *euro* mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 200 *euro* mēnesī – tas sasniedz 0 (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -35,0 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -7,0 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -28,0 milj. *euro*));
- ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākums – valdes locekļu atbildības pilnveidošana (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā +0,5 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,4 milj. *euro*);
- minimālās mēneša darba algas paaugstināšana līdz 500 *euro*/mēnesī ar 2021.gadu (fiskālā ietekme 2021. un 2022.gadā +11,9 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +2,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +9,5 milj. *euro*).

3.4. tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	1 801,9*	1 758,3	1 845,5	1 937,0
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	1 635,9	1 669,9	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i></i>	166,0	88,4	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, %</i>	10,1	5,3	-	-
<i>% no IKP</i>	5,7	5,3	5,3	5,3

*Prognoze

UIN ieņēmumi 2019.gada 1.pusgadā bija 9,4 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2018.gada attiecīgo periodu ieņēmumi ir samazinājušies par 270,8 milj. *euro* jeb 96,7 procentiem. Ieņēmumu samazinājums tika prognozēts jau iepriekš, jo šobrīd vairs netiek veikti nodokļa avansa maksājumi. Savukārt ieņēmumi no pusgada plāna atpaliek par 69,6 milj. *euro* jeb 88,1%, kā iemeslus minot augsto iepriekšējo gadu peļņas apmēru (par kuras sadali nodoklis netiek piemērots) un uzkrātās nodokļa pārmaksas apmēru, kuru uzkrājumu stimulēja 2018.gada 1.pusgadā veiktie nodokļa avansa maksājumi.

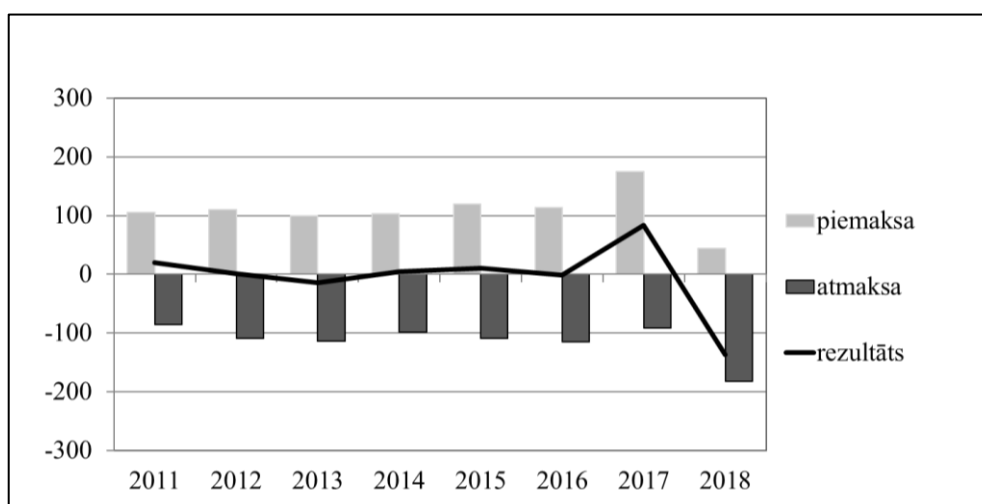
Kopš 2018.gada uzņēmumu ienākuma nodoklis piedzīvoja būtiskas pārmaiņas, kā rezultātā nodoklis tiek maksāts peļņas sadales un tai pielīdzināmos gadījumos.

Sākot ar 2018.gada jūliju, ir būtiski mainījusies deklarācijas iesniegšanas kārtība –

tā ir jāiesniedz par katru mēnesi, ja tajā ir izveidojušies ar nodokli apliekami ienākumi. 2019.gada. pirmajā pusgadā visvairāk deklarētas dividendes vai dividendēm pielīdzinātas izmaksas 473,6 milj. *euro*, bet nosacīti sadalītā peļņa 45,2 milj. *euro* apmērā.

UIN iemaksas 2019.gada pirmajā pusgadā samazinājās par 207,8 milj. *euro* jeb 67,7%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, bet atmaksas pieaugušas par 63,3 milj. *euro* jeb 3,3 reizes.

Uzņēmumu ienākuma nodokļa pārmaxsa 2019.gada jūnija beigās bija 118,9 milj. *euro*, kas ir par 98,5 milj. *euro* jeb 45,3 % mazāk nekā 2018.gada jūlija beigās, kad pārmaxsa bija sasniegusi 217,37 milj. *euro*. Savukārt nozaru griezumā vislielākā pārmaxsa (23,9% no kopējās) izveidojušies vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozares nodokļu maksātājiem, kam seko apstrādes rūpniecības nozares nodokļu maksātāji (18,3%) un finanšu un apdrošināšanas darbību nozares nodokļu maksātāji (17,7%). Būtiskais pārmaxsu kāpums 2018.gada 2.pusgadā saistāms ar uzņēmumu ienākuma nodokļa reformu – 2018.gada 1.pusgadā vēl tika veikti nodokļa avansa maksājumi, savukārt līdz 2018.gada 20.jūlijam bija jāiesniedz deklarācijas par 2018.gada 1.pusgadu. Pēc tām tika aprēķināta nodokļa summa, kas izrādījās būtiski mazāka par veiktajiem avansa maksājumiem, veidojot ievērojamu nodokļa pārmaxsu. Iepriekšminētais būtiski ietekmēja piemaksu/atmaksu struktūru 2018.gadā.

3.1. att. Uzņēmumu ienākuma nodokļa piemaksājāmās un atmaksājāmās summas no valsts budžeta, milj. euro

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” 2020.gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 261,0 milj. *euro*, 2021.gadā 300,0 milj. *euro* un 2022.gadā 315,0 milj. *euro* apmērā.

UIN 2020. gada ieņēmumu plānu ietekmē nodokļa atmaksu samazinājums, 2019.gada pirmā pusgada izpilde, kā arī iepriekš veiktie grozījumi un Ministru kabineta atbalstītās likumdošanas izmaiņas.

Iepriekš veiktie grozījumi – laikposmā no 2020. gada 1.janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim nodokļa maksātājiem pārskata gadā, kas sākas 2020., 2021. un 2022. gadā, ir tiesības samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto uzņēmumu ienākuma nodokli par 85 procentiem no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30 procentus no aprēķinātās uzņēmumu ienākuma nodokļa summas par aprēķinātajām dividendēm (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -5,1 milj. *euro*).

MK atbalstīti un Saeimā apstiprināti pasākumi likuma “Par valsts budžetu

2020.gadam” un likumprojektu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” izstrādes gaitā:

- palielināt valsts akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2019.gadu (fiskālā ietekme 2020.gadā +11,0 milj. *euro*);
- palielināt valsts akciju sabiedrības "Latvijas Loto" dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2019.gadu (fiskālā ietekme 2020. un 2021.gadā +0,04 milj. *euro*).

3.5. tabula. Uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Uzņēmumu ienākuma nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	100,0*	261,0	300,0	315,0
Uzņēmumu ienākuma nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	244,0	384,4	-	-
pieaugums, salīdzinot ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	-144,0	-123,4	-	-
pieaugums, salīdzinot ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, %	-59,0	-32,1	-	-
% no IKP	0,3	0,8	0,9	0,9

*Prognoze

PVN ieņēmumi ir lielākais valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumu avots, kas 2019.gada sešos mēnešos veidoja 58,6% no valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumiem.

PVN ieņēmumi 2019.gada sešos mēnešos bija 1 238,2 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2018.gada pirmo pusgadu ir par 120,9 milj. *euro* jeb 10,8% vairāk. Tāpat arī 2019.gada sešu mēnešu izpilde par 23,4 milj. *euro* jeb 1,9% pārsniedza plānoto, līdz ar ko tika palielināta 2019.gada pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu prognoze, uz kuras bāzes ir prognozēti ieņēmumi 2020., 2021. un 2022.gadam.

Plāna pārpilde saistīta ar atmaksu samazināšanos, kas 2019.gada sešos mēnešos ir par 1% mazāk nekā attiecīgajā periodā 2018.gadā.²⁴ Sastādot prognozi nākamajiem gadiem, ņemts vērā, ka atmaksas 2019.gada otrajā pusē pieaugs lielākā mērā un 2019.gadā pieauguma temps pret iepriekšējo gadu sastādīs 1,7%.

PVN bruto iemaksas 2019.gada sešos mēnešos bija 1 691,3 milj. *euro*, kas ir par 116,3 milj. *euro* jeb 7,4% vairāk nekā 2018.gada sešos mēnešos. Šāds pieauguma temps sagaidāms arī gada otrajā pusē un 2019.gadā kopumā.

Salīdzinot ar 2018. gada 1.pusgada ieņēmumiem, iekšzemē iekasētā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi palielinājušies par 121,8 milj. *euro* jeb 11,3% un pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi, izlaižot preces brīvam apgrozījumam, samazinājušies par 2,2 milj. *euro* jeb 6,1%.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam” 2020. gadā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2 2884,9 milj. *euro*, 2021. gadā 3 077,5 milj. *euro* un 2022. gadā 3 276,8 milj. *euro* apmērā.

2020. – 2022. gadā PVN ieņēmumu pieaugumu veicinās privātais patēriņš, kas saskaņā ar prognozēm 2020. gadā, pieaugs par 5,9%, 2021. gadā par 5,4% un 2022. gadā par 5,3 procentiem. Inflācijas līmenis 2020. – 2022. gadā samazināsies un būs zemāks nekā prognozēts 2019.gadā – prognozētais inflācijas līmenis 2020. gadā ir 2,5%, 2019. gadā 2,1% un 2020. gadā 2,0 procentu apmērā.

²⁴ Dati uzrādīti, atskaitot mežkopības nozares februārī kļūdaini veikto iemaksu 20,02 milj. *euro* apmērā atmaksāto summu.

PVN ieņēmumu prognozes 2020.– 2022. gadam ir sagatavotas, ņemot vērā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugumu 2019. gada sešos mēnešos, prognozētās tautsaimniecības attīstības tendences, kā arī iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas un 2019. gadā Saeimā pieņemtie papildus pasākumi.

2019.gadā pieņemtās un jau spēkā stājušās izmaiņas, kas PVN prognozi 2019.gadam un līdz ar to arī 2020.-2022. gadam:

- reversās maksāšanas kārtības tvēruma sašaurināšana un pakalpojumu izslēgšana melno un krāsaino metālu piegādei, kas stājās spēkā 01.07.2019. (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -1,5 milj. *euro* ik gadu);
- izmaiņas PVN likumā, kas stājās spēkā 12.07.2019. un paredz paplašināt VID tiesības izslēgt reģistrētu PVN maksātāju no VID PVN maksātāju reģistra, noteikt stingrākus kritērijus īpašā PVN režīma preču importa darījumos atļaujas iegūšanai un paredzēt reģistrēta PVN maksātāja atbildību par informācijas nesniegšanu VID par darījuma norisi (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā +2,1 milj. *euro* ik gadu);
- akcīzes nodokļa likmes stiprajam alkoholam samazināšana par 15% no 01.08.2019. līdz 29.02.2020. un daļēja Igaunijas pierobežas tirdzniecības zaudēšana (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -16,5 milj. *euro* ik gadu);
- samazinātās PVN likmes Latvijai raksturīgajiem augļiem, ogām un dārzeņiem darbības beigas ar 2021.gada 1.janvāri (fiskālā ietekme 2021. un 2022.gadā +3,8 milj. *euro* ik gadu).

Iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas, kas stāsies spēkā 2020. gadā:

- PVN reversa atcelšana būvmateriālu un sadzīves elektrotehnikas piegādēm (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā -21,1 milj. *euro* ik gadu);
- saskaņā ar 2019.gada 13.septembrī Ministru kabinetā un 2019. gada 13. un 14. novembrī Saeimā apstiprinātajām likumdošanas izmaiņām pieņemts:
 - paaugstināt ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo diferencēto minimumu, kas attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli radīs pozitīvu atgriezenisko efektu (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā +3,0 milj. *euro* ik gadu);
 - grozījumus likumā "Par nodokļiem un nodevām", paredzot valdes locekļu atbildības pilnveidošanu (fiskālā ietekme 2020., 2021. un 2022.gadā +2,4 milj. *euro* ik gadu) un nosakot tiesības Valsts ieņēmumu dienestam sniegt informāciju par riskantajiem darījuma partneriem (fiskālā ietekme 2020.gadā +1,5 milj. *euro*, 2021.gadā 1,8 milj. *euro* un 2022.gadā 1,8 milj. *euro*);
 - ar 2021.gadu paaugstināt minimālo mēneša darba algu līdz 500 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2021. un 2022.gadā +3,8 milj. *euro* ik gadu).

3.6. tabula. PVN ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Pievienotās vērtības nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	2 689,3*	2 884,9	3 077,5	3 276,8
Pievienotās vērtības nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	2 629,3	2 823,5	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i></i>	+60,0	+61,4	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, %</i>	+2,3	+2,2	-	-
% no IKP	8,6	8,7	8,8	8,9

* Prognoze

Saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2019.gadam” kopējie **akcīzes nodokļa ieņēmumi** 2019.gadā tika plānoti 1 118,9 milj. *euro* apmērā. Akcīzes nodokļa ieņēmumu izpilde 2019.gada sešos mēnešos atpalika no plānotajiem par 5,3 milj. *euro* jeb 1,0 procentu. Salīdzinājumā ar 2018.gada sešiem mēnešiem akcīzes nodokļa ieņēmumi palielinājās par 38,9 milj. *euro* jeb 8,1 procentu. To ietekmēja atsevišķu akcīzes nodokļa objektu patēriņa apjoma dinamika, akcīzes nodokļa likmju izmaiņas alkoholiskajiem dzērieniem un alum Igaunijā, kā arī 2016.-2019.gadā pieņemtās normatīvo aktu izmaiņas.

2019.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa **naftas produktiem** ieņēmumi bija 264,4 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, tie palielinājās par 8,7 milj. *euro* jeb 3,4%, bet, salīdzinot ar plānoto, tika iekasēts par 8,5 milj. *euro* jeb 3,1% mazāk, kas saistīts ar lēnāku patēriņam nodotā naftas produktu apjoma pieauguma tempu nekā iepriekš tika prognozēts.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju naftas produktu kopējā patēriņa apjoms 2019.gada piecos mēnešos un 2018.gada decembrī salīdzinājumā ar 2018. un 2017.gada attiecīgo periodu samazinājies par 0,2%, t.sk. dīzeļdegvielas patēriņš pieaudzis par 1,4%, bet benzīna un sašķidrinātās naftas gāzes patēriņš samazinājies attiecīgi par 5,4% un 9,0 procentiem. Degvielleļļas patēriņš palielinājies par 74,5%, bet petrolejas patēriņš samazinājies par 1,7 procentiem.

Patēriņa pieauguma tempa samazinājumu ietekmēja nodokļu reformas ietvaros pieņemtais akcīzes nodokļa likmju paaugstinājums degvielai 2018.gadā, naftas cenu pieaugums, lēnāks transportlīdzekļu skaita pieaugums, kā arī akcīzes nodokļa politika Baltijas valstīs. 3.7. tabulā atspoguļotas akcīzes nodokļa likmes degvielai Baltijas valstīs un Polijā.

3.7.tabula. Akcīzes nodokļa likmes degvielai Baltijas valstīs un Polijā 2018.- 2020.gadā

Benzīns, euro par 1000 l	2018	2019	2020
Latvija	476	476	509
Lietuva	434	434	434
Igaunija	563	563	563
Polija	388	391	391
Dīzeļdegviela, euro par 1000 l	2018	2019	2020
Latvija	372	372	414
Lietuva	347	347	347
Igaunija	493	493	493
Polija	339	343	343
Sašķidrinātās naftas gāzes, euro par 1000 kg	2018	2019	2020
Latvija	244	244	285
Lietuva	304	304	304
Igaunija	193	193	193
Polija	193	195	195

3.7.tabulā redzams, ka nodokļa likmes benzīnam un dīzeļdegvielai Lietuvā un Polijā 2019.gadā ir zemākas nekā Latvijā, kas negatīvi ietekmē Latvijas konkurētspēju, īpaši attiecībā uz dīzeļdegvielu, kas ir komercpārvaldījumos un uzņēmējdarbībā pamatā izmantotā degviela.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmēja arī 2018.gada 25.oktobrī Saeimā pieņemtie grozījumi likumā „Par akcīzes nodokli”, kas nosaka, ka ar 2019.gada 1.janvāri lauksaimniekiem paredzēto marķēto dīzeļdegvielu atļauts izmantot kravas automobiļus, kuros sēdvietu skaits, neskaitot vadītāja sēdvietu, nepārsniedz četras sēdvietas līdzšinējo divu sēdvietu vietā.

Papildus iepriekš minētajam, pamatojoties uz vienošanos ar Lauku atbalsta dienestu "Par naftas produktu ar akcīzes nodokļa atvieglojumu vai atbrīvojumu no akcīzes nodokļa uzskaites nodrošināšanu Lauku atbalsta dienesta Elektroniskajā pieteikšanās sistēmā tiešsaistes datu pārraides režīmā", Valsts ieņēmumu dienestam ar 2019.gada 1.februāri ir iespēja savlaicīgi identificēt riskus lauksaimniecības vajadzībām paredzētu naftas produktu neatbilstošā izmantošanā, nodrošinot efektīvu naftas produktu aprites uzraudzību un kontroli.

Ņemot vērā iepriekš uzskaitītos faktorus, akcīzes nodokļa no naftas produktiem ieņēmumi 2019.gadam prognozēti 566,3 milj. *euro* apmērā, kas ir par 10,0 milj. *euro* jeb par 1,7% mazāk nekā plānots.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi no **alkoholiskajiem dzērieniem** 2019. gada sešos mēnešos bija 103,0 milj. *euro*, kas ir par 1,0 milj. *euro* jeb 1,0% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, akcīzes nodokļa ieņēmumi no alkoholiskajiem dzērieniem pieauguši par 13,3 milj. *euro* jeb par 14,8 procentiem.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju 2019.gada sešos mēnešos un 2018.gada decembrī, salīdzinot ar 2018. un 2017.gada attiecīgo periodu, patēriņam nodots par 5,5% vairāk alkoholisko dzērienu (neskaitot alu). Pārējo alkoholisko dzērienu patēriņš samazinājies par 9,3%, vīna un raudzēto dzērienu patēriņš palielinājies par 7,5% un starpproduktu patēriņš palielinājies par 66,0 procentiem. Būtiskais starpproduktu patēriņa pieaugums tieši saistīts ar to, ka daļa alkoholisko dzērienu (kokteiļi) nepamatoti tiek klasificēti alkoholisko dzērienu grupā, kur akcīzes nodokļa likme ir zemāka, kas samazināja patērēto pārējo alkoholisko dzērienu apjomu un attiecīgi nodokļa ieņēmumus.

Sešu mēnešu ieņēmumus ietekmēja arī iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas. Saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.martu tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes visiem alkoholisko dzērienu veidiem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem. Savukārt ar 2018.gada 25.oktobrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.martu mazajās alkoholisko dzērienu darītavās saražotajiem pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem tiek piemērota samazinātā likme 50% apmērā no standartlikmes.

Alkoholisko dzērienu patēriņu ietekmēja akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem likmju paaugstināšana, kā arī akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem politika Igaunijā. Būtisko akcīzes nodokļa likmju atšķirību dēļ jau 2017. un 2018.gadā attīstījās alkoholisko dzērienu un alus tirdzniecība Latvijas – Igaunijas pierobežā. Lai arī iepriekš Igaunijā bija plānots turpināt paaugstināt akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum arī 2019. un 2020.gadā, tomēr 2018.gada nogalē tika nolemts tās saglabāt 2018.gada līmenī. Savukārt 2019. gada 13.jūnijā Igaunijas valdība nolēma par 25% samazināt akcīzes nodokļa likmes pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, raudzētajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem un alum.

Ņemot vērā to, ka Igaunijas parlamenta lēmums par 25% samazināt akcīzes nodokļa likmes atsevišķiem alkoholisko dzērienu veidiem pasliktinātu Latvijas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm un negatīvi ietekmētu alkoholisko dzērienu apriti Latvijā, it īpaši Latvijas – Igaunijas pierobežā, Latvijai saglabājot iepriekš plānotās akcīzes nodokļa likmes, 2019.gada 8.jūlijā Saeima pieņēma grozījumus likumā “Par akcīzes nodokli”, akcīzes nodokļa likmi pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem laika periodā no 2019.gada 1.augusta līdz 2020.gada 29.februārim samazinot līdz 1564 *euro* par 100 litriem absolūtā spirta.

Ņemot vērā iepriekš minētos faktorus, akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem ieņēmumi 2019.gadā prognozēti 222,2 milj. *euro* apmērā, kas ir par 1,2 milj. *euro* jeb par 0,5% mazāk nekā plānots.

2019.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa **alum** ieņēmumi bija 24,8 milj. *euro*, kas,

salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, ir par 2,3 milj. *euro* jeb 10,4% vairāk. Salīdzinot ar sešos mēnešos plānoto, iekasēts par 1,9 milj. *euro* jeb 7,2% mazāk.

Tāpat kā attiecībā uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem no alkoholiskajiem dzērieniem, arī nodokļa ieņēmumus no alus ietekmē Latvijas – Igaunijas pierobežā notiekošā alkoholisko dzērienu un alus tirdzniecība un akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana. Ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.martu akcīzes nodokļa likmes alum tika paaugstinātas līdz 7,4 *euro* par katru absolūtā spirta tilpumprocentu par 100 litriem alus, bet minimālā likme – līdz 13,6 *euro* par 100 litriem alus.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju alus produktu kopējais patēriņš 2019.gada piecos mēnešos un 2018.gada decembrī salīdzinājumā ar 2018. un 2017.gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 5,8 procentiem. Alus patēriņa samazinājumu ietekmēja mazumtirdzniecības cenu pieaugums ar 2019.gada martu, kas bija lielāks nekā nodokļu daļas pieaugums.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus no alus ietekmē arī mazajās alus darītavās saražotā alus daudzuma pieauguma dinamika, jo tajās saražotajam alum (par pirmajiem 10 000 hektolitru kalendārajā gadā) tiek piešķirts akcīzes nodokļa atvieglojums 50% apmērā. Patstāvīgās mazās alus darītavas statuss 2019.gada jūnija beigās bija piešķirts 55 komersantiem. 2019.gada sešos mēnešos tajās saražoti 1,1 milj. dekalitri jeb 27% no visa Latvijā ražotā alus apjoma.

Nemot vērā iepriekš minētos faktorus, akcīzes nodokļa alum ieņēmumi 2019.gadam prognozēti 59,1 milj. *euro* apmērā, kas ir par 1,7 milj. *euro* jeb par 2,8% mazāk nekā plānots.

Akcīzes nodokļa **tabakas izstrādājumiem** ieņēmumi 2019.gada sešos mēnešos bija 107,3 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, akcīzes nodokļa ieņēmumi no tabakas izstrādājumiem ir palielinājušies par 14,6 milj. *euro* jeb 15,8%, bet, salīdzinot ar sešos mēnešos plānoto, iekasēts par 6,6 milj. *euro* jeb 6,6% vairāk. Tas galvenokārt saistīts ar legālajam patēriņam nodoto cigarešu apjoma pieaugumu un akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanu.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju kopējais patēriņam Latvijā nodoto cigarešu apjoms 2019.gada piecos mēnešos un 2018.gada decembrī salīdzinājumā ar 2018. un 2017.gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 3,3 procentiem. Būtiskais cigarešu patēriņa pieaugums saistīts ne vien ar legālā patēriņa pieaugumu, bet arī saistībā ar 2019.gada maijā ieviestajām likumdošanas izmaiņām, kas noteica “Tabakas izstrādājumu izsekojamības sistēmas” cigaretēm un tinamajai tabakai (Track&Trace) ieviešanu, kā rezultātā līdz minētajam datumam patēriņam tika nodotas tās cigaretes, kas neatbilda šai sistēmai. Smēķējamās tabakas patēriņš iepriekš minētajā periodā pieaudzis par 29,5%, bet cigāru un cigarillu patēriņš samazinājās par 6,3 procentiem. Strauji pieaug patēriņam nodotais karsējamās tabakas apjoms – 2018.gada decembrī un 2019.gada piecos mēnešos patēriņam nodoti par 16,5 reizēm vairāk karsējamās tabakas nekā 2018. un 2017. gada atbilstošajos periodos.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmē ne vien nodokļa objektu patēriņa dinamika, bet arī iepriekšējos gados pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos. Saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.janvāri :

- akcīzes nodoklis cigāriem un cigarillām tika paaugstināts no 73,0 *euro* līdz 88,0 *euro* par 1 000 gab;
- akcīzes nodoklis smēķējamai tabakai – smalki sagrieztai tabakai cigarešu uztīšanai, citai smēķējamai tabakai, tabakas lapām un karsējamai tabakai – tika paaugstināts no 66,0 *euro* līdz 70,0 *euro* par 1 000 gramiem.

Savukārt saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par

akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.jūliju cigaretēm akcīzes nodoklis tika paaugstināts no 74,6 *euro* līdz 78,7 *euro* par 1 000 cigaretēm, bet minimālais akcīzes nodokļa līmenis tika paaugstināts no 109,2 *euro* līdz 114,7 *euro* par 1 000 cigaretēm.

Ņemot vērā iepriekš minēto, akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi 2019.gadā prognozēti 230,2 milj. *euro* apmērā, kas ir par 10,8 milj. *euro* jeb par 4,9% vairāk nekā plānots.

2019.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi no **pārējām akcīzes precēm** - kafiju, bezalkoholiskajiem dzērieniem un elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumiem – bija 8,2 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar 2018.gada atbilstošo periodu akcīzes nodokļa ieņēmumi no tām ir palielinājušies par 0,3 milj. *euro* jeb 4,5%, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 0,2 milj. *euro* jeb 2,7% vairāk.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju bezalkoholisko dzērienu patēriņš 2019.gada piecos mēnešos un 2018.gada decembrī salīdzinājumā ar 2018. un 2017.gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 1,3%, bet kafijas patēriņš tai pašā periodā palielinājies par 10,2 procentiem. Elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu patēriņš pieaudzis par 70,1 procentu.

Ņemot vērā pārējo akcīzes preču patēriņa dinamiku un sešu mēnešu izpildi, akcīzes nodokļa ieņēmumi no pārējām akcīzes precēm 2019.gadā prognozēti 17,6 milj. *euro* apmērā, kas ir par 0,6 milj. *euro* jeb 3,5% vairāk nekā plānots.

2019.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi par **dabasgāzi** bija 13,0 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, akcīzes nodoklis par dabasgāzi iekasēts par 0,4 milj. *euro* jeb 2,9% mazāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 0,7 milj. *euro* jeb 5,2% mazāk.

Ieņēmumu samazinājums un plāna neizpilde saistīta ar dabasgāzes patēriņa dinamiku: saskaņā ar informāciju iesniegtajās dabasgāzes akcīzes nodokļa deklarācijās, dabasgāzes daudzums, kas izmantots par kurināmo, 2018.gada decembrī un 2019.gada piecos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn, samazinājies par 2,6 procentiem. Dabasgāzes, ko izmanto par kurināmo, patēriņš ir tieši saistīts ar laikapstākļiem. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes apkopoto informāciju 2018.gada decembrī un 2019. gada pirmajos trīs mēnešos vidējā gaisa temperatūra, salīdzinot ar 2017. un 2018.gada atbilstošo periodu, palielinājusies par 1,9 C⁰, kas atspoguļojas gan dabasgāzes, ko izmanto par kurināmo, patēriņa dinamikā, gan akcīzes nodokļa ieņēmumos.

Ņemot vērā dabasgāzes patēriņa dinamiku un sešu mēnešu izpildi, akcīzes nodokļa dabasgāzei ieņēmumi 2019.gadā prognozēti 21,6 milj. *euro* apmērā, kas ir par 0,5 milj. *euro* jeb 2,3% mazāk nekā plānots.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2020.gadā 1 203,4 milj. *euro*, 2021.gadā 1 224,4 milj. *euro*, bet 2022.gadā 1 255,6 milj. *euro*.

Vidējā termiņa akcīzes nodokļa ieņēmumu plāns tika sagatavots, ņemot vērā:

- 2019.gadam prognozētos akcīzes nodokļa ieņēmumus (bāzi);
- prognozēto IKP pieauguma tempu (2020.gadā +5,6%, 2021.gadā +5,3%, 2022.gadā +5,3%), prognozēto darba samaksas pieauguma tempu (2020.gadā +6,0%, 2021.gadā +5,0% un 2022.gadā +5,0%), kā arī prognozēto privātā patēriņa pieaugumu (2020.gadā +5,9%, 2021.gadā +5,4%, 2022.gadā +5,3%);
- prognozēto akcīzes nodokļa preču patēriņa dinamiku;
- nodokļu reformas ietvaros 2017.gada 27.jūlijā pieņemtos grozījumus likumā „Par akcīzes nodokli”, kas paredz:
 - ar 2020.gada 1.janvāri paaugstināt akcīzes nodokli cigāriem un cigarillām no 88,0 *euro* līdz 95,2 *euro* par 1 000 gab.;
 - ar 2020.gada 1.janvāri paaugstināt akcīzes nodokli smēķējamai tabakai no

- 70,0 *euro* līdz 75,0 *euro* par 1 000 gramiem tabakas;
- ar 2020.gada 1.janvāri paaugstināt akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem, ko izmanto par degvielu (skat. 3.8.tabulu).

3.8.tabula. *Akcīzes nodokļa likmes degvielai*

Naftas produkti	01.01.2018.	01.01.2020.
Svinu nesaturošs benzīns, <i>euro</i> par 1 000 l	476,00	509,00
Dīzeļdegviela, petroleja, degvieleļļa, <i>euro</i> par 1 000 l	372,00	414,00
Marķētā dīzeļdegviela, ko izmanto lauksaimniecībā*	50,0 / 55,80	62,10
Sašķidrinātā naftas gāze, <i>euro</i> par 1 000 kg	244,00	285,00

*Akcīzes nodokļa likme iezīmētajai (marķētajai) dīzeļdegvielai (gāzeļļai), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīkiem, ar 2018.gada 1.jūliju tika paaugstināta no 50,0 *euro* līdz 55,8 *euro* par 1 000 litriem, bet ar 2020.gada 1.janvāri tā tiks paaugstināta līdz 62,1 *euro* par 1 000 litriem (15% apmērā no dīzeļdegvielai noteiktās likmes)

Ņemot vērā paredzēto akcīzes nodokļa likmju pieaugumu, degvielas cenas (akcīzes nodoklis un tam piemērojamā pievienotās vērtības nodokļa daļa) 2020.gadā paaugstināsies: dīzeļdegvielai par 0,051 *euro* jeb 11,3%, benzīnam par 0,04 *euro* jeb 6,9% un sašķidrinātajām naftas gāzēm (autogāzei) par 0,027 *euro* jeb 16,8% par litru degvielas. Ņemot vērā to, ka Lietuvā un Polijā pagaidām nav plānots likmju paaugstinājums degvielai un likmes dīzeļdegvielai un benzīnam jau pašlaik ir zemākas nekā Latvijā (sk. 3.7.tabulu iepriekš), iespējams, ka 2020.gadā samazināsies Latvijas konkurētspēja ar kaimiņvalstīm, līdz ar to arī degvielas patēriņa pieauguma temps varētu palēnināties.

- ar 2020.gada 1.martu paaugstināt akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem, izņemot raudzētajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, un alum.
Fiskālās ietekmes no iepriekš minētajām izmaiņām iekļautas akcīzes nodokļa ieņēmumu bāzes prognozēs.
- iepriekš minētos 2019.gada 8.jūlijā Saeimā pieņemtos grozījumus likumā “Par akcīzes nodokli”, ar ko noteikta samazināta akcīzes nodokļa likme pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem laika periodā no 2019.gada 1.augusta līdz 2020.gada 29.februārim. Fiskālā ietekme 2020.gadā –4,2 milj. *euro*.

Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum Latvijā un Baltijas valstīs atspoguļotas 3.9.tabulā.

3.9.tabula. Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum Baltijas valstīs

Alkoholiskā dzēriena veids	2018	2019	2020
Raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem, euro/100 l			
Latvija	64,00	64,00	64,00
Lietuva*	65,46	65,46	65,46
Igaunija**	77,44 / 84,41	84,41 / 63,35	63,35
Vīns un raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu virs 6 tilpumprocentiem, euro/100 l			
Latvija***	78,00 / 92,00	92,00 / 101,00	101,00 / 111,00
Lietuva*	164,67	164,67	164,67
Igaunija**	123,18 / 147,82	147,82	147,82
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem, euro/ 100 l			
Latvija***	78,00 / 92,00	92,00 / 101,00	101,00 / 111,00
Lietuva	185,82	185,82	185,82
Igaunija**	263,03 / 289,33	289,33	289,33
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu no 15 tilpumprocentiem līdz 22 tilpumprocentiem, euro/100 l			
Latvija***	130,00 / 150,00	150,00 / 168,00	168,00 / 185,00
Lietuva	264,52	264,52	264,52
Igaunija**	263,03 / 289,33	289,33	289,33
Pārējie alkoholiskie dzērieni, euro / 100 l absolūtā spirta			
Latvija***	1 450,00 / 1 670,00	1 670,00 / 1 840,00/ 1 564,00	1 564,00 / 2 025,00
Lietuva*	1 665,04	1 0665,04/ 1 832,00	1 832,00
Igaunija**	2 389,00 / 2 508,00	2 508,00/ 1 881,00	1 881,00
Alus, euro par 100 l par katru spirta tilpumprocentu			
Latvija***	4,5 / 6,80	6,8 / 7,40	7,4 / 8,10
Lietuva*	7,11	7,11	7,11
Igaunija**	15,52 / 16,92	16,92/ 12,70	12,70

* Lietuvā samazinātā likme tiek piemērota raudzētajiem dzērieniem un vīnam ar spirta saturu zem 8 tilpumprocentiem. Pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem likme paaugstināta ar 01.03.2019.

** 2018.gadā likmes Igaunijā paaugstinātas ar 01.02.2018. 2019.gadā likmes raudzētajiem dzērieniem un vīnam ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem, pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem un alum samazinātas ar 01.07.2019.

*** Latvijā likmes paaugstinātas ar katra gada 1.martu. Pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem likme 2019.gadā paaugstināta ar 01.03.2019., bet no 01.08.2019. līdz 29.02.2020. noteikta samazinātā likme 1 564,0 euro par 100 litriem absolūtā spirta

3.10.tabulā atspoguļoti plānotie akcīzes nodokļa ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” un to salīdzinājums ar likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” plānoto.

3.10. tabula. Akcīzes nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Akcīzes nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. euro	1 117,0*	1 203,4	1 224,4	1 255,6
Akcīzes nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. euro	1 098,6	1 195,5	-	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. euro	+18,4	+7,9	-	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, %	+1,7	+0,7	-	-
% no IKP	3,6	3,6	3,5	3,4

*Prognoze

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2019.gada sešos mēnešos bija 51,1 milj. euro, kas salīdzinājumā ar 2018.gada sešiem mēnešiem ir par 0,4 milj. euro jeb 0,7% mazāk. Salīdzinājumā ar 2019.gada sešu mēnešu plānu ieņēmumi atpaliek par 3,4 FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

milj. *euro* jeb 6,3%. Nodokļa plāna neizpilde saistāma ar 2017.gada likumdošanas izmaiņām un tajās iekļautajam Satiksmes ministrijas fiskālajam novērtējumam no nodokļa aprēķina kārtības izmaiņām, likmju celšanas un tā piemērošanas ārvalstīs reģistrētiem transportlīdzekļiem. Līdz ar to prognoze 2019.gadam, kas tiek izmantota 2020., 2021. un 2022.gada ieņēmumu modelēšanā, ir samazināta. Tāpat, balsoties uz zemo izpildi, ir mazināti nodokļa ieņēmumu pieauguma tempi.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2020.gadā tiek plānoti 101,1 milj. *euro*, 2021.gadā 104,3 milj. *euro* un 2022.gadā 108,1 milj. *euro*. Sagatavojot transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu plānu 2020. – 2022. gadam, tika ņemtas vērā 2019.gada transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu izpildes tendences un reģistrēto transportlīdzekļu struktūra un skaita pieaugums, par kuriem maksājams nodoklis.

3.11.tabula. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	97,5*	101,1	104,3	108,1
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	110,5	116,6	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i></i>	-13,0	-15,5	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, %</i>	-11,8	-13,3	-	-
% no IKP	0,3	0,3	0,3	0,3

*Prognoze

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2019.gada sešos mēnešos sastādīja 9,8 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2018.gada sešiem mēnešiem ir par 0,4 milj. *euro* jeb 4,0% mazāk. Tāpat ieņēmumi salīdzinājumā ar plānoto sešos mēnešos atpaliek par 0,6 milj. *euro* jeb 5,6%. Līdz ar to prognoze 2019.gadam, kas tiek izmantota 2020., 2021. un 2022.gada ieņēmumu modelēšanā ir samazināta. Tāpat, balsoties uz zemo izpildi un stipri mainīgajiem pieauguma tempiem, nodokļa ieņēmumu palielinājums 2019.-2022.gadam nav plānots.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2020., 2021. un 2022. gadā tiek plānoti 21,5 milj. *euro* apmērā ik gadu. Nosakot uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu plānu 2020. – 2022. gadam, tika ņemts vērā komersantu rīcībā esošo vieglo transportlīdzekļu skaits, tā sadalījums, balstoties uz piemērojamām likmēm, kā arī iepriekšējo gadu uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu izpildes tendences.

3.12.tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	21,5*	21,5	21,5	21,5
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	23,8	24,8	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i></i>	-2,3	-3,3	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, %</i>	-9,7	-13,3	-	-
% no IKP	0,1	0,1	0,1	0,1

*Prognoze

Dabas resursu nodokļa maksājumi ir saistīti ar nodokļu maksātāju ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisīto vides noslodzi, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi valsts pamatbudžetā un pašvaldību budžetā 2019.gada sešos mēnešos bija 15,0 milj. *euro*, kas ir par 1,1 milj. *euro* jeb 7,0% mazāk nekā 2018.gada atbilstošajā periodā un par 3,2 milj. *euro* jeb 17,7% mazāk nekā plānots. Valsts pamatbudžetā 2019.gada sešos mēnešos iekasēts 9,1 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2018.gada atbilstošo periodu, ir par 1,4 milj. *euro* jeb 13,0% mazāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 2,9 milj. *euro* jeb 24,3% mazāk. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi pašvaldību budžetā 2019.gada sešos mēnešos bija 5,9 milj. *euro*, un, salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, tie ir palielinājušies par 0,2 milj. *euro* jeb 4,2 procentiem. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 0,3 milj. *euro* jeb 4,9% mazāk.

Nodokļa ieņēmumi samazinājušies galvenokārt par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai, jo samazinājies elektroenerģijas izstrādes apjoms Daugavas hidro-elektrostacijās, ko ietekmēja mazāka ūdens pietece Daugavā. Papildus tam plāna neizpilde un ieņēmumu samazinājums saistīts ar uzņēmumu piesārņojošo darbību un radītā piesārņojuma apjoma samazināšanu (it īpaši attiecībā uz atkritumu apglabāšanu), resursu efektīvāku un pārdomātāku izmantošanu un ar 2016.gada nogalē veikto grozījumu Dabas resursu nodokļa likumā fiskālās ietekmes neizpildi.

Saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā ar 2019.gada 1.janvāri dabas resursu nodoklis tika paaugstināts akmeņoglēm, koksam un lignītam no 0,36 *euro* līdz 0,38 *euro* par GJ/tonnā ar pavaddokumentos norādītu siltumspēju. Par akmeņoglēm, koksu un lignītu, kuru pavaddokumentos nav norādīta siltumspēja, likme tika paaugstināta no 10,25 *euro* līdz 10,65 *euro* par tonnu. Savukārt saskaņā ar 2016.gada 15.decembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā tika paredzēta pakāpeniska dabas resursu nodokļa par atkritumu apglabāšanu paaugstināšana (skat. 3.13. tabulu).

3.13. tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu 2018. – 2020. gadā, euro

Atkritumu veids	01.01.2019.	01.01.2020.
Sadzīves atkritumi un ražošanas atkritumi, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, <i>euro</i> par tonnu	43,0	50,0
Bīstamie atkritumi un ražošanas atkritumi, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, <i>euro</i> par tonnu	55,0	60,0

Dabas resursu nodokļa ieņēmumus 2019.gadā ietekmē arī 2019. gada 3.aprīlī pieņemtie grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā, kas paredz, ka no 2019.gada 13.aprīļa, samaksājot dabas resursu nodokli 165,0 *euro* apmērā, nodrošināta iespēja norakstīt transportlīdzekli, ja nav iespējams saņemt nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikātu sakarā ar transportlīdzekļa neesamību. Ar minētajiem grozījumiem kopš 2019.gada 1.jūlija vairs netiek piemērots dabas resursu nodokļa atbrīvojums vienreiz lietojamajiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas (polimēriem) un to kompozīt-materiāliem (laminātiem).

Nemot vērā iepriekš uzskaitītos faktorus, dabas resursu nodokļa ieņēmumi 2019.gadam tiek prognozēti 32,1 milj. *euro* apmērā, kas ir par 5,0 milj. *euro* jeb 13,5% mazāk nekā plānots.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi plānoti 2020.gadā 37,9 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 30,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 7,0 milj. *euro*), 2021.gadā 40,9 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 32,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 8,5 milj. *euro*) un 2022.gadā

43,4 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 34,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 8,9 milj. *euro*).

Dabas resursu nodokļa ieņēmumu plāns 2020., 2021. un 2022.gadam ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu izpildes tendences, prognozēto 2019.gada bāzi, nozares ekonomisko attīstību, kā arī apstiprinātās izmaiņas normatīvajos aktos:

- saskaņā ar 2016.gada 15.decembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā arī 2020.gadā paredzēta dabas resursu nodokļa par atkritumu apglabāšanu paaugstināšana (skat. 3.13. tabulu iepriekš). Fiskālā ietekme iekļauta akcīzes nodokļa ieņēmumu bāzes prognozēs;
- saskaņā ar 2019.gada 17.septembrī Ministru kabinetā apstiprinātajām un 2019. gada 14. novembrī Saeimā pieņemtajām izmaiņām Dabas resursu nodokļa likumā:
 - ar 2020.gada 1.janvāri tiks paaugstinātas dabas resursu nodokļa likmes atsevišķiem objektiem (akmeņoglēm, koksam un lignītam un par CO₂ emisiju);
 - ar 2020.gada 1.janvāri tiks izlīdzinātas smilts un smilts-grants nodokļa likmes;
 - ar 2020.gada 1.janvāri tiks atcelts atbrīvojums akmeņoglēm, koksam un lignītam, ja tos izmanto elektroenerģijas ražošanā vai koģenerācijā;
 - ar 2020.gada 1.janvāri tiks mainīta ieņēmumu sadale starp budžetiem, palielinot valsts pamatbudžetā ieskaitāmo daļu;
 - ar 2021.gada 1.janvāri nodoklis tiks piemērots arī par sadzīves atkritumu sadedzināšanu.

Fiskālā ietekme 2020.gadā +2,2 milj. *euro*, t.sk. valsts pamatbudžetā +7,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -5,5 milj. *euro*, 2021.gadā +4,0 milj. *euro*, t.sk. valsts pamatbudžetā +8,6 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -4,5 milj. *euro* un 2022.gadā +5,4 milj. *euro*, t.sk. valsts pamatbudžetā +10,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -4,7 milj. *euro*.

3.14. tabula. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Dabas resursu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	32,1*	37,9	40,9	43,4
Dabas resursu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	40,5	42,4		
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i></i>	-8,4	-4,5		
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, %</i>	-20,7	-10,6		
<i>% no IKP</i>	0,1	0,1	0,1	0,1

*Prognoze

Izložu un azartspēļu nodokli maksā uzņēmumi, kas likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” noteiktajā kārtībā saņēmuši speciālu atļauju izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai. Ienākumi no azartspēļu nodokļa (izņemot ieņēmumus no izložu un azartspēļu nodokļa par azartspēlēm, ko organizē izmantojot telekomunikācijas, un sākot ar 2018.gada 1.janvāri 100% apmērā ieskaita valsts budžetā) līdz 2020.gadam 75% apmērā tika ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet 25% apmērā tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle. Ar 2020.gada 1.janvāri valsts pamatbudžetā tiks skaitīti 95% no šiem azartspēļu nodokļa ienākumiem, bet pašvaldību budžetā –5%. Ienākumi no valsts mēroga izložu nodokļa tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet no vietējā mēroga izložu nodokļa – tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek

organizēta izloze.

2019.gada sešos mēnešos izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi bija 24,9 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, ir palielinājušies par 3,2 milj. *euro* jeb 14,6 procentiem - valsts pamatbudžetā iekasēts par 3,0 milj. *euro* jeb 17,5% vairāk un pašvaldību budžetā ieņēmumi ir palielinājušies par 0,2 milj. *euro* jeb 3,8 procentiem. Salīdzinājumā ar plānu 2019.gada sešos mēnešos nodokļa ieņēmumi ir iekasēti par 0,9 milj. *euro* jeb 3,9% vairāk.

Neskatoties uz ieņēmumu pieaugumu gan pret pagājušo gadu, gan plānu, izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi otrajā pusgadā prognozēti pesimistiskāk. Sešu mēnešu plāna pārpildi lielā mērā noteica divu nozares uzņēmumu iemaksātais nodokļa avanss, tāpēc jau tuvākajos mēnešos sagaidāmas neizpildes pret plānu. Tāpat jāatzīmē, ka 2019.gada budžeta gatavošanas ietvaros azartspēļu nodokļa valsts pamatbudžetā plānam 2019. un turpmākiem gadiem tika pielikta fiskālā ietekme 2 milj. *euro* apmērā ik gadu no ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumiem nelicencētā azartspēļu un izložu tirgus samazināšanai, kuru efektivitāti šobrīd nav iespējams izvērtēt. Ņemot vērā šos apstākļus, kā arī Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas sniegtās prognozes un viedokli, prognoze 2019.gadam, kas tiek izmantota 2020., 2021. un 2022.gada ieņēmumu modelēšanā, ir veikta piesardzīgi.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” 2020.gadā kopējie izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 56,3 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 54,1 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 2,2 milj. *euro*), 2021.gadā 57,0 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 54,8 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 2,2 milj. *euro*) un 2022.gadā 57,8 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 55,6 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 2,2 milj. *euro*).

Sagatavojot izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu plānu 2020. – 2022. gadam, tika ņemta vērā 2019.gada sešu mēnešu izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu izpilde un prognozējamās spēļu nozares attīstības tendences, kā arī iepriekš ieviestie ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi nelicencētā azartspēļu un izložu tirgus samazināšanai. 2019. gada 1. oktobrī MK tika atbalstīts un 2019. gada 14. novembrī Saeimā pieņemts priekšlikums, kas, sākot ar 2020.gadu, paredz:

- paaugstināt azartspēļu nodokļa likmi azartspēļu automātiem (par katra azartspēļu automāta katru spēles vietu) par kalendāro gadu no 4164 *euro* uz 5172 *euro* (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +6,5 milj. *euro*, no kuriem +5,9 milj. *euro* valsts pamatbudžetā un +0,7 milj. *euro* pašvaldību budžetā);

- paaugstināt azartspēļu nodokļa likmi ruletei un kāršu un kauliņu spēlei (par katru galdu) par kalendāro gadu no 23 400 *euro* uz 28 080 *euro* (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +0,08 milj. *euro* ik gadu, no kuriem +0,07 milj. *euro* valsts pamatbudžetā un +0,01 milj. *euro* pašvaldību budžetā);

- mainīt azartspēļu nodokļa ieņēmumu sadalījumu pa valsts un pašvaldību budžetiem, paredzot azartspēļu nodokļa ieņēmumus (izņemot azartspēļu nodokļa ieņēmumus par likuma “Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” 3.panta piektajā daļā minēto objektu) – 95 procentu apmērā ieskaitīt valsts pamatbudžetā, bet 5 procentu apmērā ieskaitīt tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tika organizēta azartspēle (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +7,9 milj. *euro* valsts pamatbudžetā un -7,9 milj. *euro* pašvaldību budžetā ik gadu).

3.15. tabula. Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Izložu un azartspēļu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	48,7*	56,3	57,0	57,8
Izložu un azartspēļu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	43,8	44,3	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. euro</i>	+4,9	+12,0	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, %</i>	+11,2	+27,1	-	-
% no IKP	0,2	0,2	0,2	0,2

*Prognoze

Elektroenerģijas nodoklis ir daļa no izmaksām, kuras tiek iecenotas tirdzniecības pakalpojumu cenā, jo nodokļu maksātājs ir elektroenerģijas tirgotājs un elektroenerģijas ražotājs. Elektroenerģijas nodokļa likme ir 1,01 *euro* par megavattstundu, tas ir 0,10 *euro* par 100 kilovatiem.

Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2019.gada sešos mēnešos bija 2,6 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2018.gada sešiem mēnešiem ir par 0,04 milj. *euro* jeb 1,5% mazāk. Arī pret plānu ieņēmumi sešos mēnešos ir zemāki – neizpilde ir 0,2 milj. *euro* jeb 7,7%. 2019.gada prognoze, kas tiek izmantota turpmāko gadu ieņēmumu modelēšanā netiek mainīta, bet, pamatojoties uz 2019.gada sešu mēnešu izpildes rādītājiem, ir samazināti prognozētie nodokļa ieņēmumu pieauguma tempi nākamajiem gadiem. Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumu pieaugums pret iepriekšējo gadu 2020.gadā un turpmāk paredzēts 1% apmērā.

2020.gadā elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 5,4 milj. *euro* apmērā, kas ir par 0,05 milj. *euro* jeb 1,0% vairāk nekā prognozēts 2019. gadā.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2020.gadā tiek plānoti 5,4 milj. *euro* apmērā, 2021.gadā 5,5 milj. *euro* apmērā un 2022.gadā 5,6 milj. *euro* apmērā.

3.16. tabula. Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	5,4*	5,4	5,5	5,6
Elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	4,8	4,9	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. euro</i>	+0,6	+0,5	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, %</i>	+12,5	+10,2	-	-
% no IKP	0,02	0,02	0,02	0,02

*Prognoze

3.3. VALSTS PAMATBUDŽETA NENODOKĻU IEŅĒMUMI

Valsts budžetā atbilstoši likumdošanā noteiktajam tiek ieskaitīti dažādi nenodokļu ieņēmumi – valsts nodevas, naudas sodi un citi maksājumi.

Lielāko daļu no nenodokļu ieņēmumiem valsts pamatbudžetā veido ieņēmumi no dividendēm (no valsts kapitāla izmantošanas), valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem, speciāliem mērķiem paredzētās FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

valsts nodevas, kā arī naudas sodi un sankcijas.

Pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2019.gada sešos mēnešos bija 378,5 milj. *euro*, kas ir par 41,4 milj. *euro* jeb 12,3% vairāk kā plānots. Salīdzinot ar 2018.gada sešiem mēnešiem, nenodokļu ieņēmumi ir iekasēti par 6,7 milj. *euro* jeb 1,7% mazāk.

Nenodokļu ieņēmumu sešu mēnešu plāna pārpildi pamatā nodrošināja ieņēmumi no dividendēm. Plānoto 202,4 milj. *euro* vietā sešos mēnešos ieskaitīti 231,5 milj. *euro*.

Ievērojama pārpilde ir arī šādiem nenodokļiem:

- Ieņēmumi no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas. Sešos mēnešos plāna pārpilde ir 6,7 milj. *euro* jeb 47,5%.
- Pārējie iepriekš nekvalificētie finanšu ieņēmumi. Šajā pozīcijā nav plānotu ieņēmumu, taču sešos mēnešos šajā pozīcijā ieskaitīti jau 10,4 milj. *euro*.
- Pārējie nenodokļu ieņēmumi. Sešos mēnešos plāna pārpilde ir 2,1 milj. *euro* jeb 12,3%. Šīs pozīcijas pārpildi nodrošināja vienreizējs Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas maksājums.

Tāpat ir pozīcijas, kurās 2019. gada pirmajā pusgadā ir būtiska neizpilde:

- Ieņēmumi no valsts nodevas par naftas produktu drošības rezervju uzturēšanu – sešu mēnešu neizpilde ir 1,8 milj. *euro* jeb 17,9%. Šī prognoze likumā “Par 2019.gada budžetu” tika samazināta 2019.gadam par 3,4 milj. *euro*, kas atspoguļosies nodevas mēnešu sadalījumā no maija, tāpēc sagaidāms, ka gada griezumā neizpilde mazināsies.
- Ieņēmumi no autoceļu lietošanas nodevas – sešu mēnešu neizpilde ir 1,9 milj. *euro* jeb 12,3%.
- Ieņēmumi no naudas sodiem un sankcijām – -4,5 milj. *euro* jeb plāna izpilde sešos mēnešos ir 75,9%. Būtiskākā neizpilde naudas sodiem, ko uzliek par pārkāpumiem ceļu satiksmē – no prognozētajiem 28,4 milj. *euro* pirmajā pusgadā iekasēti ir vien 9,1 milj. *euro* jeb 32,2% no gada plāna.

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” 2020.gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek plānoti 523,0 milj. *euro*, 2021.gadā 334,5 milj. *euro* un 2022.gadā 326,0 milj. *euro* apmērā.

Ieņēmumi no Latvijas Bankas maksājuma 2020. gadā tiek plānoti 5,6 milj. *euro*, 2021. gadā 2,4 milj. *euro*. 2022. gadā 2,6 milj. *euro*. Plāns ir veidots pamatojoties uz 2019 – 2021. gadu peļņas prognozēm un saskaņā ar Saeimas otrajā lasījumā pieņemtā Ministru kabineta 2019. gada 6. novembra ārkārtas sēdes lēmuma - palielināt ieņēmumus no Latvijas Bankas maksājuma 2020. gadā par 1,2 milj. *euro* (fiskālā ietekme 2020. gadā +1,2 milj. *euro*).

Ieņēmumu no dividendēm prognoze veidota, pamatojoties uz lielāko valsts kapitālsabiedrību sniegtajām 2019. - 2021. gadu peļņas prognozēm, kā arī saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.806 “Kārtība, kādā valsts kapitālsabiedrības un publiski privātās kapitālsabiedrības, kurās valsts ir dalībnieks (akcionārs), prognozē un nosaka dividendēs izmaksājamo peļņas daļu un veic maksājumus valsts budžetā par valsts kapitāla izmantošanu”, kurā noteikts, ka minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka 50% apmērā no attiecīgās kapitālsabiedrības neto peļņas. Papildus tam dividenžu ieņēmumus ietekmē arī Ministru kabineta 2019.gada 20.augusta sēdes lēmums – palielināt valsts akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2019.gadu par 40 milj. *euro* (fiskālā ietekme 2020.gadā +40,0 milj. *euro*) un palielināt valsts akciju sabiedrības "Latvijas Loto" dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2019.gadu par 0,2 milj. *euro* (fiskālā ietekme 2020. un 2021. gadā +0,2 milj. *euro* ik gadu). Ieņēmumus no dividendēm 2020. gadā ietekmē 2019. gada 6. novembrī Ministru kabinetā un Saeimā otrajā

lasījumā pieņemtie lēmumi – palielināt valsts akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2019. gadu vēl papildus par 4,0 milj. *euro* un palielināt Latvijas Bankas dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2019. gadu par 3,0 milj. *euro*.

Ieņēmumi no dividendēm 2020.gadā tiek plānoti 198,4 milj. *euro*, 2021.gadā 56,0 milj. *euro*, 2022.gadā 57,1 milj. *euro*.

Ieņēmumi no valsts nodevām par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem 2020. gadā tiek plānoti 84,2 milj. *euro*, 2021. gadā 86,1 milj. *euro*, 2022. gadā 87,2 milj. *euro*. Plāns veidots, pamatojoties uz ieņēmumu attīstības tendencēm un atbildīgo ministriju sniegtajām prognozēm. Papildus saskaņā ar budžeta paketē virzīto likumu “Grozījumi notariāta likumā” palielināti ieņēmumi nodevai par informācijas saņemšanu no iedzīvotāju reģistra (fiskālā ietekme 2020. un 2021. gadā +0,6 milj. *euro* ik gadu) un saskaņā ar 2019. gada 20.augusta Ministru kabineta lēmumu palielināti ieņēmumi nodevai par konsulāro amatpersonu sniegtajiem pakalpojumiem (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +0,3 milj. *euro* ik gadu).

Ieņēmumi no valsts nodevām par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu un profesionālās kvalifikācija atbilstības dokumentu reģistrāciju 2020. gadā tiek plānoti 10,2 milj. *euro* apmērā, 2021. gadā 10,3 milj. *euro*, 2022. gadā 10,4 milj. *euro*. Ieņēmumu plāns ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu ieņēmumu izpildes tendences un ņemot vērā atbildīgo ministriju sniegtās prognozes. Papildus saskaņā ar 2019. gada 17. septembra Ministru kabineta lēmumu precizēti ieņēmumi nodevai par reģistrācijas darbībām būvkomersantu reģistrā (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +0,4 milj. *euro* ik gadu) un saskaņā ar 13. septembra MK lēmumu precizēti ieņēmumi valsts nodevai par licences izsniegšanu nebanku kredīta devējiem un ārpustiesas parādu atgūvējiem (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +3,0 milj. *euro* ik gadu).

Ieņēmumi no speciāliem mērķiem paredzētajām valsts nodevām 2020. gadā tiek plānoti 69,8 milj. *euro*, 2021. gadā 71,6 milj. *euro* un 2022. gadā 73,0 *euro* apmērā. Vidēja termiņa plāns ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu ieņēmumu izpildes tendences, atbildīgo ministriju sniegtās prognozes, kā arī saskaņā ar 2019.gada 1. oktobra Ministru kabineta lēmumu atbalstīt Ekonomikas ministrijas izstrādāto likumu "Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā", kas paredz enerģētikas nozares valsts atbalsta sistēmas darbības regulēšanas nodevas ieviešanu ar 2020.gadu (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadam +0,5 milj. *euro* ik gadu) un Saeimas otrajā lasījumā pieņemts MK 2019. gada 6. novembra ārkārtas sēdes lēmums samazināt ieņēmumus no valsts nodevas par Ieroču aprites likumā paredzētā kontrolšāviena ar vītņstobra šaujameroci izdarīšanu, par šaujamerocā un lielas enerģijas pneimatiskā ieroča dezaktivēšanas apliecinājuma izsniegšanu un par salūtiroča (akustiskā ieroča) apliecinājuma izsniegšanu ar 2020. gadu (fiskālā ietekme 2020.-2022. gadam -0,2 milj. *euro* ik gadu).

Naudas sodi un sankcijas 2020. gadā tiek plānoti 32,0 milj. *euro*, 2021. gadā 31,5 milj. *euro* un 2020. gadā 30,8 milj. *euro* apmērā. Ieņēmumu prognoze veidota, balstoties uz iepriekšējo gadu tendencēm un atbildīgo valsts institūciju un ministriju sniegtajām prognozēm.

Pārējie nenodokļi 2020.gadā tiek plānoti 73,4 milj. *euro*, 2021. gadā 45,2 milj. *euro* un 2022. gadā 34,8 milj. *euro*. Ieņēmumu prognozi ietekmēja ieņēmumu izpildes tendences iepriekšējos gados, kā arī MK lēmumi:

- 2019.gada 17. septembra MK lēmums palielināt ieņēmumus no ūdenstilpju un zvejas tiesību nomas un zvejas tiesību nerūpnieciskas izmantošanas (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadā +0,2 milj. *euro* ik gadu);
- 2019. gada 20. jūlija MK lēmums valsts aizdevumu un galvojumu saņēmēju maksājumus par aizdevumu un galvojumu apkalpošanu, kurus Valsts Kase iekasē

saskaņā ar MK 2006. gada 12. septembra noteikumiem Nr.760 "Valsts kases sniegto maksas pakalpojumu cenrādis", ar 2020.gadu ieskaitīt valsts budžeta nenodokļu ieņēmumos (fiskālā ietekme 2020. – 2022. gadā +5,4 milj. *euro* ik gadu);

- 2019.gada 13.septembra MK lēmums kompensēt Rīgas pašvaldības kontrolētās kapitālsabiedrības "Rīgas Satiksme" radīto negatīvo fiskālo ietekmi uz valsts budžetu, nosakot maksājumu, kas ieskaitāms valsts budžeta nenodokļu ieņēmumos (fiskālā ietekme 2020. gadam +38,0 milj. *euro* un 2021. gadam +10,1 milj. *euro*).

3.17. tabula. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

	2019	2020	2021	2022
Nenodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	493,9*	523,0	334,5	326,0
Nenodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	445,7	423,6	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. euro</i>	+48,2	+99,4	-	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, %</i>	+10,8	+23,5	-	-
% no IKP	1,6	1,6	1,0	0,9

*Prognoze

4. VALDĪBAS PARĀDA VIDĒJĀ TERMIŅĀ ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģiju valsts parāda un naudas līdzekļu vadības mērķis ir savlaicīgi nodrošināt finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņemšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, valūta, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus ilgtermiņā, kā arī nodrošināt kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai nepieciešamos resursus ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

Saskaņā ar valsts budžeta deficīta un parāda 2019. gada oktobra notifikācijas datiem, kuri sagatavoti atbilstoši EKS metodoloģijai, vispārējās valdības parāds 2018.gada beigās sasniedza 10,6 mljrd. *euro*, samazinoties līdz 36% no iekšzemes kopprodukta. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2018.gada beigās bija 10,0 mljrd. *euro*. 2018.gadā nodrošināta 2008.gadā emitēto eiroobligāciju dzēšana 400 milj. *euro* apmērā un iekšējā aizņēmuma obligāciju dzēšana 220,9 milj. *euro* apmērā, izmantojot gan 2017.gadā, gan 2018.gadā finanšu tirgos piesaistītos resursus. 2018.gadā papildus regulārām iekšējā aizņēmuma vērtspapīru izsolēm tika veiktas eiroobligāciju emisijas par kopējo summu 1,0 mljrd. *euro*, nodrošinot resursus gan kārtējā, gan nākamā gada finansēšanas vajadzībām, t.sk. valsts parāda atmaksai 2019.gada pirmajā pusē (iekšējā aizņēmuma obligāciju dzēšanai februārī 229,8 milj. *euro* apmērā un EKs aizdevuma atmaksai aprīlī 500 milj. *euro* apmērā). Saskaņā ar Valsts Kases operatīvajiem datiem, 2019. gada beigās valsts parāds veidoja 10,6 mljrd. *euro*²⁵, kopš 2018. gada beigām pieaugot par 0,6 mljrd. *euro*. 2019. gadā veiktas eiroobligāciju emisijas par kopējo summu 1,0 mljrd. *euro*, nodrošinot resursus gan 2019., gan 2020. gada finansēšanas vajadzībām, t.sk. ASV dolāru obligāciju dzēšanai 2020. gada janvārī.

Valsts kredītreitinga stabilizēšanās A reitinga grupā, investoru augstais novērtējums un pārlicība par Latvijas attīstību ilgtermiņā ļauj valstij aizņemties finanšu resursus starptautiskajos tirgos ar labvēlīgiem nosacījumiem. To apliecina arī 2019. gadā veiktie aizņēmuma darījumi starptautiskajos finanšu tirgos, emitējot 2019.gadā pirmajā pusē 30 gadu eiroobligācijas par kopējo summu 1 mljrd. *euro*. Februārī tika emitētas jaunas eiroobligācijas par kopējo summu 700 milj. *euro* ar termiņu 30 gadi, fiksējot procentu (kupona) likmi 1,875% līmenī. Savukārt, maijā emitēts papildu laidieni 2019. gada februārī emitētajām 30 gadu eiroobligācijām, piesaistot finansējumu 300 milj. *euro* apmērā.

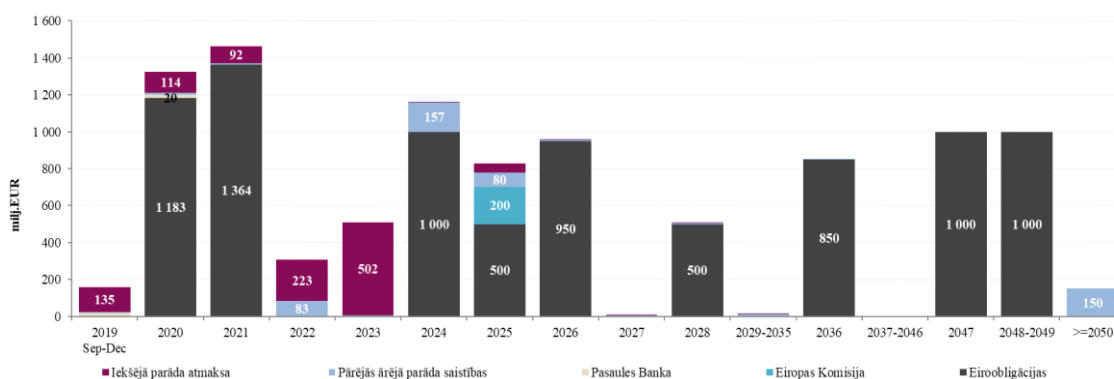
Iekšējā tirgū līdz 2019.gada jūnijam tika turpināta 2018. gadā uzsāktā 5 gadu obligāciju programma, sasniedzot 250 milj. *euro* apjomu apgrozībā pēc nominālvērtības. Arī 2019.gada jūlijā uzsāktai jaunai 5 gadu obligāciju programmai plānots palielināt likviditāti turpmākajās 2020. gada izsolēs, lai sasniegtu izstāvošo apjomu vismaz 250 milj. *euro* apmērā. Pieprasījums pēc Latvijas valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīriem saglabājās augsts, līdz ar to investoru konkurence visās izsolēs nodrošināja resursu piesaisti ar finansiāli izdevīgiem nosacījumiem. Aktuālākajai 5 gadu obligāciju programmai fiksēta procentu

²⁵ Ņemot vērā Valsts kases administrētajiem ārējiem aizņēmumiem un parāda vērtspapīriem piesaistīto atvasināto finanšu instrumentu valūtas rezultātu
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

(kupona) likme 0,000% apmērā, savukārt, kopš 2019.gada augusta izsolēs tika fiksētas negatīvas ienesīguma likmes (-0,028% augustā un -0,040% septembrī, -0,020% un -0,011% oktobrī). Vērtspapīru likmes joprojām atrodas vēsturiski zemākajos līmeņos, kas skaidrojams ne vien ar vispārējām tirgus tendencēm, bet arī ar primāro dīleru aktīvu piedalīšanos izsolēs un Latvijas kredītiestādēm pieejamo augsto likviditāti.

Ņemot vērā līdz 2019.gada 31. decembrim uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku 2020. un 2022. gadā jāpārfinansē valsts parāda saistības ~3,1 mljrd. *euro* apmērā (sk. 4.1.attēlu). Lielāko daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskajos finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas, kurām pienāks dzēšanas termiņš.

4.1.att. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks
(līdz 2019.gada 31.decembrim uzņemtās saistības, nominālvērtībā)

* nav iekļauti sektori S130130, S130140, S130330, S130340, kā arī pieprasījuma un īstermiņa noguldījumi; aprēķinos izmantoti ECB 31.12.2019. noteiktie valūtu kursi

Kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai 2020.-2022. gadā plānots veikt savlaicīgu aizņemšanos finanšu tirgos, lai, nodrošinot valsts parāda pārfinansēšanas riska vadību atbilstoši Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģijai, pārfinansētu uzņemtās valsts parāda saistības ar aizņēmumu likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem. Investoru uzticība Latvijas valsts kredīspējai un stabils investīciju kategorijas valsts kredītreitings nodrošina stabilu pamatu uzņemto parāda saistību sekmīgai pārfinansēšanai turpmākajos gados.

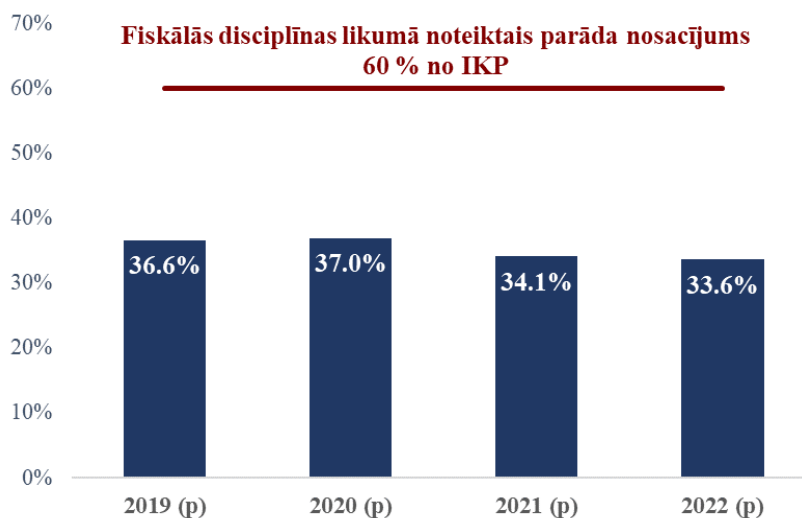
Ņemot vērā stratēģisku pieeju aizņemšanās pasākumu organizēšanā, lai nodrošinātu valsts parāda pārfinansēšanas riska novēršanu un valsts parāda vadības izdevumu optimizēšanu ilgtermiņā, tuvākajos gados ārējā aizņēmuma instrumenti joprojām veidos būtiskāko daļu no kopējā piesaistāmā finanšu resursu apjoma. Aizņēmumus starptautiskajos tirgos arī turpmāk plānots balstīt uz publiskiem darījumiem globālajos finanšu tirgos, veicot vidēja termiņa un ilgtermiņa etalona eiroobligāciju emisijas galvenokārt Eiropas finanšu tirgū, kā arī vēršoties pie citu reģionu investoriem. Iekšējā finanšu tirgū arī turpmāk plānots uzturēt pieprasījumam atbilstošu vērtspapīru piedāvājumu primāro dīleru sistēmas ietvaros, sekmējot valsts vērtspapīru tirgus aktivitāti un likviditāti.

Kopš 2017. gada ir iezīmējusies vispārējās valdības parāda stabilizēšanās un samazināšanās tendence attiecībā pret iekšzemes kopproduktu. Valsts parāds veido lielāko daļu no vispārējās valdības parāda apjoma, tādēļ vispārējās valdības parāda tendences pamatā nosaka valsts parāda izmaiņas, kuras ietekmē aizņemšanās un valsts parāda atmaksa. Tiek prognozēts, ka 2022.gadā vispārējās valdības parāda līmenis attiecībā pret iekšzemes kopproduktu varētu sasniegt zemāko līmeni kopš 2009 .gada, ko galvenokārt noteiks relatīvi neliels pārfinansējamo valsts parāda saistību apjoms 2022. gadā, ņemot vērā, ka 2021. gadā

dzēšamās valsts parāda saistības tiks pārfinansētas ar 2020.-2021. gadā veicamajiem aizņēmumiem.

4.2.att. *Vispārējās valdības parāda attīstības tendences*

(pēc Eiropas kontu sistēmas 2010 metodoloģijas, % no IKP)

p – prognoze

Atbilstoši EKS metodoloģijai vispārējās valdības institucionālajā sektorā iekļauto uzņēmumu parāda tendenču ietekme uz vispārējās valdības parāda izmaiņām vēsturiski nav bijusi būtiska un arī pēc jaunu vienību (uzņēmumu) iekļaušanas vispārējās valdības parāda institucionālajā sektorā²⁶ šo parāda saistību īpatsvars vispārējās valdības parāda kopējā apjomā vidējā termiņā svārstīsies ap 7%. Turpinot ilgtspējīgas fiskālās politikas īstenošanu, vidējā termiņā prognozējama vispārējās valdības parāda līmeņa stabilizēšanās un turpmākā samazināšanās attiecībā pret iekšzemes kopproduktu, pārliecinoši ievērojot FDL noteikto parāda nosacījumu (sk. 4.2.attēlu).

²⁶ Vispārējās valdības institucionālajā sektorā iekļauto uzņēmumu saraksts publicēts Centrālā statistikas pārvaldes mājas lapā www.csb.gov.lv sadaļā “Institucionālo sektoru klasifikācija (nacionālā)”.
FMpask_070220_ietv2020_2022.docx

PIELIKUMI

1. pielikums

Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programma 31.00.00. "Militārpersonu pensiju fonds"

Programma/pensijas, pabalsta veids	2020.gada plāns			2021.gada plāns			2022.gada plāns		
	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)
Izdevumi kopā			13 555			13 555			13 555
(EKK 6000 Sociālie pabalsti)			672			672			672
Izdienas pensijas – kopā			11 815			11 815			11 815
(EKK 6216)	x	x	056	x	x	056	x	x	056
<i>tajā skaitā:</i>									
Izdienas pensijas	491,31	2 004	11 815 056	491,31	2 004	11 815 056	491,31	2 004	11 815 056
Pārējie valsts pabalsti un kompensācijas – kopā			1 740			1 740 616			1 740 616
(EKK 6239)	x	x	616	x	x	616	x	x	616
<i>tajā skaitā:</i>									
Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsti	340,00	274	1 175 715	340,00	274	1 175 715	340,00	274	1 175 715
Barikāžu pabalsti	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600
Obligātā militārā dienesta kompensācijas	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	88,25	2	2 118	88,25	2	2 118	88,25	2	2 118
Veselības bojājuma, traumu un apbedīšanas pabalsti militārpersonām	1 456,51	19	332 085	1 456,51	19	332 085	1 456,51	19	332 085
Veselības aprūpes izdevumi	132,00	133	210 000	132,00	133	210 000	132,00	133	210 000

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.01.00 "Valsts sociālie pabalsti"

Pabalsta veids	2020. gada plāns			2021. gada plāns			2022. gada plāns		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	124,17	20 055	29 883 212	124,17	20 539	30 604 715	124,17	20 694	30 835 697
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurrāmir apgrūtināta pārvietošanās	81,70	31 867	5 207 377	81,70	33 780	5 519 863	81,70	35 820	5 853 277
Valsts sociālais pabalsts Černobiļas atomelektro-stacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm	103,57	3 204	3 982 060	103,57	3 171	3 941 046	103,57	3 107	3 861 504
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un viņa nāves gadījumā – viņa apgādībā bijušajiem darbspējīgajiem ģimenes locekļiem	180,01	444	959 093	180,01	447	965 574	180,01	449	969 894
Pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama īpaša kopšana	240,02	16 250	46 803 812	240,33	16 567	47 778 114	240,33	16 567	47 778 114
Apbedīšanas pabalsts, ja miris valsts sociālā nodrošinājuma pabalstaņēmējs	215,55	40	103 463	215,06	42	108 388	214,83	43	110 852
Pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes	73,37	2 217	1 951 935	73,37	2 247	1 978 349	73,37	2 335	2 055 827

invaliditāti									
Valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem - kopā	x	x	201 537 052	x	x	202 434 717	x	x	202 901 495
<i>tajā skaitā:</i>									
bērna piedzimšanas pabalsts	421,20	1 496	7 561 383	421,20	1 525	7 707 960	421,20	1 525	7 707 960
bērna kopšanas pabalsts un piemaksa pie bērna kopšanas pabalsta un vecāku pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem	134,39	36 395	58 693 872	134,39	36 479	58 828 454	134,39	36 479	58 828 454
bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	318,58	2 270	8 678 120	318,62	2 300	8 793 912	318,62	2 325	8 889 498
ģimenes valsts pabalsts	27,75	349 786	116 478 805	27,75	351 355	117 001 215	27,75	352 524	117 390 492
piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	108,42	7 782	10 124 872	108,41	7 766	10 103 176	108,41	7 752	10 085 091
pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu	123,31	1 414	2 092 324	123,31	1 400	2 071 608	123,31	1 393	2 061 250
atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	54,35	3 115	2 031 565	54,35	3 069	2 001 619	54,35	2 926	1 908 337
valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem	108,01	964	1 249 460	108,01	930	1 205 392	109,42	915	1 201 432
atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu	222,80	555	1 483 848	222,80	583	1 558 709	224,44	612	1 648 287
atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	456,41	38	208 121	467,27	38	213 077	478,14	38	218 032
bērna adopcijas pabalsts	123,63	1 250	1 854 450	123,63	1 250	1 854 450	123,63	1 250	1 854 450
atlīdzība par bērna adopciju	1 422,87	15	256 116	1 422,87	16	273 191	1 422,87	17	290 265
KOPĀ	x	x	299 603 888	x	x	302 508 812	x	x	303 548 713

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.02.00 "Izdienas pensijas"

Pensijas veids	2020. gada plāns			2021. gada plāns			2022. gada plāns		
	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Izdienas pensijas	499,58	8 971	53 780 405	499,55	8 999	53 945 405	499,55	8 999	53 945 405
Apbedīšanas pabalsts, ja miris izdienas pensijas saņēmējs	895,92	5	53 755	938,45	5	56 307	979,68	5	58 781
Pabalsts izdienas pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušajam laulātajam	895,92	1	10 751	938,42	1	11 261	979,67	1	11 756
Piemaksas pie vecuma pensijām, lai saglabātu piešķirto izdienas pensijas apmēru tām personām, kurām izdienas pensijas piešķirtas saskaņā ar nolikumu "Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)	136,93	28	46 008	144,33	34	58 887	150,19	40	72 091
KOPĀ	x	x	53 890 919	x	x	54 071 860	x	x	54 088 033

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.03.00 „Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām”

Pensijas veids	2020. gada plāns			2021. gada plāns			2022. gada plāns		
	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Piemaksas pie vecuma pensijām	40,55	335 329	163 181 162	42,20	320 662	162 370 471	43,52	306 537	160 094 471
Piemaksas pie invaliditātes pensijām	12,39	27 068	4 022 936	12,46	23 714	3 546 421	12,53	23 582	3 546 293
KOPĀ	x	x	167 204 098	x	x	165 916 892	x	x	163 640 764

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.04.00 „Bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu pabalsti”

Pensijas veids	2020. gada plāns			2021. gada plāns			2022. gada plāns		
	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Bēgļu pabalsti	124,24	49	73 056	124,24	49	73 056	124,24	49	73 056
KOPĀ	x	x	73 056	x	x	73 056	x	x	73 056

Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta programma 04.00.00. "Sociālā apdrošināšana"

Pabalsta veids	2020.gada plāns			2021.gada plāns			2022.gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
04.01.00 Valsts pensiju speciālais budžets			2 192 383 912			2 317 038 012			2 433 768 712
Valsts pensijas – kopā	x	x	2 161 111 748	x	x	2 283 657 938	x	x	2 398 318 611
<i>tajā skaitā:</i>									
Vecuma pensijas	398,85	440 428	2 107 954 959	424,56	437 345	2 228 124 427	449,15	434 264	2 340 601 115
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā	211,48	15 039	38 164 627	224,53	15 025	40 482 854	237,94	14 988	42 794 358
Augstākās padomes deputātu pensijas	2 370,40	110	3 128 928	2 370,40	115	3 271 152	2 370,40	115	3 271 152
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	6,58	24	1 894	6,96	24	2 004	7,28	24	2 098
Izdienas pensijas	477,97	2 068	11 861 340	516,01	1 902	11 777 501	555,07	1 749	11 649 888
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	30 499 345	x	x	32 607 255	x	x	34 677 282
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	674,41	2 000	16 185 847	721,17	2 000	17 308 092	767,95	2 000	18 430 801
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	325,87	33	129 045	337,45	33	133 630	349,12	33	138 252
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	197,01	6 000	14 184 453	210,63	6 000	15 165 533	223,73	6 000	16 108 229
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	772 819	x	x	772 819	x	x	772 819
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas			272 819			272 819			272 819

iemaksu atmaksa									
ESs pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			500 000			500 000			500 000
04.02.00 Nodarbinātības speciālais budžets			124 458 396			132 704 226			134 046 887
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	27 661	x	x	27 661	x	x	27 661
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	192,09	12	27 661	192,09	12	27 661	192,09	12	27 661
Valsts nodarbinātības pabalsti naudā – kopā	x	x	124 285 171	x	x	132 531 001	x	x	133 873 662
Bezdarbnieka pabalsts	342,10	30 275	124 285 171	368,12	30 002	132 531 001	395,13	28 234	133 873 662
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	145 564	x	x	145 564	x	x	145 564
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			20 422			20 422			20 422
ESs pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls un obligāto iemaksu nodošana citai dalībvalstij			4 000			4 000			4 000
Pārējie klasifikācijā neminētie no valsts un pašvaldību budžeta veiktie maksājumi iedzīvotājiem naudā	113,01	89	121 142	113,01	89	121 142	113,01	89	121 142
04.03.00 Darba negadījumu speciālais budžets			56 570 936			64 013 937			72 359 740
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	56 563 014	x	x	64 006 015	x	x	72 351 818
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 396,93	495	8 297 764	1 487,47	545	9 728 054	1 584,11	600	11 405 592
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	355,17	10 875	46 349 048	376,98	11 536	52 185 585	399,53	12 236	58 663 405
Atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	348,55	65	271 866	373,12	66	295 513	399,35	67	321 079
Apbedīšanas pabalsts	1 222,90	4	58 699	1 352,52	4	64 921	1 495,31	4	71 775
Pārējie pabalsti	253,13	522	1 585 637	268,77	537	1 731 942	284,81	553	1 889 967
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	7 922	x	x	7 922	x	x	7 922
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			5 922			5 922			5 922
ESs pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			2 000			2 000			2 000

kapitāls un obligāto iemaksu nodošana citai dalībvalstij									
04.04.00 Invalitātes, maternitātes un slimības speciālais budžets			573 322 302			616 569 383			663 136 083
Valsts pensijas – kopā	x	x	184 950 262	x	x	194 178 379	x	x	204 799 877
<i>tajā skaitā:</i>									
Invaliditātes pensijas	207,05	73 899	183 613 251	215,33	74 648	192 888 490	224,96	75 405	203 559 555
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	86,50	1 288	1 337 011	92,27	1 165	1 289 889	98,06	1 054	1 240 322
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	388 271 603	x	x	422 290 567	x	x	458 235 769
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	987,96	17 378	206 025 227	1 066,61	17 899	229 095 029	1 144,59	18 436	253 219 935
Maternitātes pabalsts	3 241,81	1 380	53 684 374	3 468,77	1 380	57 442 831	3 711,98	1 380	61 470 389
Apbedīšanas pabalsts	1 314,76	218	3 439 412	1 358,89	230	3 750 536	1 404,50	242	4 078 668
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	265,09	2 479	7 885 897	285,32	2 515	8 610 958	306,95	2 552	9 400 037
Paternitātes pabalsts	393,84	887	4 192 033	421,15	913	4 614 119	450,33	941	5 085 126
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	113,04	1 015	1 376 823	117,16	1 020	1 434 089	121,49	1 020	1 487 088
Vecāku pabalsts	439,22	21 068	111 041 405	462,62	21 021	116 696 009	486,48	21 040	122 826 406
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	145,01	360	626 432	149,77	360	646 996	154,66	360	668 120
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	100 437	x	x	100 437	x	x	100 437
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			80 437			80 437			80 437
ESs pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls un obligāto iemaksu nodošana citai dalībvalstij			20 000			20 000			20 000
Kopā	x	x	2 946 735 546	x	x	3 130 325 558	x	x	3 303 311 422

**Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumi (-) 2020. gadā,
euro**

		Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)
S130130 (Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)				
1	LATVIJAS UNIVERSITĀTES NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA AĢENTŪRA	73,591	78,045	-4,454
2	LATVIJAS ATTĪSTĪBAS FINANŠU INSTITŪCIJA ALTUM VAS	16,812,223	11,922,441	4,889,782
3	IEKŠLIETU MINISTRIJAS POLIKLĪNIKA valsts SIA	2,345,000	2,335,625	9,375
4	RĪGAS TŪRISMA UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS TEHNĪKUMS valsts SIA	456,150	895,412	-439,262
5	ZEMKOPĪBAS MINISTRIJAS NEKUSTAMIE ĪPAŠUMI valsts SIA	1,916,000	1,866,300	49,700
6	LATVIJAS VIDES, ĢEOLOĢIJAS UN METEOROLOĢIJAS CENTRS valsts SIA	2,362,180	2,290,565	71,615
7	SIGULDA bobsleja un kamaniņu trase, SIA	724,500	537,400	187,100
8	BULDURU DĀRZKOPĪBAS VIDUSSKOLA valsts SIA	510,000	594,000	-84,000
9	TIESU NAMU AĢENTŪRA valsts AS	0	0	0
10	ŠAMPĒTERA NAMS valsts SIA	1,959,500	1,957,710	1,790
11	CEĻU SATIKSMES DROŠĪBAS DIREKCIJA valsts AS	49,067,016	47,002,002	2,065,014
12	LATVIJAS VALSTS CEĻI valsts AS	160,000	105,800	54,200
13	LATVIJAS AUTOCEĻU UZTURĒTĀJS valsts AS	78,018,560	77,488,463	530,097
14	AUTOTRANSPORTA DIREKCIJA valsts SIA	5,003,207	4,587,450	415,757
15	EIROPAS DZELZCEĻA LĪNIJAS SIA	0	0	0
16	PASAŽIERU VILCIENS AS*	37,904,633	36,037,394	5,630,000
17	LATVIJA Valsts Akadēmiskais koris, valsts SIA	212,000	214,770	-2,770
18	LATVIJAS NACIONĀLAIS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS valsts SIA	607,250	600,563	6,687
19	DAUGAVPILS TEĀTRIS valsts SIA	251,400	397,649	-146,249

20	LATVIJAS NACIONĀLĀ OPERA valsts SIA	3,913,239	3,873,239	40,000
21	LATVIJAS NACIONĀLAIS TEĀTRIS valsts SIA	2,339,481	2,332,261	7,220
22	LIEPĀJAS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS valsts SIA	260,000	244,251	15,749
23	MIHAILA ČEHOVA RĪGAS KRIEVU TEĀTRIS valsts SIA	1,640,000	1,635,994	4,006
24	LATVIJAS KONCERTI valsts SIA	1,323,914	1,304,045	19,869
25	VALMIERAS DRĀMAS TEĀTRIS valsts SIA	940,564	956,416	-15,852
26	LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRIS valsts SIA	713,500	721,680	-8,180
27	LATVIJAS PROVES BIROJS valsts SIA	464,000	454,500	9,500
28	AINAŽI bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca, valsts SIA	1,487,548	1,426,800	60,748
29	AKNĪSTES PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	4,909,354	4,935,787	-26,433
30	BĒRNU KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA valsts SIA	50,884,608	49,994,574	890,034
31	DAUGAVPILS PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	10,879,021	10,695,521	183,500
32	ĢINTERMUIŽA slimnīca, valsts SIA	8,716,957	8,647,314	69,643
33	PIEJŪRAS SLIMNĪCA valsts SIA	5,878,000	5,757,000	121,000
34	PAULA STRADIŅA KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA valsts SIA	115,597,594	116,884,474	-1,286,880
35	RĪGAS AUSTRUMU KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA SIA	186,050,025	185,738,434	311,591
36	RĪGAS PSIHIATRIJAS UN NARKOLOĢIJAS CENTRS valsts SIA	17,561,272	17,626,272	-65,000
37	STRAUPES NARKOLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	0	0	0
38	STRENČU PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	7,918,730	7,901,760	16,970
39	TRAUMATOĢIJAS UN ORTOPĒDIJAS SLIMNĪCA valsts SIA	18,444,840	18,378,840	66,000
40	VAIVARI Nacionālais rehabilitācijas centrs, valsts SIA	9,239,884	9,469,784	-229,900
41	BIĶERNIEKI veselības centrs, SIA	1,946,150	1,965,050	-18,900
42	LUDZAS MEDICĪNAS CENTRS SIA	3,100,000	2,946,000	154,000
43	LATVIJAS RADIO valsts SIA	963,000	960,610	2,390
44	LATVIJAS TELEVĪZIJA valsts SIA	22,226,542	23,623,135	-1,396,593
45	LATVIJAS STANDARTS SIA	272,370	259,250	13,120

46	VALSTS NEKUSTAMIE ĪPAŠUMI valsts AS	39,945,289	43,697,502	-3,752,213
47	Elektroenerģijas Publiskais Tirgotājs	164,253,389	178,303,556	-14,050,167
48	PRIVATIZĀCIJAS AĢENTŪRA valsts AS	1,502,077	3,370,795	-1,868,718
49	HIPONIA SIA	0	0	0
50	REVERTA AS	0	-413,674	413,674
51	FELM SIA	4,438,147	-1,533,595	5,971,742
52	REAP SIA	132,675	132,675	0
S130330 (Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)				
1	JĒKABPILS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	13,500,000	13,205,500	294,500
2	AVIASABIEDRĪBA LIEPĀJA SIA	1,545,107	1,444,460	100,647
3	RĪGAS DZEMDĪBU NAMS Rīgas pašvaldības SIA	10,902,145	10,750,779	151,366
4	RĪGAS VESELĪBAS CENTRS SIA	7,701,670	7,673,060	28,610
5	RĪGAS 1.SLIMNĪCA Rīgas pašvaldības SIA	18,806,230	18,776,232	29,998
6	RĪGAS 2. SLIMNĪCA Rīgas pašvaldības SIA	8,470,000	8,442,106	27,894
7	KULDĪGAS SLIMNĪCA SIA	6,190,549	6,271,197	-80,648
8	VIDZEMES SLIMNĪCA SIA	21,312,776	21,056,660	256,115
9	JELGAVAS PILSĒTAS SLIMNĪCA SIA	11,488,524	10,447,075	1,041,449
10	JŪRMALAS SLIMNĪCA SIA	7,866,151	8,834,109	-967,958
11	DAUGAVPILS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	38,749,722	38,948,722	-199,000
12	ZIEMEĻKURZEMES REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	15,256,000	15,255,046	954
13	VENTSPILS olimpiskais centrs, SIA	4,099,028	3,514,909	584,119
14	RĒZEKNES SLIMNĪCA SIA	15,200,000	15,158,000	42,000
15	OGRES RAJONA SLIMNĪCA SIA	11,898,510	12,193,068	-294,558
16	DOBELES UN APKĀRTNES SLIMNĪCA SIA	6,880,000	6,697,700	182,300
17	MADONAS SLIMNĪCA Madonas novada pašvaldības SIA	6,598,745	6,442,194	156,551
18	LIEPĀJAS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	24,000,000	23,502,265	497,735

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)2020.gadā**	-71 161 623
---	-------------

Citas ar kapitālsabiedrībām saistītās EKS korekcijas, kas ietekmē B.9 neto aizdevumus (+)/neto aizņēmumus(-):

*-AS "Pasažieru vilciens" saimnieciskās darbības ieņēmumi un izdevumi norādīti atbilstoši iesniegtajai saimnieciskās darbības anketai 2019. gada jūlijā, savukārt ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci norādīta atbilstoši informatīvajam ziņojumam "Par prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2020.gadam un ietvaram 2020.-2022.gadam, kā rezultātā AS "Pasažieru vilciens" ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tika koriģēta no 1 867 239 euro uz 5 630 000 euro.

**-t.sk. AS "Rīgas Satiksme" atbilstoši CSP lēmumam ir iekļauta vispārējās valdības pieklasificēto komersantu sarakstā, ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci -71 900 000 euro noteikta atbilstoši 2019. gada 20.augusta MK sēdes protokola Nr.35, 24 paragrāfa 5.punktam.

**Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumi (-) 2021. gadā,
euro**

	Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)	
S130130 (Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)				
1	LATVIJAS UNIVERSITĀTES NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA AĢENTŪRA	73,591	78,044	-4,453
2	LATVIJAS ATTĪSTĪBAS FINANŠU INSTITŪCIJA ALTUM VAS	16,538,510	12,224,007	4,314,503
3	IEKŠLIETU MINISTRIJAS POLIKLĪNIKA valsts SIA	2,345,000	2,336,925	8,075
4	RĪGAS TŪRISMA UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS TEHNIKUMS valsts SIA	456,150	596,882	-140,732
5	ZEMKOPĪBAS MINISTRIJAS NEKUSTAMIE ĪPAŠUMI valsts SIA	1,935,000	1,883,400	51,600
6	LATVIJAS VIDES, ĢEOLOĢIJAS UN METEOROLOĢIJAS CENTRS valsts SIA	2,409,424	2,313,630	95,794
7	SIGULDA bobsleja un kamaniņu trase, SIA	724,500	547,400	177,100
8	BULDURU DĀRZKOPĪBAS VIDUSSKOLA valsts SIA	520,000	629,500	-109,500
9	TIESU NAMU AĢENTŪRA valsts AS	0	0	0
10	ŠAMPĒTERA NAMS valsts SIA	1,883,000	1,882,213	787
11	CEĻU SATIKSMES DROŠĪBAS DIREKCIJA valsts AS	52,355,424	50,306,712	2,048,712
12	LATVIJAS VALSTS CEĻI valsts AS	168,000	110,000	58,000

13	LATVIJAS AUTOCEĻU UZTURĒTĀJS valsts AS	79,378,070	77,979,360	1,398,710
14	AUTOTRANSPORTA DIREKCIJA valsts SIA	5,207,187	4,670,450	536,737
15	EIROPAS DZELZCEĻA LĪNIJAS SIA	0	0	0
16	PASAŽIERU VILCIENS AS*	38,146,283	40,315,157	-2,007,864
17	LATVIJA Valsts Akadēmiskais koris, valsts SIA	218,000	220,770	-2,770
18	LATVIJAS NACIONĀLAIS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS valsts SIA	608,950	601,979	6,971
19	DAUGAVPILS TEĀTRIS valsts SIA	265,510	419,709	-154,199
20	LATVIJAS NACIONĀLĀ OPERA valsts SIA	4,083,239	4,133,239	-50,000
21	LATVIJAS NACIONĀLAIS TEĀTRIS valsts SIA	2,339,481	2,341,261	-1,780
22	LIEPĀJAS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS valsts SIA	260,000	238,553	21,447
23	MIHAILA ČEHOVA RĪGAS KRIEVU TEĀTRIS valsts SIA	1,640,000	1,635,194	4,806
24	LATVIJAS KONCERTI valsts SIA	1,345,064	1,351,340	-6,276
25	VALMIERAS DRĀMAS TEĀTRIS valsts SIA	950,876	913,940	36,936
26	LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRIS valsts SIA	714,000	722,690	-8,690
27	LATVIJAS PROVES BIROJS valsts SIA	464,000	464,500	-500
28	AINAŽI bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca, valsts SIA	1,487,548	1,426,800	60,748
29	AKNĪSTES PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	4,909,354	4,802,172	107,182
30	BĒRNU KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA valsts SIA	52,384,083	51,413,550	970,533
31	DAUGAVPILS PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	11,205,392	10,901,892	303,500
32	ĢINTERMUIŽA slimnīca, valsts SIA	8,716,957	8,940,207	-223,250
33	PIEJŪRAS SLIMNĪCA valsts SIA	6,378,000	6,232,000	146,000
34	PAULA STRADIŅA KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA valsts SIA	115,684,577	117,044,202	-1,359,626
35	RĪGAS AUSTRUMU KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA SIA	188,520,448	188,859,198	-338,750
36	RĪGAS PSIHIATRIJAS UN NARKOLOĢIJAS CENTRS valsts SIA	17,681,272	17,746,272	-65,000
37	STRAUPES NARKOLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	0	0	0
38	STRENČU PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	8,068,730	8,063,760	4,970

39	TRAUMATOLOĢIJAS UN ORTOPĒDIJAS SLIMNĪCA valsts SIA	18,820,000	18,754,000	66,000
40	VAIVARI Nacionālais rehabilitācijas centrs, valsts SIA	9,327,232	9,450,632	-123,400
41	BIĶERNIEKI veselības centrs, SIA	1,986,518	1,981,200	5,318
42	LUDZAS MEDICĪNAS CENTRS SIA	3,105,000	2,950,000	155,000
43	LATVIJAS RADIO valsts SIA	360,000	358,470	1,530
44	LATVIJAS TELEVĪZIJA valsts SIA	25,666,574	25,981,974	-315,400
45	LATVIJAS STANDARTS SIA	280,429	275,505	4,924
46	VALSTS NEKUSTAMIE ĪPAŠUMI valsts AS	40,952,798	44,731,740	-3,778,942
47	Elektroenerģijas Publiskais Tirgotājs	149,000,000	174,303,556	-25,303,556
48	PRIVATIZĀCIJAS AĢENTŪRA valsts AS	1,200,315	2,597,581	-1,397,266
49	HIPONIA SIA	0	0	0
50	REVERTA AS	0	0	0
51	FELM SIA	0	0	0
52	REAP SIA	132,675	-9,867,325	10,000,000
S130330 (Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)				
1	JĒKABPILS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	14,000,000	13,459,500	540,500
2	AVIASABIEDRĪBA LIEPĀJA SIA	1,574,575	1,473,929	100,646
3	RĪGAS DZEMDĪBU NAMS Rīgas pašvaldības SIA	11,224,183	11,068,016	156,167
4	RĪGAS VESELĪBAS CENTRS SIA	7,709,370	7,707,630	1,740
5	RĪGAS 1.SLIMNĪCA Rīgas pašvaldības SIA	19,746,541	19,603,046	143,495
6	RĪGAS 2. SLIMNĪCA Rīgas pašvaldības SIA	9,317,000	9,286,886	30,114
7	KULDĪGAS SLIMNĪCA SIA	6,190,549	6,248,606	-58,057
8	VIDZEMES SLIMNĪCA SIA	22,378,414	21,985,797	392,618
9	JELGAVAS PILSĒTAS SLIMNĪCA SIA	11,603,409	10,473,174	1,130,235
10	JŪRMALAS SLIMNĪCA SIA	8,374,582	8,075,846	298,736
11	DAUGAVPILS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	43,012,191	43,211,191	-199,000

12	ZIEMEĻKURZEMES REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	15,256,000	15,255,046	954
13	VENTSPILS olimpiskais centrs, SIA	4,152,336	3,745,546	406,790
14	RĒZEKNES SLIMNĪCA SIA	15,400,000	15,367,000	33,000
15	OGRES RAJONA SLIMNĪCA SIA	14,278,212	14,456,882	-178,670
16	DOBELES UN APKĀRTNES SLIMNĪCA SIA	7,314,000	7,038,900	275,100
17	MADONAS SLIMNĪCA Madonas novada pašvaldības SIA	6,879,542	6,713,392	166,150
18	LIEPĀJAS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	24,500,000	24,045,598	454,402
Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz B.9 2021.gadā**				-25,311,151

Citas ar kapitālsabiedrībām saistītās EKS korekcijas, kas ietekmē B.9 neto aizdevumus (+)/neto aizņēmumus(-):

S130130:

*-PASAŽIERU VILCIENS AS saimnieciskās darbības ieņēmumi un izdevumi norādīti atbilstoši iesniegtajai saimnieciskās darbības anketai 30.07.2019, savukārt ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci norādīta atbilstoši informatīvajam ziņojumam "Par prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2020.gadam un ietvaram 2020.-2022.gadam", kā rezultātā PASAŽIERU VILCIENS AS ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tika koriģēta no -2 168 875 euro uz -2 007 864 euro.

S130330:

**-t.sk. AS RĪGAS SATIKSME, atbilstoši CSP lēmumam, iekļauta vispārējās valdības pieklasificēto komersantu sarakstā, ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci -14 200 000 euro noteikta atbilstoši 2019. gada 20.augusta MK sēdes protokola Nr.35, 24 paragrāfa 5.punktam.

**Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumi (-) 2022. gadā,
euro**

		Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)
S130130 (Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)				
1	LATVIJAS UNIVERSITĀTES NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA AĢENTŪRA	73,591	78,045	-4,454
2	LATVIJAS ATTĪSTĪBAS FINANŠU INSTITŪCIJA ALTUM VAS	17,365,435	12,952,974	4,412,461
3	IEKŠLIETU MINISTRIJAS POLIKLĪNIKA valsts SIA	2,345,000	2,354,325	-9,325
4	RĪGAS TŪRISMA UN RADOŠĀS INDUSTRIJAS TEHNIKUMS valsts SIA	456,150	421,000	35,150
5	ZEMKOPĪBAS MINISTRIJAS NEKUSTAMIE ĪPAŠUMI valsts SIA	1,935,000	1,883,400	51,600
6	LATVIJAS VIDES, ĢEOLOĢIJAS UN METEOROLOĢIJAS CENTRS valsts SIA	2,547,612	2,336,927	120,685
7	SIGULDA bobsleja un kamanīņu trase, SIA	708,500	526,400	182,100
8	BULDURU DĀRZKOPĪBAS VIDUSSKOLA valsts SIA	525,000	664,500	-139,500
9	TIESU NAMU AĢENTŪRA valsts AS	0	0	0
10	ŠAMPĒTERA NAMS valsts SIA	1,883,000	1,882,213	787
11	CEĻU SATIKSMES DROŠĪBAS DIREKCIJA valsts AS	53,081,940	51,389,659	1,692,281
12	LATVIJAS VALSTS CEĻI valsts AS	175,000	116,900	58,100
13	LATVIJAS AUTOCEĻU UZTURĒTĀJS valsts AS	81,653,400	80,002,800	1,650,600
14	AUTOTRANSPORTA DIREKCIJA valsts SIA	5,128,195	4,564,896	563,299
15	EIROPAS DZELZCEĻA LĪNIJAS SIA	0	0	0
16	PASAŽIERU VILCIENS AS*	39,041,263	207,466,566	-59,096,402
17	LATVIJA Valsts Akadēmiskais koris, valsts SIA	220,000	222,770	-2,770
18	LATVIJAS NACIONĀLAIS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS valsts SIA	609,420	602,221	7,199
19	DAUGAVPILS TEĀTRIS valsts SIA	285,035	445,104	-160,069

20	LATVIJAS NACIONĀLĀ OPERA valsts SIA	4,083,239	4,133,239	-50,000
21	LATVIJAS NACIONĀLAIS TEĀTRIS valsts SIA	2,340,461	2,343,181	-2,720
22	LIEPĀJAS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS valsts SIA	260,000	240,300	19,700
23	MIHAILA ČEHOVA RĪGAS KRIEVU TEĀTRIS valsts SIA	1,640,000	1,635,194	4,806
24	LATVIJAS KONCERTI valsts SIA	1,305,000	1,308,500	-3,500
25	VALMIERAS DRĀMAS TEĀTRIS valsts SIA	962,939	949,363	13,576
26	LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRIS valsts SIA	714,000	722,700	-8,700
27	LATVIJAS PROVES BIROJS valsts SIA	464,000	457,500	6,500
28	AINAŽI bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca, valsts SIA	1,487,548	1,426,800	60,748
29	AKNĪSTES PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	4,909,354	4,968,536	-59,182
30	BĒRNU KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA valsts SIA	52,200,000	50,997,850	1,202,150
31	DAUGAVPILS PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	11,541,554	11,268,054	273,500
32	ĢINTERMUIŽA slimnīca, valsts SIA	8,716,957	8,940,207	-223,250
33	PIEJŪRAS SLIMNĪCA valsts SIA	6,581,000	6,474,000	107,000
34	PAULA STRADIŅA KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA valsts SIA	115,684,577	116,985,011	-1,300,435
35	RĪGAS AUSTRUMU KLĪNISKĀ UNIVERSITĀTES SLIMNĪCA SIA	191,092,818	192,336,095	-1,243,227
36	RĪGAS PSIHIATRIJAS UN NARKOLOĢIJAS CENTRS valsts SIA	17,801,272	17,716,272	85,000
37	STRAUPES NARKOLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	0	0	0
38	STRENČU PSIHONEIROLOĢISKĀ SLIMNĪCA valsts SIA	8,218,730	8,213,760	4,970
39	TRAUMATOLOĢIJAS UN ORTOPĒDIJAS SLIMNĪCA valsts SIA	19,200,000	19,134,000	66,000
40	VAIVARI Nacionālais rehabilitācijas centrs, valsts SIA	9,420,504	9,538,904	-118,400
41	BIĶERNIEKI veselības centrs, SIA	1,936,058	1,935,000	1,058
42	LUDZAS MEDICĪNAS CENTRS SIA	3,106,000	2,950,000	156,000
43	LATVIJAS RADIO valsts SIA	240,000	239,350	650
44	LATVIJAS TELEVĪZIJA valsts SIA	25,666,574	25,476,898	189,676
45	LATVIJAS STANDARTS SIA	280,429	269,469	10,960

46	VALSTS NEKUSTAMIE ĪPAŠUMI valsts AS	40,819,860	44,235,662	-3,415,802
47	Elektroenerģijas Publiskais Tirgotājs	150,700,000	156,003,556	-5,303,556
48	PRIVATIZĀCIJAS AĢENTŪRA valsts AS	942,954	2,773,306	-1,830,352
49	HIPONIA SIA	0	0	0
50	REVERTA AS	0	0	0
51	FELM SIA	0	0	0
52	REAP SIA	0	132,675	-132,675
S130330 (Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)				
1	JĒKABPILS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	14,500,000	13,859,500	640,500
2	AVIASABIEDRĪBA LIEPĀJA SIA	1,600,535	1,499,888	100,647
3	RĪGAS DZEMDĪBU NAMS Rīgas pašvaldības SIA	11,560,908	11,638,661	-77,753
4	RĪGAS VESELĪBAS CENTRS SIA	7,717,080	7,715,390	1,690
5	RĪGAS 1.SLIMNĪCA Rīgas pašvaldības SIA	20,733,868	20,615,674	118,194
6	RĪGAS 2. SLIMNĪCA Rīgas pašvaldības SIA	10,248,700	10,215,998	32,702
7	KULDĪGAS SLIMNĪCA SIA	6,190,549	6,248,606	-58,057
8	VIDZEMES SLIMNĪCA SIA	23,497,335	23,081,841	415,494
9	JELGAVAS PILSĒTAS SLIMNĪCA SIA	11,719,443	10,588,551	1,130,892
10	JŪRMALAS SLIMNĪCA SIA	8,854,807	8,768,597	86,210
11	DAUGAVPILS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	47,313,410	47,343,410	-30,000
12	ZIEMEĻKURZEMES REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	15,256,000	15,255,046	954
13	VENTSPILS olimpiskais centrs, SIA	4,302,878	4,170,765	132,113
14	RĒZEKNES SLIMNĪCA SIA	15,500,000	15,220,000	28,000
15	OGRES RAJONA SLIMNĪCA SIA	16,419,944	16,486,444	-66,500
16	DOBELES UN APKĀRTNES SLIMNĪCA SIA	7,640,000	7,384,000	256,000
17	MADONAS SLIMNĪCA Madonas novada pašvaldības SIA	7,089,587	6,917,308	172,279
18	LIEPĀJAS REĢIONĀLĀ SLIMNĪCA SIA	25,000,000	24,624,932	375,068

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz B.9 2022.gadā**	-50,169,329
---	--------------------

Citas ar kapitālsabiedrībām saistītās EKS korekcijas, kas ietekmē B.9 neto aizdevumus (+)/neto aizņēmumus(-):

S130130:

*-PASAŽIERU VILCIENS AS saimnieciskās darbības ieņēmumi un izdevumi norādīti atbilstoši iesniegtajai saimnieciskās darbības anketai 30.07.2019, savukārt ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci norādīta atbilstoši informatīvajam ziņojumam "Par prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2020.gadam un ietvaram 2020.-2022.gadam", kā arī tika ņemts vērā 2019. gada 13.spetembra MK sēdes protokola Nr.41 punkts 3.1 par ES fondu pārdalēm, kā rezultātā PASAŽIERU VILCIENS AS ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tika koriģēta no - 168 425 302 *euro* uz -59 096 042*euro*;

S130330:

**-t.sk. AS RĪGAS SATIKSME, atbilstoši CSP lēmumam, iekļauta vispārējās valdības pieklasificēto komersantu sarakstā, ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci +8 700 000 *euro* noteikta atbilstoši 2019. gada 20.augusta MK sēdes protokola Nr.35, 24 paragrāfa 5.punktam.

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības parādu 2020., 2021. un 2022. gadā, milj. euro

2020. gads		
Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:		870,6
S130100 (Valsts struktūras)		
1	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	105,7
2	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	80,8
3	AS "Reverta"	76,4
4	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	72,6
5	VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca"	46,9
6	SIA" Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	46,0
7	VAS "Tiesu namu aģentūra"	20,3
8	VAS „Latvijas autoceļu uzturētājs”	17,8
9	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	17,4
10	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	9,8
11	AS "Pasažieru vilciens"	8,7
12	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	8,6
13	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	3,8
14	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,8
15	VSIA "Liepājas simfoniskais orķestris"	0,010
16	VSIA "Piejūras slimnīca"	0,005
S130330 (Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)		
1	Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme"	354,9

2021. gads		
Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:		822,5
S130100 (Valsts struktūras)		
1	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	106,7
2	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	87,2
3	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	70,5
4	VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca"	44,7
5	SIA" Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	44,5
6	VAS "Tiesu namu aģentūra"	18,8
7	VAS „Latvijas autoceļu uzturētājs”	18,3
8	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	16,5
9	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	9,3
10	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	8,1
11	AS "Pasažieru vilciens"	7,7
12	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	3,6
13	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,7
14	VSIA "Liepājas simfoniskais orķestris"	0,009
S130330 (Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)		
1	Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme"	385,9
2022. gads		
Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:		774,9
S130100 (Valsts struktūras)		
1	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	10,7
2	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	96,2
3	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	53,0

4	SIA" Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	4,9
5	VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca"	42,6
6	VAS „Latvijas autoceļu uzturētājs”	18,0
7	VAS “Tiesu namu aģentūra”	17,3
8	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	15,7
9	VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca”	8,8
10	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	7,7
11	AS “Pasažieru vilciens”	6,8
12	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	3,4
13	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,6
14	VSIA “Liepājas simfoniskais orķestris”	0,009
S130330 (Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības)		
1	Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme"	355,3

Finanšu ministrs

J. Reirs